

ภูมิปัญญาการปราบปราม
ของ
พล.ต.ต. ขุนพันธ์รักษาราชเดช

The study of Phon Tamruat Tri
Khunphantharakratchadet's wisdom
on suppression.

วีระ แสงเพชร ผู้วิจัย

ส่วนหนึ่งของโครงการเรื่องโครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา
ตามโครงการเมธีวิจัยอาวุโส ของศาสตราจารย์สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์
ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษา ภูมิปัญญาการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช โดยการเก็บข้อมูลจาก พล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช และครอบครัว ผู้ได้บังคับบัญชา ผู้เห็นเหตุการณ์และผู้ที่เคยถูกพล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดชปราบ ด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์แบบเจาะลึก พร้อมถ่ายภาพประกอบเท่าที่จำเป็น แล้วนำเสนองานวิจัยแบบพรรณาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า พล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช ซึ่งเป็นนายตำรวจมือปราบคนสำคัญของกรมตำรวจซึ่งรับราชการในช่วงปี พ.ศ.2472-พ.ศ.2505 โดยได้สร้างผลงานในการปราบปรามประตบผลสำเร็จจนเป็นที่ยอมรับ ของกรมตำรวจ และที่สำคัญ คือ เป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาต่อวงการตำรวจมากขึ้น ความสำเร็จในการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช เป็นผลจากการใช้ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ทั้งที่ศึกษามาจากระบบการศึกษาและการรู้จักปรับใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในชุมชนนั้น มาใช้ในการปราบปราม เช่น ภูมิปัญญาการใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและวิธีการปราบปราม วิธีการสืบสวนของพล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช ทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง เป็นผลทำให้การจับกุมไม่ผิดพลาด โดยใช้วิธีการฝังตัวอยู่ในพื้นที่ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ปลอมตัวเป็นคนรับซื้อเปิด ไร่ การให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแฝงตัวอยู่ในกลุ่มโจร ประการสำคัญคือการได้รับความร่วมมือทั้งคนในชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารที่ทักท้วง อาหาร จนทำให้สามารถจับคนร้ายได้สำเร็จ ซึ่งตำรวจในยุคหลังๆ น่าจะเอาเป็นแบบอย่างหรือนำไปปรับใช้ ภูมิปัญญาการปรับใช้ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน การเข้าใจคน และเข้าใจสังคมของพล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช ทำให้ท่านสามารถนำบุคคลทั้งคนดีและคนที่เคยประกอบมิชฉาชีพ ทั้งโดยเจตนาหรือไม่เจตนา ให้หันกลับมาสู่สังคมด้วยความปกติ โดยใช้วิธีการผูกมิตร ผูกเกลอ ด้วยความมีจิตใจนักเลง ช่วยเหลือคนโดยไม่หวังผลตอบแทน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเด็ดขาด อย่างเอารัดเอาเปรียบ รู้ว่าควรนำใคร ใช้อาวุธประเภทไหนจึงจะทำงานได้สำเร็จในการปราบโจรแต่ละชุมชน จนทำให้คนในชุมชนหันมาให้ความร่วมมือกับทางราชการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ด้วยเชื่อมั่นในตำรวจและกระบวนการยุติธรรมมากยิ่งขึ้น ภูมิปัญญาการใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยการศึกษาการใช้โดยศาลศรี วิธีการดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นอุบายที่แยบยลที่สุดของพล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช ที่สามารถแลเห็นคน แลเห็นสังคม ตลอดจนถึงวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องของความเชื่อทางไสยศาสตร์และสามารถนำความเชื่อทางไสยศาสตร์ของชุมชนต่าง ๆ มาปรับใช้ในการปราบปราม จนทำให้โจรกลุ่มต่าง ๆ เกิดความเกรงกลัว จนไม่กล้าปรากฏตัว ไม่กล้าปะทะกับพล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช และคณะในการปราบปราม เช่น การไปสมัครเป็นศิษย์ของสำนักที่เป็นที่เชื่อถือของคนในชุมชนนั้น ๆ

เช่น การไปศึกษานัดกับอาจารย์ยัง อาจารย์โย เป็นต้น ซึ่งคนในภาคกลางให้ความเชื่อถือและความศรัทธา การสมัครเป็นศิษย์ของสำนักเขาอ้อของจังหวัดพัทลุง ซึ่งคนทั้งภาคใต้ ให้ความเชื่อมั่นในความคงกระพันชาตรี การได้รับการปลุกเสกเครื่องรางจากอาจารย์ยังวัดปากคลองมะขามเฒ่า จังหวัดชัยนาท เช่น ดาบและมีดพก ตลอดจนการนำความเชื่อมาสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ร่วมงาน จนผู้ร่วมงานเกิดความกล้าหาญ มีจิตใจเข้มแข็ง กล้าต่อสู้กับโจรในในทุกรูปแบบทั้ง ๆ ที่โจรมีอาวุธที่ทันสมัยกว่า และโจรบางกลุ่มบางคนได้ชื่อว่ามี ความคงกระพันชาตรี หนึ่งเหนียว แต่ก็ถูก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชปราบได้สำเร็จและเด็ดขาด

ผลของการใช้ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำให้โจรที่เคยฮึกเหิมทำทลายอำนาจรัฐถูกจับดำเนินคดีบ้าง เลียชีวิตจากการต่อสู้บ้าง ที่สำคัญคือ สามารถปราบหัวหน้าชุมนุมโจร ได้สำเร็จจนกลุ่มโจรต้องสลายตัว และลดอิทธิพลลง โจรบางคน บางกลุ่มต้องเลิกพฤติกรรมความเป็นโจรด้วยเกิดความเกรงกลัวด้วยท่านมีทั้งวิธีการ “ปราบ” และวิธีการ “ปราบ” ด้วยความสำเร็จในทางการปราบปรามทำให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ฉายาต่างๆ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเชิดชูคุณงามความดีในฐานะนายตำรวจมือปราบ เช่น “นายพลหนวดเขี้ยว” “นายพลหนึ่งเหนียว” “รายอกะจี้” “ขุนพันฯ ดาบแดง” “นายพลผู้ปราบเลื่อมมือเปล่า” .

การทำงานของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อดำรวจเพิ่มขึ้น ทำให้วงการตำรวจได้รับยุทธวิธีในการปราบปรามเพิ่มขึ้นและส่งผลให้อิทธิพลของชุมนุมโจรลดลงและสลายตัวไปในที่สุด

ABSTRACT

This research aimed to study Police Major-General Khunphantharakrajdej (hereinafter PMGK)'s wisdom of suppression by collecting data from PMGK and family, former subordinates, eyewitnesses, and those against whom PMGK directed suppression measures. The study was conducted by means of observation and in-depth interview with photographs taken as needed. The research findings are presented in the manner of descriptive analysis.

The research findings were as follows. PMGK, who was an officer in the Police Department playing a key role in suppression, served between B.E. 2472 and 2505 (1929-1962 A.D.). He made his suppression tasks so successful that his outstanding achievements were recognized by the Police Department and, very importantly, by the public at large, whose faith in the police thereby increased. PMGK's success in suppression resulted from the use of aspects of wisdom both acquired from formal education and adapted from what had already been in existence in a community, for example, the wisdom of employing methods of investigation and suppression. His investigative method led to information so accurate that no false arrest occurred. This method involved infiltrating a target area by such means as a detective's disguising as a buyer of fowls or planting a subordinate amidst bandits. What was important was that the public as well as community leaders cooperated by serving as informers and providing food and shelter to police agents, thus enabling the police to catch wrongdoers and exemplifying the type of conduct worthy of emulation by police of subsequent generations.

PMGK's wisdom in applying social and cultural factors of the community, and his understanding of human nature and of society, enabled him to lead, either intentionally or unwittingly, both good citizens and one-time criminals to a normal way of life, which he achieved by befriending them and winning their camaraderie, by showing himself as a man of discipline and honor who helped others with no expectation of reward and who strictly and seriously put duty above all. He knew whom he should lead and which type of weapon to choose for successful suppression of miscreants in each community, so much so that citizens in greater numbers turned to cooperate with the authorities, showing their increasing confidence in the police and the judicial process.

PMGK's most ingenious knack was shown in his study of occult science as a psychological tool. This realm of wisdom enabled him to perceive man and society as

well as the way of life in various aspects, especially in matters of occult belief, so that he could apply the occult beliefs of communities to his suppression efforts and therefore deter gangs of bandits from being active and seeking confrontations with PMGK and his suppression team. Among his occult practices was his application to be a pupil at an occult guru's center that was held in high esteem by the people of each community, or he had incisions made of sacred signs on his body by Guru Yang and Guru Yai, who had won the respect and faith of the people of central Thailand. He also applied to be a pupil with the Khao Aw Occult Center in Patalung, for whom the people of the entire southern region had great confidence in the matter of making the body safe from penetration by any weapons. Another instance was his being given charms by a guru of Pak Khlong Makham Thao Monastery in Chainat for protection against being harmed by a sword or a knife. No less, he applied these beliefs to the raising of morale of colleagues, instilling courage and robustness of spirit in them against all forms of fighting put up by bandits who had better weapons. Although some bandit gangs or individual bandits were known to be immune to penetration by any weapons, or in the vernacular "endowed with tough skin", PMGK wore them all down, successfully and decisively.

PMGK's exercise of aspects of wisdom caused bandits once aggressively challenging the power of state to be arrested and taken to court for some and to be killed in fighting for others. What was important was that bandit gang leaders were successfully brought to their knees, so that bandits were forced to disperse and their influence lessened. Some bandits and some gangs put an end to their wayward behavior out of their fear of PMGK, for he had his "cautionary" as well as "suppressive" ways. His outstanding merit as a suppression expert among police officers had won him numerous nicknames signifying such reputation, such as "General with Invincible Moustache," "Tough-Skin General", "Ra-yo Kaji", "PMGK of the Red Sword", and "General who subdues a tiger empty-handed".

PMGK's work won for the police the increasing confidence and faith of the community. It enriched the police's suppression tactic, with the influence of bandit gangs reduced and eventually dying out.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ ด้วยความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ ได้แก่

ศาสตราจารย์สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ผู้ให้โอกาสผู้วิจัยนำเอาปริญญาานิพนธ์ของผู้วิจัยมาศึกษาเสริมต่อและให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการโครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา อันเป็นผลทำให้งานวิจัยฉบับนี้เริ่มต้น และให้ความช่วยเหลือในการตรวจ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้ความรู้ อบรม ปลุกฝังคุณธรรมทุก ๆ ด้านแก่ผู้วิจัย อันเป็นผลให้งานวิจัยสำเร็จ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้ทุนผ่านโครงการโครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา เพื่อสนับสนุนงานปริญญาานิพนธ์และงานวิจัยเรื่องนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล ผู้ซึ่งให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ทำให้งานวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

อาจารย์สถาพร ศรีตัจจัง และคณาจารย์ผู้ร่วมโครงการโครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา ทุก ๆ ท่าน ที่ช่วยในการตั้งข้อสังเกตและเสนอแนะ

รองศาสตราจารย์อำนาจ ยัสโยธา ผู้ซึ่งคอยให้คำแนะนำและตรวจแก้ต้นฉบับจนงานสำเร็จ

พล.ต.ต.ขุนพันรักรัษราชเดช และครอบครัว และผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การปราบปรามของท่านในอดีตทุกท่านที่ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยในทุกประเด็น อย่างเปิดเผย และละเอียดลึกซึ้ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บันลือ ถิ่นพังงา ที่ช่วยเหลือในการแปลชื่อเรื่องและบทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ

อาจารย์อรรณพ พรหมรักษา คุณธีรเดช แก้วเหมื่อน และคุณเบญจวรรณ บัวขวัญ ที่ให้การช่วยเหลือในการพิมพ์ต้นฉบับจัดรูปเล่มจนสำเร็จ ด้วยความมุ่งมั่นและอดทน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract)	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
บทที่ 1	บทนำ
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่วิจัย	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
- ขอบเขตของการวิจัย	8
- ความจำกัดของการวิจัย	9
- นิยามศัพท์เฉพาะ	10
- วิธีดำเนินการวิจัย	11
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	11
บทที่ 2	การศึกษาเอกสารและข้อมูลเบื้องต้น
- การศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประวัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช	13
- การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมชุมชนภาคใต้ที่ส่งอิทธิพลต่อ ผู้คนและชุมชนสมัยพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช	21
บทที่ 3	ชีวประวัติและผลงานของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช
- ชาตินุมิ	57
- ปฐมวัย/การศึกษา	57
- การรับราชการ	58
- ชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ	70
- ประวัติย่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช	73
บทที่ 4	ภูมิปัญญาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชในการปราบปราม
- ภูมิปัญญาการใช้วิธีการสืบสวน สอบสวนและวิธีการปราบปราม	77

	- คู่มือปัญหาการใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยการศึกษาและ การใช้อุปมาทางไสยศาสตร์	101
บทที่ 5	ผลกระทบอันเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช	
	- ผลกระทบต่อชุมชน	121
	- ผลกระทบต่อวงการตำรวจ	131
	- ผลกระทบต่อกลุ่มโจร	138
บทที่ 6	บทย่อ สรุปผล และข้อเสนอแนะ	
	- บทย่อ	144
	- สรุปผลการศึกษา	146
	- ข้อสังเกตของผู้วิจัย	152
	- ข้อเสนอแนะ	152
บรรณานุกรม		154
บุคลากร		156
ภาคผนวก ก		
	- ภาคผนวก 1 การปราบเลื่อยดัง	159
	- ภาคผนวก 2 ขุนพันธรักษ์ราชเดชกับโจรอะแอะดอ ตาและ	166
	- ภาคผนวก 3 พังช่องไม้ไผ่ข้างล่างมาเทียบแม่น้ำตาปี	170
	- ภาคผนวก 4 การปราบเลื่อยลาย	176
	- ภาคผนวก 5 เดินเข้าถ้ำเล็กร้ายวัดนก	180
	- ภาคผนวก 6 งานฉลองครบอายุตัดจุกบุตรสาว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช	182
	- ภาคผนวก 7 บัญชีรายชื่อเสือซึ่งถูกพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และคณะยิงเสียชีวิต	184
ภาคผนวก ข. ภาพประกอบและแผนที่		186

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่วิจัย

เบื้องหลังความสำเร็จของบุคคลแต่ละคนล้วนต้องอาศัยอุปนิสัยและปฏิบัติที่เป็นตรียังเป็นความสำเร็จในพันธกิจที่เป็นคุณูปการต่อผู้คนและสังคมอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าพันธกิจนั้นจะมีขึ้นด้วยเป็นตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือมีขึ้นด้วยความรักและความศรัทธาเฉพาะตัว ก็ยังต้องอาศัยอุปนิสัยและปฏิบัติที่แนบแน่นเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว พันธกิจที่ต่างลักษณะ ต่างสถานการณ์ และต่างบริบทกัน ก็จะต้องใช้ความรู้ ประสบการณ์และวิธีการจัดการที่แตกต่างกัน ความสำเร็จในการดำเนินการของแต่ละคนจึงล้วนเป็นแบบอย่างทีบุคคลรุ่นหลังควรศึกษา เพื่อจะได้เป็นแนววิเศษสำหรับการดำเนินชีวิตของตนหรือเพื่อนฝูงหลักการที่ว่าพึงยกย่องคนที่ควรยกย่อง

ปัญหาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน ย่อมมีนัยสำคัญและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของผู้คนในระยะต่อๆ มา

ปัญหาสังคมและวัฒนธรรมชุมชนภาคใต้ นับแต่สมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2394 - 2411) ต่อเนื่องมาจนถึงช่วงที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (เกิด พ.ศ.2442 และเริ่มรับราชการในหน้าที่ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ พ.ศ.2473) สืบต่อมาจนถึงช่วงปฏิบัตินโยบายปราบปรามหัวหน้าโจรคนสำคัญๆ เกือบตลอดระยะเวลาที่รับราชการล้วนมีนัยสำคัญและส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทั้งในด้านการสืบสวน สอบสวน และการใช้ภูมิปัญญาทางโดยศาสตร์

หลักฐานที่แสดงให้เห็นปัญหาสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในภาคใต้ในช่วงดังกล่าวที่เด่นชัดและเชื่อถือได้สูง คือ รายงานการตรวจราชการและรายงานการปฏิบัติราชการในหัวเมืองภาคใต้ในช่วงรัชกาลที่ 5 และหลักฐานประกอบอื่น ๆ ปัญหาที่เป็นปัญหาละطم หมักหมมและรุนแรง เช่น ปัญหาเรื่องโจรภัย ปัญหาอันเกิดจากราษฎรไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าเมืองและกรมการเมือง ปัญหาการกบฏและเศรษฐกิจของหัวเมืองตกต่ำ เป็นต้น ดังมีรายงานที่สำคัญ ๆ ได้แก่

(1) รายงานพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ (พ.ศ.2427 - พ.ศ.2433) ต่อมาได้เป็นผู้ว่าราชการเมืองตรัง (พ.ศ.2433-2444) และต่อมาได้เป็นสมุหนายกภิบาลมณฑลภูเก็ต (พ.ศ. 2444 - 2456) ท่านผู้นี้มองปัญหาต่าง ๆ ในฐานะผู้ปกครองท้องถิ่นเพื่อปฏิบัติการทำนุบำรุง การรักษาความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย การส่งเสริมอาชีพในแต่ละท้องถิ่น ดังที่ปรากฏในเรื่องพระยารัษฎานุฯ มีความเห็นจัดการบ้านเมือง ร.ศ.111 (พ.ศ.2435) เรื่องราชการเมืองตรัง ร.ศ.112-116 (พ.ศ. 2436-2440) ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ได้จากประสบการณ์ตรง เน้นการ "ป้องกัน" ปัญหา และ "การปราบ" มากกว่า "การปราบปราม" และเป็นลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัย

(2) รายงานของพระยาสุมนัยวินิต (ปั้น สุขุม) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ.115-125 (พ.ศ.2439-2499)¹ เช่น รายงานแต่ครั้งยังเป็นพระวิจิตรวรสาสน์ ข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลาและพัทลุง ร.ศ.114-115 (พ.ศ.2438 - 2439) รายงานพระยาสุมนัยวินิต ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ.116 (พ.ศ.2440) รายงานพระยาสุมนัยวินิต ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ.115 - 125 (พ.ศ. 2439-2449) เป็นต้น ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ได้จากประสบการณ์ตรงที่ค่อยๆ เพิ่มประสบการณ์ขึ้นตามลำดับ เป็นการมองปัญหาเพื่อการแก้ไขปรับปรุงในเชิงรุก ต้องการเห็นผลโดยเร็ว มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง บางอย่างจึงมักไม่ลัดคล้อยกับวัฒนธรรมในพื้นที่จนถูกยับยั้ง หรือให้ชลอไว้ ดังที่กรมหมื่นมหม่อมอมรพันธุ์ร่างพระราชหัตถเลขาพระราชทานเอนาบดีกระทรวงมหาดไทย (กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ) ว่า “พระวิจิตรวรสาสน์เป็นคนซื่อและอยากหาดีเป็นไก่แกมอา นับว่าเป็นอันใช้ได้ดีในการรักษาให้ดีขึ้น ถ้ามิให้เลื่อมไป ทำการได้ตลอดก็จะมีคุณแก่ราชการอยู่มาก”⁵

(3) รายงานพระฤๅษฎ์พจนกรณ⁶ ว่าด้วยการตรวจแหลมมลายู ในพระราชอาณาจักร ร.ศ.113 (พ.ศ.2437) ซึ่งจำแนกประเด็นเป็นหัวข้อแทนการแบ่งเป็นอนุเขต ซึ่งเป็นการตรวจราชการแบบสืบสาวหาข้อมูลโดยการเข้าถึงประชาชน ใช้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการแทรกตัวอยู่ในเหตุการณ์ (ระยะสั้น) ทำให้ได้รายละเอียดที่เป็นสถานการณ์จริง แต่เป็นการค้นหาที่เน้นสภาพของปัญหา สาเหตุที่เกิดปัญหา เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป็นนโยบายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ ไม่ใช่ปฏิบัติด้วยตนเองเหมือนอย่างพระยาธรรมาธิปัตย์ และพระยาสุมนัยวินิต ประเด็นที่ชี้แจงค่อนข้างตรงไปตรงมา ไม่อาทรต่อการรักษาหน้าใจของผู้ที่บกพร่องผิดพลาด โดยเฉพาะปัญหาว่าด้วยข้อบกพร่องของกรรมการเมือง และเจ้าเมืองที่มุ่งหาประโยชน์ให้แก่อนมากกว่าจะดูแลบรรเทาทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร ปัญหาที่เกิดผู้ร้ายชุกชุม เป็นต้น

(4) หนังสือพระยาเทเวศร์วงษ์วิวัฒน์ ข้าหลวงใหญ่ตรวจราชการเมืองสงขลาและกลันตัน ร.ศ.113⁷ (พ.ศ.2437) และรายงานพระยาเทเวศร์วงษ์วิวัฒน์ ตรวจราชการเมืองสงขลาและพัทลุง (24 พ.ศ.-12 ก.ศ. ร.ศ.113)⁸ เป็นการเสนอข้อมูลที่ได้จากคำบอกเล่าของเจ้าเมืองและกรรมการเมือง และจากการตรวจสอบเอกสารตามระบบราชการซึ่งต่างกับวิธีของพระฤๅษฎ์พจนกรณ⁶

(5) พระวินิจฉัยและคำกราบทูลและกราบบังคมทูลของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เอนาบดีกระทรวงมหาดไทย ที่เกี่ยวกับภาคใต้ใน ร.ศ.115 - 125 ซึ่งทรงวินิจฉัยในฐานะที่เสนอนโยบายและการแก้ปัญหาเพื่อกราบบังคมทูลขอพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งทรงพิจารณาอย่างรอบคอบทั้งในแง่รัฐประศาสนศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคมโดยรวม โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากรายงานและ/หรือทางศึกษาโดยตรง

(6) *การศึกษาของประมวล มณีโรจน์* เรื่อง “โจรพิทลุงกรณีตำนานโจรแห่งตำบลดอนทราย : ความแรงของลมฝนย่อมเกี่ยวเนื่องกับเมฆหมอกแห่งฤดูกาล” เป็นการศึกษาข้อมูลในภาคสนามที่เคยเกิดเหตุการณ์ในอดีต ตามแนวคิดของผู้เขียนที่บ่งไว้ว่า “การสนทนากับหลักฐานอย่างพิถีพิถันระหว่า ก้อยท่วงทำนองของการค้นหาสาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไขในกาลอนาคต...” เป็นการศึกษาที่ยึดแจ้งผู้คนและวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นเจ้าของปัญหาเป็นศูนย์กลาง

การเห็นสภาพปัญหาที่ปรากฏในเอกสารดังกล่าวแล้ว มีวิธีการเข้าถึงสภาพความเป็นจริง วิธีการเสนอปัญหาแนวความคิดในการแก้ปัญหาของผู้รายงานแต่ละคนแตกต่างกันตามโอกาสที่เข้าถึงข้อมูล วิธีการ และอำนาจหน้าที่ของแต่ละคน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง เช่น

รายงานพระศุภะภักขิพนการณ เรื่องตรวจราชการมณฑลนครศรีธรรมราชร.ศ.113¹⁰ (พ.ศ. 2437) ว่าด้วยโจรผู้ร้ายที่ทลุงที่ได้จากการสนทนากับนายบ่าวสามมีของอำแดงริน ขณะที่พบกันตอนหยุดพักก่อนที่ศาลาหม่อมม่นัย ตามรายงานข้อ 248 ความว่า

“ข้าพระพุทธเจ้าได้ตามดูเรื่องผู้ร้ายแลการบ้านเมือง พุดจากกันอย่างเพื่อนธรรมดา นายห่อสันศิริระแล้วว่าเดิมที ข้าพระพุทธเจ้าแลดูบ้านร้างและนาร้างที่ใกล้ศาลาหม่อมม่นัยว่า ให้ข้าพระพุทธเจ้าแลดูด้วยตาเถิด นาและบ้านเหล่านั้นร้างด้วยเหตุอันใด แลทำไมผู้ร้ายจึงชุกชุมนัก คือ เกิดการโจรผู้ร้ายขึ้นทีใดแล้ว เจ้าเมืองกรมการไม่จับผู้ร้าย จับแต่คนชาวบ้านไป โดยสงสัยว่าคบหาแลให้เสบียงอาหารที่พักแกใจอย่างใดอย่างหนึ่ง จนราษฎรต้องหนีทั้งบ้านเรือนแลนาไว้ให้ร้าง ถึงตัวนายห่อเองในปี ร.ศ.112 ก็ต้องเสียเงิน 200 เหรียญ คือ กรมการจับนายห่อไปว่าอำยข้าผู้ร้ายมาอาไศรย นายห่อต้องไปติดขังอยู่ ณ ตรางเมืองพัทลุง 5 เดือน นายห่อเห็นท่าจะไม่ได้ออกจึงนำเงิน 200 เหรียญไปให้พระทิพกำแหงสงคราม (หรั่ง) ปลัดจึงได้หลุดจากโทษเป็นไม่มีคดีเกี่ยวกัน”

จากรายงานส่วนนี้บ่งชี้ว่า สาเหตุที่ทำให้โจรผู้ร้ายชุกชุมอย่างหนึ่ง คือ เจ้าเมืองและกรมการเมืองไม่อาทรต่อความทุกข์ยากของราษฎร แต่กลับแสวงหาผลประโยชน์แก่พวกตน มีส่วนผลักดันให้ราษฎรขาดที่พึ่งอย่างแท้จริง

รายงานพระวิจิตรวรสาสน์ ข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลาและพัทลุง ฉบับวันที่ 23 มีนาคม ร.ศ.114 (พ.ศ.2438) กราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ความตอนหนึ่งว่า “ราชการเมืองพัทลุงยังหนักใจเปนล้นเกล้าฯ ด้วยมองดูไม่เห็นตัวเลข กรมการผู้ใหญ่ไม่ไปก็ฝันๆ ก็สุรา ประพฤติดังซึ่งๆ หน้าไม่ปิดบังอันใด เพราะฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้าจึงคิดด้วยเกล้าฯ ว่าจำเป็นต้องใช้อำนาจบ้าง” ความประพฤติดังของกรมการผู้ใหญ่เมืองพัทลุงตามที่บ่งนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เมืองพัทลุงมีโจรชุกชุม

กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เสนาธิการบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงรายงานกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นจุมมตอมรพันธุ์ ราชเลขานุการ ตามหนังสือที่ 811/23490 ลงวันที่ 11 ตุลาคม ร.ศ. 115 (พ.ศ.2439) ความตอนหนึ่งว่า “ธรรมเนียมบ่อนเบี้ยบ่อนไก่ในเมืองสงขลา เมืองพัทลุง ถ้าบ่อนเบี้ยมีที่ไหน บ่อนไก่ก็มีด้วย ต้องอาไศรยแก่กันเหมือนเพลงเหมือนละคร ไม่เช่นนั้นคนไม่มาก บ่อนไม่

สนุก ยิ่งบ่อนเบี้ยไม่มีกำหนดว่ามากเท่าใดแล้ว บ่อนโกก็เท่ากัน ถ้าไม่คิดอ่านผ่อนผันการทั้ง 2 อย่างนี้แล้ว โจรผู้ร้ายไม่สงบ ราษฎรไม่ปลอดภัยมาหาปราบปราม และเป็นการเหลือกำลังที่จะจัดราชการให้เรียบร้อยทันพระบรมราชประสงค์ได้

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น สะสมและหมักหมมต่อมาจนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และส่งผลเป็นปรากฏการณ์ที่เด่นชัดในช่วงชีวิตของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์

เวท วรวิทย์¹² กล่าวถึงอิทธิพลของชุมชนโจรภาคใต้ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สรุปได้ว่า ตั้งแต่ พ.ศ.2460 เป็นต้นมา โจรจะมีอำนาจเหนืออำนาจรัฐ เป็นผลทำให้เกิดชุมชนโจรขึ้นในพื้นที่ต่างๆ โจรจะมีอำนาจเบ็ดเสร็จในพื้นที่ที่อยู่ในอิทธิพลของตน เช่น การจัดเก็บรายได้ การห้ามราษฎรติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ชุมโจรบ้านดอนทราย อำเภอลำทะเมนชัย (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอดอนขุนน) จังหวัดพิจิตร เป็นต้น

ล้อม เห่งแก้ว¹³ ได้กล่าวถึงชุมโจรบ้านดอนทราย สรุปได้ว่า ในสมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในท้องที่ตำบลดอนทราย อำเภอลำทะเมนชัย ได้เกิดชุมโจรขนาดใหญ่ขึ้นคนหนึ่ง มีรุ่งดอนทรายเป็นหัวหน้า ดำหัวแพร เป็นรองหัวหน้า มีคนเถรและนักเลงหัวไม้จากท้องถิ่นใกล้เคียง และจากหัวเมืองต่าง เมืองนครศรีธรรมราชมาเข้าด้วยเป็นจำนวนมาก โจรกลุ่มนี้ได้ประกาศไม่ให้ชาวบ้านติดต่อกับเจ้าหน้าที่บ้านเมือง รวมทั้งห้ามเสียเงินราชการ รวมไปถึงภาษีอื่นๆ อีกด้วย สร้างความหนักใจให้แก่เจ้าหน้าที่ปกครองเป็นอันมาก ท้องที่ใดที่คนเถรมาก ราษฎรเดือดร้อนทางการเมืองจึงจะยื่นมือเข้าไปจัดการเป็นคราว ๆ ไป การปราบปรามนั้นเจ้าหน้าที่อาจดำเนินการเองโดยตรง หรือไม่ก็ใช้วิธีให้โจรปราบโจรกันเอง ซึ่งทำให้มีปัญหาดิตตามมาอีกมากมาย เช่น มีการแกล้งแค้นฆ่าฟันสืบสายสกุล ชาวบ้านไม่ได้วางใจข้าราชการ จนเกิดอคติต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เมื่อรุ่งดอนทรายเสียชีวิตในปี พ.ศ.2462 ดำหัวแพรขึ้นเป็นหัวหน้าแทน ในปีพ.ศ.2463 ดำหัวแพรปะทะกับตำรวจ ถูกกระสุนแล้วสมุนพาหนีจนไปตายระหว่างทาง สมุนจึงฝังศพไว้ อีก 2 วันต่อมาเจ้าหน้าที่ตามไปพบก็ให้ขุดศพขึ้นมาแล้วนำไปผูกประจานไว้กับต้นตาลหน้าวัดกุฎี

เพลิง ภูมา¹⁴ กล่าวไว้ในเรื่อง คนใต้หนังเหนียว สรุปได้ว่า ตั้งแต่ยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ความสงบสุขของสุจริตชนถูกเบียดเบียนจากโจรอย่างรุนแรงสืบเนื่องจากกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่อำเภอไม่เพียงพอ การคมนาคมไม่สะดวกและความเชื่อมั่นในอำนาจของเครื่องราชของคลัง โจรบางคนได้รับยกย่องให้เป็นหัวหน้ากลุ่มโจร ควบคุมสมุนเข้าปล้นชิงทรัพย์ สร้างความเดือดร้อนกันทั่วไป ในช่วงเวลาดังกล่าว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชสำเร็จจากโรงเรียนนายร้อยห้วยกระเจ้ จังหวัดนครปฐม ออกมารับราชการ เป็นว่าที่ร้อยตำรวจตรี

กล่าวโดยสรุปในระยะตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.2494 เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ.2442 (ซึ่งเป็นปีเกิดของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช) สังคมและวัฒนธรรมชุมชนในหัวเมือง ต่าง ๆ อยู่ในยุคของการปกครองแบบเจ้าเมืองกินเมือง จนต่อเนื่องมาถึงยุคการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล และหลังจากนั้นจนกระทั่งถึงช่วงเวลา ที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติราชการเป็นนายตำรวจ เป็นช่วงที่หัวเมืองต่างๆ โดยเฉพาะบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการปกครองแบบเจ้าเมืองมีอำนาจแบบกินเมือง และจากสังคมที่เคยมีระบบทาส ระบบไพร่ มาสู่ระบบการปกครองโดยรัฐ และราษฎรได้หลุดพ้นจากความเป็นทาสมาเป็นไทแก่ตัว อาชีพหลักของคนพื้นเมืองที่เป็นไท คือ การทำนาและเกษตรกรรมอื่น ๆ การคมนาคมส่วนใหญ่อาศัยเรือและการเดินเท้า การติดต่อกับตัวเมืองหรือเมืองหลวงกระทำได้โดยยาก การศึกษายังด้อยอยู่มาก ฐานะของประชาชนส่วนใหญ่ยากจน ต้องพึ่งพาตนเองและญาติมิตร ใครมีญาติมิตรมากก็มีโอกาสสูง ได้เปรียบผู้มีญาติและมิตรน้อย ปัญหาในการดำรงชีพของคนในชนบท นอกจากโรคภัยและความยากจน ยังมีปัญหาที่เกิดจากการถูกกดขี่ข่มเหงจากกลุ่มผู้มีอำนาจ ปัญหาอันเนื่องมาจากคนในอุปถัมภ์ของผู้มีอิทธิพล นักเลงหัวไม้และโจรร้าย ชำรายังถูกรังแกและเบียดเบียนจากคนของราชการ จึงต้องอาศัยระบบอุปถัมภ์และ/หรือการเป็นนักเลงเพื่อแก้ลำนักเลง ดังที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ (คอซิมบี๊) ขณะเป็นเจ้าเมืองตรัง กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงเป็นพระบรมโอรสาธิราช ครั้นเสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ในปี ร.ศ.128 (พ.ศ.2452) ว่า "เจ้าคุณธรรมาเลขาเมื่อแรกๆ ท่านมาเป็นเจ้าเมืองตรังนี้เป็นธรรมเนียมผู้ชายไปขอลูกสาว ฝ่ายบิดามารดาถามก่อน 2 ข้อ คือ รำโนราเป็นหรือไม่ กับขโมยควายเป็นหรือไม่ ถ้าไม่เป็นทั้ง 2 อย่าง ไม่ยอมยกลูกสาวให้ เพราะบิดามารดาของผู้หญิงแลไม่เห็นว่าจะเลี้ยงเมียได้อย่างไร"⁵

อันวัฒนธรรมชุมชนในภาคใต้ก่อนที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะเริ่มต้นรับราชการ นอกจากผู้ชายทั่วไปจะต้องมีความเป็นชายชาตินักเลง ดังที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังพบว่าผู้นำท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นล้วนเอาชนะใจผู้ที่อยู่ในอำนาจการปกครองและผู้ที่เป็นผู้นำด้วยกัน โดยต้องมีความเป็นนักเลงตามแบบวัฒนธรรมชาวภาคใต้ ดังที่ สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์⁶ ได้กล่าวไว้ว่าผู้ที่ก้าวไปสู่ความเป็นนักเลงเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นนั้น ต้องหมั่นผูกมิตรกับคนใกล้และไกล ต้องแสวงหามิตรแท้ประเภทที่ตายแทนกันได้ให้ได้มากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าแม้ถึงคราวจำเป็นต้องเลือกเอา ระหว่างพวกพ้องกับญาติหรือลูกเมีย ก็จะต้องเลือกยืนอยู่ข้างพวกพ้อง นอกจากนี้จะต้องกระตือรือร้นเป็นธุระให้กับเพื่อนฝูง เมื่อตกลงจะช่วยเหลือแก่ใครจะต้องช่วยจนสุดกำลัง ไม่ทอดทิ้ง ต้องรักษาคำพูด ต้องต่อสู้เพื่อปกป้องคุ้มครองพวกพ้องของตนด้วยความจริงจัง เมื่อญาติมิตรเพื่อนฝูงมีงานมีการน้อยใหญ่ต้องไปร่วมงานและคอยให้ความช่วยเหลือจนสุดความสามารถ ที่สำคัญที่สุดคือ จะต้อง

เป็นคนเฉียบขาดและใจดำ คือ กล้าซึ่ผัดซึ่ถูก ควรตักตัก ควรตัดขาดก็ตัดขาด และควรฆ่าก็ต้องฆ่า

เมื่อท้องถิ่นใดเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของบ้านเมืองไม่อาจปกครองดูแลได้อย่างใกล้ชิดและทั่วถึง นักเลงจะทำหน้าที่ดูแลและจัดการเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความสงบพร้อมกับปกป้องรักษาผลประโยชน์และศักดิ์ศรีของตนและของบริวาร คอยปกป้องไม่ให้นักเลงหรือคนร้ายถิ่นอื่นเข้ามารังแกหรือก่อความไม่สงบขึ้นในถิ่นที่ตนทำหน้าที่อารักขาอยู่อย่างเด็ดขาด นอกจากนี้จะทำหน้าที่ประหนึ่งตุลาการหาทางปรองดองหรือชี้ขาดให้แก่คู่กรณีต่างก็อยู่ในความคุ้มครองของตน โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่คู่กรณีจำต้องให้ปากคำแต่เฉพาะความจริงด้วยความยำเกรง (หากปกปิดบิดเบือนถ้าสืบทราบภายหลังจะได้รับโทษทัณฑ์อย่างรุนแรง) หรือไม่ได้จากการสืบสาวไต่ถามจากบริวาร คำชี้ขาดที่ได้จากกรณีหลังจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของบริวารมีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย แต่ถึงกระนั้นก็ถือว่าคำชี้ขาดย่อมถือเป็นการสิ้นสุดและเด็ดขาด แม้ภายหลังจะรู้ว่าผิดพลาดนักเลงก็มักจะยื่นกรานเพื่อรักษาประกาศิตของตนไว้ นักเลงจึงมักมีบทบาททำให้บุคคลบางคนตกอยู่ในภาวะจำยอม ก่อให้เกิดอำนาจอันไม่ชอบธรรม และเกิดอภิสิทธิ์ขึ้นในสังคมทั้งโดยไม่เจตนาและเจตนา บริวารที่ไม่รอบคอบพอและมุ่งแต่จะรักษาศักดิ์ศรีให้แก่ลูกพี่ของตน เป็นเหตุให้นักเลงจำต้องปกป้องพรรคพวกจนก่อให้เกิดการถือหางกันขึ้นก็มี ยิ่งนักเลงคนไหนมีอิทธิพลมากขึ้น มีบริวารมากขึ้น จำเป็นจะต้องหาทางหาผลประโยชน์เพื่อนำรายได้มาคงฐานะและเลี้ยงดูบริวาร การขัดผลประโยชน์และตัดผลประโยชน์ผู้อื่นก็เกิดขึ้นเมื่อมีกรณีเช่นนั้นมากขึ้น นักเลงก็จะกลายเป็น “เจ้าพ่อ” อันเป็นแหล่งซบเลี้ยงส่งเสริมและปกป้อง “คนหัวไม้” ไว้โดยปริยาย ท้องถิ่นใดมีช่องทางให้สามารถแสวงหาผลประโยชน์ได้มาก บริวารส่วนใหญ่จะมุ่งด้านผลประโยชน์มากกว่ามุ่งคงศักดิ์ศรีของนักเลงให้แก่ลูกพี่ท้องถิ่นนั้น นักเลงมักจำเป็นต้องหันไปใช้วิธีการของเจ้าพ่อมากขึ้น ในที่สุดนักเลงก็กลายเป็นเจ้าพ่อเต็มตัว

ตลอดเวลาที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช รับราชการในพื้นที่ภาคใต้ ต้องฝ่าดงนักเลงต้องเผชิญภัยกับเจ้าพ่อและคนหัวไม้ ต้องใช้ภูมิปัญญาที่จะเอาชนะบุคคลประเภทเหล่านี้ ส่วนหนึ่งต้องเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ท่านใช้อุบายและปฏิปทาอย่างไรบ้างล้วนเป็นสิ่งที่น่าศึกษา

การที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ต้องรับหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ ในขณะที่สังคมกำลังร้อนระอุด้วยโจรภัย พื้นที่ที่ต้องออกปฏิบัติการล้วนแต่เป็นดงเสือดงนักเลง ประชาชนส่วนใหญ่กำลังมองเจ้าหน้าที่ตำรวจว่ามักใช้ตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองมากกว่าจะช่วยเหลือทุกข์บำรุงสุขประชาชน โจรที่ได้รับความนิยมให้ไปปราบปรามแต่ละคนแต่ละครั้งล้วนมีความเหี้ยมโหดและเดนตาย ชาวบ้านเกรงกลัวโจรเหล่านั้นจนไม่กล้าแม้แต่จะเข้าใกล้ตำรวจ โจรส่วนใหญ่มีกิตติศัพท์เล่าลือกันว่าอยู่ยงคงกระพันจนบรรดาตำรวจที่จะร่วมไปปราบปรามไม่กล้าแม้แต่จะสำแดงตนให้รู้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ และยากที่จะแยกได้โดยง่ายว่าตำรวจและเจ้าหน้าที่บ้านเมืองคนใดเป็นพวก

และเป็นญาติกับโจรคนใด แต่ปรากฏว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ประสบความสำเร็จในการปราบปรามทุกครั้ง แม้บ่อยครั้งต้องปะทะกันอย่างดุเดือดและเสี่ยงเป็นเสี่ยงตาย จนทำให้พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีชื่อเสียงด้านการปราบปราม ซึ่งได้รับการยกย่องทั้งจากผู้ร่วมอาชีพ ประชาชน หมูโจร และบรรดาชายชาตินักเลง ว่ามีความเป็นนักเลงเหนือบรรดานักเลงทั้งปวง มีลัทธิจะพูดจริงทำจริง มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัดมั่นคงตามกรอบของคุณความดีและศีลธรรม มีความรอบรู้และศรัทธาโดยศาสตร์ยากที่จะหาผู้เสมอเหมือน มีอุปนิสัยและปฏิปทาที่ทั้งน่าทึ่งและน่าฉงน คำถามที่แม้แต่ผู้ใกล้ชิดเป็นพิเศษก็ยังหาคำตอบไม่ได้ คือ เหตุใดการปราบปรามขุนโจรมหาโจรหลายคนตำรวจคนอื่น ๆ ไม่สามารถปราบได้ แต่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สามารถปราบปรามสำเร็จทุกราย และปัญหาที่ลึกลับอย่างยิ่งยวด คือ วัตรปฏิบัติทางโดยศาสตร์ทั้งปวงของท่านมีขึ้นและมีอยู่ด้วยความศรัทธาอย่างจริงจังหรือเป็นอุบายเพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านจิตวิทยาและเพื่อการปราบปราม ผลกระทบที่มีต่อผู้ที่เกี่ยวข้องจะถือเป็นภูมิปัญญาได้เพียงใดหรือไม่

งานปราบปรามโจรผู้ร้ายถือได้ว่าเป็นงานที่สร้างชื่อเสียงให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นอย่างมาก และยุทธวิธีที่ท่านใช้ในการปราบปรามก็ไม่เหมือนกับตำรวจทั่วไปกล่าวคือ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้นำเอาสิ่งต่างๆ ที่ท่านได้เริ่มบ่มเพาะมาตั้งแต่เรียนหนังสือในชั้นมัธยมและขณะนี้ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยตำรวจมาใช้ในการปราบปราม เช่น ศิลปะป้องกันตัว ไม่ว่าจะเป็นมวยไทย มวยสากล เทวกระบี่กระบอง การฟันดาบ และการศึกษาโดยศาสตร์ ในหลาย ๆ สำนัก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีความเข้มแข็งทั้งอุปนิสัยและอินทรีย์ สามารถต่อสู้กับโจรในหลายรูปแบบ โดยใช้ทั้งอาวุธหลักในการปราบปรามผสมกับภูมิปัญญาการปรับใช้ความเชื่อในทางโดยศาสตร์ เป็นผลทำให้โจรกลุ่มต่าง ๆ ต้องเสียชีวิตไปบ้าง เลิกไปบ้าง จากความสำเร็จในงานปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงทำให้มีงานเขียนที่เกี่ยวกับชีวประวัติ และการปราบปรามของท่านผู้นี้ตามลุ่มคอร แต่ส่วนใหญ่จะเน้นเฉพาะด้านโดยศาสตร์ เช่น เรื่องคนใต้หนังเหนียว ของเพ็ญ ภูมา^๑ เรื่อง บทพิสูจน์เจ้าเรือนลับที่มีตัวตน ของทรงพล มากฐิต^๒ เรื่อง สิงห์มือปราบ ของรุศมิแล^๓ เป็นต้น

จากการศึกษาชีวิตและผลงานของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในเบื้องต้นมีสมมุติฐานว่าสิ่งที่ทำให้ท่านผู้นี้โดดเด่นและประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่เนื่องมาจากบุคลิกภาพและความสามารถเฉพาะตัวที่ลึกลับอย่างน้อย 5 ประการ คือ (หนึ่ง) ความเป็นนักเลงแบบชายชาติวีรตามวัฒนธรรมชาวภาคใต้ จนเป็นผลให้บรรดานักเลงผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ต่างๆ ในขณะนั้นยอมรับ (สอง) ความมีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดและมั่นคงตามกรอบของคุณความดีและมีศีลธรรม จนเป็นที่ยกย่องเชื่อถือ เคารพหวั่นหวงของจุลจิตชนทั่วไป (สาม) ความสามารถเฉพาะตัวด้านการใช้ความรู้ ประสิทธิภาพด้านการปราบปราม (สี่) ภูมิปัญญาการนำความเชื่อทางโดยศาสตร์มาใช้เป็นหลักจิตวิทยาในการปราบ

และปราชญ์ (ห้า) ภูมิปัญญาการนำสถานการณ์ทางสังคม การปกครอง และวัฒนธรรมชุมชน ในช่วงประมาณ พ.ศ.2442-2507 มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิต

สมมติฐานเบื้องต้นเหล่านี้ล้วนเป็นคำถามที่นำศึกษาทั้งสิ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาการปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช” มีวัตถุประสงค์ที่ลำคุดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อพิสูจน์ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ว่าการศึกษาโดยกระทำให้ “แลเห็นคน” จะสามารถ “แลเห็นสังคม” และ “แลเห็นวัฒนธรรมชุมชน” ตามเป็นที่จริงและชัดเจนขึ้นได้ โดยใช้คน (คือชีวประวัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช) เป็นศูนย์กลางในการศึกษา

2.2 เพื่อศึกษาอธิบายหรือภูมิปัญญาและปฏิปทาของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่เกี่ยวกับการใช้หลักวิชาการสืบสวน สอบสวน และการใช้ไวยาวัจกร เพื่อการปราบปรามอันทำให้การปฏิบัติหน้าที่ประสบความสำเร็จและ/หรือประสบอุปสรรค

2.3 เพื่อศึกษาผลจากการใช้อธิบาย หรือภูมิปัญญา และปฏิปทา ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่กระทบต่อผู้คนและสังคม

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาภูมิปัญญาการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะเน้นหนักเฉพาะในช่วงชีวิตที่ท่านผู้นี้อยู่ในฐานะผู้พิทักษ์สันติราษฎร์และช่วงหลังจากเกษียณอายุราชการ

เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาที่ปรากฏเป็นวัฒนธรรมชุมชนมีผลต่อการเสริมสร้างภูมิปัญญาของปัจเจกชนที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้นๆ การวิจัยเรื่องนี้จึงกำหนดขอบเขตของกาลเวลาย้อนถอยหลังถึงก่อนช่วงเวลากำเนิดชีวิต ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (พ.ศ.2442 ถึงปัจจุบัน) ออกไปประมาณ 50 ปี คือ ย้อนไปถึงสมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394) โดยประมาณ เพราะพลังของภูมิปัญญาที่มีอยู่ในสังคมตลอดถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมในช่วงดังกล่าว ย่อมส่งผลถึงอธิบายและปฏิปทาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และสังคมในช่วงเวลานี้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม แต่ทั้งนี้จะเลือกสรรเฉพาะส่วนที่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเด่นชัดเท่านั้น

ขอบเขตด้านพื้นที่ จะศึกษาทุกเขตพื้นที่หรือในชุมชนที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีปฏิปทาในตำแหน่งและหน้าที่ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ แต่จะเลือกสรรเฉพาะที่มีนัยสำคัญต่ออธิบายและปฏิปทาตามปัญหาที่วิจัยเท่านั้น

แยกขอบเขตของการวิจัยเป็นหัวข้อดังนี้ คือ

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับชีวประวัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในช่วงปฐมวัย การรับราชการ และหลังเกษียณอายุราชการ เน้นที่อุปนิสัยและปฏิบัติโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชโดยตรง และจากการสัมภาษณ์บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ผนวกด้วยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่กล่าวถึงชีวประวัติและผลงานของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และเอกสารที่กล่าวถึงสถานการณ์ทางสังคมที่มีนัยสำคัญต่ออุปนิสัยและปฏิบัติของบุคคลผู้นี้

3.2 การศึกษาภูมิปัญญาการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กำหนดประเด็นที่ศึกษาไว้ดังนี้ คือ

3.2.1 ภูมิปัญญาการปรับใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและวิธีการปราบปราม

3.2.2 ภูมิปัญญาการปรับใช้ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน

3.2.3 ภูมิปัญญาการใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยการศึกษาและการใช้ไลยศาสตร์

3.3 การศึกษาผลกระทบจากการใช้อุปนิสัยและปฏิบัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่มีต่อผู้คนและสังคม กำหนดประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

3.3.1 ผลกระทบต่อชุมชน

3.3.2 ผลกระทบต่อวงการตำรวจ

3.3.3 ผลกระทบต่อกลุ่มโจร

4. ความจำกัดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาภูมิปัญญาการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช” มีข้อจำกัดบางประการ คือ

4.1 ข้อมูลบางอย่างมีผลกระทบต่อบุคคลและองค์กร ที่ไม่อาจนำมาเปิดเผยต่อสาธารณชนได้ เพราะอาจสร้างความเสียหายให้แก่บุคคลที่สาม หรือก่อให้เกิดความอภัยศรัทธาต่อระบบ และไม่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจะไม่ล่วงละเมิดในประเด็นเหล่านั้น เว้นแต่จะหลีกเลี่ยงเสียมิได้ ก็จะใช้วิธีนำเสนออย่างเป็นกลาง เท่าที่จำเป็น

4.2 ข้อมูลบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความศรัทธา และวัตรปฏิบัติทางด้านไลยศาสตร์ ที่ผู้รู้และผู้ถือปฏิบัติไม่ประสงค์จะเปิดเผยอย่างสิ้นเชิง สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากธรรมชาติของเนื้อหายากแก่การพิสูจน์ในเชิงวิทยาศาสตร์ ส่วนหนึ่งผู้ถือปฏิบัติเองหรือผู้รู้มีข้อจำกัดในเชิงประจักษ์ผล และอีกจำนวนหนึ่งเกิดจากความไม่มั่นใจว่าเมื่อเปิดเผยแล้วจะมีผู้นำไปใช้ผิดครรลอง อาจกระทบต่ออุปนิสัยและ

ปฏิบัติที่ไม่พึงปรารถนา ผู้วิจัยจะเสนอข้อมูลประเภทนี้ตามข้อเท็จจริงเฉพาะที่เสาะหามาได้ จะไม่ละเมิดในส่วนที่ผู้ให้ข้อมูลไม่พึงปรารถนา

4.3 ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลย้อนหลัง และมักไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร อาศัยการบอกเล่าจากความทรงจำของผู้รู้เห็น บางอย่างจึงอาจคลาดเคลื่อนจากความจริง การสอบสวนแบบเจาะลึกกระทำได้อย่างจำกัด เป็นสิ่งที่ทั้งผู้วิจัยและผู้เสนางานวิจัยต้องตระหนักในประเด็นดังกล่าวนี้

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญา หมายถึง อุบาย, กลวิธี, ยุทธวิธี หรือการจัดการเพื่อนำปัจจัยต่าง ๆ ที่เคยมีมาหรือที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมชุมชน และความรู้ ประสบการณ์ และความชาญฉลาดเฉพาะตัว ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาใช้เป็นปัจจัยเพื่อกิจการปราบปรามให้ สัมฤทธิ์ตามต้องการ

การปราบปราม หมายถึง การปฏิบัติการปราบปรามโจรผู้ร้ายเพื่อให้สงบราบคาบ ซึ่ง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้วิธีการ 2 ส่วน คือ “การปราบ” หมายถึง กระทำให้ผู้ประพฤติตัวเป็นโจรหรือคิดจะเป็นโจรเลิกประพฤติผิดไม่หลงผิด กลับตัวเป็นคนดี และ “การปราบ” หมายถึง กระทำให้ผู้ที่เป็นโจร ผู้ที่กระทำผิดมาแล้วและยังกระทำอยู่อย่างไม่ลดละให้หยุดกระทำ

ปัจจัย หมายถึง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อสิ่งนั้น ๆ หรือเหตุอันเป็นทางให้เกิดผล

ปฏิบัติ หมายถึง แนวปฏิบัติ, ทางดำเนิน, แบบที่เป็นทางดำเนินให้ถึงจุดหมาย

ไสยศาสตร์ หมายถึง ไสยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องแก่ลัทธิเวทมนตร์คาถาความเชื่อเกี่ยวกับเมตตามหานิยม, เครื่องรางของขลัง ที่ทำให้อยู่ยงคงกระพันชาตรี, ความเชื่อที่ว่าด้วยฤกษ์ยามวันดีวันเคราะห์, ทิศดีทิศอัปมงคล, การลงเลขยันต์ลี้ก, การทำเซมบ, ทำพิธีพลีกรรมแผ่ดิน, ทำพิธีตัดไม้ข่มนาม, การใช้คาถาปราบ, การใช้อาวุธหรือยาวิเศษเพื่อทำลายหรือรักษา เป็นต้น (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

การสืบสวนสอบสวน

“สืบสวน” หมายถึง แสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

“สอบสวน” หมายถึง รวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการอย่างอื่น ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพินิจความผิด และเพื่อเอาผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติการปราบปราม

6. วิธีดำเนินการวิจัย

6.1 ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นโดยที่ยังไม่ตั้งสมมุติฐาน และยังไม่ตั้งปัญหาการวิจัย

โดยเฉพาะการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และการสำรวจสถานที่บางแห่งที่มีนัยสำคัญต่อปฏิปทาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช การสัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สัมภาษณ์ญาติมิตรบุคคลที่เคยเป็นผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เบื้องต้น

6.2 ขั้นที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 6.1 มาศึกษาเพื่อจัดระบบจัดประเด็น ตั้งคำถามวิจัยและกำหนดแนวทางการวิจัย

6.3 ขั้นที่ 3 สำรวจข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคำถามวิจัย ทำเค้าโครงวิจัยอย่างละเอียด

6.4 ขั้นที่ 4 ศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดและพิสดาร โดยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลบางคนในข้อ 6.1 และบุคคลสำคัญ ๆ ที่ผู้ให้การสัมภาษณ์อ้างถึงและมีนัยสำคัญต่อการตอบคำถามวิจัย โดยวิธีการบันทึกเทป จดบันทึก การสำรวจและสังเกตด้วยตนเองในพื้นที่ศึกษาตามประเด็นและขอบเขตที่กำหนดไว้ด้วย การอิงวิธีวิทยาการศึกษาแบบพื้นบ้านตามวัฒนธรรมการสหายานนบโยค (สืบสาวเรื่องราวให้ถึงต้นตอ) และอิงหลักโยนิโสมนสิการ ในพระพุทธศาสนา (การใช้ความคิดถูกวิธีโดยการสืบค้นถึงต้นเค้าสาเหตุจนตลอดสาย แยกแยะพิเคราะห์ด้วยอุบายวิธีให้เห็นปัญหานั้น ๆ ตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย) เท่าที่จะกระทำได้ และถ่ายภาพประกอบเท่าที่จำเป็น

6.5 ขั้นที่ 5 การเสนอผลการวิจัยในรูปของความเรียง ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

7.1 การศึกษารวบรวมและจัดระบบข้อมูลชีวประวัติและงานการปราบปราม ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่าเป็นลายลักษณ์อักษร อันจะยังประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและการอ้างอิงทางวิชาการต่อไป

7.2 งานวิจัยนี้จะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างและพลวัตของสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในภาคใต้ประมาณกว่า 1 ศตวรรษ (ปลายศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 26) ได้ส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ฐานอำนาจและการใช้อำนาจในสังคมชนบท และพลังอันเนื่องมาจากความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่มีต่อระบบความคิดและปฏิปทาของผู้คนในสังคมในต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงปัจจุบัน

7.3 งานวิจัยนี้จะช่วยตอกย้ำให้เห็นความสำคัญของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในส่วนที่ใช้คนและวัฒนธรรมชุมชนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งปฏิสัมพันธ์และน้ำหนักความสำคัญระหว่างส่วนจุลภาคและส่วนมหัพภาคของสังคม ตลอดจนจุดอ่อนและจุดแข็งของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในภาคใต้ที่ควรปรับทิศทางและวิธีการ

เชิงอรรถ

¹ ตรีณี แก้วม่วง. ปริญญานิพนธ์ พระยาธรรมาธิบดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ผู้นำการปกครองหัวเมืองไทยฝั่งตะวันตก (พ.ศ. 2444 - 2456) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2526, (บทนำ).

² เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.5 ม. 53/24.

³ เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.5 ม. 53/26.

⁴ เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ในสมัยเจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาล ร.ศ.115-125 (พ.ศ.2439-2449) พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมประยูร โธณกุล ณ อยุธยา, 2520.

⁵ เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ในสมัยเจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาล ร.ศ.115-125 (พ.ศ.2439 - 2449) พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมประยูร โธณกุล ณ อยุธยา, 2520, หน้า 35

⁶ รายงานพระฤกษ์พิพจนภรณ์ ว่าด้วยการตรวจแหลมมลายูในพระราชอาณาจักร ร.ศ. 113 (เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.5 ม.2.14/22).

⁷ เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.5 ม.2.14/98.

⁸ เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.5 ม.2.14/99.

⁹ เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ.115 - 125 (อ้างแล้ว).

¹⁰ เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.5 ม.2.14/22.

¹¹ เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 115-125 พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมประยูร โธณกุล ณ อยุธยา, 2520, หน้า 73.

¹² เกทย์ วรวิทย์ (นามแฝง). เขาอ้อดักศิลาทางไสยศาสตร์, ม.ป.ป. หน้า 81.

¹³ ล้อม เพ็งแก้ว. ชุมชนโบราณคอนทราย : รุ่งคอนทรายและตำหัวแพร, ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 3 หน้า 987 - 992.

¹⁴ เพลิง ภูผา (นามแฝง) คนใต้หนึ่งเหนียว ม.ป.ป., หน้าคำนำ.

¹⁵ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปัตตานี ร.ศ. 128 (กรุงเทพฯ : พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพมหาเลวเอก พระยาอุดมราชภักดี, 2502), หน้า 146.

¹⁶ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. นักเลง, ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 4, หน้า 1728 - 1730.

¹⁷ เพลิง ภูผา (นามแฝง) คนใต้หนึ่งเหนียว ม.ป.ป.

¹⁸ ทรงพล มากฐิต. พล.ต.ต.ขุนพันธงรักษ์ราชเดช บทพิสูจน์ศาสตร์อันเร้นลับที่มีตัวตน. ม.ป.ป. หน้า 1 - 67

¹⁹ รุจมิแล (นามแฝง) สิงห์มือปราบ รุจมิแล 7(1) หน้า 60 - 61 กันยายน - ธันวาคม 2526.

บทที่ 2

การศึกษาเอกสารและข้อมูลเบื้องต้น

1. การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาและเอกสารที่เกี่ยวกับประวัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

1.1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา

มีผู้ให้นิยาม ขอบข่าย ที่มาและความสำคัญของภูมิปัญญา ซึ่งสอดคล้องกันในสาระหลัก และมีส่วนแตกต่างกันตามคำที่ขยายเพื่อกำหนดกลุ่มหรือระดับของภูมิปัญญา ได้แก่ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญา (ทั่วไป) และภูมิปัญญาส่วนปัจเจกชน ซึ่งประมวลได้ ดังนี้

เสรี พงศ์พิศ ให้ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้านว่า “พื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้าน”¹ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ ปรัชญาในการดำเนินชีวิต มีความเกี่ยวข้องกับการเกิดแก่เจ็บตาย คุณค่าและความหมายของสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น เกษตรกรรม หัตถกรรม ศิลปะและดนตรี เป็นต้น²

วิจิต นันทสุวรรณ จำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ 3 ลักษณะ คือ (1) ภูมิปัญญาจากการใช้ชีวิตในธรรมชาติเพื่ออธิบายปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติ ข้อที่พึงปฏิบัติ และข้อห้ามไม่ให้ชาวบ้านปฏิบัติทำให้เกิดภาวะสมดุลของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ เช่น ระบบเหมืองฝาย ฝิน้ำ ฝินา (2) ภูมิปัญญาจากประสบการณ์อยู่ร่วมกัน เป็นพฤติกรรมที่มีกฎเกณฑ์ตามแบบแผนของสังคม ระบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รูปธรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ ปู่ตา ปู่ย่า ผีพ่อ ผีแม่ และพิธีกรรมต่าง ๆ (3) ภูมิปัญญาจากประสบการณ์เฉพาะด้าน เช่น ภูมิปัญญาการทำมาหากิน ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค เป็นต้น³

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ 4 ประการ คือ (1) มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์ (2) มีบูรณาการสูง (3) มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง (4) เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม และกล่าวถึงที่มาของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมด ไม่แยกเป็นวิชา ๆ⁴

เคนห์ จามริก กล่าวถึงภูมิปัญญาไทยว่า “ภูมิปัญญาไทยนั้น ด้านหนึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องราวของพื้นภูมิธรรมเดิมแล้ว ยังหมายถึงศักยภาพในการประสานความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเอื้อให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากล และลักษณะเฉพาะของเราเอง”⁵

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า “คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิด วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง” ในทำนองเดียวกัน รัตนะ บัวสนธิ ได้กล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า “กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานจาก คำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอน และปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับเปลี่ยนเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง แต่ละสมัยทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของในส่วนที่เป็นชุมชนและปัจเจกบุคคล”⁷

ธวัช ปุณโณทก กล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาโดยยกตัวอย่างจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมว่า “หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้สะสม...คือ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ในการไถนา รู้จักสานกระบุงรวมทั้งการเอาดินขี้กระต๊อมาแช่น้ำต้มให้เหือดแห้งเป็นเกล็ดสินเธาว์ ก็เรียกว่า ภูมิปัญญาทั้งสิ้น”⁸

ปรีชา อุยตระกูล กล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญา สรุปได้ว่า “ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุล”⁹

ยิ่งยง เทพประเสริฐ ให้ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ไว้ว่า “เป็นองค์ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา อันเป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงแก้ปัญหา การปรับตัว เรียนรู้ และสืบทอด ไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อการดำรงอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เผ่าพันธุ์ หรือเป็นวิถีของชาวบ้าน”¹⁰

สามารถ จันทร์สุริย์ กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาสรุปความได้ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านมีความสำคัญ เพราะทำให้ชาวบ้านดำรงชีพอยู่ได้ พึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสภาพธรรมชาติและตามความคิดความสามารถของคนในชุมชน”¹¹

สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์¹² กล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า “วิธีการจัดการ วิธีการขึ้นนำ และการริเริ่มเสริมต่อของนักปราชญ์ในท้องถิ่นหรือในกลุ่มชน ภูมิปัญญาชาวบ้านล้วนสั่งสมงอกงามขึ้นจากความรอบรู้ ประสบการณ์ ผกผันด้วยญาณทัศนะ (ความเจ็บคมในการหยั่งเห็นหยั่งรู้ที่ลุ่มลึกกว่าวิสัยทัศน์) เป็นรากฐาน” กล่าวถึงบ่อปมเพาะภูมิปัญญาชาวบ้านว่า เนื่องมาจากสภาพธรรมชาติ จากภาวะสร้างสรรค์ของบรรพชน จากความเชื่อเกี่ยวกับโลกและจักรวาล และจากศาสนา

ได้จำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านเป็น 5 ประเภท ได้แก่ (1) ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพ (2) ภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน (3) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างและพิทักษ์ฐานะและอำนาจ (4) ภูมิปัญญาการจัดการเพื่อสาธารณประโยชน์ (5) ภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรคพิเศษ มีรายละเอียดและตัวอย่างประกอบที่เป็นภูมิปัญญาของชาวภาคใต้ตามประเด็นเหล่านั้น

จารุวรรณ ธรรมวัตร¹³ กล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาว่า หมายถึง “แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม” และจำแนกภูมิปัญญาเป็น 8 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการผลิต (2) ด้านประเพณี (3) ด้านภาษา (4) ด้านหัตถกรรม (5) ด้านสถาปัตยกรรม (6) ด้านดนตรีและการแสดงพื้นบ้าน (7) ด้านการรักษาโรคแผนพื้นบ้าน (8) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

เอกวิทย์ ณ ถลาง¹⁴ กล่าวถึงภูมิปัญญาของภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยทั้ง 4 ภาค ชี้ให้เห็นว่า ภูมิปัญญาในแต่ละกลุ่ม สรุปความได้ว่า “ภูมิปัญญาล้วนพัฒนามาจากการปรับตัวปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับธรรมชาติแวดล้อม ให้เข้ากับผู้อื่นซึ่งอยู่ร่วมกัน ให้เข้ากับการสัมพันธ์กับคนภายนอก เข้ากับระบบอำนาจและการปกครอง เป็นต้น” มีสาระเชิงสรุปภูมิปัญญาของแต่ละภาค ดังนี้

(1) ภูมิปัญญาล้านนา เป็นภูมิปัญญาที่พัฒนาการของการปรับตัว ปรับวิถีชีวิตของคนไทโยนก (ไทวน) และชนชาติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันให้เข้ากับธรรมชาติแวดล้อม แล้วสร้างสรรค์ สังคมและสืบสานประสพการณ์เหล่านั้นเป็นเวลาหลายศตวรรษต่อเนื่องกัน ธรรมชาติแวดล้อม และพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของล้านนามีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นบางประการ ลักษณะโดดเด่นดังกล่าวมีอยู่ละม้ายคล้ายคลึงกันในอาณาบริเวณติดต่อกันระหว่างประเทศพม่า ลาว ไทย และจีนตอนใต้

(2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เป็นการพัฒนาจากการปรับตัวของคนไท คนลาวและคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในธรรมชาติแวดล้อมรายรอบอาณาบริเวณที่ราบสูงกว้างใหญ่ของอุษาคเนย์อันมีแม่น้ำโขงและสาขาคือ ชี มูล และสายน้ำซอยย่อยอีกหลายสายที่คอยหล่อเลี้ยง และวัฒนธรรมของภาคอีสานมีความสัมพันธ์ในชาติพันธุ์และเชิงอำนาจกันใกล้ชิดมาก เช่น อีสานตอนบนได้รับวัฒนธรรมมาจากล้านช้างเหมือนกับล้านนา อีสานใต้ได้รับวัฒนธรรมมาจากอารยธรรมขอมและแอ่งโคราชได้รับอิทธิพลมาจากกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตลอดมา จึงทำให้ภูมิปัญญาของอีสานมีความหลากหลาย

(3) ภูมิปัญญาทักษิณ ภูมิปัญญาทักษิณ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเกิดจากพัฒนาการ การปรับตัว ปรับวิถีชีวิตของคนในภาคใต้ที่ประกอบด้วยคนไทยและคนหลาย ๆ ชาติพันธุ์ ซึ่งอยู่ร่วมกันบริเวณคาบสมุทรมลายู ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นคาบสมุทรแหลมทงมีทะเลกว้างใหญ่ขนานทั้งสองด้าน มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ทั้งในทะเลที่ราบชายฝั่งในป่า

เขาซึ่งอยู่ในเขตมรสุม มีคนหลายชาติหลายภาษา หลายวัฒนธรรมเข้ามาทั้งทางบกและทางทะเล เพื่อมาตั้งหลักแหล่ง เพื่อแสวงหาโภคทรัพย์และที่มาค้าขายติดต่อกันเป็นเวลายาวนาน ภูมิปัญญาภาคใต้จึงมีความหลากหลายทั้งที่ได้มีพัฒนาการจากการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและที่คนได้พกพามาจากแหล่งอารยธรรมต่าง ๆ ได้แก่ สยาม, อินเดีย, จีน และชวามาเลย์ แล้วหลอมรวมกันเข้าหรืออยู่เคียงข้างกันในหลายลักษณะ

(4) ภูมิปัญญาภาคกลาง ภาคกลางมีสถานภาพและอาณาบริเวณที่มีทรงอิทธิพลแผ่ขยายไปยังสังคมไทยทุกภูมิภาครวมถึงบางส่วนของประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เป็นเพราะภาคกลางเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงแห่งราชอาณาจักรสยามทั้ง 3 กรุง คือ กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นเวลาหลายศตวรรษต่อเนื่องกัน ภาคกลางยังเป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครองทั้งมีความอุดมสมบูรณ์ และชัยภูมิของภาคกลางยังเกื้อกูลให้เป็นแหล่งเลี้ยงประชากรทั้งในเมืองหลวงและเมืองสำคัญรายรอบได้เป็นอย่างดี และโดยที่เมืองหลวงก็มีธรรมชาติเป็นสังคมเปิดที่รับกระแสอารยธรรมจากภายนอก โดยเฉพาะอารยธรรมตะวันตกที่แสดงอำนาจทางเศรษฐกิจ วิทยาการ และการเมืองในยุคล่าอาณานิคม ความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดแก่เมืองหลวง ซึ่งเป็นศูนย์รวมอำนาจก็ย่อมขยายผลไปสู่บ้านเมืองรายรอบทั้งใกล้และไกล การพัฒนาประเทศและการก้าวสู่สังคมข้อมูลข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์ พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบก่อนอย่างรุนแรงกว้างขวางก็ไม่พ้นอาณานิคมบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาและบริเวณทลิ่งใกล้เคียง ดุเนิน ๆ ผู้คนในชุมชนภาคกลางโดยทั่วไปอยู่ใต้อาณัติการครอบงำของเมืองหลวงอย่างมากมาจนมองไม่เห็นว่าจะมีแบบอย่างวิถีชีวิตเป็นตัวของตัวเองอย่างไรบ้าง ทุกอย่างเป็นไปตามครรลองที่ศูนย์กลางแห่งอำนาจประกาศิต

กลุ่มชนในภาคกลางซึ่งเป็นสามัญชนคนธรรมดา ได้สรรค์สร้างภูมิปัญญาที่เป็นตัวของตัวเองไว้หลายหลาก ตามสภาพภูมิศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม ที่ทั้งคงอยู่และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ขณะเดียวกันภูมิปัญญาของภาคกลางหลายด้านก็หาใช่ลักษณะพิเศษเฉพาะของภาคกลางเท่านั้นไม่ หากมีปรากฏคล้ายคลึงกันทั้งในภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ด้วย เช่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อพิธีกรรม ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเกษตร ภูมิปัญญาเกี่ยวกับโภชนาการ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ¹⁵ วิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ในการจัดการศึกษา” เน้นการศึกษาเพื่อการปฏิบัติการเฉพาะด้าน สรุปความได้ว่า ภูมิปัญญาับการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะมนุษย์ได้สั่งสมและสืบสานมรดกทางภูมิปัญญามาอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการศึกษาโดยการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้สามารถอยู่รอดและสร้างสรรค์ความเจริญต่างๆ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมสืบมาได้จนปัจจุบัน ได้จำแนกสาขาของภูมิปัญญา เป็น 10 สาขา คือ (1) สาขาเกษตรกรรม

(2) สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (3) สาขาการแพทย์แผนไทย (4) สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (5) สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน (6) สาขาสวัสดิการ (7) สาขาศิลปกรรม (8) สาขาการจัดการ (9) สาขาภาษาและวรรณกรรม (10) สาขาศาสนาและประเพณี ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา สรุปได้ คือ การส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยการยกย่องครูภูมิปัญญาไทย การวิจัยภูมิปัญญาไทย และการบริหารการจัดการด้านภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา โดยให้องค์กรและหน่วยงานในการดำเนินงานทั้งในระดับนโยบาย ระดับบริหาร และระดับปฏิบัติการ

ภูมิปัญญาของปัจเจกบุคคล

เสรี พงศ์พิศ¹⁶ ได้ยกตัวอย่างผู้ที่มีภูมิปัญญาจนได้รับการยกย่องจากหน่วยงานของราชการ สรุปความได้ว่า

พ่อมหาอยู่ สุนทรชัย เป็นชาวบ้านตะแบก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นผู้ที่หันหลังให้งานราชการในสมัยหนุ่ม แม้ว่าจะมีความรู้มาก และมีโอกาสรับราชการ ลงมือบุกเบิกที่ดินอันเป็นมรดกที่สืบทอดมาอย่างบากบั่น มีการปลูกพืชหมุนเวียนตามฤดูกาลในบริเวณเดียวกันให้เกิดกุลอาศัยซึ่งกันและกันอย่างสมดุล และได้วางแผนแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารและน้ำเพื่อการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ พืชที่ปลูก ปลาที่เลี้ยง จะใช้วิธีธรรมชาติ และนำหลักของศาสนามายึดเป็นแนวทางและใช้ภูมิปัญญา

พ่อใหญ่ผาย สร้อยสระหลวง แห่งบ้านสระคู ตำบลโคกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นปราชญ์ชาวบ้านอีกผู้หนึ่งที่รู้จักเชื่อมโยงภูมิปัญญาของอดีต นำมาปรับใช้ปัจจุบันได้อย่างดี เป็นผู้ใหญ่วัยที่นำชาวบ้านพัฒนาโดยประยุกต์ของเก่ามาใช้กับสมัยใหม่ได้อย่างพอดี

ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม แห่งบ้านห้วยหิน ตำบลกระเทียม อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นปราชญ์ชาวบ้านอีกผู้หนึ่งที่สามารถกลับลำ หันมาหาทางเลือกใหม่ได้สำเร็จ หลังจากหลงตามการเกษตรแผนใหม่ ภายหลังมาทำการเกษตรแบบวนเกษตร เป็นการปลูกพืชหลายอย่าง ซึ่งพืชแต่ละชนิดจะช่วยเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนทำให้ครอบครัวมีอยู่มีกินตลอดชีพ

สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ¹⁷ ได้คัดเลือกผู้ที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบอย่าง เป็นผู้นำทางความคิดและการกระทำที่สร้างสรรค์ผลงานอันมีผลต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและสังคมโดยส่วน

รวมอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการสืบสานและการพัฒนาวัฒนธรรม โดยทางคณะกรรมการได้กล่าวถึงความสำเร็จของบุคคลต่าง ๆ 3 ท่าน สรุปความได้ว่า

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตตามอุดมคติทางพุทธศาสนาเป็นผู้มีปัญญาเป็นเอก เป็นปราชญ์แห่งพุทธศาสนา เป็นสติปัญญาของประเทศชาติ เป็นเพชรน้ำหนึ่งทางการศึกษา เพื่อสันติภาพของโลกเป็นผู้อุทิศชีวิตให้กับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปฏิบัติเป็นแบบอย่างและชี้นำสั่งสอนเพื่อพัฒนาสังคมใช้สติปัญญาบनพื้นฐานของสังคมในพระพุทธศาสนา เป็นต้นแบบของชาวไทยพุทธ ที่มีความมั่นคงและมุ่งมั่นในพระพุทธศาสนา เป็นตัวอย่างและแนวทางทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ดำรงชีวิตเรียบง่ายอยู่บนรากฐานของความเป็นไทย รักการศึกษา เรียนรู้ ค้นคว้า อุทิศตนทำงานด้วยความเสียสละอย่างมีความสุภาพทำหน้าที่ในแวดวงของตนด้วยสติปัญญาและสัมปชัญญะได้อย่างสมบูรณ์สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ากับความรู้ทางสังคมศาสตร์ ให้ความสำคัญในบทบาทขององค์กรชุมชนและท้องถิ่นตลอดจนการพึ่งพาตนเองจนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง เป็นผู้ที่ดีำรงตนมั่นคงในศีลธรรมมีชีวิตสมถะเรียบง่าย รักการศึกษา เรียนรู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการในกระทรวงศึกษาธิการ จนปรากฏผลงานเป็นที่ยอมรับ เป็นปัญญาชนที่สามารถประสานประสานปรังษญาตะวันตกกับปรังษญาตะวันออก โดยยึดรากฐานในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยอย่างแนบแน่น เป็นผู้ทุ่มเททั้งกำลังใจ กำลังกายและกำลังสติปัญญา ในด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านชีวิตวัฒนธรรม สังคมวัฒนธรรมควบคู่กับด้านศิลปะวัฒนธรรม ตลอดจนปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยที่มีการเชื่อมโยง ประสานพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องกับสังคมโลก

ระนิต ณ พัทลุง¹⁸ ศึกษาภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมของหอน หมัดหลี่ เป็นปริญญานิพนธ์ ตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา โดยศึกษาแนวคิด รูปแบบ และคุณค่าจากการเกษตรของหอน หมัดหลี่ และผลกระทบจากภูมิปัญญาด้านการเกษตรที่มีต่อสังคมภาคใต้ ได้แก่ผลกระทบต่อกลุ่มเกษตรกรและผลกระทบต่อบุคคล กลุ่มอื่น

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง วิธีการจัดการและผลที่เกิดจากการจัดการ เพื่อปรับตัวปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับธรรมชาติที่แวดล้อม เข้ากับผู้คนที่อยู่ร่วมกัน เข้ากับระบบความเชื่อความศรัทธา และระบบอำนาจ เพื่อการดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข และมีคุณค่าควรแก่ที่พึงประสงค์ของประชาคมกลุ่มนั้น ๆ

ภูมิปัญญาของปัจเจกบุคคลกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน และ/หรือภูมิปัญญาที่ต่างกลุ่มต่างขนาดต่างระดับกัน ถ้าภูมิปัญญาและปัจจัยชุดนั้น ๆ เชื่อมโยงกันต่อกันอย่างเหมาะสม อาจเอนเอื้อต่อกันทั้งในฐานะผู้ก่อให้เกิดต้นแบบหรือในฐานะผู้เลพหรือผู้สืบสาน

1.2 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีผู้ศึกษาประวัติและงานปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชที่ประมวลได้ดังนี้ ก้นหอย (นามแฝง) เรียบเรียง "ประวัติ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช" พิมพ์ในหนังสือที่ระลึกในงานฉลองยศ "พลตำรวจตรี" ให้แก่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ของกองบังคับการตำรวจภูธรเขต 8 โรงพิมพ์ศิริสวัสดิ์ นครศรีธรรมราช พิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2506 เป็นงานรวบรวมและเรียบเรียงประวัติส่วนตัวและประวัติการปฏิบัติงานราชการ โดยลำดับเนื้อหาตามวัน เดือน ปี ตั้งแต่เกิด จนถึงวันที่ได้เลื่อนยศ เป็น พลตำรวจตรี (12 มกราคม 2505) ว่าด้วยการเกิด ชีวิตวัยเยาว์ การศึกษา ประวัติการรับราชการ และการปราบปราม อ้างถึง บุคคลที่เกี่ยวข้อง วัน เวลา สถานที่ และเหตุการณ์ขณะที่ปฏิบัติการปราบปรามแต่ละครั้งแต่ละที่ ข้อมูลส่วนใหญ่ได้จากความทรงจำและเอกสารที่เจ้าของประวัติรวบรวมไว้ มีรายละเอียดและความเชื่อถือได้สูง นอกจากได้สาระเชิงชีวประวัติแล้วยังทำให้เห็นสภาพของชุมชน วัฒนธรรมชุมชนและบุคลิภาพส่วนตัวของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชได้ระดับหนึ่ง เป็นข้อมูลที่มีผู้นำไปอ้างอิงอย่างกว้างขวาง และเป็นต้นเค้าสำหรับสืบสาวหารายละเอียดในประเด็นอื่น ๆ เช่น การปราบเสือสัง เสือเมือง พัทลุง การปราบเสืออะแฉะดอ ตาและ นราธิวาส การปราบเสือลายคอกลาย สุราษฎร์ธานี การจับเสือโน้ม เมืองพิจิตร การบุกถึงถ้ำเสือครัม จังหวัดชัยนาท การดำเนินการเพื่อปราบเสือฝ่าย จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น

ประพนธ์ เรืองณรงค์¹⁹ เขียนประวัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ลงในวารสาร รุสมิแล เมื่อปี พ.ศ. 2526 เสนอเนื้อหาชีวิตในวัยเรียน และผลงานปราบปรามที่เด่น ๆ เช่น การปราบอะแฉะดอ ตาและ การปราบช่องพนันไม้ไผ่ข้าง ที่สุราษฎร์ธานี การปราบโจรภาคกลาง เป็นต้น มีผู้นำเนื้อหาไปอ้างต่อ ๆ ในภายหลัง เช่น สัมพันธ์ ก้องสมุทร เพลิง ภูผา รัน นิรนาม เป็นต้น

เพลิง ภูผา²⁰ นามแฝง จัดทำหนังสือเรื่อง "คนได้หนังเหนียว" ได้กล่าวถึงชีวิตในวัยเรียน การเข้าไปศึกษาไสยศาสตร์จากสำนักต่าง ๆ ทั้งในภาคกลางและภาคใต้ ส่วนงานการปราบปรามผู้เรียบเรียงจะยกประเด็นใจที่สำคัญ ๆ มานำเสนอ เช่น การปราบปรามเสือสัง เสือเมืองอะแฉะดอ ตาและ กลับ คำทอง เสือฝ่ายและเสือย้อม ความสำเร็จในงานการปราบปรามจะมีไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ

อลอง เจยาคม²¹ จัดทำหนังสือเรื่อง "ชีวประวัติและเรื่องราวน่าสนใจของพล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช" เรื่องราวต่าง ๆ ก็จะมีเหมือนกับเล่มอื่น ๆ คือเสนอให้เห็นชีวิตในวัยเรียน การศึกษาโดยศาสตราจารย์เป็นผู้ที่มีวิชาโดยศาสตราจารย์เป็นเลิศ จนสามารถปราบโจรกลุ่มต่าง ๆ ได้สำเร็จ เช่น เลือ่งสัง เลือ่งเมือง อะแวงสะดอ ตาและ เลือ่งสาย เป็นต้น

วัน นิรนาม²² (นามแฝง) จัดทำหนังสือชื่อ "ตำนานชีวิตมือปราบโจร" มีการเกริ่นนำให้เห็นภาพมุมโจร รุ่ง ดอนทราย ที่จังหวัดพัทลุง และสรุปให้เห็นว่า ความเป็นโจรของคนในชุมชนยังเป็นโจรเหมือนเดิมจนมาถึงยุคของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ส่วนเนื้อหาด้านอื่น ๆ กล่าวถึงชีวิตในวัยเด็ก การศึกษาและการเรียนโดยศาสตราจารย์จากสำนักต่าง ๆ และกล่าวถึงการปราบปรามโจรที่สำคัญ ๆ เช่น กลับ คำทอง เลือ่งสัง อะแวงสะดอ ตาและ เลือ่งสายและการปราบเลือ่งในภาคกลาง เช่น เลือ่งฝ่าย เลือ่งยอม เลือ่งวันและเลือ่งไกร เป็นต้น

สำนักพิมพ์จักรพรรดิ²³ ได้จัดทำหนังสือชื่อ "พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช คนได้หนังสือ" เนื้อหาไม่แตกต่างจากเรื่องของผู้รวบรวมคนอื่น ๆ คือ นำเสนอชีวิตในวัยเรียน และนำเสนอการปราบปรามผู้ร้ายในจังหวัดต่าง ๆ โดยจะนำเสนอเฉพาะโจรที่สำคัญเท่านั้น เช่น เลือ่งสัง อะแวงสะดอ ตาและ เลือ่งสาย เลือ่งยอม เลือ่งฝ่าย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังนำเอางานเขียนของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่เกี่ยวกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ของชาวภาคใต้ มาให้ความรู้เพิ่มเติมด้วย เป็นต้น

พรรคักดิ์ พรหมแก้ว²⁴ ได้กล่าวถึงประวัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นในวัยเรียน และการรับราชการโดยนำเสนอการปราบปรามโจรในพื้นที่ต่าง ๆ ที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เคยรับราชการอยู่ เช่น ในภาคใต้และภาคกลาง และยังกล่าวถึงว่าเป็นนักเขียนเรื่องที่ท่านเขียนส่วนใหญ่เป็นเรื่องความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น สองเกลอ ช้างเผือกงาดำ กรุงชิง เป็นต้น

สัมพันธ์ ก้องสมุทร เป็นผู้เรียบเรียงและบรรณาธิการสารคดีพิเศษ ชุด "คนของแผ่นดิน" วีระบุรุษตำรวจเมืองใต้ "รายอกะจิ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช" พิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2539 เขียนโดยอาศัยเอกสารที่รวบรวมได้เป็นแนวทางแล้วไปสัมภาษณ์ หารายละเอียดและเพิ่มประเด็นอื่นๆ จากปากคำของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช โดยตรง หลายตอนเป็นการถ่ายทอดและเสริมเนื้อหาจากที่ "ก้นหอย" ประมวลไว้ หลายประเด็นมีรายละเอียดพิสดารออกไป ลำดับเนื้อความตามวัน เดือน ปี ที่เกิดเหตุการณ์ อ้างถึงบุคคล วัน เวลา สถานที่และมีภาพถ่ายประกอบ เนื้อหาสาระหลักสอดคล้องกับของ "ก้นหอย" แต่สัมพันธ์ ก้องสมุทร ใช้ศิลปะการนำเสนอ ทำให้แลเห็นบุคลิกภาพบางอย่างของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชชัด ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ วัตถุประสงค์ที่จะชี้ว่า

“ชีวิตของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นชีวิตที่มีค่าของแผ่นดินเมืองใต้และเมืองไทย” และอัจฉริยภาพที่โดดเด่นของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่สัมพันธ์ ก้องสมุทร มีประสบการณ์ตรง คือ “เป็นผู้มีความทรงจำเป็นเลิศ”

สรุปได้ว่าทุกคนที่รวบรวมและเรียบเรียงประวัติของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ให้เนื้อหาสำคัญสอดคล้องกัน คือ เรื่องราวที่เกี่ยวกับการปราบปราม และมีความรู้ความสามารถพิเศษทางด้านไสยศาสตร์ ยังไม่มีผู้ใดศึกษาด้านภูมิปัญญาในการปราบปรามโดยเฉพาะ

อนึ่ง สิ่งที่เคยสัมภาษณ์หรือสนทนากับท่านโดยตรง ได้ประจักษ์ตรงกับประสบการณ์ของผู้วิจัย คือ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีความทรงจำเป็นเลิศ และให้ข้อมูลอย่างเที่ยงตรง ข้อมูลที่ได้จึงมีความเชื่อถือได้ สาเหตุที่ข้อมูลซึ่งแต่ละคนนำมาถ่ายทอดต่างวาระกัน มีความพ้องกันมาก เพราะเป็นความจริง จึงเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ ส่วนที่แตกต่างกัน คือ ส่วนที่ผู้ถามมีความประสงค์และตั้งคำถามต่างกัน

2. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมชุมชนภาคใต้ที่ส่งอิทธิพลต่อผู้คนและชุมชน สมัย พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

ทฤษฎีการเรียนรู้และการเกิดอุปนิสัยตามคติชาวบ้านภาคใต้ศรัทธาว่า ผู้คน สังคมและวัฒนธรรมชุมชนรุ่นก่อนย่อมเป็น ตาหนา (ต้นแบบ, แบบอย่าง, รอยประทับ, รอยตำหนิ, นิमित, สันดาน, รอยพิมพ์ใจ) ให้แก่คนรุ่นต่อ ๆ มา ยิ่งเป็นตาหนาที่พบเห็นเสมอๆ หรือใกล้ชิดมากเท่าใดก็จะมีผลแนบแน่นและมั่นคงมากเท่านั้น ดังนั้นการพิจารณาคน (การแลคน) เพื่อเลือกเป็นมิตรแท้ (เป็นเกลอ) เป็นคู่ครอง เป็นเชย เป็นสะใภ้ (เป็นดอง) หรือเป็นที่พึ่งบุญบารมี ฝากผีฝากไข้ (ผู้อุปถัมภ์) ตลอดจนผู้ที่จะมีชะตากรรมขึ้นขึ้นตาย (เจ้าชีวิต, ผู้มีอำนาจเหนือหัว) จะต้องสืบสาวดูตาหนาให้ถี่ถ้วน²⁵

ตาหนาที่มีให้เห็นให้ลอกเลียนมีทั้งที่ดีและไม่ดีขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้สร้างและผู้ให้ตาหนา ตาหนาอันใดเหมาะสมกับสังคมใดมักถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในสังคมหรือชุมชนนั้น ความเหมาะสมมักเกิดจากความเคยชินมากกว่าจะกำหนดจากบรรทัดฐานของความคิดหรือความไม่ดีของกลุ่มชนอื่นที่ต่างยุคต่างปัจจัยออกไป ตาหนาในสังคมหนึ่ง ๆ เกิดขึ้นใหม่เรื่อย ๆ แตกต่างกันไปตามคุณภาพของผู้คนหมู่มากของชุมชน และปัจจัยอื่น ๆ ที่ชุมชนนั้น ๆ เผชิญอยู่ ตาหนบบางอย่างส่งผลกระทบต่อนิสัยของผู้คนได้อย่างรวดเร็ว แต่ส่วนใหญ่กว่าจะส่งผลชัดเจนมักต้องใช้เวลาพักตัวนานร่วมก่อนศตวรรษหรือข้ามชั่วอายุคน แต่ตาหนาที่จะส่งผลกระทบต่ออุปนิสัยของส่วนปัจเจกบุคคลชัดเจนมักเกิดขึ้นไม่ไกลเกินช่วงชีวิตของพ่อแม่และปู่ย่าตายายของเขา คือ เริ่มแต่ประมาณ 50 ปีก่อนที่เขา

เกิดเรื่อยไปจนเกือบตลอดชีวิต ดังนั้นการพิจารณาสังคมและวัฒนธรรมชุมชนภาคใต้ เพื่อค้นหา อิทธิพลที่มีต่ออุปนิสัย และบุคลิกภาพของผู้คนสมัยพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (ซึ่งเกิดในปี พ.ศ. 2442) จึงกำหนดเอาประมาณตั้งแต่เริ่มแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2394) จนถึงประมาณ พ.ศ. 2485 (สงครามมหาเอเชียบูรพา) การเอาช่วงเปลี่ยนแผ่นดินเป็นตัวกำหนดช่วง เวลาที่ศึกษา เพราะอำนาจแผ่นดินและพระบรมราโชบาย แต่ละแผ่นดินมีนัยสำคัญต่อสังคมและ วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2397 เป็นปีที่รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้พระรัตน เศรษฐี (คอซุเจียง) เป็นผู้ว่าราชการเมืองระนองควบคู่ไปกับการเป็นเจ้าภาษีและนายอากร นับเป็นปี ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางการปกครองท้องถิ่นที่ต่างไปจากเดิมมาก เป็นระบบใหม่ที่เรียกว่า ระบบ เจ้าเมืองเจ้าภาษี ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเรียกระบบการปกครองแบบเบ็ดเสร็จนี้ว่า “ระบบกินเมือง” คือเจ้าเมืองมีทั้งอำนาจการปกครองและอำนาจทางเศรษฐกิจ ระบบเหมามืองนี้จัด ขึ้นครั้งแรกที่เมืองระนอง ต่อมาจึงขยายไปใช้ในเมืองที่มีแร่ดีบุกมากอีก 3 เมือง คือ เมืองภูเก็ต เมืองตะกั่วป่า เมืองพังงา แล้วขยายไปหัวเมืองข้างเคียง รวมถึงเมืองนครศรีธรรมราช สงขลาและ พัทลุงด้วย²⁸

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เกิดวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2442 ที่บ้านอ้ายเขียว หมู่ที่ 5 ตำบลดอนตะโก อำเภอท่าศาลา (ปัจจุบันคือตำบลทอนหงษ์ อำเภอพรหมคีรี) จังหวัดนครศรี ธรรมราช การรับราชการส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา และบริเวณลุ่มน้ำปากพนัง ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลาและพัทลุง การศึกษาภูมิหลังด้านสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนจึงเน้นเขตพื้นที่ดังกล่าว และพื้นที่ที่เชื่อมต่อกัน เพราะเป็นเขตที่ส่งผลกระทบต่อกันและ ภูมิปัญญาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นพิเศษ

อนุวัตตามวัฒนธรรมการสืบสาวหาเหตุปัจจัยให้ถึงต้นตอ ที่เรียกกันว่า “สาวย่าน-นับ โยด” ตามวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ ผสมกับหลัก “การใช้ความคิดถูกวิธี” หรือ “โยนิโสมนสิการ” ตามหลักพระพุทธศาสนา โดยการสืบค้นถึงต้นเค้า ลาวหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะวิเคราะห์ ด้วยอุบายวิธีให้เห็นปัญหานั้น ๆ ตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย จึงต้องอาศัยการศึกษาภูมิหลังด้าน สังคมและวัฒนธรรมชุมชน ในช่วงเวลาและในเขตพื้นที่ที่กำหนดดังกล่าวแล้ว เพื่อจะได้เห็นอุบายและ ปฏิปทาของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถูกต้องและชัดเจนยิ่งขึ้น หลักฐานที่นำมาอ้างอิงเฉพาะที่ เป็นลายลักษณ์ แม้ว่าจะส่วนใหญ่จะบ่งปีที่เขียนในช่วงแผ่นดินรัชกาลที่ 5-6 แต่หลายกรณีสะท้อนถึง สถานการณ์ที่ก่อตัวและสืบเนื่องมาตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 4 ตามที่กำหนดกรอบเวลาไว้

ประมวล มณีโรจน์ กล่าวถึงโจรพัทลุง : กรณีตำนานโจรแห่งตำบลดอนทราย ด้วย ทฤษฎีว่า “ชุมชนยังแก้แค้นปัญหาข้อขัดข้อง การเข้าใจพื้นเพความเป็นมา พื้นฐานการศึกษา ข้อจำกัดทาง

ความรู้ ความเชื่อ ศรัทธา วิถีคิด ตลอดจนวิถีและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมแห่งชุมชน จึงเป็นช่องทางเดียวที่จะทำให้การแก้ปัญหาถึงที่สุดลงได้²⁷

2.1 สาเหตุที่ชุมชนเปลี่ยนเป็นชุมชนโจร

การที่ชุมชนเปลี่ยนเป็นชุมชนโจรมีสาเหตุหลายประการ เช่น

2.1.1 ค่านิยมเรื่องผู้นำครอบครัวและผู้นำชุมชนต้องเป็นนักเลง

ประมวล มณีโรจน์²⁸ กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชนบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยกล่าวถึงโครงสร้างและพลวัตบางส่วน of ชุมชนบริเวณดังกล่าวว่าเนื่องจากแผ่นดินว่างเปล่ากว้างใหญ่ไพศาล เหมือนว่าใครจะไปหักร้างถางพงปลูกสร้างที่อยู่อาศัยอยู่ตรงไหนก็ได้ อำนาจให้ผู้คนแยกตัวออกไปอยู่โดดเดี่ยวตามธรรมชาติของความพึงใจในความอิสระ ปัญหาที่เขาเผชิญคือโรคภัยไข้เจ็บและภัยจากสัตว์ป่า คืออันตรายพื้นฐานของสังคมยุคหักร้างถางพง ทำให้ต้องร่วมมือร่วมใจคิดและช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นรูปธรรมขึ้น เงื่อนไขเหล่านี้เองทำให้ภาพหมู่บ้านในสมัยนั้นต้องรวมกันเป็นกลุ่มหย่อมกระจายห่างไกลกัน ความทุกข์กันดารของเส้นทางสัญจร ทำให้ชุมชนมักแยกขาดออกจากกัน แต่ละชุมชนจึงจำเป็นต้องมีผู้นำ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการตัดสินใจชี้ขาดในเกือบทุกกรณี โดยเฉพาะความขัดแย้งในชุมชน นอกจากนี้แต่ละชุมชนยังต้องมี “หมอลุงบ้าน” หรือ “หมอผี” สำหรับต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บ

นอกเหนือจากโรคภัยไข้เจ็บและสัตว์ร้ายแล้ว การรุกรานของนักเลงจากชุมชนหรือหมู่บ้านอื่น เป็นปัญหาสำคัญยิ่งของผู้นำที่ต้องรับผิดชอบทั้งเชิงรุกและเชิงรับ จึงเกิด วัฒนธรรม “การรักษาน้ำ”, “หน้าใหญ่ใจเดิบ”, “ขอมดิบหายชายน้า แต่ไม่ยอมเสียหน้าเสียคำพูด” ไม่ยอมตกเป็นเบี้ยล่างของการข่มเหงรังแกไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นใครหรือยิ่งใหญ่เพียงใดก็ตาม ต่อมาปัญหาจากภายนอกขยายเป็นการกดขี่ข่มเหงจากอำนาจผู้กินบ้านครองเมืองจนผู้นำชุมชนต้องรวมพลังเป็นเส้นสายแห่ง “หัวเกลอ” เพื่อต่อต้านอำนาจอยุธยาธรรมเหล่านั้น

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้นำครอบครัว และผู้นำชุมชนจึงต้องเป็นคนกล้าหาญ เป็นคนสู้คน เป็นคนกล้าได้กล้าเสีย จึงจะสามารถปกป้องคุ้มครอง ชีวิต ทรัพย์สิน ที่ตนรับผิดชอบได้ จึงเกิดเป็นคตินิยม “คนนักเลง” อันเป็นคุณสมบัติที่สังคมพึงปรารถนา ถือเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้นำครอบครัว คนหนุ่มจึงมักถูกทดสอบในเรื่องของนักเลงจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ดังที่ปรากฏในจดหมายเหตุพระราชหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.128 ว่า “เจ้าคุณธรรมาเสวว่า เมื่อแรกๆ ท่านมาเป็นเจ้าเมืองครั้งนี้ เป็นธรรมเนียมผู้ชายไปขอลูกสาว ฝ่ายบิดามารดาถามก่อน 2 ข้อ คือ รำโนราเป็นหรือไม่ กับขโมยควายเป็นหรือไม่ ถ้าไม่เป็นทั้ง 2 อย่างไม่ยอมยกลูกสาวให้ เพราะบิดามารดาของผู้หญิงแลไม่เห็นว่าจะเลี้ยงเมียได้อย่างไร²⁹ ในกรณีที่ว่าสามารถขโมยวัวควายของคนอื่นได้ ย่อมแสดงถึงความใจกล้า ใจกว้าง และ

ขอคบหาเพื่อนฝูง เป็นหลักประกันความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ครอบครัวและชุมชน และส่วนหนึ่งคนมักเลงเกิดขึ้นเพราะอำนาจรัฐ หรือกลไกรัฐไม่สามารถเป็นหลักประกันให้พวกเขาได้

สมเจตนา มุณีโมไนย³⁰ กล่าวถึง กรณีค่านิยมโจรที่ปรากฏในจดหมายเหตุพระพาสตัน ร.ศ.128 ว่า “อันที่จริงการรำนโนราห์กิติ การลักควายกิติไม่สามารถยึดเป็นอาชีพได้ เพราะราคาค่าราคา ค่าโรงสมัยก่อนคิดเป็นเงินพอซื้อขนมให้เด็กกิน ซื้อเหล้ากินกันเอง ส่วนการลักควายนั่นเล่าก็เพียงเพื่อ สร้างค่านิยมความเป็น “ไอ้เสือ” ให้เป็นที่หวั่นเกรงเท่านั้น เป้าหมายหลักที่แท้จริง ของการรำนโนราห์ กิติคือการได้ท่องเที่ยวไปตามหมู่บ้านต่างถิ่น รู้จักคนมาก ที่ไหนมีนักเลงหัวไม้หรือที่เรียกว่า คนใหญ่-คน ยาว ก็เป็น “เกลอ” กันไว้ เพื่อได้ต่อขวสรวลติดกัน การลักควายก็ทำนองเดียวกัน เป็นแค่ทางผ่านของ ชีวิตผู้นำชุมชน เพราะถ้าไม่ใช่วิธีการนี้ ก็ไม่เห็นทางอื่นใด ที่จะแสวงหาการยอมรับจากชาวบ้านได้ สรุป ว่า การรำนโนราห์ และการลักควาย เป็นไปเพื่อสร้างบารมีความเป็นคนใหญ่-คนยาว เอาไว้เผื่อแผ่คุ้ม ครองญาติมิตรในหมู่บ้าน”

ด้วยเหตุดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า การลักวัวลักควายเป็นบันไดขั้นแรก ๆ ของชายชาวดั ที่จะพิสูจน์ความเป็นนักเลง ครั้นเมื่อถูกกระทบจากกลุ่มชนภายนอกรุนแรงขึ้นก็จะร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา จึงเกิดเป็นชุมชนนักเลงขึ้นเพื่อต่อต้านความไม่เป็นธรรมจากภายนอก เพื่อความอยู่รอดของ พวกตน ยิ่งถูกบีบคั้นหนักก็ยิ่งต่อต้านแรงขึ้น จนบางชุมชน ต้องกลายเป็นชุมโจร

2.1.2 การเกิดโจรข้ามชาติและโจรข้ามเมือง

การเกิดโจรข้ามชาติและโจรข้ามเมืองทำให้ผู้ครองเมืองได้กำลังเพิ่ม และเป็นทางแสวง หาผลประโยชน์จากโจร อันนำไปสู่การร่วมมือและการกดขี่ข่มเหงราษฎรให้ชุมชนกลายเป็นชุมโจร

สมเจตนา มุณีโมไนย³¹ กล่าวถึงครั้งเมื่อเมืองตรังได้รับการฟื้นฟูจนมั่งคั่ง และเป็นเมือง ท่าของเจ้าพระยาบวร (น้อย) ในช่วงพ.ศ.2354-2381 ว่าในปีพ.ศ.2381 ได้มีตบฏมัตตะฮาดกับตบฏ อับดุลลาห์ โจรลัดทางฝั่งตะวันตกของแหลมมลายู ร่วมกับหัวหน้าหัวหน้าชุมโจรเกาะยาว เมืองตรัง เข้าโจมตีเมืองตรังได้ด้วยกองเรือ 95 ลำ กำลังคน ประมาณ 1,000 คน³² การปล้นเมือง ครั้งนี้เป็นลักษณะโจรปล้นเมือง และโจรข้ามชาติ และมีข้อสงสัยว่ายกกระบัตรแทนแห่งเมืองตรังเป็น ได้ศึกไปเข้าด้วยโจร และเมื่อ พ.ศ. 2404 กรมการเมืองพัทลุงร่วมกับโจรปล้นบ้านกรมเมืองจะนะ³³ ซึ่ง ทางกรุงเทพฯ ไม่ได้ลงโทษแต่ประการใด “การที่กรุงเทพฯ ยอมอ่อนข้อให้กับกรมการเมืองพัทลุง คงจะ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เมืองพัทลุงและเมืองปะเหลียน กลายเป็นแหล่งซ่อนสมุขของโจรผู้ร้ายหลาย ประเภท โดยกรมการเมืองมักจะร่วมมือด้วย”³⁴

ปัญหาโจรข้ามแดนแล้วตามจับได้ยาก สงบ ส่องเมือง³⁵ กล่าวว่าตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ได้เกิดปัญหาโจรผู้ร้ายมากผิดปกติขึ้นบริเวณชายแดนระหว่างเมือง ลงขลากับเมืองพัทลุง สาเหตุสำคัญอันหนึ่งเกิดจากยุคนี้นี้ เจ้าเมืองมีอำนาจแบบกินเมือง การปราบ

โจรผู้ร้ายที่ปล้นสะดมแล้วหลบหนีข้ามพรมแดนเมืองต่าง ๆ ยากแก่การจับกุมและปราบปราม ต่างเมืองต่างมีอำนาจเฉพาะในเขตบ้านเมืองของตนและเขตแดนระหว่างเมืองบางส่วนคาบเกี่ยวกัน

รายงานพระสถูปภิกษุพจนานกรณ์ว่าด้วยการตรวจแหลมมลายู ในพระราชอาณาเขต ร.ศ. 113 (พ.ศ.2437) ซึ่งแบ่งเนื้อหาเป็นหัวข้อโดยใช้หมายเลขแทนการแบ่งเป็นอนุเจต ในข้อ 345 กล่าว ว่า “พระยาวิเชียรหาว่าพระยาอภัยบริรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองพัทลุงเกลี้ยกล่อมผู้คนเมืองสงขลา ซึ่งเป็นจริงแล้วกลับให้เข้ามาเป็นโจรผู้ร้ายปล้นในเขตเมืองสงขลา” ในบันทึกข้อ 346 ว่า “ผู้ร้ายรายหนึ่งที พระยาวิเชียร แจ้งความต่อพระยาเทเวศร์ว่าเป็นผู้ที่ต้องขัดทอดถึง หลายคนเป็นคนอยู่ในหลวงอุดม (หลวงอุดมมักได้ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา-ผู้เขียน) ไปแอบอิงอยู่ในแขวงเมืองพัทลุง”³⁶

จากสาเหตุที่เกิดโจรข้ามแดน โจรข้ามชาติ โดยมีเจ้าเมืองกรมการเมืองคอยหนุนหลัง จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนกลายเป็นโจร และชุมชนบางชุมชนกลายเป็นชุมโจร

2.1.3 กรมการเมืองและเจ้าเมืองได้ผลประโยชน์จากโจร

จากรายงานพระสถูปภิกษุพจนานกรณ์ ร.ศ.113 บ่งชี้ชัดเจนว่ากรมการเมืองและเจ้าเมือง ได้ผลประโยชน์จากโจรหลายกรณี จึงอาศัยอำนาจแสวงหาผลประโยชน์ให้กับคณะของตนจนขาดความเป็นธรรม บีบคั้นผลักดันให้มีโจรเพิ่มขึ้น พฤติกรรมที่ปรากฏชัด คือ

(1) เจ้าเมืองและกรมการเมืองจับคนที่ไม่มีความผิด

ตามรายงานของพระสถูปภิกษุพจนานกรณ์ ว่าเจ้าเมืองและกรมการเมืองพัทลุง อาจจับคนที่ไม่มีความผิดตามข้อกล่าวหาต่อไปนี้ 1. หนีทัพนักโจร 2. เป็นมิตรสหายโจร 3. ป้องกันโจร 4. กินอยู่สมรู้ด้วยโจร 5. ให้ข่าวเกลี้ยเรือพายโจร

บรรดาข้อกล่าวหาเหล่านี้ง่ายแก่การกล่าวหาและยากแก่การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ จึงง่ายที่เจ้าเมืองและกรมการเมือง ทำให้สุจริตชนที่ตนไม่พอใจกลายเป็นโจร ด้วยความผิดข้อหนึ่งข้อใดใน 5 ข้อนี้

(2) เมื่อจับผู้ใดคุมขังแล้วยากแก่การทัณฑ์โทษและได้กลับเป็นอิสระ

จากรายงานพระสถูปภิกษุพจนานกรณ์ ว่า “เมื่อมีการจับราษฎรแล้ว เป็นที่รู้กันว่าจับไปแล้ว ไม่มีวันออกซึ่งเป็นพื้นของการในเมืองพัทลุงและสงขลา ต่อสู้ดิ้นว่าอย่างไรก็คงเป็นตายเหมือนกัน... คนโทษจะออกได้แล้วแต่ความกรุณาของกรมการเมืองตรงาง คนโทษเป็นเช่นคนในเรือนดังเช่นทาสในเรือน”

(3) กรมการเมืองที่มีคุณมิตราง เป็ผู้มีชื่อเสียงหน้ามีตา มีอำนาจและมีผลประโยชน์

รายงานพระสถูปภิกษุพจนานกรณ์ บ่งว่า “ตรงที่ขังนักโทษเมืองพัทลุง แปรกจากเมืองอื่น ๆ อย่างเลวร้าย คือ ผู้ใดเป็นตุลาการชำระ ผู้นั้นมิตรางสำหรับขังนักโทษในศาลของตน ตรงเหล่านี้

แล้วแต่ผู้ว่าราชการเมืองจะให้ผู้ใดมีก็ได้ จะให้แต่กรรมการที่ชอบพอและไว้วางใจ การมีตรา เป็นผลประโยชน์ที่ได้ค่าธรรมเนียมตรา ค่าแรงนักโทษทำการให้ คือระดุนาให้ทำนา ระดูล้างสีข้าวซ่อมสาร ขยายและทำเรือนและมีอำนาจในทางคดี "...กรรมการในเมืองพัทลุงมีการร่อนร่อนอยากจะได้ใครมีตรา อย่างยิ่ง กรรมการผู้ใดที่ผู้ว่าราชการไม่ให้มิตราง ดูเดือดเนื้อร้อนใจ กระวนกระวายอยากได้ กรรมการในเมืองพัทลุงนี้ ถ้าผู้ใดไม่มีตราแลไม่มีคนโทษ คิดเห็นกันว่าไม่ใช่ผู้ดีบ้าง เป็นคนต่ำบ้าง ต่าง ๆ"

สาเหตุเหล่านี้ทำให้ราษฎรในเมืองพัทลุงเป็นคนโทษ เป็นโจรได้ง่าย เมื่อถูกกล่าวหาว่าเป็นโจรและถูกคุมขังแล้วจะพ้นสภาพดังกล่าวได้ยาก ถ้าไม่ให้ผลประโยชน์แก่กรรมการเมืองและเจ้าเมือง ให้เป็นที่พอใจ

ผลประโยชน์โดยตรง ที่เจ้าเมืองได้รับจากคนต้องโทษ ดังเช่น ที่ปรากฏในรายงานข้อ 313 กล่าวถึงผลประโยชน์ของเจ้าเมืองสงขลา คือ (1) เงินพิณยจากคดีที่เกิดในโรงศาล (2) ได้ส่วนแบ่งปันเงินค่าธรรมเนียมที่เก็บได้ในโรงศาล (3) สิ่งของที่ได้โดยแรงนักโทษ ผลประโยชน์เหล่านี้จะมีมากน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนคดีและคนโทษ

ตราเมืองพัทลุงในปี ร.ศ.115 (พ.ศ.2439) พระวิจิตรวรสาสน์ ตรวจพบและรายงานลงวันที่ 9 เมษายน ว่า มีเรื่องผูกคนตายในตรา เก็บค่าตามไฟตามได้แก่ตัวนักโทษเดือนละ 10 อัฐ³⁷ เป็นต้น

การที่เจ้าเมืองและกรรมการเมืองหย่อนหรือขาดคุณธรรม ใช้อำนาจทำให้สุจริตชนกลายเป็นคนโทษ เพื่อหวังผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่นนี้ จึงเกิดการต่อต้านอย่างรุนแรง ยิ่งชุมชนใดมีความเป็นนักเลงกันมาก ก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นชุมโจร ผู้นำครอบครัว หรือผู้นำชุมชนที่หัวรุนแรง จึงต้องกลายเป็นหัวหน้าโจรและรวมหัวกันเป็นชุมโจร ดังเช่น ชุมโจรบ้านดอนทรายซึ่งเกิดขึ้นในช่วงต่อมา

2.1.4 กรรมการเมืองและเจ้าเมืองมุ่งดูแลผลประโยชน์ของตนมากกว่าดูแลทุกข์สุขของราษฎร

รายงานพระสฤษฐภจนาภรณ์ กล่าวถึงเมืองพัทลุงว่า "ผู้ว่าราชการเมือง กรรมการเมือง ไม่รู้ได้ว่าในเมืองของตนแบ่งเป็นกี่แขวงกี่อำเภอ เวลาถามติดตะกุกตะกักราษฎรชาวบ้านนอกทราบเกล้าดีกว่า" ปรากฏการณ์อันนี้สอดคล้องกับความรู้สึกของชาวพัทลุงที่ได้ผูกแต่งเป็นบทเพลงกล่อมเด็กล้อเลียนข้าราชการเมืองพัทลุงว่า

“บ้านนี้เหอ	มีต้นขามใหญ่
โหมนายไปไหน	โหมเหมียนนั่งทำอยู่เท่นลา
แต่งตัวเข้าตะเหวนน้อง	เขายกพานทองกันออกมา
โหมนายนั่งทำอยู่เท่นลา	จะปรึกษากับนายเหมียน"

จากบทเพลงกล่อมเด็กที่แพร่หลายในเขตอำเภอเมืองและอำเภอควนขนุนจังหวัดพัทลุง บทนี้ สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ วิเคราะห์ลึกลับไว้ว่า ชาวบ้านตำหนิข้าราชการที่ไม่อุทิศตนให้กับราชการและขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ เมื่อใดไม่มีผู้บังคับบัญชาก็หลบเลี้ยวออกจากสำนักงานไปนั่งพูดคุยกันตามศาลาสธารณะ ไม่สนใจหน้าที่ของตน³⁹

เมืองสงขลาก็มีลักษณะเดียวกัน ดังปรากฏในรายงานพระสัญญาพจนกรณ์ ว่า ปี ร.ศ.112 นี้ พระยาวิเชียร ผู้ว่าราชการเมือง เห็นว่ากรมการเมืองสงขลามิมากไม่มีผลประโยชน์อันใด จึงจัดยกเลิกนายอำเภอและนายแขวงเสีย ตั้งเป็นนายตำบลบ้าน คือ บ้านหนึ่งให้นายบ้านผู้หนึ่งกำกับ ดังนั้นอำเภอหนึ่งจึงแยกมีนายบ้านหลายสิบตำบล นายบ้านทั้งปวงในอำเภอหนึ่ง ให้รวมขึ้นกับกรมการเมืองผู้หนึ่ง กรมการที่เป็นญาติหรือเป็นญาติว่เนื่อเชื้อใจ ชอบพอกแห่งพระยาวิเชียรๆ ก็มอบให้ว่าหลายตำบล... ที่ว่าให้ผลประโยชน์แก่กรมการเมืองเหล่านี้ คือถ้าได้ว่าหลายอำเภอได้เป็นแม่กองเก็บส่วยรายเจดีย์ เก็บค่านา ภาษีอากรอื่นๆ มีประโยชน์ทั้งที่เรียกจากราษฎรเป็นส่วนของแม่กอง แลเงินสิบสัดที่ได้จากเงินจำนวนส่วยรายเจดีย์นั้นด้วย ประการหนึ่งเวลาแม่กองออกไปตรวจราชการ ผู้ใดกระทำกฎหมายตราสินชัณสูตรอย่างใด แม่กองได้ค่าธรรมเนียมเหล่านั้น ...เวลาที่ราษฎรมีความทุกข์ร้อนหรือเกิดใจระผู้ร้าย ยังทราบเกล้าฯ ว่าจะไปหาผู้ใด บัดนี้ถ้ามีเหตุการณ์ราษฎรจะไปหานายบ้านๆ ก็ไม่ทำอะไรได้ ชัดมาว่าแล้วแต่กรมการที่เป็นนายกอง ก็ส่วนแม่กองนั้นเมื่อใดจึงจะไปถึงที่อำเภอตน ว่าจะไปก็แต่เวลาจะดูเก็บค่าเงินเจดีย์ ตกเป็นว่าเห็นถ้าได้ผลประโยชน์จึงจะไป

จากหลักฐานดังกล่าวนี้จะเห็นว่าเจ้าเมืองกรมการเมืองมุ่งจะเอาประโยชน์จากราษฎรมากกว่าจะช่วยดูแลทุกข์สุข จึงทำให้ราษฎรเดือดร้อน เสียทั้งเงิน เสียทั้งเวลาทำกิน เสียขวัญและกำลังใจ หาผู้ที่จะพึ่งพาได้ยาก

2.1.5 เจ้าเมืองกรมการเมืองและผู้มีอำนาจใช้อำนาจกดขี่บังคับราษฎรอย่างไม่เป็นธรรม

รายงานพระสัญญาพจนกรณ์ กล่าวถึงอำนาจของผู้ว่าราชการเมืองสงขลาว่า ‘มีอำนาจเหนือราษฎรสิทธิขาด...ราษฎรมีความเกรงขามสยดสยองมาก เรียกกันว่า เจ้าจอมเมือง คำสั่งที่ส่งไปคำใดจะผิดถูกก็ตาม ราษฎรต้องประพฤติตามดังเช่นว่ากฎหมาย’ ผลประโยชน์ที่เจ้าเมืองได้จากราษฎรมีทั้งทางอ้อมและทางตรง เช่น อาหารสิ่งของที่ใช้สอย ถ้าเป็นของมีในพื้นที่เมืองไม่ต้องซื้อหา ได้ผลประโยชน์จากส่วยรายเจดีย์ซึ่งเก็บอย่างแรงและบังคับให้ราษฎรเสียเพิ่มขึ้นได้ตามแต่ความต้องการเป็นครั้งคราว ใช้ให้คนทำงานทุกอย่างได้โดยไม่ต้องจ้าง จะใช้ใครอย่างไรไม่มีขัดขวาง และไม่อาจขัดได้

เงินเบ้งเลียง (หลวงชนะสงคราม) ซึ่งเป็นมือซ้ายของพระยาวิเชียรผู้มีหน้าที่เก็บภาษี ‘เป็นชื่อดังตลอดเขตแขวงเมืองสงขลา ราษฎรเกรงกลัวแลเกลียดชังทุกตัวคน ถ้าจะถามว่าทำไมเงินเบ้งเลียงสูงแล้วจะเก็บเนื้อได้หรือไม่ ราษฎรจะรับได้ทุกตัวคน... จนเด็กร้องไห้ว่าเบ้งเลียงมากเกินไปร้องไห้ได้’ กล่าวถึงสภาพความอิดระของราษฎรว่า ‘สังเกตดูราษฎรในพื้นที่เมืองหากจนเจ็บบเหงาสยดสยองอย่างหาหา ไม่มีความแสดงครึกครื้นหรืออสิสภาพในส่วนราษฎรแต่สิ่งใด คอยดูแต่กรมการผู้ใดที่ใส่

รองเท้าถุงเท้ามีเสื้อหมวกจะได้นั่งราบลงกับถนนจนเดินพ้นไปแล้ว จึงจะได้ลุกขึ้นเดินต่อไป... อำนาจของ
ผู้ว่าราชการเมือง ปลัดยกกระบี่ตร จะจัดว่ามีอย่างเดียวกับอำนาจของผู้รักษาเมืองนคร... เป็นอำนาจที่ไม่
กำหนดว่ามีเพียงใดชัดเจนแต่เป็นอำนาจที่มีเหนือราษฎรอย่างสูง เจียนจะเรียกได้ว่า ทำอย่างใดกับราษฎรก็
แทบจะทำได้

อันนี้แสดงว่าไม่ว่าจะเป็นเมืองสงขลา หรือเมืองนครศรีธรรมราชก็ตาม เจ้าเมืองมี
อำนาจราวกับเจ้าเหนือหัว จะเอาอะไร จะทำอย่างไรแก่ราษฎรทำได้ทั้งนั้น

พระวิจิตรวรสาสน์ ข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลาและพัทลุง พระราช
ทานกราบทูล กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ 23 มีนาคม ร.ศ.114 (พ.ศ.2438) ตอนหนึ่งว่า “จีน
เมี่ยวซ่งน้องชายหลวงกรัดภักดี กรมการจีน เป็นผู้ร้ายทั้งชั่วทั้งเมื่อย เขียนหาบ ดบตีหาบๆ มั่นมา
ร้องว่าข่มขืนทำชำเราเมียของมัน ครั้นนำความไปบอกเมีย หลวงๆ กลับเขียนตีซ้ำเขี้ยวไปทั้งตัว ได้ทำ
คำอาชญาบาดแผลไว้ต่ออำมาตย์ ครั้งนี้ไม่ใช่ครั้งที่ 1 เป็นครั้งที่ 2 ที่ 3 มาแล้ว แลถึงคนตายที่เมืองพัทลุงก็
ครั้งหนึ่ง เสียเงินเสียทองกันอย่างไม่ทราบ เกลี้ยง จึงหลุดมาได้”⁴⁰ จากเหตุการณ์อันนี้แสดงว่านายทาส
กดขี่ข่มเหงน้ำใจเข้าหาทาสอย่างไรก็ได้ ทำตัวเหมือนอยู่เหนือกฎหมาย จะรังแกใคร จะฆ่าใครก็ใช้อำนาจ
เงินทำผิดให้เป็นถูกก็ได้ ราษฎรไม่อาจเรียกร้องความเป็นธรรมได้

ที่เมืองสตูลก็เป็นทำนองเดียวกัน ดังที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ กราบทูลกรมหลวง
ดำรงราชานุภาพที่ปิ่นัง ลงวันที่ 28 ตุลาคม ร.ศ.121 (พ.ศ.2445) ว่า “...เกิดการเกณฑ์แรงงาน การเก็บ
ภาษีรุนแรงหุ้มหมิ่ม หลวงอินทรวชิไชยแสงหาผลประโยชน์เป็นการส่วนตัว ข้าราชการผู้น้อยข่มเหง
ราษฎร เห็นสมควรที่รัฐบาลกลางต้องบริหารจัดการระงับโดยด่วน หากทิ้งไว้อาจจะกลายเป็นเหตุลุกลามใหญ่
โต...”⁴²

ที่เมืองตรัง การที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ (คอซิมบี๊)⁴¹ และพระสถลสถานพิทักษ์
(คออยู่เคียด) หลานชาย ถูกหมอมัจฉนทร์แพทย์ประจำตำบลยิง เมื่อ พ.ศ.2455 ก็เพราะหมอมัจฉนทร์สำคัญ
ว่า ภรรยาของตนคือนางชีวะ ถูกพระสถลสถานพิทักษ์ปลุกปล้ำ และพระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ มีส่วน
หน่วงเหนี่ยวไม่ให้ตนไปพบภรรยาหลังเกิดเหตุการณ์นั้น แม้ว่าพยานบุคคลเท่าที่หาได้และจากคำ
พิพากษาของศาลฎีกาชี้ว่าพระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ ไม่ได้มีส่วนรู้เห็นแต่อย่างใด แต่ความสำคัญผิด
ของหมอมัจฉนทร์ครั้งนั้นทำให้พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ ต้องเสียชีวิต เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2456⁴³
อันแสดงถึงความคุมคามที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งและความรู้สึกที่ไม่เป็นธรรม

กรมหมื่นพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย กราบทูล พระเจ้า-
น้องยาเธอกรมหมื่นสหมตอมรพันธุ์ ราชเลขาธุการ ลงวันที่ 17 เดือนเมษายน ร.ศ.115 (พ.ศ.2439)
ความตอนหนึ่งเกี่ยวกับผู้ว่าราชการและกรมการเมืองพัทลุงว่า “ผู้ว่าราชการกรมการยังไม่เคยถูกบังคับ
กวดขันเอาจริงมาแต่ก่อน ถ้าถูกหนักแน่นบางมีอบางคราว เคยใช้แต่ว่าจากกับอำนาจเงินเป็นอาวุธ ด้วยถือ
สัจฉนคติที่ว่า “ไต่กินข้าวเปลือก” เป็นความจริง ถ้าว่ากล่าวโดยเทศนาปาฐาภิหารียีไม่พอ เอาพระยาพัทลุงกับ
กรมการมาข่มเสียบ้างก็ดี”

จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การที่มีระบบการปกครองระบบเจ้าเมืองกินเมือง ทำให้หัวเมืองในภาคใต้เดือดร้อนแทบทุกหย่อมหญ้าจนแม้แต่เทศาภิบาลมณฑลก็สุดวิสัยจะแก้ได้ จึงต้องให้รัฐบาลกลางหาทางแก้ไข

การบั่นทอนอำนาจเจ้าเมืองกรมการเมือง

หลังจากปฏิรูปการปกครองหัวเมืองเป็นแบบให้แบ่งเขตการปกครองเป็นมณฑล มีข้าหลวงเทศาภิบาลเทศาภิบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2437 เป็นต้นมา มีข้าหลวงเทศาภิบาลผู้ว่าราชการเมืองและนายอำเภอรับผิดชอบทำให้ดูแลประชาชนใกล้ชิดขึ้น สามารถจัดเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2458 (มีมณฑลปัตตานี เป็นมณฑลสุดท้าย) พระยาสุหมณย์วินิตได้เสนอแนวทางในการลดอำนาจเจ้าเมืองและกรมการเมืองลงโดยลำดับ เช่น เสนอให้ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ว่าราชการเมืองและกรมการเมืองได้รับเงินเดือนตามที่ตั้งให้ตามสมควร แล้วเก็บเงินผลประโยชน์เป็นเงินแผ่นดินทั้งสิ้น (เริ่มตั้งแต่ ร.ศ. 116 หรือ พ.ศ. 2440) และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยานครศรีธรรมราช ผู้สำเร็จราชการเมืองนครศรีธรรมราช และพระยาวิเชียรคีรี ผู้ว่าราชการเมืองสงขลา ยกเป็นจางวางกำกับราชการเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองสงขลาับพระราชทานเบี้ยบำนาญ (ตั้งแต่ ร.ศ.120 หรือ พ.ศ.2444)

2.1.6 ปัญหาอันเนื่องจากการมีบ่อนเบี้ยและการพนัน

จากการที่มีการปกครองแบบเหมาเมือง เจ้าเมืองรับผูกขาดภาษีผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ภาษีตึก ภาษีสินค้าเช่า อากรณ์ สรา บ่อนเบี้ย เป็นต้น ส่วนเจ้าเมืองจะจัดเก็บเองหรือมอบให้ผู้อื่นรับช่วงไป โดยหักเป็นร้อยละของรายได้ตามแต่จะตกลง แล้วแต่วิธีการแต่ละเจ้าเมือง อันนี้เป็นแรงผลักดันให้เจ้าเมืองหาทางเพิ่มผลประโยชน์จากแหล่งอบายมุข และการสนับสนุนให้มีการเลอบายมุขประเภทฝิ่น สราและบ่อนเบี้ย

รายงานพระวิจิตรวรสาสน์ ลงวันที่ 23 มีนาคม ร.ศ.114 (พ.ศ.2438) ความตอนหนึ่งกล่าวถึงบ่อนไก่ และบ่อนเบี้ยว่า “บ่อนไก่ในเมืองฉะเชิงเทราแรงเป็นล้นเกล้าฯ จำเป็นที่จะต้องให้เล่นกันต่อไปไม่ได้ โรงบ่อนในกรุงหรือหัวเมืองฝ่ายเหนือ เขามีละครมีเพลงล่อคนให้เล่นเบี้ย แต่พวกเมืองฉะเชิงเทรา ใช้บ่อนไก่ต่างละคร บ่อนโปมีเท่าไรบ่อนไก่มีเท่านั้น”⁴⁴ ปรากฏตามรายงานลงวันที่ 20 มีนาคม ร.ศ.114 ว่า “ไปเที่ยวตรวจดูการบ้านเมืองสงขลา เห็นมีบ่อนเบี้ยตั้งเล่นตามตรอกเล็กตรอกน้อย เรี่ยรายมากมายหลายตำบลนับไม่ถ้วน กับมีผู้ตั้งบ่อนไก่ทั้งในเมืองและตามแขวงแทบทุกหมู่บ้าน เกือบจะไม่เว้นยังมีชนอีกจำพวกหนึ่งผู้หัวเบี้ยเล่นน้ำเต้าผ้อๆ นั้นไม่มีผู้ใหญ่เลย ล้วนแต่เด็กอายุระหว่าง 9 ปี 10 ปี ทั้งชายและ หญิง...”⁴⁵

กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ มีพระหัตถเลขากราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 8 เมษายน ร.ศ.115 (พ.ศ.2439) ความตอนหนึ่งว่า “บ่อน

เบี้ยย้อมเป็นที่ประชุมพวกซึ่งประพติดนเป็นพาลทุจริต แลเป็นที่สำนัก อาไศรยแห่งโจรผู้ร้าย ถ้าย้อมให้ตั้งบ่อนไม่มีกำหนดดังนี้เสมอเหมือนให้ตั้งที่พิกัดโจรผู้ร้ายมากแห่งขึ้นเป็นการลำบากแก่อำเภอกองที่ๆ จะรักษาตรวจตราโจรผู้ร้ายเรียบร้อยสงบลงได้..."⁴⁶

การผูกประมูลบ่อนเบี้ย เจ้าเมืองแต่ละเมืองประมูลไปจากกรุงเทพฯ แล้วมักจะนำไปขายช่วง จึงทำให้ภาษีบ่อนเบี้ยเพิ่มสูงขึ้น ผู้ช่วงต่อต่องหาทางให้เกิดรายได้ที่เป็นกำไร พระวิจิตรวราทาสน์ จึงต้องการจะให้ทำเป็นราชาธิปไตย แต่มีพระราชวินิจฉัย ดังปรากฏในร่างพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว¹⁷ ลงวันที่ 10 เมษายน ร.ศ.115 ว่า "...การที่จะตั้งบ่อนเบี้ยเป็นราชาธิปไตยนั้นไม่ควร ด้วยแลไม่ดีเป็นอย่างยิ่ง ด้วยถ้าบ่อนตายจะต้องจ่ายเงินพระคลังมหาสมบัติออกไปให้เห็นจะคิดประอะปรังนัก...เรื่องรวมบ่อนนั้นควรรวมแต่เงินไม่ควรจะตก...บ่อนโกไม่เห็นจำเป็นจะต้องเลิก ถ้าจะเลิกก็ต้องเลิกตลอดจนกีดปลา ชนแกะ ชนกระบือ แข่งม้า เห็นว่าเป็นการตัดสนุกของคนที่ไม่มื่ออะไรเล่น ห้ามยุบยับไปจะรักษาไม่ได้..."

ต่อมากระทรวงพระคลังต้องการให้มีการประมูลอากรบ่อนเบี้ยตามมณฑล แต่ตามรายงานเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เรื่องเสด็จตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.115 ยังยืนยันกรานว่า "แต่ในส่วนหัวเมืองปักษ์ใต้มีใจข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า ถ้าเลิกเสียทีเดียวจะดีกว่า เพราะราษฎรในหัวเมืองเหล่านี้คนพื้นเมืองเป็นคนเล่นเบี้ยเป็นคนจนโดยมากพิเคราะห์ดูจำนวนเงินอากรบ่อนเบี้ยเทียบดูกับหัวเมืองที่ใกล้กรุงเทพฯ ก็แลเห็นได้ว่าต่ำกว่าหัวเมืองข้างในเป็นอันมาก...แลการบ่อนเบี้ยนั้นเป็นธรรมดาที่จะพาให้คนเกียจคร้านและประพติดพาลเป็นโจร ทั้งทอนกำลังที่จะทำมาหากินให้บ้านเมืองบริบูรณ์ขึ้น..."⁴⁸

พระยาสุหมณีนวินิต (บัน สุหม) เป็นผู้ยื่นหยัดอย่างเข้มแข็งให้เลิกบ่อนเบี้ยทั่วราชอาณาจักร จนได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเลิกบ่อนเบี้ยในมณฑลนครศรีธรรมราชและมณฑลชุมพร ทัวทั้งมณฑล ณ วันที่ 28 มีนาคม ร.ศ.116 โดยให้เริ่มปฏิบัติตั้งแต่ ร.ศ.117 (พ.ศ. 2441)⁴⁹ และต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หยุดการพนันในมณฑลนครศรีธรรมราช ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ร.ศ.122 (พ.ศ.2446) ต่อมาพระยาสุหมณีนวินิต ได้ประชุมหัวหน้าพ่อค้าเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ร.ศ.122 เพื่อได้ลวนวาระหว่างที่เปิดให้เล่นการพนันกับเวลาหยุดเล่น ได้ผลหรือเสียผลในการค้าขายอย่างไรบ้าง ได้คำตอบเป็นอย่างเดียวกันว่า เวลาหยุดเล่นการค้าขายดีขึ้น พระยาสุหมณีนวินิตได้โทรเลขถามพระยาสุนทรราชาทรรุกิจไปทันนครศรีธรรมราชก็ได้คำตอบว่าตั้งแต่โปรดเกล้าฯ ให้เลิกการพนันคนที่ขายตัวเป็นทาสหรือรับสัญญาเป็นลูกจ้างใช้การงานน้อยลง การเป็นโจรร้ายก็เบาบางลง การค้าขายค่อยเจริญขึ้น และพบว่าแม้แต่เรื่องผิวเมียที่เคยวิวาทร้องหย่ากันเดือนละ 11-12 คู่ ด้วยเรื่องเล่นไพ่ก็สงบลงเหลือเพียงเดือนละ 2 คู่ พระยาสุหมณีนวินิตพยายามหลาย ๆ ทางที่จะให้เลิกบ่อนเบี้ยตามหัวเมืองเข้ามาก่อน แล้วเลิกในกรุงเทพฯ ซึ่งก็มีผลให้มีคณะกรรมการประชุมปรึกษาเรื่องเลิกบ่อนเบี้ยขึ้นในร.ศ.123 ต่อมาในปี ร.ศ.124 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกบ่อนเบี้ยในมณฑลภูเก็ตอันเป็นการเลิกบ่อนเบี้ยทั่วทั้งภาคได้ในบัดนี้กล่าว⁵⁰

หลังจากรัฐบาลให้เลิกบ่อนเบี้ยแล้ว บ่อนการพนันกลายเป็นบ่อนเถื่อนหรือช่องพนัน ปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นตามมาคือ เกิดนักเลงอันธพาลคุมช่องพนันมีตำรวจและเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนบางกลุ่มได้รับผลประโยชน์จากช่องพนัน จนเกิดช่องพนันที่มีอิทธิพลขึ้น เช่น ช่องพนันไม้ไผ่ข้าง ในตลาดจังหวัดสุราษฎร์ธานี การปราบช่องอิทธิพล กระทำได้ยากไม่น้อยกว่าชุมโจร เพราะผู้ที่ปราบปรามอย่างตรงไปตรงมาอาจกลายเป็นปฏิปักษ์กับเจ้าของบ่อนและผู้มีอิทธิพลในชุมชนอาจรวมถึงตำรวจที่ได้ผลประโยชน์จากบ่อนนั้น ดังตัวอย่างการปราบช่องไม้ไผ่ข้าง เป็นสาเหตุให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชและคณะถูกย้ายออกจากภาคใต้ไปอยู่ภาคกลาง (ดูรายละเอียดในภาคผนวก 3)

2.1.7 ความอลออยากยากจนของราษฎรและภาวะเศรษฐกิจบ้านเมืองตกต่ำ

ในช่วงรัชกาลที่ 5 ประมาณ พ.ศ.2438-2439 การที่โจรผู้ร้ายปล้นและตชิงซึ่งเกิดขึ้นในแขวงไกล ๆ ในมณฑลนครศรีธรรมราช เช่น แขวงอำเภอทุ่งสง ไม่ได้ทำการร้ายแรงอย่างใดต่อเจ้าทรัพย์ มีพวกโจรเพียง 2-4 คน ปล้นรายหนึ่งได้เงินไปเพียง 5-40 บาทเป็นอย่างมาก เพราะราษฎรซึ่งอยู่ห่างไกลเมืองเป็นคนยากจน ไม่มีปล้นชิงกันในเมือง มีบ้างก็แต่การข่มเบาเล็กน้อย⁵¹ แต่ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง นับแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมาได้เกิดปัญหาโจรผู้ร้ายมากผิดปกติ เพราะราษฎรบริเวณนี้ประกอบอาชีพแต่เพียงการทำนาและหาของป่าเท่านั้น ถ้าปีใดดินฟ้าอากาศไม่อำนวยก็จะเกิดข้าวยากหมากแพง ผู้คนอดอยากก็จะหันไปเป็นโจรกันมาก⁵²

ถ้าปีใดฝนฟ้าไม่อำนวย ภาวะข้าวยากหมากแพงจะเกิดขึ้นชัดเจนดังเช่นปี ร.ศ.116 (พ.ศ.2440) ฝนฟ้าไม่อำนวยเหมือนอย่างปี ร.ศ.115 (พ.ศ.2439) ปรากฏว่า ปี ร.ศ.115 ถึงต้นปี ร.ศ.116 ราคาข้าวสารเมืองสงขลาถึงละ 50 อัฐ เมืองนครศรีธรรมราชและเมืองพัทลุงราคาถึงละ 40 อัฐ แต่พอถึงกลางปี ร.ศ.116 ถึงปี ร.ศ. 117 ราคาข้าวสารเมืองสงขลาถึงละ 64-70 อัฐ เมืองนครศรีธรรมราชและเมืองพัทลุงก็แพงขึ้นมาก ของอื่น ๆ ก็แพงตามกันขึ้นไปทุกอย่าง คนที่รับจ้างทำงานก็หาได้ยากขึ้น คดีความก็จะมีมากขึ้น เห็นได้จากค่าธรรมเนียมศาลเมืองและศาลอำเภอ⁵³ ในเมืองนครศรีธรรมราช ร.ศ.115 เก็บเงินได้ 9,590 บาท 52 อัฐ ปี ร.ศ.116 เก็บได้ 40,739 บาท 15 อัฐ เพิ่มขึ้นถึง 31,148 บาท 27 อัฐ เมืองสงขลา ปี ร.ศ. 115 เก็บเงินได้ 17,192 บาท 63 อัฐ ปี ร.ศ. 116 เก็บเงินได้ 24,442 บาท 40 อัฐ เมืองพัทลุง ปี ร.ศ. 115 เก็บเงินได้ 5,258 บาท 52 อัฐ ปี ร.ศ. 116 เก็บเงินได้ 10,624 บาท 46 อัฐ แสดงว่ามีปัญหาโจรผู้ร้ายและคดีอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอย่างมาก โจรที่ลักเล็กขโมยน้อยนั้นคงจะเป็นบันไดที่จะก้าวไปเป็นโจรอาชีพและกลายเป็นขุนโจรเป็นจำนวนไม่น้อย

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงรัชกาลที่ 6 – รัชกาลที่ 7

วิภาวี พิจิตรบัณฑิต⁵⁴ ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจในช่วงรัชกาลที่ 6 สรุปได้ว่า ในช่วงปีแรกของการเสวยราชย์ของรัชกาลที่ 6 รายรับของรัฐบาลยังมากกว่ารายจ่าย ต่อมารายรับของไทยลดลง

แต่รายจ่ายเพิ่มขึ้น เนื่องจากรัฐต้องลงทุนสร้างทางรถไฟสายใต้เชื่อมกับมลายู สายเหนือต่อไปถึง เชียงใหม่ รายจ่ายในการป้องกันประเทศก็เพิ่มขึ้น เพราะต้องสร้างแสนยานุภาพที่เสียเปรียบประเทศ มหาอำนาจ ต้องใช้งบประมาณเพื่อป้องกันประเทศสูงถึงร้อยละ 24.3 ของงบประมาณทั้งหมด รายได้ที่เคยได้จากภาษีเงินได้ถึง 23.2 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2462 หรือ 1 ใน 4 ของปีนั้นก็ขาดหายไป เพราะรัฐบาลพยายามล้มเลิกรายได้จากภาษีเงิน ทำให้เกิดปัญหาทางการคลังเพิ่มขึ้น รายจ่ายด้าน ราชสำนักก็เพิ่มขึ้นได้แก่ การอุปถัมภ์กิจการเรือป่า ปีละ 300,000-400,000 บาท ค่าใช้จ่ายเพื่อดำรง พระเกียรติยศสำหรับงานต่างๆ ปีละ 1 ล้านบาท โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่พระราชทานให้แก่ข้าราชการ บริหาร ซึ่งขอรับพระราชทานโดยไม่มีขอบเขต ข้าราชการบางคนได้ยกยอกพระราชทรัพย์ไปอย่างไม่ ละอาย จนขุนนางชั้นผู้ใหญ่หลายคนได้เสนอแนะให้ทรงตัดทอนรายจ่ายลง เช่น ทัดทานไม่ให้พระองค์ เลด็จไปประเทศญี่ปุ่น เพราะต้องใช้จ่ายงบประมาณถึง 1 ล้านบาท แต่ก็ทัดทานไม่สำเร็จ

เมื่อสิ้นรัชกาลที่ 6 กรมพระคลังข้างที่จึงมีหนี้สินถึง 19 ล้านบาทและวิกฤติการณ์ด้านการ คลังเรื้อรังไปจนถึงรัชกาลที่ 7

ชยอนันต์ สมุทรวรานิข และชัตติยา กรรณสูต⁵⁵ ได้กล่าวถึงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วง รัชกาลที่ 6 สรุปได้ว่า ความผิดพลาดทางเศรษฐกิจนี้ แม้จะเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกก็ ตาม แต่การใช้จ่ายในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีส่วนทำให้ทรุดหนัก ลงไปอีกในระหว่างปี พ.ศ.2456-2467 นั้น รายจ่ายของประเทศเพิ่มมากขึ้นปีละถึงร้อยละ 52.6 ใน ขณะที่รายได้เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 23.6 ดังนั้นพระกรณียกิจแรกที่รัชกาลที่ 7 ทรงกระทำคือ การลด รายจ่ายเพื่อให้งบประมาณเข้าดุลหรือขาดดุลน้อยลง ต้องลดรายจ่ายส่วนพระองค์ประจำปี.ศ.2467 จาก 10,816,227 บาท มาเป็น 6,808,300 บาท สิ่งที่ทำให้ข้าราชการโดยทั่วไปไม่พอใจคือการลดข้าราชการออกจากตำแหน่ง และทรงยุบกรมหลายกรม เช่น กรมมหรสพ เหล่านี้ เป็นตัวเร่งและช่วยให้ผู้ ก่อการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2475 มีเหตุผลในการปฏิบัติมากขึ้น การใช้จ่ายในรัชกาลที่ 6 ดังกล่าวนี้นำ ให้รัชกาลที่ 7 ทรงเห็นว่าเป็นการฟุ่มเฟือยเกินฐานะของประเทศ

วิไลเลขา บุรณศิริ⁵⁶ กล่าวถึงการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของรัชกาลที่ 7 สรุปได้ว่า ทรง ลดรายจ่ายของประเทศลง เรื่องการกู้เงินจากต่างประเทศไม่ทรงกระทำเพราะจะเปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้าแทรกแซง จำต้องเก็บภาษีจากราษฎรเพิ่มขึ้น ทรงตัดเงินเดือนส่วนพระองค์ที่เคยได้รับปีละ 9 ล้านบาท ลงเหลือ 6 ล้านบาท ยุบจำนวนมหาดเล็กจาก 3,000 คน ลงเหลือ 300 คน ทรงยุบกรมกอง ต่าง ๆ ที่ไม่สำคัญลง เช่น ยุบกระทรวงมรดการ (priny Seal) ไปรวมกับสำนักราชเลขา ยุบกระทรวง พาณิชยไปรวมกับกระทรวงคมนาคม ในส่วนภูมิภาคโปรดฯ ให้ลดจำนวนมณฑลจาก 18 มณฑล

เหลือเพียง 14 มณฑล นอกจากนั้นยังทรงพิจารณาปลดข้าราชการที่ทรงเห็นว่ามีความจำเป็นในขณะนั้นออกเสีย ทำให้ฐานะการเงินของประเทศค่อยๆ กระเตื้องขึ้น

การยุบหน่วยราชการในภาคใต้ เช่น ยุบมณฑลปัตตานี และยุบจังหวัดสลายบุรีลงเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นกับจังหวัดปัตตานีเมื่อ ปี พ.ศ. 2474⁵⁷ เป็นต้น

การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจในรัชกาลที่ 7 อันเนื่องมาจากสมเด็จพระเชษฐาธิราช ทรงใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการปฏิวัติการปกครองปี พ.ศ. 2475 ผลที่ตามมาจากการปฏิวัติคือการออกนโยบายแก่นักโทษจำนวนมาก นักโทษหลายคนที่พ้นโทษออกมายังไม่ถึงนิสัยเดิม (ส่วนหนึ่งจะเป็นโจรรุ่นแรก ๆ ที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ต้องปราบปรามขณะที่เริ่มรับราชการได้เพียงปีเดียว)

หลักบางประการใน 6 ประการ ของคณะราษฎรสะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นก่อน การเปลี่ยนการปกครอง คือ “(ข้อ 3) จะต้องทำนุบำรุงความสุจริตของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลจะพยายามหางานให้ราษฎรทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก (ข้อ 4) ให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ข้อ 5) ต้องให้ราษฎรมีเสรีภาพมีอิสรภาพ...”⁵⁸

สาเหตุของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 มิใช่ผลทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลรวมจากปัญหาหลาย ๆ ด้าน⁵⁹

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ในช่วงรัชกาลที่ 6 - รัชกาลที่ 7 ส่งผลกระทบต่อพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช โดยตรงก็คือจากที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปราบปรามขุนโจรกลุ่มเสือเมืองและคณะได้สำเร็จ ในปี พ.ศ. 2474 ซึ่งทางอธิบดีกรมตำรวจ คือ พ.ต.อ.พระยาอริกรณประกาศ (หลุย จาติกวณิช) ได้ไปประจักษ์ด้วยตนเองว่า เป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ทางราชการจึงขอปูนบำเหน็จรางวัลความดีความชอบอย่างเต็มที่ โดยขอเลื่อนยศให้เป็นกรณีพิเศษ คือ ข้ามชั้นจากว่าที่ร้อยตรี เป็น ร้อยตำรวจโท แต่เนื่องจากยศผูกพันกับอัตราเงินเดือนที่สูงขึ้น ซึ่งไม่อาจกระทำได้ในภาวะที่เศรษฐกิจกำลังตกต่ำอย่างแรง กระทรวงมหาดไทย จึงคิดปูนบำเหน็จเป็นกรณีพิเศษโดยการขอพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น “ขุนพันธรักษ์ราชเดช” เป็นการชดเชยข้อขัดข้องที่ไม่อาจให้เลื่อนยศเป็นนายร้อยตำรวจโทได้ เพราะขณะนั้นตำรวจที่จะได้บรรดาศักดิ์เป็น “ขุน” ได้จะต้องเป็นนายตำรวจที่ได้รับยศไม่ต่ำกว่านายร้อยตำรวจโท (จึงได้เป็นขุนพร้อมกับได้เลื่อนยศเป็นนายร้อยตำรวจตรี)

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ครึ่งสงครามโลกครั้งที่ 2

เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2485 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีแถลงว่า “...ภาวะเศรษฐกิจของประเทศกำลังทรุดเต็มที่...” เนื่องจาก “...เงินทุนสำรองของประเทศประมาณร้อยละ 60 ถูกรัฐบาลอังกฤษและอเมริกาหักไว้ที่ลอนดอนและนิวยอร์ก รัฐบาลไทยยังถูกญี่ปุ่นบีบบังคับให้ลดค่าเงินบาทลงมาเท่ากับเงินเยนญี่ปุ่น นอกจากนี้การค้าระหว่างประเทศหยุดชะงัก เงินคงคลังของรัฐก็หมด...”⁶⁰

จากการลดค่าเงินบาท ก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ทำให้ราคาสินค้าจากต่างประเทศที่สูง เข้ามาราคาแพง สินค้าในประเทศก็แพงตามไปด้วย ค่าครองชีพขึ้นสูงมาก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นเข้าควบคุมการค้าทางทะเลของไทยได้หมด นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2485 กองทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยบังคับซื้อข้าว อาหาร และของใช้จากพ่อค้าไทยไปเลี้ยงทหารญี่ปุ่นที่ประจำอยู่ในพม่า และมลายู ในราคาสูงกว่าราคาตลาด ทำให้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของไทยทรุดหนักลง⁶¹

ในการประชุมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการค้าของทูตพาณิชย์ไทยและญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 ตอนหนึ่งกล่าวว่า "...ญี่ปุ่นกว้านซื้อ แม้กระทั่งวัว ควาย ที่ชาวนาใช้ไถนา สินค้าจำพวกของใช้ประจำวัน เช่น ยารักษาโรค น้ำมันหมู สบู่ แป้งข้าวเจ้าไม่มีจำหน่าย แม้กระทั่งผักสดก็กลายเป็นอาหารฟุ่มเฟือย คนธรรมดาไม่มีปัญญาซื้อรับประทานและห้าม ทางกรมต้องควบคุมการจำหน่ายอาหารประเภทเนื้อสดให้อยู่ในปริมาณจำกัด และห้ามซื้อขายวัว ควาย ข้ามเขตจังหวัด และเนื่องจากญี่ปุ่นยึดรถไฟไทยไปใช้ลำเลียงทหารและอาวุธทำให้การขนส่งสินค้ายากลำบาก..."⁶²

มนัส โอภาสกุล ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ไว้ว่า "ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นนี้เอง ชุมเสือเกิดขึ้นในสุพรรณเป็นดอกเห็ด เช่น ชุมเสือด้า เสือแบบ เสือหนอม เสือแฉ่ง ฯลฯ และเสืออื่น ๆ อีก ในขบวนชุมโจรด้วยกัน ชุมเสือฝ่ายเป็นชุมที่ใหญ่ที่สุด มีลูกสมุนนับร้อยคน มีอาวุธทันสมัย เช่น ปืนคาร์ไบน์ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันนั้นฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจมีเพียงปืนพระราม 6 ซึ่งยิงแต่ละนัดเหมือนกับช้างถีบ ยิงที่ 2 ที่ก็ไม่อยากยิงแล้ว เมืองสุพรรณขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองเสือร้ายมาก่อน กลับมาดังกระฉ่อนกลบความคิดของเสือปล้นยุคแรกๆ เพราะชุมของเสือฝ่ายเป็นชุมที่ใหญ่ลือเลื่องไปหลายจังหวัด"⁶³

ใบ สะอาดดี หรือ เสือใบ กล่าวถึงปัจจัยในการสนับสนุนทำให้กลุ่มโจรมีความเข้มแข็งไว้ว่า "ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อาวุธหาได้ง่ายมากทั้งที่ได้มาจากทหารญี่ปุ่น จากการซื้อโดยผ่านนายหน้าที่เคยเกณฑ์ทหารแล้วมาเป็นโจรเป็นผู้ติดต่อแล้วจ่ายเงินล่วงหน้า แล้วจะนัดหมายวันนำปืนมาให้ และในช่วงที่ขบวนการเสรีไทยเข้ามาในประเทศทำให้กลุ่มโจรมีอาวุธที่มีแสนยานุภาพมากขึ้น เพราะเป็นปืนที่ผลิตโดยประเทศอเมริกา"⁶⁴

ช่วงที่เกิดสงครามครั้งนี้ พล.ต.ต. ชุนพันธ์รักษาราชเดชรับราชการอยู่ที่จังหวัดพัทลุง ปัญหาที่เพิ่มขึ้นคือ โจรปฏิบัติการเหี้ยมโหดยิ่งขึ้น เพราะใช้ปืนเป็นอาวุธสำหรับ ปล้น ฆ่า และต่อสู้กับตำรวจ ซึ่งรุนแรงกว่าการใช้มีดพร้าและขวานหลายเท่า

เคียง แก้วประสิทธิ์ หรือ เสือเคียง ได้กล่าวถึงการจัดหาอาวุธปืนของโจรในภาคใต้ ในช่วงที่ตั้งชุมโจรที่บ้านควนปิไธ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง (พ.ศ.2492) ไว้ว่า "ในช่วงนั้นอาวุธปืนสามารถหาซื้อได้ง่าย โดยมีนายหน้าเป็นผู้ติดต่อกับหน่วยงานของราชการ คือทหารผู้ทำการเป็นนายหน้าติดต่อ คือโจรที่เคยทำหน้าที่อยู่ในหน่วยคุมอาวุธสมัยที่ถูกเกณฑ์ทหาร และทางชุมเสือจ่ายเงินไปก่อนล่วงหน้าประมาณ 15 วัน อาวุธจะมาถึงส่วนใหญ่มักรับทุกมาทางเรือ อาวุธปืนทุกชนิดราคา 3,000

บาท ระเบิดชนิดลูกละ 50 บาท กระสุนปืนทุกชนิด 15 บาท ส่วนใหญ่อาวุธปืนจะมีคุณภาพดีกว่าของตำรวจมาก⁶⁵

2.1.8 สภาพความทุกข์กันดารและปัญหาการคมนาคม

สภาพบ้านเมืองในหัวเมืองเมื่อครั้งรัชกาลที่ 5-6 นั้น ยังทุรกันดารอยู่มาก จะเห็นได้จากจดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. 128 ว่าแม้แต่ที่เกาะภูเก็ต “เสือในเกาะนี้ผมทราบว่าชุมมาก และเจ้าคุณเทศาได้ตั้งราคาไว้ตามสมควรแก่ชนิดของเสือ มีผู้ชักมาขายบ่อย ๆ มีเป็น 3 ชนิด คือเสือใหญ่ เสือดาว เสือดำ การที่เจ้าคุณเทศาซื้อเสือไว้ไม่ใช่สำหรับเลี้ยงไว้ดูเล่น ท่านซึ่งทรงไว้แล้วที่หน้าเรือนจำใช้งานแผนกสุขาภิบาล ในเมืองนี้สุนัขชุมพอใช้เหมือนกัน มีแขกมีหน้าที่ตีสุนัข เสือเป็นหน้าที่กินสุนัขที่แขกตีได้มา จึงนับว่าเสือได้ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานสุขาได้ส่วนหนึ่ง”⁶⁶

การเดินทางระหว่างเมืองตรังไปยังเมืองนคร เส้นทางโดยมากเป็นป่า ใช้เดินเท้า หรือไม่กี่ขี่ม้า เมื่อฝนตกถนนเป็นโคลนถึงแม้มีรถยนต์ใช้ทางนี้ก็ลำบาก ต้องเดินทางผ่านช่องเขาผ่านกะปาง⁶⁷

ช่องทางแคบตรงเขตรอยต่อสามจังหวัด คือ พัทลุง ตรังและนครศรีธรรมราช เป็นเส้นทางเดินเท้าผ่านช่องเขาที่กลุ่มโจรมักใช้ผ่านไปมาหรือใช้เป็นที่พัก “ควายลัก” จึงเรียกกันในหมู่นักเลงสมัยนั้นว่า “ทางเสือผ่าน” หรือ “ทางชุมควาย”⁶⁸ มีเรื่องเล่ากันว่าก่อนรัชกาลที่ 6 เสด็จเมืองพัทลุงประมาณ 2-3 ปี (รัชกาลที่ 6 เสด็จพัทลุงเมื่อ ร.ศ. 131) โจรกลุ่มหนึ่งที่ขวปล้นสะดมจนเป็นที่เลื่องลือ มีชายสี่คน ไล่มาติด ไล่หนี เป็นต้น ตอนหลังชายหนีถูกฆ่าตายและถูกนำศพไปพาดไว้กับกิ่งไม้ที่ช่องแคบดังกล่าวนี้ ชาวบ้านจึงเรียกช่องแคบนี้ว่า “ช่องไล่หนี” จนถึงปัจจุบันก็เรียกกันเช่นนั้น ถ้าโจรเล็กโจรใหญ่ใช้เส้นทางช่องไล่หนีต้องร้องปิ๊ป (เสียงข่มขวัญ) หรือ “ขับหมาเห่หมื่น” เป็นการแสดงคารวะ “บรรพโจร” ตามคติของพวกโจร

เมื่อ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) พระยาสุมนัชนียินิต ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชไปตรวจราชการทางคลองระโนด (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา) โดยใช้เรือแจวเป็นพาหนะปรากฏว่า “ถูกแจวเรือหนีข้าง 2 ครั้ง ที่ตรงไหนเป็นทางน้ำตื้นเป็นทางข้างข้าม เรือไปมาก็จำเพาะไปติดอยู่ตรงนั้นเสมอ ไปจอดคอยข้างเป็นที่ลำบาก”⁶⁹ และกลางปี ร.ศ. 116 ปรากฏว่าข้างในคลองระโนดตายระบาศประมาณ 60 ตัว ราษฎรมีความยินดียิ่งเพราะข้างเหล่านี้รังแกเรือ รังแกคน และทำอันตรายชาวในนาอยู่เสมอ⁷⁰ อันนี้แสดงว่าในปีพ.ศ. 2440 บริเวณนี้ยังเป็นป่ามีข้างป่ามาก การคมนาคมก็ลำบาก

จำนวนบ้านเรือนและวัดเมืองสงขลา ก่อนปี พ.ศ. 2440 เช่น ที่เกาะยอ (อำเภอหลวงศรีอยุธยา) มี 11 บ้าน มีเรือน 388 เรือน บริเวณบ้านโคกเสม็ดชุน มี 1 บ้าน 10 เรือน บ้านหาดใหญ่มี 1 บ้าน 4 เรือน บ้านคูเต่ามี 1 บ้าน 10 เรือน บ้านเกาะใหญ่ (ปัจจุบันเป็นตำบลในอำเภอกระแสดิน) 1

บ้าน มี 8 เรือน ส่วนบ้านที่มีครัวเรือนเกิน 100 เรือนขึ้นไปได้แก่ บ้านบ่อสระ มี 120 เรือน บ้านควนลัง มี 120 เรือน บ้านป่าซาด มี 207 เรือน บ้านม่วงงามบน มี 116 เรือน บ้านชะแล้ มี 101 เรือน บ้านน้ำน้อย มี 100 เรือน บ้านระวะใหญ่ มี 104 เรือน บ้านพังยาง มี 114 เรือน บ้านหากาน มี 105 เรือน บ้านระโนด มี 165 เรือน บ้านโมรง มี 158 เรือน บ้านพุดเตาะ มี 104 เรือน บ้านดอนมดคัน (ดอนคัน) มี 114 เรือน⁷¹

การคมนาคมในภาคใต้ค่อยสะดวกมากขึ้นเมื่อพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ให้สร้างถนนเขาพับผ้าเชื่อมระหว่างเมืองตรัง-พัทลุง เมื่อพ.ศ. 2446⁷² และรัฐบาลได้สร้างทางรถไฟสายใต้จากเพชรบุรี-ชะอำ (พ.ศ. 2452-2454) จากชะอำ-ชุมพร (พ.ศ. 2455-2458) จากชุมพร-นครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2453-2458) จากนครศรีธรรมราช-พัทลุง (พ.ศ. 2454-2456) จากพัทลุง-สงขลา (พ.ศ. 2452-2455) จากสงขลา-ระแงะ (พ.ศ. 2459-2461) จากทุ่งสง-ตรัง (พ.ศ. 2452-2454)⁷³ และเชื่อมต่อไปยังประเทศมาเลเซียจากหาดใหญ่-ปาดังเบซาร์ และหาดใหญ่-สุโงโกลก ในปี พ.ศ. 2467 เมื่อมีทางรถไฟทำให้บ้านเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว เช่น หาดใหญ่จากที่เคยมีบ้านเพียง 4 ครอบครัวเมื่อใกล้ปี พ.ศ. 2440 แต่ถึงปี พ.ศ. 2460 ก็ได้เปลี่ยนฐานะเป็นอำเภอหาดใหญ่ เป็นศูนย์กลางทั้งการค้าและการคมนาคม

บริเวณรอยต่อระหว่างจังหวัดตรัง พัทลุงและนครศรีธรรมราช ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอรัษฎา จังหวัดตรังและบริเวณที่อยู่ในเขตอำเภอศรีบรรพต และบางส่วนของอำเภอบำเพ็ญ จังหวัดพัทลุง โดยเฉพาะบริเวณเขาปู่เขาย่า ในช่วงรัชกาลที่ 6 เป็นถิ่นที่กันดารอย่างยิ่ง เป็นดงสัตว์ร้ายและดงโจร เข้าลักษณะใกล้เคียงทางไกลความเจริญจนเกิดเป็นสำนวนพูดว่า “พวกกินเคยนกกรง” เพราะกึ่งปลาจากแหล่งทะเลสาบเข้าไปได้ยากมาก ชาวบ้านต้องใช้นกกรงทำกะปิ (เคย) แทนเคยกุ้งเคยปลา ผลไม้และของป่าจะนำออกขายหรือแลกเปลี่ยนกับชุมชนที่ทางไกลออกไปหรือการติดต่อกับชุมชนอื่นทำได้ยากยิ่ง ถึงกับล้อเลียนกันว่าในคราวที่สฤษดิ์สินธุ์ทิพย์ทำเป็นแท่งและผลมสีอย่างลายลูกกวาดเข้าไปขายในระยะแรก เด็ก ๆ บริเวณนี้บางคนกินสับดูดังกล่าวโดยสำคัญผิดว่าเป็นขนม การติดต่อกับชุมชนภายนอกเพิ่งจะสะดวกขึ้นเมื่อรัฐบาลมีนโยบายการใช้เงินผัน โดยได้อาศัยเส้นทางที่ชาวบ้านเรียกว่า “ถนนคึกฤทธิ์” (ตามนโยบายพรรคกิจสังคมของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์) นี้เอง

การเชื่อมต่อระหว่างบ้านปากคลอง อำเภอควนขนุน กับบ้านทะเลน้อยในช่วงที่มีชุมโจรบ้านดอนทรายล่าบากมากเพราะมีคลองใหญ่ขวางกลางอยู่ ค่อยสะดวกขึ้นบ้างหลังจากมีการสร้างสะพานข้ามเมื่อ พ.ศ. 2465 ซึ่งปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 39 หน้า 1924-1922 วันที่ 8 ตุลาคม 2465 แจ้งความกระทรวงคมนาคม พแนกทาง ความตอนหนึ่งว่า “สะพานข้ามคลอง ปากคลอง” ระหว่างถนนสายทะเลน้อยผ่านน้ำที่ว่าการอำเภอพบางตุงไปสถานีรถไฟปากคลอง จังหวัดพัทลุง

ยังไม่เป็นสหพันธ์ถาวร เป็นการลำบากแก่ประชาชนที่สัญจรไปมา นายอำเภอกับข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แลราษฎรจึงได้พร้อมใจกันบริจาคทรัพย์รวมเป็นเงิน 1,405 บาท 94 สตางค์ จัดการจ้างช่างทำสหพันธ์ ข้ามคลองปากคลอง ขึ้นใหม่ กว้าง 4 เมตร ยาว 30 เมตร...และได้ทำบุญฉลองเปิดให้ประชาชนสัญจรไปมาได้โดยสะดวก ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2465 แล้ว...รายนามผู้ที่บริจาคทรัพย์สร้างสหพันธ์ รองอำมาตย์ตรี เล็ก ณ นคร นายอำเภอ 150 บาท ขุนตระการตะเอยะเขตร์ กำนัน 20 บาท ขุนคะแนนศรีพยอมวัฒน์ กำนัน นายนิมคนละ 15 บาท และบุคคลอื่น ๆ เช่น นายไข่ ขุนส่านันท์ นายยาด กำนันคนละ 14 บาท ...พันจัน กำนัน พันไข่ กำนัน พันส่ง กำนัน พันทอง กำนัน พันนุ่ม กำนัน คนละ 10 บาท (รายชื่ออื่น ๆ อีกทุกราย รายต่ำสุดคนละ 2 บาท)

ขุนคะแนนศรีพยอมวัฒน์ คือ กำนันตำบลป่าพะยอม (ในขณะนั้น) ขุนตระการตะเอยะเขตร์ คือ นายนุ่ม แก้วทง กำนันตำบลตะเอยะ (ขณะนั้น) ซึ่งตำบลตะเอยะขณะนั้นขึ้นกับอำเภอพนางตุง จนถึงปีพ.ศ. 2467 กิ่งอำเภอระโนดซึ่งขึ้นกับอำเภอปละท่า จังหวัดสงขลา ได้ยกฐานะเป็นอำเภอจึงได้โอนตำบลตะเอยะไปขึ้นกับอำเภอระโนด⁷⁴

จากสภาพท้องที่ที่ยกมา จะเห็นว่าในช่วงดังกล่าวทุกกันดารต่างกับปัจจุบันเป็นอย่างมาก จึงเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ลำบากแก่การปกครองและเป็นเหตุให้ชุมชนบริเวณนี้ต้องพึ่งตนเองเกือบทุกกรณี

2.2 สาเหตุที่จรรยานักเลง ปรากฏเป็นกฎแห่งโจรและการฝ่าฝืนกฎโจร

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์⁷⁵ กล่าวถึงจรรยานักเลงภาคใต้ที่นักเลงแต่ละคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพื่อสร้างศรัทธา คือ

(ก) นักเลงที่แท้จริงต้องเป็นคนหนักแน่น พุดน้อย ระวังถ้อยคำ คำพูดแต่ละคำเป็นเสมือนคำสั่งหรือข้อสัญญาที่จะต้องถือปฏิบัติให้ได้ตลอดไป และให้บรรดาลูกน้อง (สมุน) สืบทอดเจตนาอย่างเคร่งครัด ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เมื่อเมามายแล้วพูดจาเลอะเทอะหรือผู้ที่ชอบคุยโวจึงมักเป็นนักเลงได้ไม่นาน

(ข) นักเลงที่แท้จริงแม้มีผู้มาบอกเล่ากล่าวโทษแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด จะไม่เป็นคนหุบเขาค้อนหรือแม้จะมีหลาย ๆ คนมาบอกเล่ากล่าวโทษตรงกันจนเป็นที่เชื่อถือได้ก็ตาม ก่อนที่จะเอาโทษ หรือแอบคุมคั่น หรือเป็นอริต่อกัน จะต้องสอบถามเอาความจริงจากเจ้าตัวอย่างตรงไปตรงมาเสียก่อน เมื่อได้ความจริงชัดแจ้งแล้ว (วิสัยนักเลงด้วยกันย่อมกล้ารู้ความจริง) จึงจะเผยท่าทีหรือประกาศเอาโทษหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ทั้งนี้เพื่อให้ฝ่ายตรงกันข้ามและคนทั่วไปรู้มูลเหตุที่จำต้องกระทำเช่นนั้น

(ค) นักเลงที่แท้จริง จะต้องวางตัวเป็นคนมีชั้นเชิงสูง ไม่พูดหรือกระทำการใด ๆ อันแสดงถึงความอ่อนเชิงหรือเสียเชิงแก่ผู้อื่นเป็นอันขาด แต่หากพาลลงเสียเชิงให้แก่ใครแล้ว แม้จะ

ต้องเสียทรัพย์สินหรือชีวิตก็ต้องยอมเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของนักแสดงไว้ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ใช่เล่นให้เสียชั้นเชิงกับพรรคพวกของตนเอง

(ง) นักเลงที่แท้จริงจะไม่ยอมลดตนลงมาสู้รบปรบมือกับผู้ที่ยึดศักดิ์ศรีกว่าตน เช่น ถ้าลูกน้องของอีกฝ่ายหนึ่งบังอาจมาลบเหลี่ยมความเป็นนักเลงของตนก็จะสั่งการให้ลูกน้องของตนเป็นผู้จัดการแทน ในทำนองเดียวกันถ้าลูกน้องของตนอาจเอื้อมไปล่วงเกินนักเลงอื่นที่มีศักดิ์ศรีเหนือกว่า ก็ถือว่าลูกน้องคนนั้นปฏิบัติข้ามหน้าข้ามตาทำให้พลอยเสื่อมเสีย ต้องได้รับโทษตามควรแก่กรณี และนักเลงที่แท้จริงย่อมไม่กระทำการใด ๆ แบบตีวัวกระทบคราด หรือทำกันลับหลัง

(จ) นักเลงที่แท้จริงจะต้องมีความกตัญญูสูง ไม่ล่วงละเมิดลบหลู่หรือเนรคุณต่อผู้มีพระคุณ ไม่กระทำการใด ๆ ที่ชาวบ้านทั่วไปถือว่าเป็นการก่อเสนียดจัญไร เช่น ไม่รบราฆ่าฟันกันในเขตวัด ไม่ล่วงละเมิดแก่ตัวพระภิกษุ ไม่กล่าวหรือแสดงอาการดูหมิ่นเครื่องรางของขลังของฝ่ายศัตรู ไม่กระทำการดูหมิ่นแก่ซากศพของศัตรู เช่น ซ้ำศพ ใช้เท้าเหยียบศพหรือลบศพเป็นชิ้น ๆ ไม่รวมบริเวณกลางดินกลางทราย เป็นต้น จรรยาที่สำคัญอีกอันหนึ่งของนักเลง (หรือแม้แต่ผู้ที่เป็นโจร) คือจะไม่ลักขโมยของจากบ้านที่ตนเองได้พักพิงอาศัยแม้แต่ข้าวเพียงมือเดียวหรือน้ำเพียงหยดหนึ่ง

(ฉ) นักเลงที่แท้จริงจะไม่ฆ่าฟันหรือทำอันตรายแก่บุคคลที่กำลังนอนหลับ กำลังถ่ายทุกข์ (อุจจาระหรือปัสสาวะ) กำลังรับประทานอาหาร กำลังล้มป่วยหรือหมดหนทางต่อสู้ รวมทั้งหญิงกำลังมีครรภ์ หญิงที่ไม่มีความผิด และเด็ก และจะไม่ฉวยโอกาสเอาเปรียบศัตรู

จรรยานักเลงเหล่านี้ ปรากฏชัดในบรรดานักเลงในปักษ์ใต้ ผู้นำชุมชน รวมทั้งที่เป็นจรรยาโจร เช่น เมื่อรุ่ง ดอนทราย ประกาศตัวเป็นหัวหน้าโจรบ้านดอนทราย อำเภอทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ในรัชกาลที่ 6

รุ่ง ดอนทราย วางกฎที่โจรในสังกัดจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คือ (1) หากเจ้าทรัพย์ไม่ต่อสู้ห้ามทำร้าย (2) ทรัพย์สิ่งเครื่องใช้และเครื่องแต่งตัวที่ติดตัวจะไม่ถือเอา จะเอาเฉพาะของที่เก็บเท่านั้น (3) หากเคยไปพักพิง หลบแดดหลบฝนที่บ้านใด จะต้องให้ความคุ้มครองบ้านนั้น ใครจะรังแกไม่ได้^{๗๖} (สอดคล้องกับจรรยานักเลงข้อ ๑)

การที่โจรคณะรุ่ง ดอนทราย กำหนดให้ใช้พราลิมงอ เป็นอาวุธประจำตัว ให้ถือติดตัวแบบ “แบกบังหนู” เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในหมู่พวกพ้อง โดยใช้ด้ามพราลิมงอแนบชิดกับลำตัว อยู่บริเวณสะเอว ให้ส่วนโค้งของคอพราลิมงอแนบกับลำตัว ทำให้ตัวพราลิมงอไบหวอด^{๗๗} อันนี้ย่อมแสดงถึงความเป็นนักเลงเต็มตัว เพราะเป็นการประกาศตนอย่างเปิดเผยและท้าทาย เพราะจะเลือกอาวุธชนิดอื่นที่ซ่อนติดตัวสะดวก เช่น กริช มีดปลายเคียง ก็ย่อมทำได้ ที่เลือกเอาพราลิมงอแบกอย่างเปิดเผย คือการลำแดงตัวอย่างนักเลงชาตรีของโจรกลุ่มนี้

ล้อม เฟื่องแก้ว⁷⁸ กล่าวถึงสาเหตุที่รุ่ง ดอนทราย ต้องกลายเป็นหัวหน้าโจรแบบไม่ยอมถอยหลังอีกก็เพราะถูกเจ้าหน้าที่ใช้แผนโจรปราบโจรจนทำให้เพื่อนสนิท คือ ผู้ใหญ่อิน บ้านโคกวัด ซึ่งเคยส่งเสบียงให้รุ่ง ดอนทราย ทรมานไปรวมมือกับกำนันสี สงครามเพื่อหวังสินบน รุมล้อมจับตัวด้วยขวาน ขณะที่รุ่ง ดอนทราย และน้องชายชื่อแจ้กำลังนั่งรับประทานอาหาร (อันนี้แสดงถึงการขาดจรรยาบรรณของ (จ) อย่างยิ่ง) ดังนั้นหลังจากรุ่ง ดอนทราย แหกคุกออกมาได้ก็ได้ปล้นฆ่ากำนันสี สงคราม แล้วประกาศเป็นหัวหน้าโจรโดยไม่ถอยหลังดังกล่าวแล้ว

เมื่อรุ่ง ดอนทราย เสียชีวิต (พ.ศ.2462) “คำหัวแพร” ได้เป็นหัวหน้าชุมชนบ้านดอนทรายต่อมา สิ่งแรกที่คำหัวแพรกระทำเพื่อให้เป็นที่เกรงขามก็คือ กำจัดหรือตามล่าผู้มีส่วนในการนำเจ้าหน้าที่มาล้อมยิง รุ่ง ดอนทราย ได้แก่ นายชำ น้องชายของกำนันคลั่ง และนายยกบ้านยางแค (สำหรับนางชิตหรือหนูชิตลูกสาวกำนันคลั่งที่เดินทางไปบอกเจ้าหน้าที่ในคืนวันเกิดเหตุ นั้นคำหัวแพรมิได้แก้แค้นเพราะรักษาสัจจะเรื่องไม่ทำร้ายผู้หญิงและเด็ก⁷⁹ ซึ่งสอดคล้องกับจรรยาบรรณของ (จ) ที่คำหัวแพรมีจรรยาพิเศษกว่าจรรยาบรรณของ (จ) ทั่วๆ ไปก็คือ จรรยาบรรณกับผู้หญิงที่กระทำผิดก็จะไม่ยอมละเว้น

จรรยาบรรณ (จ) ที่โจรนำมาใช้ คือ จะไม่ลักขโมยของจากบ้านที่ตนได้เคยพักพิงอาศัย ได้กลายเป็นกฎเหล็กของชุมโจรบ้านดอนทรายข้อที่ 3 คือ หากเคยไปพักพิงหลบแดดหลบฝนที่บ้านใดจะให้ความคุ้มครองบ้านนั้น ใครจะรังแกไม่ได้ ดังตัวอย่างที่นายแก้ว บุญทองคง อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลควนขนุน (ลูกชายผู้ใหญ่อิน) เล่า ล้อม เฟื่องแก้วว่า “นำ หนองฟ้าผ่า ซึ่งเป็นคนชั่วร้ายคนหนึ่งได้ไปลักควายในเขตเมืองนครศรีธรรมราช เจ้าของควายซึ่งเคยให้ที่พำนักโจรก็คำหัวแพร ได้มาหาคำหัวแพร คำหัวแพร จึงมอบเงินไปแลกตัวบอกรับควายคืน นำ หนองฟ้าผ่า ก็คืนควายให้”⁸⁰

กลับ ออกวัด ขุนโจรผู้มีความสามารถสูงเด่นในเรื่องเป็นผู้รู้หนังสือ มีปฏิภาณไหวพริบเฉียบแหลม มีความกล้าหาญและเป็นคนที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ในวงการนักเลง เป็นแบบอย่างของผู้ถือคติ “ข้างผมดีกว่าเสือ” คือ ยอมอยู่อย่างยากเข็ญยอมไขแต่มีศักดิ์ศรี ดีกว่าอ้อมหนีพินินโดยอาศัยเลือดเนื้อผู้อื่นเลี้ยงชีพ เขาจึงกลับใจลงจากหลังเสืออย่างสิ้นเชิง และไม่เคยเห็นด้วยกับแนวทางการต่อสู้ของชุมโจรแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน ในยุคของคำหัวแพร จึงปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกับชุมโจรนี้ไม่ว่าใครจะบังคับหรือขอร้อง คำหัวแพรจึงถือว่า กลับ ออกวัด คือศัตรูหมายเลขหนึ่งจึงเข้าปล้นบ้านกลับ ออกวัด อย่างอุกอาจ เผาบ้านและทำลายข้าวของอย่างยับเยินโดยที่กลับ ออกวัด ไหวทันและหลบหนีไปได้อย่างหวุดหวิด ชนิดที่หนีไม่ทันแม้แต่ (กริช) อาวุธประจำตัว พ่อของกลับ ออกวัด ถูกเพื่อนบ้านชูฉีด้วยไฟจากดวงได้และถูกทุบตีอย่างทารุณจึงต้องแอบไปกราบทูลกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ อุปราชปักษ์ใต้ถึงศาลาว่าการมณฑล จนนำไปสู่การปราบชุมโจรคำหัวแพร

แบบถอนรากถอนโคน⁸¹ ในปีเดียวกัน (พ.ศ. 2463) กลับ ออกวัด จึงเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นชัดว่า นักเลงยอมไม่อาจรรักษาความเป็นนักเลงไว้ได้ตลอดไปเมื่อกล้าเข้าไปอยู่ในแวดวงโจร

จากปรากฏการณ์ที่กล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าโจรส่วนใหญ่เคยวางตัวแบบนักเลงมาก่อน เมื่อต้องกลายเป็นโจร จรรยานักเลงจึงยังมีอยู่ในกลุ่มโจรนักเลง และถ้าใครฝ่าฝืนไม่รักษารรรยานี้ ก็ถือว่าเป็นการทรยศกัน

2.3. การเกิดสำนักไสยศาสตร์

เมื่อชุมชนใดเปลี่ยนสภาพเป็นชุมโจร “หัวเกลอ” ของชุมชนนั้นก็กลายเป็นคนที่มีความผิดฐานเป็นมิตรสหายโจร ตามด้วยความผิดฐานให้ที่พักนักรโจร กินอยู่สมรู้ด้วยโจร และมีความผิดฐานอื่น ๆ ตามมา หัวเกลอของโจรบางคนจำต้องตีจากหัวเกลอที่เป็นโจร ต้องระแวงต่อกัน เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน การพึ่งพามิตรแท้กระทำได้ยากขึ้น บางรายต้องหนีไปพึ่งพาเครื่องรางของขลัง พึ่งพาคาถาอาคม จึงเกิดสำนักไสยศาสตร์ สำนักเครื่องรางของขลังของหมู่โจรและหมู่โจร ตลอดถึงผู้ที่ต้องพิทักษ์ทรัพย์สิน ต้องพิทักษ์ญาติพี่น้อง เช่น “หลวงพ่อวัน ที่ทรงสมณศักดิ์พระราชาคณะ พระบริสุทธิศีลาจาร เจ้าคณะจังหวัดตรัง เมื่อพ.ศ. 2490 ตอนบวชเป็นสามเณรประมาณปีพ.ศ. 2435 ก็ได้ตั้งปณิธานว่า หลังจากเรียนคาถาอาคมจนเชี่ยวชาญแล้วจะลาสิกขาออกไปเป็นโจร...ทั้งนี้ด้วยความหวังไขผูกพันญาติพี่น้องบ้านควนขัน ด้วยว่าหาคนใหญ่-คนขวามาคุ้มครองป้องกันโจรภัยจากหมู่บ้านอื่นไม่ได้”⁸²

วัดเขาอ้อ ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ได้นามอีกอย่างหนึ่งว่า “วัดพระอาจารย์ขลัง” มีพิธีทางไสยศาสตร์การอาบวุ้นหรือแช่ยา เป็นที่ทำพิธีปลุกเสกตามหลักไสยศาสตร์จากพระอาจารย์ผู้เรืองอาคม เพื่อให้อยู่ยงคงกระพันชาตรีจนพิธีการนี้แพร่หลายออกไปตามวัดต่าง ๆ เช่น วัดดอนศาลา วัดบ้านสวน อำเภอควนขนุน วัดปากสระ วัดยาง อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง⁸³

พระอาจารย์ทองเฒ่า สำนักวัดเขาอ้อ มีเกียรติภูมิชื่อเสียงในเรื่องทรงอาคมและอยู่ยงคงกระพัน โจรจากชุมโจรบ้านดอนทราย จำนวนมากเป็นศิษย์จากสำนักนี้ รวมทั้ง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็เป็นศิษย์เอกของสำนักนี้

เล่าขานและเชื่อกันอย่างกว้างขวางว่า บรรดาโจรน้อยโจรใหญ่ในชุมโจรบ้านดอนทราย จังหวัดพัทลุงล้วนเชื่อในโชคกลางและการอยู่ยงคงกระพัน เช่น รุ่ง ดอนทราย เมื่อครั้งจะไปปล้นที่กะปาง เมื่อเดินทางผ่านช่องไถ่หมี ครั้นเดินไปใกล้ทางแคบซึ่งนายอำเภอทะเลน้อยชุมคอบดักยิงอยู่ มีคางคาวบินมาชนหน้าและได้กลืนบุหรืซิกการจึงเปลี่ยนใจกลับบ้านทันที ตอนหลังสืบรู้ว่าการนั้นคลั่งร่วมกับนายอำเภอวางแผนฆ่ารุ่ง ดอนทราย จึงนำพวกไปฆ่ากำนันคลั่งตาย⁸⁴ หรือกรณีเจิม ลูก ลูกชายอดีตกำนันตำบลตะพาน (ปัจจุบันอยู่ในเขตกิ่งอำเภอศรีบรรพต) ผู้ซึ่งร่วมกับบรามแก้ว กาโห และ

วัน ไสใหญ่ รัตคองมา นาก เขากลาย นักเลงโตจากทุ่งสง นครศรีธรรมราช ที่ข้ามเขตเข้ามาด่อนควาย
ฝูงในเขตที่ดำหัวแพร คุ่มครอง เป็นผู้ที่เชื่อกันว่าไม่กลัวไฟและของแหลมเพราะมีปานดำเป็นรูป
กางเกงใน หลังจากฆ่ารัตคองแล้วหายหน้าไปนานกว่า 20 ปี ปรากฏตัวอีกครั้งในฐานะผู้ช่วยของ
พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

ยังมีการต่อสู้กันมาก เสี่ยงชีวิตมาก ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังก็ยังมีมากขึ้นในหมู่
สุจริตชน หมูโจร และตำรวจ

2.4 มาตรการการปราบปรามโจร

สงบ สงเมือง⁵⁵ กล่าวถึงวิธีการปราบโจรในหัวเมืองปักษ์ใต้ สรุปได้ว่า ตามหลักฐานที่
ปรากฏในหัวเมือง ได้ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการปราบโจรหลายวิธี เป็นต้นว่าการใช้กฎหมายโจร 3 เล้น
15 วา ที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2286 ตอนปลายสมัยอยุธยา ซึ่งมีใจความสำคัญดังนี้

‘ถ้าแลผู้ร้ายปล้นในกรุงนอกกรุงกิติ ให้ชาวบ้านซึ่งอยู่ ณ เรือนใกล้ ในสามเส้นสิบห้าวา ช่วย
กันรบพุ่งจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้ายให้ได้ ถ้าอ้ายผู้ร้ายหนีไปทางไกล ก็ให้ติดตามไป ๆ ถึงบ้านข้างหน้านั้น
ก็ให้บอกแก่ชาวบ้านข้างหน้าให้ออกติดตามสืบไป ถ้าแลชาวบ้านในสามเส้นสิบห้าวา มิได้ออกช่วย
ติดตามรบพุ่งจับเอาตัวอ้ายผู้ร้าย ๆ เอาทรัพย์สิ่งของไปได้ ก็ให้เจ้าทรัพย์ชาวบ้านนายอำเภอคนรบาล
ช่วยกันเสาะสาหาสืบสาว อ้ายผู้ร้ายให้ได้แต่ในสามวัน ถ้าแลผู้ใดสอดแนมจับได้อ้ายผู้ร้าย พิจารณาเป็น
สัจใช้ ให้เอาทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นเอาไปแบ่งเป็นสามส่วน ให้ยกปันบำเหน็จผู้สอดแนมจับผู้ร้ายได้นั้นส่วน
หนึ่ง ส่งให้เจ้าทรัพย์แต่สองส่วน ถ้าสอดแนมหนีได้อ้ายผู้ร้าย ก็ให้เอาทรัพย์ซึ่งอ้ายผู้ร้ายปล้นเอาไปนั้น
ตั้งเป็นสามส่วนให้เจ้าทรัพย์ยกเสียเพราะหนีได้ระวางระไว้นั้นส่วนหนึ่ง ให้นครบาลใช้เพราะมิได้สอด
แนมจับผู้ร้ายนั้นส่วนหนึ่ง ให้ชาวบ้านในสามเส้น 15 วาใช้เพราะ หนีได้ออกจับกุมอ้ายผู้ร้ายได้นั้นส่วน
หนึ่ง แลในส่วนชาวบ้านจะได้ใช้นั้นส่วนหนึ่งให้แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ให้ผู้อยู่ในเส้นหนึ่งใช้ 3 ส่วน ผู้อยู่ใน
สองเส้นนั้นใช้สองส่วน ผู้อยู่ในสามเส้น 15 วา ให้ใช้ส่วนหนึ่ง’

ในปีพ.ศ. 2431 พระยาสุนทรานุรักษ์ (ชม ณ สงขลา) ผู้รักษาราชการเมืองสงขลาได้
ประกาศใช้กฎหมายโจร 5 เล้น ซึ่งเป็นการขยายกฎหมายโจร 3 เล้น 15 วา ออกไปอีก 1 เล้น 5 วา โดย
มีสาระสำคัญเหมือนกับกฎหมายโจร 3 เล้น 15 วา ปรากฏว่ามาตรการกฎหมายโจร 5 เล้นใช้ได้ผล
เฉพาะโจรภายในของแต่ละหัวเมืองเท่านั้น ถ้าเป็นโจรข้ามแดนมักจะจับกุมไม่ได้

ในปีพ.ศ. 2412 เจ้าเมืองสงขลา นครศรีธรรมราชและพัทลุงได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระ
บาท พร้อมกันในกรุงเทพมหานคร ทางฝ่ายรัฐบาลกลางพิจารณาเห็นว่าเป็นโอกาสดีที่จะให้เจ้าเมือง
ทั้ง 3 ร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างเมืองทั้ง 3 โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับโจรผู้ร้าย
เจ้าเมืองทั้ง 3 ได้ปรึกษานหาวิธีที่จะละวางปัญหานี้ซึ่งเรื้อรังมานานไว้ 3 ข้อ คือ

(1) ถ้าเกิดโจรผู้ร้ายปล้นสะดม ลักข้าง ม้า โค กระบือราษฎรในเมืองทั้ง 3 ถ้าสืบจับผู้ร้ายได้ในเมืองใดก็ให้เจ้าเมืองนั้นชำระ ถ้าให้การขัดไปถึงพวกเพื่อนในแขวงเมืองใด ให้เจ้าเมืองมีหนังสือแต่งกรมการถือไปยังหัวเมืองนั้นให้ชำระโดยสุจริตยุติธรรม แล้วให้ลงโทษ ณ เมืองนั้น

(2) ถ้าโจรผู้ร้ายข้ามเขตเมืองเข้าไปปล้นสะดม ลักข้าง ม้า โค กระบือ เจ้าของสืบได้ความแน่ชัดให้ไปแจ้งแก่เจ้าเมืองให้มีหนังสือนำตัวโจทก์ไปฟ้องต่อเจ้าเมืองที่ผู้ร้ายอาศัยอยู่ จับตัวผู้ร้ายมาชำระตัดสินลงโทษ แรงทุนทรัพย์ ปรับไหมให้แก่โจทก์ให้เสร็จสิ้น

(3) ถ้าโจรผู้ร้ายปล้นสะดม ลักข้าง ม้า โค กระบือ แล้วหนีไปต่างเมือง ให้เจ้าเมืองมีหนังสือ แจ้งไปให้อีกเมืองหนึ่ง จับส่งตัวผู้ร้ายมาชำระ ถ้าไม่ได้ตัวให้เกาะเจ้าหน้าที่ เจ้าสำนักมาเร่งรัดจนกว่าจะได้ตัวผู้ร้าย

นับเป็นครั้งแรกที่หัวเมืองบริเวณลุ่มทะเลสาบทั้ง 3 เมืองหันหน้าเข้าหากันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับโจรผู้ร้าย แต่ข้อตกลง 3 ข้อ ข้างต้นที่เกี่ยวกับปัญหาโจรผู้ร้ายเมื่อนำไปใช้ปฏิบัติจริง ๆ กลับสร้างปัญหาใหม่ขึ้นมาอีก โดยเฉพาะในข้อ 3 เมื่อโจรผู้ร้ายจากเมืองหนึ่งไปปล้นสะดม ลักข้าง ม้า โค กระบือ ในอีกเมืองหนึ่ง และหลบหนีไปได้ เจ้าเมืองมีหนังสือให้กรมการถือไปเร่งให้อีกเมืองหนึ่งส่งตัวโจรผู้ร้าย ปรากฏว่าจับตัวโจรผู้ร้ายได้น้อยมาก ตัวอย่างเช่นเจ้าเมืองสงขลา ให้กรมการถือหนังสือไปยังเมืองพัทลุง 35 ฉบับ ให้จับตัวผู้ร้าย 156 คน แต่เจ้าเมืองพัทลุงจับได้ผู้ร้ายเพียง 23 คน แล้วไม่ตอบหนังสือเสีย 18 ฉบับ จึงทำให้มีคดีต่าง ๆ คั่งค้างอยู่เป็นอันมาก

2.4.1 มาตรการแก้ปัญหาโจรหลบหนีข้ามพรมแดน

แนวทางการแก้ปัญหาเรื่องโจรหลบหนีข้ามแดนตามรายงานของพระยา-ธรรมาธิบดี (คอซิมบี๊) ผู้ว่าราชการเมืองตรัง ในหนังสือลงวันที่ 28 กรกฎาคม ร.ศ.111 (พ.ศ.2435-ผู้เขียน) ความตอนหนึ่งว่า

“แขวงซึ่งติดต่อกันเหมือนกับเมืองตรังกับเมืองนครศรีธรรมราชเป็นต้น ถ้ามีโจรผู้ร้ายขึ้นที่แขวงเมืองตรัง แล้วหนีข้ามแขวงไปเมืองนครศรีธรรมราช แขวงที่เมืองตรังจะมีหนังสือสุตรนารายน์ตามไปจับไม่ได้ ต้องกลับมาขอหนังสือสุตรนารายน์ที่ผู้ว่าราชการเมืองตรังถือไปถึงเมืองนครศรีธรรมราชเป็นการเสียเวลามากกว่า 10 วัน แลจับผู้ร้ายก็มักจะได้ไม่พอเพราะฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้าจะขอพระบรมราชานุญาตให้แขวงมีอำนาจมีหนังสือสุตร นารายน์ไปให้แขวงติดต่อกับจับ แล้วกลับมาขอหนังสือสุตรนารายน์ที่ผู้ว่าราชการเมืองนี้ไปยังผู้ว่าราชการเมืองนั้น มอบตัวผู้ร้ายให้ตามสุตรนารายน์ ตามธรรมเนียมดังนี้แล้ว ก็คงจะเรียบร้อยได้”⁸⁶

ในปีร.ศ. 115 มีรายงานคณะข้าราชการผู้ใหญ่ เรื่องการจัดราชการเมืองสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ลงวันที่ 9 สิงหาคม ร.ศ.115 (พ.ศ.2439) ซึ่งลงนามโดยพระวิจิตรวรสาสน์ ข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช,พระยาศรีธรรมราช, ผู้สำเร็จราชการเมืองนครศรีธรรมราช, พระยาวิเชียรคีรี ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา, พระยาอภัยบริรักษ์ผู้ว่า-

ราชการเมืองพัทลุงและพระอนันตสมบัติ ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา ได้มีข้อเสนอคล้ายกับของพระยารัษฎานุประดิษฐ์ คือ 'ควรทำอย่างแบบสูตรนารายณ์หัวเมืองข้างฝ่ายเหนือ คือ ตามเข้าไปจับได้ แต่ให้อายัดตัวไว้ในเมืองที่จับอ้ายผู้ร้ายได้ แล้วมีหนังสือมายังกลางเมืองต้นเหตุ' ข้อรายงานนี้เกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลกลางได้ส่งพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) ออกมาแก้ปัญหาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2437 เป็นเวลา 2 ปี ต่อมาในปี พ.ศ. 117 (พ.ศ. 2441) เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้ทรงรับสั่งให้พระยาไทรบุรีและพระยาสุหมณีนยวินิต ดำเนินการเกี่ยวกับผู้ร้ายข้ามแดน ตามแบบสูตรนารายณ์และมีท้องตราสั่งออกไปให้ทราบกันตลอด⁸⁷

2.4.2 มาตรการใช้โจรปราบโจร

การเกิดชุมโจรบ้านดอนทราย อำเภอทะเลน้อย (ปัจจุบันคืออำเภอควนขนุน) จังหวัดพัทลุง ในช่วงที่ขุนสกลสถานพิทักษ์เป็นนายอำเภอ บรรดาโจรน้อยโจรใหญ่ทั้งที่มีจรรยาหนักเลงและไม่มีจรรยานักเลง จากหลายสารทิศได้หลบหนีภัยการปราบปรามมาอาศัยเป็นสมุนของขุนโจร รุ่งคอนทราย เจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปรามได้ใช้วิธีโจรปราบโจร ทำให้โจรบางคนเกิดความเคียดแค้นความทรยศของเพื่อน ถึงกับให้สถาปนาตนเองเป็นขุนโจร ที่เหี้ยมโหดยิ่งกว่าเดิมหลายเท่า *ประมวล มณีโรจน์*⁸⁸ ได้ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจากญาติมิตรและบุคคลที่เคยเกี่ยวข้อง เช่น

*คล้าย แพรกหา*⁸⁹ เป็นสมาชิกชุมโจรบ้านดอนทราย ซึ่งหลบหนีคดีฆ่าคน (พันคนอุดม นื่องกรรยา) มาพึ่งรุ่ง คอนทราย ต่อมาได้รับการทาบตามติดสืบจากทางราชการว่าจะไม่เอาผิดถ้าสามารถจับเป็นหรือจับตายเพื่อนโจรได้ ดังนั้น *คล้าย แพรกหา* จึงวางแผนฆ่า ยก คอกควาย หรือยกหมู (จุมกโต) หัวเกลอผู้ร่วมสาบาน ร่วมอาชีพโจรโดยที่ในชั้นต้น *คล้าย แพรกหา* ไม่กล้าพอที่จะลงมือด้วยตนเองจึงยืมมือแก้ว *ปรางหมู* โจรมือใหม่ให้ลงมือแทน โดยวางแผนฆ่ากันที่เชิงบันไดบ้านของ *คล้าย แพรกหา*เอง ขณะที่ทำที่เป็นตามมาส่งเพื่อนโดยเรียกให้เหลียวหลังมาแล้วให้แก้ว *ปรางหมู* กระโดดเข้าพันด้วยพรัลล้อมองจากข้างหลัง แล้ว *คล้าย แพรกหา* กระโดดเข้าแทงด้วยมีดปลายเขียงจนยก คอกควายตาย ต่อจากนั้น *คล้าย แพรกหา* ได้ไปยังยก คากแคตตายที่บ้านห้วยขรี⁹⁰ เพื่อนเกลอซึ่งเป็นโจรกลุ่มเดียวกันตายไปอีกคน สิ่งที่ *คล้าย แพรกหา* ได้คืนมาจากการฆ่าเพื่อนโจรร่วมก๊ก คือ ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแพรกหาและต่อมาก็ได้เป็นกำนันตำบลพนมวงค์

โจรที่รับหน้าที่ปราบโจรในกลุ่มเดียวกันอีกคนหนึ่ง คือ *ชู พันทอง*⁹¹ (น้องชายของขุนโจรลับหาย) ซึ่งหนีคดีลักเล็กขโมยน้อยมาอยู่ในชุมโจรรุ่ง คอนทรายแบบหนีร้อนมาพึ่งเย็นและเป็นผู้ที่ดำ คาไฟเคยช่วยเหลือมากเป็นพิเศษจนทำให้ *คำ คาไฟ* วางใจเพราะถือว่าเคยมีคุณเก่า *ชู พันทอง* ได้วางแผนฆ่า *คำ คาไฟ* โดยตั้งวงตีมีกระแฉกที่ชายป่า หนองไธ้จอด (เขาย่า) โดยมี *ฤทธิ์ วั่งเซ* เป็นผู้ร่วมวงด้วย เมื่อ *ชู พันทอง* มอมจน *คำ คาไฟ* มาเต็มที่แล้ว ขณะที่ *คำ คาไฟ* กำลังยก

กะลากระแช่มีอย่างมีความสุข **ขุ พันทอง**ก็ใช้พราลิมงอพันตรงแลงหน้าจนตายคางน้ำตาลมา ส่วน **ฤทธิ์ วัจเซ** ต้องรับหนีเข้าป่าเพื่อเอาตัวรอด ผลตอบแทนที่ **ขุ พันทอง**ได้รับจากทำหน้าที่โจรปราบโจรคือ ต่อมา **ขุ พันทอง**ได้มีฐานะเป็นลูกมือของพระอธิการนัย สหสฺสเดโช เจ้าอาวาสวัดกุฎ (วัดสุวรรณวิชัย) ในขณะนั้นและต่อมาได้เป็น “พรานดง” ของ **ท.ค.ท.พระวิชัยประชาบาล** (บุญไทย เอโกมล) ผู้บัญชาการปราบชุมโจรบ้านดอนทราย มีหน้าที่ช่วยเหลือตำรวจในการตามตัวจับกุมและสืบส่งข่าวสาร

การที่โจรหันไปปรับทำหน้าที่ปราบโจร โดยทิ้งจรรยาบรรณ ชำร่วยยังใช้ “พราลิมงอ” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มเป็นอาชुर ยิ่งทำให้บรรดาโจรคุมแค้นเจ้าหน้าที่และระแวงกันเองมากขึ้น จนในที่สุดก็ปราบกันเองรุนแรงยิ่งขึ้น ขุนโจรมือปราบโจรคนสำคัญ คือ **คลึง หลาม่วง** ซึ่งเป็นญาติใกล้ชิดของ **รุ่ง** **คอนทราย**เอง ซึ่งขณะนั้นเป็นกำนันคนใหม่ของตำบลคอนทราย แทนกำนัน **สี สงคราม** ที่ถูกฆ่าตาย **คลึง หลาม่วง**⁹² ได้นำชาวที่ **รุ่ง** **คอนทราย**จะออกปล้นไปแอบรายงานขุนสกลสถาน **พิทักษ์** นายอำเภอพนางตุง นายอำเภอจึงได้นำตำรวจไปแอบซุ่มยิง **รุ่ง** **คอนทราย**ที่ช่องอ้ายหมี่เมื่อ **รุ่ง** **คอนทราย**รู้ว่าญาติผู้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่จึงฆ่า **คลึง หลาม่วง**ตายหลังจากนั้นเพียง 3 วัน ส่วนนาย **ซำ**น้องชายของ **คลึง หลาม่วง**ต้องหนีไปอาศัยอย่างถาวรอยู่ที่สถานีตำรวจพนางตุง

ต่อมาเมื่อ **รุ่ง** **คอนทราย**ล้มป่วยอาการปางตาย จะต้องการไปพักรักษาตัวที่บ้านเดิม ลูกน้องจึงช่วยพุงพากลับบ้านคอนทรายตามที่ **รุ่ง** **คอนทราย**ต้องการ บังเอิญ นางหนูซิดลูกสาวกำนัน **คลึง หลาม่วง** ได้เห็นเหตุการณ์ จึงไปเล่าให้นาย **ซำ**ผู้เป็นอาพั้งที่สถานีตำรวจ ขุนสกลสถาน **พิทักษ์**จึงนำกำลังตำรวจพร้อมอาชुर (เป็นพระรามหก) ไปล้อมยิงโดยมีนาย **ซำ**น้องชายของกำนัน **คลึง**และ **ยก ขางแค** เป็นผู้นำทาง ในที่สุด **รุ่ง** **คอนทราย**ถูกยิงตายในคืนนั้น อันนี้เป็นเหตุให้ **คำหัวแพร** คั่งแค้นนัก ประกาศล้างแค้นให้ **รุ่ง** **คอนทราย** และเป็นหัวหน้าโจรสืบต่อจาก **รุ่ง** **คอนทราย**

การใช้โจรปราบโจร ในยุคที่บรรดาขุนโจรต้องพึ่งพิงหัวเกลอที่เป็นโจรและยุคที่ขุนโจรยึดมั่นในความเป็นนักเลง ในทัศนะของฝ่ายปราบปรามอาจเห็นเป็น “กลอุบาย” แต่ในฝ่ายกลุ่มโจรถือเป็น “ยุทธบาย” แทนที่จะเป็นการ “ดับไฟ” จึงกลายเป็นการ “โหมไฟ” ทำให้พฤติกรรมของโจรอุกอาจยิ่งขึ้น ไม่มีชาวบ้านคนใดติดต่อกับเจ้าหน้าที่เลย เจ้าหน้าที่ก็ไม่กล้าไปติดตาม พวกคนร้ายกล้าถึงขนาดท้าต่อสู้เจ้าหน้าที่ กล่าวกันว่า “คำหัวแพร สามารถควบคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด”⁹³ จนสมัยนั้นชาวบ้านเรียกกันว่าสมัยโจรกินเมือง⁹⁴ อาจารย์ **เปลื้อง ณ นคร** เล่าว่าบิดาของท่านเล่าให้ฟังว่า โจรคณะ **คำหัวแพร**นี้เก่งกล้า ถึงขนาดท้ายิงกับเจ้าหน้าที่ การต่อสู้ถึงขนาดชูดสนามเพลาสู้กัน⁹⁵

2.4.3 มาตรการปราบปรามของ พ.ต.ท. พระวิชัยประชาบาล

หลังจาก รุ่ง คอบทราย หัวหน้าชุมโจรบ้านดอนทรายถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจยิงตาย ในปี พ.ศ. 2463 คำพิพากษาได้เป็นหัวหน้าโจรแทน “ประกาศตั้งหน้าผากต่อ” และปล้นฆ่าทำหาย เจ้าหน้าที่อย่างอุกอาจ จนกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ อุปราชปักษ์ใต้ ทรงสั่งการให้พันตำรวจโท พระวิชัยประชาบาล (บุญไทย เอโกบล) ผู้บังคับการตำรวจภูธรมณฑลนครราชสีมา ดำเนินการปราบปรามโจรคณะนี้ให้ราบคาบ

เมื่อพ.ต.ท.พระวิชัยประชาบาล ตั้งกองและเตรียมการเรียบร้อยแล้วได้ดำเนินการดังนี้

1. ประกาศให้คนร้ายเข้ามาขอตัว จะดำเนินคดีด้วยความยุติธรรม ที่กระทำผิดเล็กน้อยก็อปรหมัดกต้อน และให้เป็นพรานดง
2. นำพ่อ แม่ เมียหรือญาติที่คนร้ายนับถือมาเกลี้ยกล่อมกักตัว ด່อรองให้เข้ามาขอตัว
3. ประกาศห้ามชาวบ้านช่วยเหลือคนร้าย ผู้ใดจะจัดข้าวห่อไปกินขณะทำงานก็ให้จัดไปเฉพาะพอกินเอง หากจับได้ว่าจัดไปมากเกินสมควรจะถูกลงโทษ
4. ดำเนินการจับกุมอย่างเข้มข้น ทั้งจับเป็นและจับตาย

ยุทธวิธีของ พ.ต.ท. พระวิชัยประชาบาล ที่เด่นพิเศษ คือ การหันเข้าพึ่งบารมีผู้ที่ชาวบ้านและโจรในพื้นที่เคารพนับถือ คือ พระอธิการบุญ สหสสุเตโช พระอธิการวัดกุฎ (วัดสุวรรณวิชัย) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ (ระหว่าง พ.ศ. 2436-2467) เพราะท่านเป็นพระนักเลง ชาวบ้านนับถือกันว่าเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ เชี่ยวชาญด้านคาถาอาคม (ศิษย์ของท่านเล่าว่าท่านมีวัตรปฏิบัติที่แปลกหลายอย่าง เช่น วันไหนท่านนั่งอยู่ตรงไหนหันหน้าไปทางทิศไหนแล้วท่านจะนั่งอยู่อย่างนั้นตลอดวัน) และอีกอย่างหนึ่งท่านชอบอันหว่าก (กะแซ่) โจรที่จะเข้ามาขอตัวมักให้ญาติมิตรติดต่อกับพระอธิการบุญ กำหนดวันและสถานที่ไว้แน่นอน พระอธิการบุญจะบอกกล่าวตรงกับพระวิชัย⁹⁶ พระวิชัยฯ จะสั่งให้เจ้าหน้าที่ไปรับตัวตามนัดหมายจึงเล่าลือกันว่าพระอธิการบุญ มีคาถิพย์และมีวาจาสิทธิ์ เป็นเหตุให้ผู้ร้ายที่ลี้ภัยอยู่เข้ามาขอตัวมากยิ่งขึ้น⁹⁷ ช่วงที่เข้ามาขอตัวมากที่สุดที่กองความขนุนนั้นปรากฏว่ามีถึง 65 คน พระวิชัยฯ จึงให้ถ่ายรูปไว้เป็นหลักฐาน⁹⁸

ยุทธวิธีที่ พ.ต.ท.พระวิชัยประชาบาล นำมาใช้อีกอย่างหนึ่ง คือ การตั้ง “กองกำลังพรานดง” โดยใช้ผู้ร้ายที่มีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วยอมเข้ามาขอตัวทำหน้าที่สมัครดูแลความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้านและสืบข่าวให้กับเจ้าหน้าที่ พ.ต.ท.พระวิชัยประชาบาล กำหนดให้พรานดงทุกคนต้องพกหัว และถือตะบองเป็นอาวุธป้องกันตัว เพื่อให้ทราบว่าเป็นพวกเดียวกัน⁹⁹ (การแต่งกายและการมีหน้าที่เช่นนี้เป็นที่มาของ คำว่า “พรานดง”) พรานดงจะอยู่ประจำที่กองอำนาจการปราบ

ต้องฝึกแถว ฝึกยุทธวิธีการสู้รบ จัดแบ่งกำลังพรานดงเป็นหมวดหมู่ แต่ละหมู่มีประมาณ 10 คน (เป็นอาสาสมัครหรือโจรที่มอบตัว 8 คน และตำรวจกำกับอยู่ 2 นาย) หมู่ใดไม่มีตำรวจกำกับก็ยกอาสาสมัครกำกับแทนในฐานะ “หัวดง” เช่นหัวดงนำ หนองพ้อ หัวดงนำ นาคะวิโร¹⁰⁰ คือ ส.ต.ต.นำ นาคะวิโร ผู้ร่วมปราบ คำพิ้วแพร จนได้รับพระราชทานเหรียญทองมงกุฎไทย¹⁰¹ ยุทธวิธีการใช้พรานดงนี้เทียบได้ใกล้เคียงกับวิธีการใช้มวลชนสัมพันธ์ แต่อีกมุมหนึ่งก็คือการใช้โจรปราบโจรผสมผสานอยู่ด้วย

วิธีการอีกอย่างหนึ่งของ พ.ต.ท.พระวิชัยประชาบาล คือ แผนปราบปราม ที่เรียกว่า “แผนแลกเปลี่ยน” คือให้จับพ่อ แม่ หรือ ลูก เมีย ของเหล่าโจรไปคุมขังไว้ จนกว่าโจรผู้นั้นจะออกมา มอบตัว เช่น สี ห้วยท่อม ยอมเข้ามามอบตัวตามแผนนี้ เมื่อต้นปีพ.ศ. 2463 ถูกตัดสินจำคุกตลอดชีวิต เขาติดคุกอยู่ประมาณ 12 - 13 ปี โดยได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษครั้งแรก เมื่อรัชกาลที่ 7 ขึ้นเสวยราชย์ (ปี พ.ศ. 2468) และได้รับพระราชทานอภัยโทษเมื่อคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475¹⁰² มีผู้ถูกเป็นบทกลอน เล่าจำกันต่อ ๆ มาว่า “ไ้สุก ไ้สี หมันหนีมาออก ตัดสินให้ขังคอกให้ หลอด (ตลอด) ชั่ววัน”¹⁰³

2.4.4 การป้องปราม

พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ และพระยาสุขุมนัยวินิต 2 ท่านนี้มียุทธวิธีการแก้ปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุมบนหลักการอันเดียวกัน คือ การตัดต้นเหตุเพื่อป้องกันอย่างถาวร แต่ทั้ง 2 ท่านใช้วิธีการต่างกันตามสภาพของปัญหาแต่ละพื้นที่

พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ (คอซิมบี๊) ในช่วงที่เป็นเจ้าเมืองตรัง (พ.ศ.2433-2444) ท่านผู้จัดพื้นที่ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พ้นจากเมืองกระบุรี มาเป็นเจ้าเมืองตรังว่าหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ต้องสนองพระมหากรุณาธิคุณ คือ การปราบโจร ดังที่ปรากฏในแนวคิดการจัดการปกครองว่า “ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ชุบเลี้ยงให้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ว่าการเมืองตรัง ปราบปรามโจรผู้ร้าย แลรับทำภาษีอากรทูลเกล้าฯ ถวาย และพระราชทานให้ข้าพระพุทธเจ้ากู้เงินไปบำรุงบ้านเมืองให้เจริญเรียบร้อยขึ้น”¹⁰⁴ พระยารัษฎาฯ จึงใช้วิธีการเพื่อการป้องกันและการปรามแทนการปราบ มียุทธวิธีต่าง ๆ¹⁰⁵ คือ (1) ให้ราษฎรในแขวงเมืองตรังและเมืองปะเหลียน มีเกราะ เรือนละ 2 เกราะทุกเรือน เมื่อมีผู้ร้ายปล้นบ้านใดก็ได้ตีเกราะเป็นสัญญาณต่อ ๆ กันไปทุกเรือน ถ้าผู้ใดได้ยินเสียงเกราะ ไม่ตีเกราะรับ และไม่ไปช่วยต้องมีโทษ (2) ให้ทุกครัวเรือนติดหมายเลขบ้าน (นับเบอร์) บอกว่าบ้านใดมีคนขาย หญิง กี่คน ชื่ออะไร ทำมาหากินอะไร มีโค กระบือ ช้าง ม้า เรือกสวนไร่นาเท่าใด คนเกิด คนตาย คนเข้าออกเมื่อใดกี่คน ให้รายงานเดือนละ 2 ครั้ง (3) เรือแต่ละลำให้ติดนมเบอร์เพื่อรู้ว่าลำใดเป็นของใคร ถ้าถูกโจรขโมยก็ง่ายแก่การติดตาม เพราะเมืองตรังและเมืองปะเหลียนมี

เรือจากเมืองปิ้งมาจอดมากและโจรทางเรือชุกชุมกว่าทางบก มักบรรทุกปืนและดินดำจำหน่ายให้ราษฎร จะสืบจับก็ลำบาก และได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานเรือลทิมลอนซ์ไปตระเวนตรวจตราเกาะอ่าวปากน้ำเมืองตรัง เมืองปะเหลียนเป็นประจำ (4) ให้ตีตราเลขนมเบอร์ที่โคกระบือทุกตัวพร้อมทำรูปพรรณ เมื่อมีการซื้อขายข้ามแดนจะได้ตรวจสอบให้ถูกต้อง และง่ายที่จะรู้เมื่อมีการลักขโมย (5) ขอพระราชทานอินเอยเนียไปตรวจทำแผนที่ในแขวงเมืองตรังและปะเหลียนเพื่อรู้ว่าที่ใดมีสภาพเป็นอย่างไรและเพื่อจะได้ชักชวนให้ราษฎรไปทำมาหากิน (6) การแก้ปัญหาค้างค้ำ แก่ปัญหาราษฎรไม่อาจทำนาได้ตามฤดูกาลโดยให้กรมการออกตรวจปิดทำนบชลประทานเข้านา ใช้แขวงให้ป่าวร้องให้ราษฎรทำนาให้เต็มมือ (7) ให้ราษฎรขยันทำอาชีพเกษตรกรรม โดยเปลี่ยนวิธีทำเพื่อกินมาเป็นทำเพื่อขาย เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและช่วยให้บ้านเมืองเจริญทางเศรษฐกิจ โดยมีมาตรการหลายอย่าง เช่น ให้เรือนหนึ่งปลูกหมาก 100 ต้น มะพร้าว 50 ต้น ราบิเรียนข้าวแพ 50 ต้น เพราะเป็นต้นไม้ชนิดที่ปลูกง่ายไม่ต้องยกทรงไม่ต้องรดน้ำ ให้ผลในเวลาประมาณ 6 ปี, 6 ปี และ 2 ปีตามลำดับ นอกจากนี้ส่งเสริมให้ราษฎรหักป่าเป็นนา โดยยกเว้นภาษีให้ 6 ปี ส่งเสริมให้ปลูกพริกไทยส่งเป็นสินค้าออก และแก้ปัญหาคนไม่มีงานทำ ให้เลี้ยงสุกร เปิด โก่อ โค กระบือ เพิ่มขึ้นเพื่อส่งเป็นสินค้าออก ส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์และเป็นสินค้าเช่น ให้เย็บจากจนสามารถส่งออกจากเมืองตรังในปี ร.ศ. 111 (พ.ศ.2435) ประมาณ 3,000,000 ตับ ส่งไปจำหน่ายที่เมืองเดลีราคาพันละ 20-25 เหรียญ เหล่านี้เป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุเพื่อผลในระยะยาว

พระยาสุหมณัณยวินิต¹⁰⁶ (ปั่น สุขุม) นับแต่ ร.ศ. 114 (พ.ศ.2438) เป็น พระวิจิตรวรสาสน์ เป็นข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลาและเมืองพัทลุง ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) โปรดเกล้าฯ ให้เป็นข้าหลวงพิเศษเมืองนครศรีธรรมราชด้วยอีกเมืองหนึ่ง และได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ เป็นพระยาสุหมณัณยวินิต ครั้นมีการประกาศตั้งมณฑลนครศรีธรรมราชเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) โปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุหมณัณยวินิตเป็นข้าหลวงเทศาภิบาล และเป็นต่อเนื่องอยู่ถึง 10 ปี พระยาสุหมณัณยวินิตใช้ยุทธวิธีการปราบปรามโจรภัยคล้ายกับยุทธวิธีของพระยารัษฎานุประดิษฐ์ คือ การแก้ที่ต้นตอของสาเหตุ มียุทธวิธีสรุปได้ดังนี้ (1) การลดบ่อนเบี้ยและการพนันลงเป็นลำดับ แล้วเลิกไปในที่สุด (2) การปรับปรุงกระบวนการความยุติธรรมในเรื่องการดำเนินคดีและระบบโรงศาล (3) การลดอำนาจกรมการเมืองและป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์เกินควรของกรมการเมืองหน้าที่โดยกราบบังคมทูลเพื่อโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าเมืองและกรมการเมืองกินเงินเดือนแทนการเหมาเมืองเหมาภาษีและได้ประโยชน์อื่น ๆ จากราษฎรโดยไม่ชอบธรรม (4) ใช้มาตรการลงโทษเจ้าเมือง (เช่น เจ้าพระยาศรีนครศรีธรรมราช) และกรมการเมืองที่สร้างความเดือดร้อนแก่

ราษฎรเกินเหตุ และยากจะใช้วิธีขอร้องตักเตือน (5) สร้างปัจจัยพื้นฐานเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพและการคมนาคม ได้แก่ การขุดคลอง การสร้างสะพาน การโทรเลขและไปรษณีย์ เช่นที่เมืองนครศรีธรรมราชให้ขุดคลองจากท่าวังไปเชื่อมคลองปากพูน ขุดคลองแยกจากบางจากไปออกปากน้ำปากพนัง (พ.ศ. 2440 - 2441) ตัดถนนจากท่าแพไปตามลำคลองถึงปากน้ำ (พ.ศ. 2440) เป็นต้น (6) ความพยายามสร้างสภาพแวดล้อมให้เป็นระเบียบสวยงาม เพื่อให้ราษฎรรักสวยรักงามรักระเบียบ เช่น มีความคิดเห็นว่าราษฎรในเมืองนครศรีธรรมราช “เป็นคนที่ยากจนโดยมาก การแต่งตัวก็เลวทราม ดูเหมือนหนึ่งคนที่เป็นไข้อยู่เสมอ ผมเผ้าก็ไม่ได้หวีให้เรียบร้อย เห็นดังนี้ทั่วทั้งเมือง... การที่นำสิ่งของไปมาค้าขายไม่เลือกว่าของชนิดใดใช้ทุนศิลปะทุกอย่าง ที่สุดจนถึงตะกร้า กุ้งสดปลาสดก็ทุนบนศิลปะในเวลาเมื่อทุนของเขานี้ไป น้ำคาวกุ้งปลาไหลลงบนศิลปะบ้าง ตามตัวบ้าง ดูไม่ถือกันว่าเปนโสโครกอย่างใดอย่างหนึ่ง”¹⁰⁷ พระยาสุรมนยวินิต จึงออกคำสั่ง “ห้ามมิให้ราษฎรใช้ทุนสิ่งของด้วยศิลปะในเวลาเมื่อผ่านเข้ามาในบริเวณกลางเมือง”¹⁰⁸ นับเป็นความพยายามแม้ว่าจะไม่ตรงจุดหรือขัดกับวิถีชีวิตชาวบ้าน

นโยบายของพระยารัษฎาฯ และพระยาสุรมนยวินิตที่ตรงกัน คือ ให้ประชาชนอยู่กินดีขึ้น สภาพแวดล้อมดี มีระเบียบวินัย ปัญหา สังคมและชุมชนก็จะลดลง โดยเน้นการป้องกัน แทนการปราบปราม

2.5 การลงทัณฑ์ใจ

การลงโทษทัณฑ์ใจที่ปฏิบัติกันอยู่ในช่วงนั้น นอกจากจับมาขังคุก ลวมชื่อศาล่ามโซ่ ใช้งานหนักแล้ว ถ้าเป็นนักโทษมหันตโทษจะต้องโดนผมทุกคน¹⁰⁹

การประจานศพเพื่อให้เกิดการหวั่นกลัวไม่ให้เขาเป็นอย่าง หรือเพื่อข่มขวัญคนอื่น ๆ ให้เลิกประพฤติหรือเขามอบตัว จะกระทำกันตามอำเภอใจ เช่น กรณีขุนโจรรุ่ง คอบทราย หลังจากเจ้าหน้าทีล้อมยิงที่บ้านของรุ่ง คอบทราย ตายคาที่ 3 ราย คือ รุ่ง คอบทราย ทุ้ม ควนเนียด และทับ ลำพาย เข้าวันรุ่งขึ้น ศพของรุ่ง คอบทราย ถูกตกแต่งให้สวมเครื่องแบบโจร แล้วถูกนำไปมัดในทำย่นไว้กับต้นตาลหน้าวัดกุฎี (วัดสุวรรณวิชัย) เป็นการประจานให้เห็นโทษของการเป็นขุนโจร¹¹⁰ กรณีของขุนโจร คำหัวแพร ก็กระทำเช่นเดียวกันต่างกันแต่ คำหัวแพร ถูกอาวุธปืนแล้วไม่ตายคาที่ ลูกน้อง 2 คน คือ แจ้ง ห้วยท่อม และหมุด (ไม่มีผู้จำบ้านที่อยู่ได้) ช่วยกันพุงพาหนีหลบไปได้ เพราะจวนมีดลันท์ เมื่อหลบไปถึงหนองไผ่หรือหนองขี้หมากก็ให้นอนพัก ไปหาข้าวมาให้กิน กลับมาพบว่า คำหัวแพร แขนคอตายอยู่ใกล้หนองไผ่นั้นเอง แจ้ง ห้วยท่อมและหมุด ได้ช่วยกันฝังศพไว้ที่นั่น อีก 2 วันต่อมาเจ้าหน้าที่ตามไปขุดศพขึ้นมาแล้วนำไปผูกประจานไว้กับต้นตาลหน้าวัดกุฎี เช่นเดียวกัน¹¹¹

การกระทำเชิงประจักษ์ มิได้มีเฉพาะเจ้าหน้าที่กระทำต่อโจรเท่านั้น ที่โจรกระทำกันเองก็มี เช่น กรณีที่รามแก้ว กาโห ขุนโจรจากสามตำบลร่วมกับ วัน ไสใหญ่และเจิม ลูกจูง ผ่านาก เขากลาย โจรจากทุ่งสง นครศรีธรรมราช ฐานบังอาจข้ามแดนมากวาดต้อนฝูงควายของนางหนูแหมที่บ้านแหลมโดนด (ตำบลบันเต) ซึ่งอยู่ในเขตคุ้มครองของคำหัวแพร โดยตอนแรกมา "ปิกกำอุก" (บอกให้รู้ล่วงหน้าว่าจะมาปล้น) ครั้น คำหัวแพร ส่งลูกน้องไปเตือนแล้วกลับเลี้ยงเป็นมาต้อนเอาเฉย ๆ รามแก้ว กาโหและคณะ จึงตามไปต้อนคืน เมื่อเจรจาดูรองกันด้วยเชิงนักเลง แต่เมื่อนัก เขากลายเฉลียวตัว รามแก้ว กาโหกับพวกใช้ผ้าขาวม้ารัดคอลากลงไปในหนองน้ำจนขาดใจตายแล้วขุนโจรสังกัด คำหัวแพร ใช้พร้าลึงอ เชือดซ้ำจนคอขาด ทิ้งทั้งหัวและร่างไว้ริมหนองน้ำนั้น เพื่อประกาศห้ามละเมิดเขตคุ้มครอง¹¹² หรือกรณี แคง จันนา โจรกลุ่มคำ หัวแพร ซึ่งกลับใจดีตัวออกห่าง จนถูกระวางว่าอาจยินยอมเป็นสายให้เจ้าหน้าที่ เพราะใกล้ชิดกับ หมู่แหม่ แก้วทง จนผิดปกติ แคง จันนาจึงถูกเพื่อนร่วมกลุ่มโจรล้อมจับในขณะที่กำลังตอนกอยู่ในป่าใกล้บ้าน แล้วถูกลากตัวไปที่ศาลากลางหน (ศาลาพัก) บ้านท่าพลับ แล้วใช้ตะปูขนาดใหญ่วัดตรงมือไว้ที่ศาลานั้น¹¹³ การลงโทษอย่างเหี้ยมโหดทารุณเช่นนี้ จึงพบเห็นได้ไม่ยากในช่วงที่ "นักเลงชาติรี" เปลี่ยนเป็น "นักเลงหัวไม้" และยุค "เจ้าพ่อ"

สรุปปัญหาในชุมชนภาคใต้ นับแต่รัชกาลที่ 4 จนถึงปีพ.ศ. 2475

จากข้อสรุปของพระยาสุมนัณวินิต ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเห็นชอบดังที่ปรากฏในเรื่องการจัดการเมืองนครศรีธรรมราช ลงวันที่ 7 มกราคม ร.ศ.115 (พ.ศ.2439) คือ "ความหนักใจในราชการหัวเมืองมณฑลนี้ มิใช่ยากลำบากในการปราบปรามโจรผู้ร้ายหรือจัดการบ้านเมืองเลย ถ้าจะว่าราษฎรว่าง่ายเป็นที่สุด จะให้ทำอะไรทำได้หมดทุกอย่าง ไปยากอยู่ที่ ต้องถนอมน้ำใจเจ้าเมือง ซึ่งเป็นการยากที่จะถนอมได้เพราะเคยมีอำนาจเดิมตัวมานานแล้ว"¹¹⁴

ประมวล มณีโรจน์¹¹⁵ สรุปเป็นทัศนะส่วนตัวในเรื่องโจรพัทลุง กรณีตำนานโจรแห่งตำบลดอนทราย : ความแรงของลมฝนย่อมเนื่องกับเมฆหมอกแห่งฤดูกาลว่า

"รูปการณ์จิตสำนึกของผู้คนในสมัยนั้นมีน้อยนักที่จะยอมรับในกฎหมายบ้านเมืองเป็นวิถีธรรมแห่งการอยู่ร่วมกัน ทัวไปแล้วพวกเขาจะกลัวความชั่ว โดยมาตรฐานแห่งวิถีสังคมมากกว่าจะกลัวความผิด โดยมาตรฐานแห่งกฎหมายบ้านเมือง (ซึ่งพวกเขายังไม่ยอมรับ) นั่นเลย เพราะค่านิยมของสังคมไม่ได้ดำเนินคนที่ (กล้าหาญ) กระทำผิดกฎหมายมากไปกว่าคนที่ประพฤติผิดปทัสถานของสังคมแต่อย่างใด" และ เหตุการณ์ดัง

กล่าวเป็นเหตุผลเพียงพอที่ชุมชนจะถูกเปลี่ยนเป็น “ชุมโจร” และวีรบุรุษ รุ่ง คอนทราย จะถูกเรียกขานเป็น “ขุนโจรพัทลุง”

สรุปได้ว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่สะสมเรื้อรังมาตั้งแต่รัชกาลที่ 4 พอพูนเรื่อย ๆ มา จนถึงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในรัชกาลที่ 6 และการเปลี่ยนการปกครองใน พ.ศ.2475 ส่งผลทั้งในด้านปัญหาชุมชนและสังคม กระทบมาถึงสมัยของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในทุก ๆ กรณี

ปัญหาชุมชนในภาคใต้เริ่มทวีขึ้นนับแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปลี่ยนแปลงการปกครองในส่วนภูมิภาคให้เจ้าเมืองเป็นเจ้าเมืองเจ้าธานี ในปี พ.ศ.2397 เป็นต้นมา เพราะเป็นสาเหตุให้เจ้าเมืองกรมการเมืองมีอำนาจเบ็ดเสร็จและใช้อำนาจไม่เป็นธรรม กตขี้ขมเหง เอาจริงเอาเปรียบราษฎรเพื่อประโยชน์ของพวกตนนานาประการ ประกอบกับบางปีเกิดภัยแล้งข้าวขาดมากแพ่ง ทำให้เกิดโจรผู้ร้ายชุกชุมขึ้นในบางพื้นที่ เจ้าเมืองและกรมการเมืองถือโอกาสนั้นกล่าวหาสุจริตชน เพราะสามารถแสวงหาประโยชน์จากคนคุกทั้งการใช้แรงงาน การเก็บค่าธรรมเนียม คดี ค่าควบคุมดูแลในคุกและเพื่อประโยชน์อื่น ๆ ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านรุนแรงและขัดขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มชนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ไกลหูไกลตาเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง และมีผู้นำครอบครัว ผู้นำท้องถิ่นที่มีนิสัยขี้เลื่อย ไม่ลงคน ไม่ยอมคนที่เอารัดเอาเปรียบ ไม่ยอมรับอำนาจมืด พวกนี้รวมกลุ่มต่อต้านอำนาจรัฐและอำนาจกลุ่มอำนาจมืด ทำให้บางชุมชนกลายเป็นชุมโจร เช่น ชุมโจรบ้านดอนทราย เป็นต้น ยิ่งฝ่ายปราบปรามนำเอายุทธวิธีการใช้โจรปราบโจร ทำให้คนในชุมชนและชุมโจรระแวงและล้างแค้นกันเอง ทำให้ปัญหาในชุมชนร้อนแรงยิ่งขึ้น พวกนักเลงที่มีความเชื่อทางไสยศาสตร์ มีคาถาอาคมและของขลังเป็นเครื่องยึดมือใจ หลายคนมีความฮึกเหิมและมีพฤติกรรมเหี้ยมโหดและทำทายเป็นขึ้น ละเลยจรรยานักเลงหนักขึ้น การเกิดบ่อนเบี้ย การพนัน ยิ่งทำให้สถาบันครอบครัวและสถาบันชุมชนประสบปัญหาหลักเล็กขโมยน้อย และเกิดความยากจนทำให้คนชายตัวเป็นทาส เปลี่ยนสภาพจากผู้ผลิตเป็นผู้รับจ้างกันมากขึ้น ปัญหาการหย่าร้างและปัญหาอื่น ๆ เกิดตามมามากมาย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงปกครองท้องถิ่น เป็นมณฑลเทศาภิบาล แม้ว่าปัญหาอันเนื่องมาจากอำนาจเจ้าเมืองกรมการเมืองจะลดลง แต่กลับเกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในรัชกาลที่ 6-7 จนนำไปสู่การปฏิวัติ พ.ศ.2475 ปัญหาด้านโจรผู้ร้ายที่แทรกซ้อนตามมา คือ พวกโจรที่ได้รับการอภิบาลโทษถูกปลดปล่อยออกมา มีจำนวนไม่น้อยที่เมื่อออกมาแล้วยังประพฤติตนเป็นโจรด้วยนิสัยเดิมบ้าง ด้วยเหตุผลอื่น ๆ บ้าง ครั้นเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา นอกจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างแรงแล้ว ยังทำให้พวกโจรสามารถหาอาวุธปืน และอาวุธร้ายแรงอื่น ๆ ได้ง่ายกว่าและมากกว่าฝ่ายตำรวจ

สภาพสังคมและวัฒนธรรมชุมชนในช่วงเวลาที่กล่าวมาไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติแวดล้อม เกิดจากกลไกและการจัดการของรัฐ หรือเกิดจากภูมิปัญญาการปรับตัวปรับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน เพื่อให้ดำรงตนอยู่ได้และอยู่ร่วมกันได้ เหล่านี้ล้วนตกผลึก สังสม สืบทอดมาเป็นวิถีคิด และแนวทางของคนในช่วงชีวิตของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทั้งสิ้น มีผลต่อภูมิปัญญาการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เกือบทุกกรณี ผู้วิจัยจึงถือเอาสภาพสังคมและวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าว เป็นพื้นฐานในการศึกษาภูมิปัญญาการปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

อ้างอิง

- ¹ เลวี พงศ์พิศ, *คืนสู่รากเหง้า*, 2529, หน้า 46.
- ² แหล่งเดิม, หน้า 145-146.
- ³ วิจิต นันทสุวรรณ, "ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา", *สังคมศาสตร์*, 5, 2528, หน้า 6-11.
- ⁴ ประเวศ วะสี, "การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา", *ชุมชนพัฒนา*, 1(5), มกราคม - กุมภาพันธ์, 2530, หน้า 75.
- ⁵ เสน่ห์ จามริก, "ความหมายภูมิปัญญาไทย" ใน *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทย*, 2541, หน้า 15.
- ⁶ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, *แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*, ม.ป.ป.
- ⁷ รัตนะ บัวสนธิ์, "ความหมายภูมิปัญญาไทย" ใน *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทย*, 2541, หน้า 14.
- ⁸ ธวัช ปุณโณทก, "ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน : ทศนะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง" ใน *ทิศทางหมู่บ้านไทย*, 2531, หน้า 40.
- ⁹ ปรีชา อุยกระกุล, "ความหมายภูมิปัญญาไทย" ใน *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทย*, 2541, หน้า 12.
- ¹⁰ ยิ่งยง เทพประเสริฐ, *ศักยภาพของภูมิปัญญาพื้นบ้าน*, 28(5), มิถุนายน-พฤษภาคม, 2537, หน้า 20.
- ¹¹ สามารถ จันทร์สุริย์, "ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร" ใน *วัฒนธรรมก้าวไปกับความเปลี่ยนแปลง*, 2533, หน้า 57-59.
- ¹² สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, "ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้" ใน *ที่ระลึกงานเกษียณอายุราชการ*, 2539, หน้า 108-133.
- ¹³ จารุวรรณ ธรรมวัตร, "ภูมิปัญญาอีสาน", *มหาสารคาม*, 2538, หน้า 1, 11-25.
- ¹⁴ เอกวิทย์ ณ ถลาง, *ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค*, 2540, หน้า 56-278.
- ¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*, 2541.
- ¹⁶ เลวี พงศ์พิศ, *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*, 2536, หน้า 152-155.
- ¹⁷ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, *ชีวิตและงานผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม*, 2539, หน้า 22-98.
- ¹⁸ รณิต ณ พัทลุง, *ศึกษาภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมของ หรน หมดหลิ, ปริญญาณิพนธ์ ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 2539.
- ¹⁹ ประพนธ์ เรืองณรงค์, *รูสมิแล*, 7(1), กันยายน - ธันวาคม, 2526.
- ²⁰ เพลิง ภูผา (นามแฝง), *คนใต้หนังเหนียว*, ม.ป.ป. หน้า 160.
- ²¹ ฉล่อง เจยาคม, *ชีวิตประวัติและเรื่องราวน่าสนใจของพล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช*, 2538, หน้า 1-144.

²² รัน นิรนาม (นามแฝง), *ตำนานชีวิตมือปราบโจร*, ม.ป.ป. หน้า 1-151.

²³ สำนักพิมพ์จันทร์พิ, พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชคนใดหนึ่งเขียน, ม.ป.ป. หน้า 1-120.

²⁴ พรศักดิ์ พรหมแก้ว, "ขุนพันธรักษ์ราชเดช (บุตร พันธรักษ์)", ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้*, 2529, เล่ม 6, หน้า 2466-2469.

²⁵ ดู คำสอนเรื่องสุทธิกรรมชาดก คำกาพย์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งว่าด้วยการเลือกคบมิตร การเลือกคู่ครองและเลือกแผ่นดินเป็นถิ่นพำนักอาศัย

²⁶ ดรุณี แก้วม่วง, *เรื่องเดิม*, หน้า 34.

²⁷ ประมวล มณีโรจน์, "โจรพิทลุง-กรณีตำนานโจรแห่งตำบลอนทราขความแรงของลมผ่านย้อมเกี่ยวกับเมฆหมอกแห่งฤดูกาล" ใน *วารสารทักษิณคดี*, 4(1), มิถุนายน-กันยายน, 2537 : 55 - 98.

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

²⁹ อ้างแล้ว (ดูบทนำ).

³⁰ สมเจตนา มณีโมไนย, *ความเสื่อมศีลธรรมและวัฒนธรรมชุมชนระดับเร่งการขาดดุลภาวะทางธรรมชาติอันนำไปสู่ความล่มสลายของระบบนิเวศน์* (มองในกรณีจังหวัดตรัง), เอกสารเสนอในที่ประชุมสัมมนาปัญหาพิเศษเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชายฝั่งภาคใต้ ณ โรงแรมธรรมรินทร์ จังหวัดตรัง 8 มีนาคม 2532.

³¹ สมเจตนา มณีโมไนย, *วัฒนธรรมโจร ที่ปรากฏในท้องถิ่นภาคใต้*, *วารสารทักษิณคดี* 4(1), มิถุนายน - กันยายน, 2537 : 15-29.

³² หลวงอุดมสมบัติ, *จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ*, สมเจตนา มณีโมไนย อ้างในดรุณี แก้วม่วง *ฐานะความสำคัญของเมืองตรัง ระหว่าง พ.ศ. 2325 - 2440*, วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526, หน้า 85.

³³ ลารูป ฤทธิ์ชู, *สภาพการกินเมืองพัทลุง พ.ศ. 2315 - 2439*, *ศิลปวัฒนธรรม* (มกราคม 2539), หน้า 104.

³⁴ หจก. เอกสารราชการที่ 5 ม.521/1

³⁵ ลงบ สงเมือง, *สุตรนารายณ์*, ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้*, 2529 เล่ม 10, หน้า 3880-3882.

³⁶ ลฤษฏี พจนกรณ์, พระ, *รายการซึ่งว่าด้วยการตรวจแหลมมลายูในพระราชอาณาจักร ร.ศ. 113*, *หอจดหมายเหตุแห่งชาติ*, *เอกสารกระทรวงมหาดไทย รัชกาลที่ 5 ม.2.14/22*.

³⁷ *เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช*, ร.ศ. 115-125 (อ้างแล้ว).

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 163.

³⁹ สุชีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, *รายงานการวิจัย วิเคราะห์สาเหตุและเพลงกล่อมเด็กภาคใต้*, (สงขลา : สถาบันทักษิณคดี, 2524), หน้า 19.

⁴⁰ *เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช* ร.ศ. 115-125, (อ้างแล้ว), หน้า 33.

⁴¹ *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้*, 2529 เล่ม 9, หน้า 3815

⁴² *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้*, 2529 เล่ม 8, หน้า 3044.

⁴³ *เอกสารจดหมายเหตุแห่งชาติ รัชกาลที่ 5* ม. 44/28.

- ⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.
- ⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.
- ⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
- ⁴⁷ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ (ร.5 ค. 14.4/9)
- ⁴⁸ เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 115-125 (อ้างแล้ว), หน้า 119.
- ⁴⁹ สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529, เล่ม 9 หน้า 3815.
- ⁵⁰ เอกสารรายงานราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 115-125, หน้า 309.
- ⁵¹ เอกสารรายงานราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 115-125, หน้า 161.
- ⁵² สงบ สงเมือง, สุตธนารายณ์, ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529, เล่ม 10 หน้า 3880.
- ⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 155,211.
- ⁵⁴ วิภาวี พิจิตบันดาล, สังคมไทย, หน้า 398 - 393.
- ⁵⁵ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, การเมืองการปกครอง (พ.ศ. 2417 - 2477), 2518, หน้า 196.
- ⁵⁶ วิไลเลขา บุณศิริ, ประวัติศาสตร์ไทย 2, 2534, หน้า 473
- ⁵⁷ สงบ สงเมือง, ปัตตานี, จังหวัด, ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529, เล่ม 5, หน้า 2074.
- ⁵⁸ คณะผู้ก่อการ 2475 เริ่มคิดปฏิวัติตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2470 เมื่อนักเรียนไทยในยุโรปกลุ่มหนึ่งได้ประชุมก่อตั้งคณะราษฎรขึ้น เพื่อดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ คือ เปลี่ยนจากการปกครองแบบกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายมาเป็นการปกครองที่กษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย ผู้เข้าร่วมประชุมก่อการประกอบด้วยร้อยโทประยูร ภมรมนตรี ร้อยโทแปลก ชีตะสังคะ และนายปรีดี พนมยงค์ ที่ประชุมได้เลือกนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าคณะราษฎร.
- ⁵⁹ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, เรื่องเดิม, หน้า 195.
- ⁶⁰ แกมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : 2521 : 142)
- ⁶¹ พอลดา แก่นแก้ว, ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนปากพนัง พ.ศ. 2439 - 2525 (วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2528.
- ⁶² แกมสุข นุ่มนนท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 152
- ⁶³ มนัส โอภาณกุล, สุพรรณเป็นเมืองโจรเมืองคนดุจริงหรือ, ในศิลปวัฒนธรรม, (18), 7 พฤษภาคม 2540, หน้า 95.
- ⁶⁴ สัมภาษณ์ ใบ ละฮาดดี, (อ้างแล้ว).
- ⁶⁵ สัมภาษณ์ เคียง แก้วประสิทธิ์, อ้างแล้ว.
- ⁶⁶ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, เรื่องเดิม, หน้า 81.
- ⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 186 - 187.
- ⁶⁸ ประมวล มณีโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 69.
- ⁶⁹ เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 115 - 125, (อ้างแล้ว).
- ⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
- ⁷¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร ร. 5 ท. 53/1.

- ⁷² สนิท พลเดช, เขาพับผ้า, สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529, เล่ม 1, หน้า 385.
- ⁷³ สงบ ส่งเมือง, ทางรถไฟสายใต้, สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529, เล่ม 4, หน้า 1504.
- ⁷⁴ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ระโนด, อำเภอล, สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529, เล่ม 8, หน้า 3031.
- ⁷⁵ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, นักเลง, สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529, เล่ม 4, หน้า 1728.
- ⁷⁶ ล้อม เพ็งแก้ว, เรื่องเดิม,
- ⁷⁷ ประมวล มณีโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 66.
- ⁷⁸ ล้อม เพ็งแก้ว, เรื่องเดิม.
- ⁷⁹ เรื่องเดียวกัน.
- ⁸⁰ เรื่องเดียวกัน.
- ⁸¹ ประมวล มณีโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 79.
- ⁸² สมพร สวัสดิวัฑฒ์, อนุรักษ์มรดกไทย, ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดตรัง, 2530, หน้า 10.
- ⁸³ ชัยวุฒิ พิชะกุล, แชงยา, ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529, เล่ม 3, หน้า 1059 - 1060.
- ⁸⁴ ล้อม เพ็งแก้ว, เรื่องเดิม, หน้า 989.
- ⁸⁵ สงบ ส่งเมือง, สุดธานีรายณ์, สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529, เล่ม 10, หน้า 3881.
- ⁸⁶ เรื่องเดียวกัน.
- ⁸⁷ เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช รศ. 115 - 125, หน้า 162.
- ⁸⁸ ประมวล มณีโรจน์, "โจรพิทลุง" วารสารทักษิณคดี, 4(1), มิถุนายน - กันยายน, 2537, หน้า 55-104.
- ⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.
- ⁹⁰ ล้อม เพ็งแก้ว, เรื่องเดิม.
- ⁹¹ ประมวล มณีโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 68.
- ⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.
- ⁹³ อีรทัศน์ ยิ่งดำนุ่นและจำเริญ เขมานูวงศ์ (บรรณาธิการ) วัดดอนศาลา ที่ระลึกฉลองศาลาการเปรียญและหอผ้าป่าสามัคคี, (กันยายน 2532), หน้า 44.
- ⁹⁴ ประมวล มณีโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 72.
- ⁹⁵ อีรทัศน์ ยิ่งดำนุ่นและจำเริญ เขมานูวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 42.
- ⁹⁶ ล้อม เพ็งแก้ว, เรื่องเดิม, 990.
- ⁹⁷ ประมวล มณีโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 94.
- ⁹⁸ ล้อม เพ็งแก้ว, เรื่องเดิม, หน้า 991.
- ⁹⁹ ล้อม เพ็งแก้ว, พราณดง, สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529, เล่ม 6, หน้า 2418.
- ¹⁰⁰ ประมวล มณีโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 69.
- ¹⁰¹ ล้อม เพ็งแก้ว, ชุมโจรบ้านดอนทรายฯ, สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, 2529, เล่ม 3, หน้า 991.
- ¹⁰² ประมวล มณีโรจน์, สัมภาษณ์ พ่วง บุชราวัฒน์ เมื่อปี พ.ศ. 2525 ที่บ้านวังจระเข้ ต.โดนดด้วน อ. ควนขนุน จ.พัทลุง.

¹⁰³ อีรทัตน์ ยิ่งดำนุ่นและจำเริญ เขมานวนศ์, เรื่องเดิม, หน้า 50.

¹⁰⁴ เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เรื่องพระยารัษฎาภูมิตำความเห็นจัดการบ้านเมืองรัชกาลที่ 5 ม. 53/23 (28 ม.ค. 111).

¹⁰⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁰⁶ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สุขุมน้อยวินิต (ปิ่น สุขุม), พระยา. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529, เล่ม 9, หน้า 1814-1816.

¹⁰⁷ เอกสารการมณฑลนครศรีธรรมราช, ร.ศ. 115-125, (ข้างแล้ว), หน้า 152-153.

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 153.

¹⁰⁹ เอกสารรายงานราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 115-125, เรื่องเดียวกัน.

¹¹⁰ ประมวล มณีโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 46.

¹¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

¹¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.

¹¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

¹¹⁴ เอกสารราชมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 115-125, (ข้างแล้ว), หน้า 255.

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.

บทที่ 3

ชีวประวัติและผลงานของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

ชาติภูมิ

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เดิมชื่อ บุตร นามสกุล พันธักษ์ เกิดเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2442 (หลักฐานในทะเบียนบ้าน ว่าเกิดปี พ.ศ. 2446 เป็นความผิดพลาดตอนแจ้งเกิด) ณ บ้านอ้ายเขียว หมู่ที่ 5 ตำบลดอนตะโก อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช (ปัจจุบัน ตำบลทอนหงษ์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช) เป็นบุตรคนที่ 2 ของ นายอ้วน พันธักษ์ และนางทองจันทร์ พันธักษ์ มีพี่ชาย 1 คน คือ นายลพ พันธักษ์ และมีน้องร่วมบิดามารดารวม 5 คน คนแรกเป็นหญิงเสียชีวิตตั้งแต่ยังเป็นทารก คนถัดมาคือ นายแคล้ว พันธักษ์, นายเอก พันธักษ์, นางอุ้นเรือน อินทร์ป็นดี และนางศิริ เทียนสมจิตร

ปฐมวัย/การศึกษา

เด็กชายบุตร พันธักษ์ เริ่มเรียนหนังสือเมื่ออายุได้ 7 ปี โดยมีบิดาเป็นผู้สอนให้เขียนอ่านเบื้องต้น ต่อมาบิดาได้นำไปฝากเรียนต่อกับพระภิกษุปานซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดในเขียว เมื่อพระภิกษุปานอายุมากผู้ที่รับหน้าที่สอนหนังสือแทนคือ นายหิด หรือที่นิยมเรียกกันว่า “หลวงหิด” ซึ่งเป็นชาวอำเภอสวี จังหวัดชุมพร

ปีพ.ศ. 2455 ขณะนั้น เด็กชายบุตร พันธักษ์ อายุได้ 9 ขวบ สามเณรเจริญ พันธักษ์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นอา (เวลานั้นจำพรรษาที่วัดสวนปาน) ได้รับ เด็กชายบุตร พันธักษ์ ไปอุปการะให้เข้าศึกษาในระบบโรงเรียนที่โรงเรียนวัดสวนปาน ซึ่งได้มีการทดสอบเพื่อเลื่อนชั้นตามความสามารถ ผลของการทดสอบของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปรากฏว่า วันแรกสามารถสอบผ่านชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วันที่สองสอบผ่านชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จึงทำให้ได้เข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยมีพระภิกษุอินทร์ตันวิจิตรเป็นครูประจำชั้น เด็กชายบุตร พันธักษ์ เรียนชั้นประถมปีที่ 3 ได้ประมาณ 2 เดือน โรงเรียนวัดสวนปานถูกยุบ จึงต้องย้ายไปเรียนในชั้นเรียนเดิมที่โรงเรียนวัดพระนคร ตำบลพระเลื้อเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จนจบชั้นประถมปีที่ 3 ในปี พ.ศ. 2457 แล้วศึกษาต่อในชั้นมัธยมที่โรงเรียนวัดท่าโพธิ์ (ปัจจุบัน คือ เบญจมาศวิทยาสังฆมณฑลนครศรีธรรมราช) ในขณะนั้นมีขุนบูรณาวาท (พร้อม ณ นคร เป็นครูใหญ่ มีครูแดงเป็นครูประจำชั้น) ขณะที่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ป่วยเป็นโรคคุดทะราด ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียน จึงหยุดพักการเรียน เพื่อรักษาตัวอยู่ที่บ้านอ้ายเขียวถึง 3 ปี โรคจึงหาย เมื่อกลับไปเรียนใหม่ เพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันได้เลื่อนไปเรียนในชั้นที่สูงกว่าหมดแล้ว จึงไม่ประสงค์จะเรียนต่อ ประจวบเหมาะกับพระปลัดพลับ บุญยเกียรติ ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้า ซึ่งอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้กลับมาเยี่ยม

บ้านและได้ชักชวนให้ไปเรียนที่กรุงเทพฯ ดังนั้นในปีพ.ศ.2459 จึงได้เข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร โดยพักอยู่ที่วัดส้มเกลี้ยง (วัดราชผาติการาม เขตสามเสน กรุงเทพฯ ในปัจจุบัน) และในช่วงนั้นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนชื่อพระสันธิวิทยาพัฒน์ โรงเรียนวัดเบญจมบพิตรในขณะนั้นนอกจากสอนวิชาสามัญแล้วยังมีการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนด้านกีฬาควบคู่กันไปด้วย เด็กชายบุตร พันธรักษ์ สนใจกีฬามวยเป็นพิเศษ ได้เริ่มเรียนวิชามวยสากลกับครูย้อม และครูศิริ และได้แข่งขันชกมวยประเภทมวยรุ่น ค ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจัดขึ้น ผลการแข่งขันเด็กชายบุตร พันธรักษ์ ได้รับตำแหน่งรองชนะเลิศ (ผู้ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ คือ นายชุนนิवालวัตร) นอกจากนี้แล้วยังได้เรียนวิชายูโดและยิมนาสติกจนได้เป็นหัวหน้าทีม เข้าแข่งขันยิมนาสติกอยู่ 7 ปี และได้รางวัลชนะเลิศถึง 4 ครั้ง หลังจากนั้นได้ศึกษาวิชามวยไทยและกระบี่กระบองกับครูสิงโตและครูวัช เรียนวิชาดาบไทยและไม้สั้นจากครูโป้ ครูถวิล ครูวีว ครูสวญ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 เมื่อปีพ.ศ. 2467 ต่อมาในปี พ.ศ.2468 ได้สอบเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจหัวยกระเซ่ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม (ปัจจุบันคือโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน) ขณะที่ศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นครูสอนมวยไทยให้แก่เพื่อนนักเรียน และด้วยความสามารถด้านมวยไทยจึงได้รับการแต่งตั้งให้มียศเป็นสิบตำรวจตรี ได้ทำหน้าที่สอนวิชามวยไทยให้กับนักเรียนนายร้อยตลอดเวลา 5 ปี

นายบุตร พันธรักษ์ จบจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจในปี 2472 สอบได้อันดับที่ 10 จากนักเรียนร่วมชั้นทั้งหมด 17 คน

การรับราชการ

ชีวิตราชการของพล.ต.ต. ชุนพันธรักษ์ราชเดช เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 - 2507

พล.ต.ต.ชุนพันธรักษ์ราชเดช ได้กล่าวถึงชีวิตราชการ สรุปได้ว่า

เมื่อจบจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจแล้ว ทางราชการได้แต่งตั้งให้ไปรับราชการในตำแหน่ง “นักเรียนนายร้อยทำการ” ตำรวจภูธรมณฑลนครศรีธรรมราช ประจำจังหวัดสงขลา ในปีพ.ศ. 2472 มีหลวงอรรถวิโรจน์บัณฑิตเป็นผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต 8 หลวงอรรถวิโรจน์บัณฑิตเคยเป็นอาจารย์สอนประจำอยู่ที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจ นักเรียนนายร้อยทำการบุตร พันธรักษ์ ต้องทดลองปฏิบัติราชการอยู่ 5 เดือน ในช่วงทดลองปฏิบัติราชการจะถูกเรียกว่า “ว่าที่ร้อยตำรวจตรี” เมื่อทดลองปฏิบัติราชการครบ 1 ปี ก็มีตำแหน่งว่าง 2 แห่ง คือ ที่จังหวัดพัทลุงและสุราษฎร์ธานี ว่าที่ร้อยตรีบุตร พันธรักษ์ ได้ย้ายไปประจำที่จังหวัดพัทลุง และว่าที่ร้อยตรีบัญญัติ ณ นคร ย้ายไปประจำที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พล.ต.ต.ชุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวถึงเรื่องนี้สรุปได้ว่า ในความเป็นจริงแล้ว ผู้บังคับบัญชา คือ หลวงอรรถวิโรจน์บัณฑิต ได้เรียกทั้งสองคนไปพบแล้วแจ้งให้ทราบว่าให้ว่าที่ร้อยตรีบัญญัติ ณ นคร ย้ายไปประจำที่จังหวัดพัทลุงและให้ว่าที่ร้อยตรี บุตร

พันธุรักษ์ ไปประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยเห็นว่าที่ร้อยตรีบุญดี มีบุคลิกลักษณะร่างกายสูงใหญ่ สามารถจะต่อสู้กับโจรที่จังหวัดพัทลุง ซึ่งขณะนั้นมีอิทธิพลและมีความโหดร้ายมาก ส่วนว่าที่ร้อยตรีบุญดีนั้นเป็นคนบุคลิกลักษณะรูปร่างเล็กเตี้ย ไม่เหมาะที่จะไปปราบผู้ร้ายซึ่งมีความโหดร้ายเกรงจะเสียทีแก่โจร หลังจากแจ้งให้ทั้งสองทราบแล้ว ได้ร่างหนังสือส่งพิมพ์ แล้วหลวงอรรถวิโรจน์ บัณฑิตได้เดินทางไปราชการที่กรุงเทพฯ โดยมอบหมายให้ ร.ต.ท.ขุนสัมฤทธิ์ เป็นผู้ลงนามในคำสั่งแทน แต่คำสั่งกลับออกมาเป็นว่า ให้ว่าที่ร้อยตรีบุญดี ย้ายไปประจำจังหวัดพัทลุง ส่วนว่าที่ร้อยตรีบุญดี ย้ายไปประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานีแทน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพล.ต.ต.ขุนพันธุรักษ์ราชเดช มีความประสงค์ที่จะประจำที่จังหวัดพัทลุง เพราะต้องการจะศึกษาวิชาไสยศาสตร์ที่วัดเขาอ้อ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง และเมื่อถูกสับประมาทจากผู้บังคับบัญชา ก็ยิ่งอยากจะมาประจำที่จังหวัดพัทลุงเพื่อจะปราบโจร ผู้ที่สับประมาทพล.ต.ต.ขุนพันธุรักษ์ราชเดชเดช อีกคนหนึ่ง คือ นายซี้ครั่ง เหยียฐา ซึ่งครั้งหนึ่ง พล.ต.ต.ขุนพันธุรักษ์ราชเดช ไปปราบเสียดังที่บ้านห้วยกรวด ตำบลป่าพะยอม อำเภอบาพะยอม จังหวัดพัทลุง พร้อมด้วยพลฯ เมื่อก ด้วงชู เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2473 เมื่อพลฯ เมื่อก ด้วงชู แนะนำให้นายซี้ครั่ง รู้จักและแจ้งความประสงค์ว่า ว่าที่ร้อยตรีบุญดี พันธุรักษ์ จะมาปราบเสียดัง นายซี้ครั่งเมื่อเห็นรูปร่างพล.ต.ต.ขุนพันธุรักษ์ราชเดชเป็นคนรูปร่างเล็ก ถึงกับกล่าวว่าน่าจะมายุ่งเสียๆ เพราะเสียดังเป็นคนร่างกายสูงใหญ่และดุร้าย ทำให้ว่าที่ร้อยตรีบุญดี พันธุรักษ์ รู้สึกไม่พอใจแต่ก็นิ่งเสีย

ปีพ.ศ. 2473 ว่าที่ร้อยตรีบุญดี พันธุรักษ์ ย้ายมารับตำแหน่งผู้บังคับหมวดกองเมือง จังหวัดพัทลุง ในขณะนั้นมี ร.ต.อ.หลวงสมานนราณกุล (ดา นาคะสิงห์) เป็นผู้บังคับกองตำรวจภูธร จังหวัดพัทลุง มี ร.ต.ท.ประเสริฐ บุญมัน เป็นผู้บังคับหมวดและมีพระคณาครัยสุนทร เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง

ในช่วงที่รับราชการที่จังหวัดพัทลุง ว่าที่ร้อยตรีบุญดี พันธุรักษ์ ได้ปราบเสียดังคนสำคัญจนทำให้มีชื่อเสียง เช่น การจับเสียดัง คำทอง โจรหนักคุกจากจังหวัดตรัง ซึ่งมีค่าหัวถึง 600 บาท แต่ไม่มีตำรวจคนไหนจับได้ ว่าที่ร้อยตรีบุญดี พันธุรักษ์ ตามจับอยู่ 8 ปี ได้มีโอกาสเข้าจับกุมเพียงครั้งเดียว คือ ในวันพุธ ต้นเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2485 เวลา 01.00 นาฬิกา มีคนนำทางชื่อ นายเจิม ลูกงู มีตำรวจร่วมทำงานด้วยคือ พลฯบุญ กล้าหาญ พลฯมน ขุนยัง พลฯจำเนียร นาคะวิโรจน์ และพลฯ กันภัย ณ ป้อมเพชร โดยไปจับกุมที่บ้านของเสียดัง คำทอง ที่บ้านนาง ตำบลบ้านนา อำเภอเมืองพัทลุง และเสียดัง คำทอง สามารถหลบหนีการจับกุมไปได้ โดยหลบหนีไปจังหวัดตรัง หลังจากนั้นไม่เคยพบกันอีกเลย จนกระทั่งปลายปีพ.ศ. 2494 ว่าที่ร้อยตรีบุญดี พันธุรักษ์ ย้ายมารับราชการทางภาคใต้อีกครั้งหนึ่ง ได้ให้อาจารย์นำ แก้วจันทร์ ซึ่งเป็นเกลอกับเสียดัง คำทอง ติดตามเพื่อขอพบตัว แต่เสียดัง คำทองไม่ยอมมาพบ พล.ต.ต. ขุนพันธุรักษ์ราชเดช

กล่าวว่า "ทียอยากพบตัวกลับ คำทอง เพราะอยากจะแลกเปลี่ยนวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์เท่านั้น ไม่ได้มีจุดประสงค์อื่น"³

หลังจากนั้นได้ปราบเลื่องสิงห์หรือเสือพุม ได้สำเร็จเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2473 โดยมี นายซี้ครั่ง เหยียชัว เป็นผู้นำทาง ในการจับกุมเกิดการต่อสู้กัน ขณะที่เลื่องสิงห์ต่อสู้แบบประชิดตัว กับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เลื่องสิงห์ได้ถูกนายซี้ครั่ง ตีด้วยสันขว้าบริเวณหน้าผาก และพลา เมื่ออกได้ตีด้วยท้ายปืนพานพระราม 6 ด้วยบริเวณเดียวกัน และถูกยิงบริเวณสะดือและบริเวณ ลำคอทำให้เลื่องสิงห์เสียชีวิต การปราบเลื่องสิงห์ในครั้งนั้น พระยาศรีสุรเสนา จเรตำรวจจากส่วนกลาง ซึ่งลงมาตรวจราชการในภาคใต้ ที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ได้ไปพบพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชและกล่าวยกย่องชมเชยในความกล้าหาญ ผลจากการปราบปราม พลาเมื่ออก ด้วยชู ได้เลื่อนยศ เป็นสิบตำรวจตรี และนายซี้ครั่ง เหยียชัว ได้รับรางวัล 200 บาท แต่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่ได้รับความดีความชอบ เพราะถูกบัตรสนเท่ห์กล่าวหาว่าการจับกุมเลื่องสิงห์นั้น จับได้โดยละม่อม แล้วรวมทำร้ายเลื่องสิงห์ภายหลังจนเสียชีวิต ทำให้พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชรู้สึกเสียใจ เนื่องจาก การต่อสู้กันครั้งนั้น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถูกเลื่องสิงห์กัดที่บริเวณท่อนแขนซ้ายจนเกิดเป็น รอยแผลเป็น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงต้องลักทาบรอยแผลนั้น เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนใจ และเพื่อลบรอยแผลดังกล่าว

ปีพ.ศ.2473 เป็นช่วงที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ ได้มีการ อกภัยโทษแก่นักโทษ ในจำนวนนั้นได้มีเสือเมือง เสือสีหมอก ซึ่งเคยอยู่กลุ่มโจรดำหัวแพร เมื่อพ้น โทษออกมาได้ร่วมกับเลื่องทอง เลื่อย้อย เลื่องเลื่อน เป็นต้น ได้ออกปล้นชาวบ้านในท้องที่ต่างๆ ของ จังหวัดพัทลุงตลอดถึงจังหวัดตรัง และนครศรีธรรมราช พร้อม ๆ กับการทำร้ายผู้ซึ่งเคยเป็นสายให้ กับตำรวจจนตัวเองถูกจับ ทางจังหวัดได้ตั้ง ร.ต.ท.ประเสริฐ บุญมัน ไปปราบหลายครั้งแต่ไม่ ประสบผลสำเร็จ กระทรวงมหาดไทยจึงดำหนิว่าทางจังหวัดทำงานไม่ประสบผลสำเร็จ ผู้ว่าราชการ จังหวัด คือ พระศกนาครีย์สุนทร และผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง คือ ร.ต.อ.ตา นาคะสิงห์ ได้มอบหมายให้ ว่าที่ร้อยตรีบุตร์ พันธรักษ์ ออกไปปราบเลื่องเมืองและพวก โดยความร่วมมือของ นายแดง รอดชู และนายกล่อม บุญญานุวัตร เป็นสายให้ และสืบรู้ว่าเลื่องเมืองจะไปล้นที่บ้าน ตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง ว่าที่ร้อยตรีบุตร์ พันธรักษ์พร้อมด้วยคณะผู้ปราบปรามได้ ไปปราบเลื่องเมืองที่บ้านตะโหนด โดยมี นายเรือง ไพรชำนาญ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านเป็นคนนำทางไป ยังบริเวณที่หลบซ่อนของเลื่องเมือง มีการยิงต่อสู้กันในระหว่างการจับกุม การปราบทำสำเร็จใน ช่วงใกล้รุ่งของวันใหม่ ทำให้เลื่องเมือง เลื่อย้อย เลื่องทอง และเลื่องแดง เสียชีวิตในที่เกิดเหตุ

สวาท ทองรักษา และปราณี นวลคณอง⁴ กล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นสรุปได้ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชได้ให้กำนันล่อม ชนะสิทธิ์ เกณฑ์คนช่วยหามศพ เลื่องเมืองและพวก ไปวางไว้ที่วัดตะโหนด มีคนไปดูเป็นจำนวนมาก และชาวบ้านมีความเชื่อกันว่าที่เลื่องเมือง ถูกยิง

ตายเป็นเพราะวาจาสิทธิ์ของหลวงพ่อบุญ อินทโร เจ้าอาวาสวัดตะโหมด ที่สาปแช่งในวันนั้นว่า “มันไม่รู้จักหันหน้าตายโหงคืนนี้” เพราะเลื้อเมืองและพวกเข้าไปในวัดโดยที่ไม่ได้ปลดผ้าลอยชายลง (คือการนุ่งผ้าแบบโจร) และในคืนนั้นเลื้อเมืองถูกยิงเสียชีวิต ชาวบ้านเชื่อว่าหลวงพ่อบุญเป็นพระภิกษุที่มีวาจาสิทธิ์ ด้วยท่านพูดอย่างไรแล้วมักเป็นเช่นนั้นเสมอ ในการปราบปรามครั้งนั้น อธิบดีกรมตำรวจ คือ พล.ต.อ.พระยาอริการประกาศ ซึ่งมาตรวจราชการภาคใต้ ทราบข่าวจึงลงตรวจดูเหตุการณ์และกล่าวชมเชยถึงความกล้าหาญ ทำให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เลื่อนยศจากว่าที่ร้อยตำรวจตรีเป็นร้อยตำรวจตรี ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับเงินเดือนเพิ่ม 1 ขั้นจาก 80 บาทเป็นเดือนละ 85 บาท และได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้น เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย ผู้ได้บังคับบัญชา คือ ส.ต.ต.แสน ได้เลื่อนยศเป็นสิบตำรวจโท พลฯ นำได้เป็นสิบตำรวจตรี เป็นต้น ผู้ว่าราชการจังหวัดได้เลื่อนจากพระคณาศรัยสุนทรเป็นพระยา คณาศรัยสุนทร ผู้บังคับการตำรวจภูธรได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสมานนรานุกูล และกำนันล้อม ชนะสิทธิ์ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนประนาม หลังจากนั้น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ปราบเลือกกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดอีกหลายกลุ่ม เช่น เดือนกรกฎาคม 2475 ได้ปราบเสื้อตั้งเสื้อชุม เสื้อคง ที่ตำบลมะกอกใต้ อำเภอเมืองพัทลุง พร้อมด้วย ส.ต.ท.แสน พลฯ คลี พลฯ แปลก และพลฯ พริ้ม โดยมีนายยอมและนายแดงเป็นคนนำทางไปยังที่หลบซ่อนของโจร ผลการจับกุมทำให้เสื้อตั้งเสียชีวิตในที่เกิดเหตุ เสื้อคงถูกดำเนินคดีและศาลสั่งจำคุก 20 ปี ส่วนเสื้อชุมหลบหนีไปได้

ปีพ.ศ.2478 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เลื่อนยศเป็นร้อยตำรวจโท และได้อุปสมบทเป็นเวลา 1 พรรษา ที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีพระรัตนธัมมิ (แบน) เป็นพระอุปัชฌาย์

หลังจากลาสิกขาแล้ว เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2478 ร.ต.ท.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พร้อมด้วย พลฯ ชาว วีระวงศ์ พลฯ คลี และนายปลอด ดอนจาย ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านของตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำทางไปจับกุมเสื้อเจียร ที่บ้านหนองน้ำขาว ตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เสื้อเจียรถูกยิงเสียชีวิตในที่เกิดเหตุ

วันที่ 17 สิงหาคม 2479 ร.ต.ท.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ย้ายไปรับตำแหน่งหัวหน้าตำรวจกองกำกับการสายที่ 18 ที่จังหวัดสงขลา ขณะนั้น ร.ต.อ.หลวงจันทร์บุรานุยุทธเป็นผู้กำกับ

วันที่ 2 กันยายน 2479 ร.ต.ท.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พร้อมด้วย ส.ต.ต.ชาว วีระพงษ์ และพลฯ คลี ได้เข้าจับกุมเสื้อไข่แดง ที่บ้านตะเคียนะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เสื้อไข่แดง ถูกยิงเสียชีวิตในที่เกิดเหตุ

วันที่ 3 มีนาคม 2480 ร.ต.ท.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ร่วมกับคณะกองปราบปราม ไปจับกุมกลุ่มโจรประกอบด้วย เสือสงฟ้า เสือทิด เสือหับ เสือกลั่น เสือดำ เสือเซย เสือชม เสือนัย กับพวก ซึ่งหนีไปหลบซ่อนที่บ้านคลองหอยโข่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ปัจจุบันบ้านคลอง

หอยโข่ง คืออำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา) คณะของกองปราบปรามมีทั้งหมด 30 นาย ขณะไปจับกุมเป็นเวลา 2 ยาม ในวันดังกล่าวได้มีงานแต่งงานซึ่งเป็นญาติของเลือน้อย จึงมีคนเป็นจำนวนมาก มีหนังตะลุงและมีการเล่นไฮโลกันหลายวง ผลการจับกุมคนร้ายถูกยิงเสียชีวิตในที่เกิดเหตุ 6 ศพ เช่น เลือดดำ, เลือดกลั่น, เลือดชม เป็นต้น ส่วนเลือดพญากับเลือดเขยถูกยิงเสียชีวิตในเวลาต่อมา

ในวันที่ 17 มกราคม 2481 ร.ต.ท.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พร้อมด้วย ส.ต.ท.ขาว วีระพงษ์ ส.ต.ท.แก้ว มณีโชติ ได้ยิงต่อสู้กับเสือครีคั้งที่บ้านน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เสือครีคั้งถูกยิงเสียชีวิต จากผลงานการปราบปรามที่ดีเด่นทำให้ในวันที่ 8 มิถุนายน 2481 พล.ต.ท.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เลื่อนยศเป็นร้อยตำรวจเอกและในปีเดียวกันนี้ได้รับมอบหมายให้ร่วมกับกองปราบปรามพิเศษ ซึ่งตั้งกองปราบที่จังหวัดนราธิวาส ได้เกณฑ์ตำรวจจากจังหวัดสงขลา ยะลา ปัตตานี นราธิวาสเพื่อปราบกลุ่มโจรอะแวละดอ ตาและ

อะแวละดอ ตาและ เป็นโจรที่มีความโหดเหี้ยมมากปล้นและฆ่าเจ้าทรัพย์ด้วยวิธีการเอากริขปักที่บริเวณลำคอ กดลงไปจนถึงหลอดลมแล้วหมุนกริชแล้วดึงออกมา เพื่อให้ตายอย่างโหดเหี้ยมโดยเฉพาะคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ การจับกุมอะแวละดอ ตาและ สำเร็จด้วยร.ต.อ.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เข้าไปจับแบบประชิดตัว เพราะอาวุธทุกชนิดไม่สามารถทำร้ายอะแวละดอ ตาและได้ อะแวละดอ ตาและเป็นโจรที่มีไสยศาสตร์ที่เก่งกล้า หลังถูกจับได้ถูกนำไปฝากขังที่เรือนจำจังหวัดนราธิวาส เพื่อรอการตัดสินของศาล อะแวละดอ ตาและได้กินยาพิษและเสียชีวิตในเรือนจำ และจากการปราบปรามในครั้งนี้ทำให้ ร.ต.อ.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับฉายาว่า “รายอกะจี” อันหมายถึง เล็กพริกขี้หนู

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2482 ร.ต.อ.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ย้ายไปเป็นผู้บังคับกองพันหลวง และวันที่ 1 เมษายน 2485 ย้ายไปเป็นรองผู้กำกับกับการตำรวจภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ขณะรับราชการที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ปราบผู้ร้ายคนสำคัญ คือ เสือลาย โดยในวันที่ 15 มีนาคม 2485 ร.ต.อ.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พร้อมด้วยคณะ โดยมีเสือคล้อยซึ่ง ร.ต.อ.ขุนพันธ์ เกลี้ยกล่อมให้มาเป็นพวก ได้ไปแฝงตัวอยู่ในกลุ่มของเสือลาย และมาแจ้งสถานที่พักของเสือลาย เกิดการต่อสู้กัน เสือลายได้รับบาดเจ็บ และเสือลายถูกจับได้ที่ตำบลถ้ำลิ้นขร อำเภอท่าขนอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี หลังจากให้ปากคำที่สถานีตำรวจภูธร จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเสือลายได้ขอถ่ายรูปร่วมกับคณะที่ปราบด้วย เสือลายเสียชีวิตในเวลาต่อมา

ปี พ.ศ.2486 ร.ต.อ.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ย้ายไปรับราชการที่จังหวัดพิจิตรในตำแหน่งผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดพิจิตร และได้รับพระราชทานยศเป็นพันตำรวจตรี ขณะรับราชการได้นำกำลังไปปราบเสือโน้มหรืออาจารย์โน้มหลังจากหนีการจับกุมไปหลบซ่อนจากอำเภอเมืองพิจิตร ไปหลบซ่อนตัวที่บ้านทุ่งแท่นพระยา อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ร.ต.อ.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พร้อมด้วยพลฯ ศิริ พลฯ ดิษ พลฯ เชื้อ และกำนันปรัก กำนันตำบลวังไม้คด อำเภอเมืองพิจิตร เป็น

คนนำทาง เสือโน้มถูกจับได้โดยละม่อม แต่เมื่อนำเสือโน้มลงเรือเพื่อข้ามฟากเรือเกิดพลิกคว่ำ เสือโน้มซึ่งถูกใส่กุญแจมือจมน้ำ ได้พบศพที่อำเภอโพธิ์ทะเล จังหวัดพิจิตร โดยตำรวจอำเภอโพธิ์ทะเล

เดือน พฤษภาคม 2488 ได้ปราบปรามกบฏพม่าที่จังหวัดพิจิตร ร่วมกับชาวบ้านที่ตำบลลากเหล็ก คือ นายดี และยังมีครูประชาบาลร่วมปล้นโรงสีของนายยัง จันทโหลในตำบลลากเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำหนังสือขอตัวทหารเกณฑ์จากหน่วยที่สังกัดที่จังหวัดพิษณุโลก เมื่อนำมาทำแผนการปล้นและนำตัวกลับส่งจังหวัดเพื่อฟ้องศาล ระหว่างทาง ถูกดักรุมยิงทำให้ทหารเสียชีวิตไป 3 นาย เหลือ 2 นาย ตำรวจปลอดภัยและขณะนำลงเรือข้ามฟากบริเวณแม่น้ำน่าน เรือเกิดพลิกคว่ำ ทำให้ทหารอีก 1 นายเสียชีวิต พลทหารที่เหลืออีก 1 นายคือ พลฯ เสงสามรถหลบหนีไปได้ แต่ถูกยิงเสียชีวิต เนื่องจากหลบหนีการจับกุมและยังต่อสู้เจ้าหน้าที่เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2488 เวลา 17.00 น. บริเวณบ้านวังกรด อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ขณะรับราชการที่จังหวัดพิจิตร พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้สนิทสนมกับหลวงกล้ากลางณรงค์ (ตระกูลเดิมวิชัยขันทกะ เป็นนามสกุลที่รัชกาลที่ 6 พระราชทานแก่ผู้ที่สืบเชื้อสายพระยาพิชัย) เป็นคนจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นลูกหลานของพระยาพิชัยดาบหัก และได้รับดาบของพระยาพิชัย เป็นดาบถือจำนวนสองดาบมาจากคุณทวด คุณสมบัติสำคัญของผู้ที่ได้รับดาบมาเป็นเจ้าของได้นั้นจะต้องมีความสามารถในวิชากระบี่กระบอง พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงได้สมัครเป็นบุตรบุญธรรมของหลวงกล้ากลางณรงค์ และภายหลังหลวงกล้ากลางณรงค์ ได้นำดาบคู่ดังกล่าวจากจังหวัดอุตรดิตถ์ มามอบให้กับพ.ต.อ.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เนื่องจากลูกหลานของหลวงกล้ากลางณรงค์ ไม่มีความสามารถในทางวิชากระบี่กระบอง และภายหลังดาบดังกล่าว พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้นำติดตัวไปเสมอ เมื่อออกไปปราบโจรในท้องที่ต่างๆ พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “เคยนำดาบไปให้อาจารย์ยังเจ้าอาวาสวัดคลองมะขามเฒ่าปลุกเสกให้อาจารย์ยังกล่าวว่าไม่ต้องปลุกเสกแล้ว เจ้าของเดิมเขาทำมาดีแล้ว” พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ให้อาจารย์ยังปลุกเสกพร้อมมิดพกและนำตำรวจหน่วยที่ พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชรับผิดชอบในการไปปราบชุมนุมโจรภาคกลาง เข้าพิธีและประพรมน้ำมนต์ด้วย (ทำในช่วงเดือนมกราคม 2489) เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจสำหรับผู้ออกรับชุมนุมโจรในครั้งนั้น พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช รับราชการที่จังหวัดพิจิตรเป็นเวลา 2 ปี กับ 52 วัน ก็ได้รับคำสั่งให้ย้ายไปรับราชการที่จังหวัดชัยนาทในตำแหน่งผู้กำกับการจังหวัดชัยนาท

วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2488 พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ย้ายมารับตำแหน่งผู้บังคับการตำรวจจังหวัดชัยนาท รับเงินเดือนขึ้น 220 บาท ขณะที่ได้รับราชการที่จังหวัดชัยนาท มีกลุ่มโจรที่สำคัญ ๆ ส่วนใหญ่จะตั้งกลุ่มโจร อยู่บริเวณอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ซึ่งมีถึง 6 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มเสือย้อม กลุ่มเสือครีမ် กลุ่มเสือปลั่ง กลุ่มเสือเขย กลุ่มเสือฮ้วน และกลุ่มเสือสาม

ลองพี่น้อง ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 25-45 คน และในช่วงที่ พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปรับราชการใหม่ๆ เลื่อยอมได้ก่อคดีใหญ่ถึงสองคดีด้วยกัน คือ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2488 ได้ปล้นงานสมโภชกรฐิน ที่บ้านของนายสวัสดิ์ ที่บ้านวัดจัว อำเภอเมืองชัยนาท ซึ่งมีคนไปร่วมงานและคุมหรสพเป็นจำนวนมาก ได้ทรัพย์สินและเงินก้อนไปทั้งหมด และปล้นเอาเครื่องประดับของคนที่ไปร่วมงานด้วย ในการปล้นครั้งนี้มีนายชาวผู้ใหญ่วัดจัว และนายเชื้อท่าระบาด ร่วมคบคิดกับเลื่อยอมด้วย ภายหลัง พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เกลี้ยกล่อมนายเชื้อ ท่าระบาดให้เป็นสายไปแฝงตัวอยู่ในกลุ่มของเลื่อยอม และดำเนินการให้ทางราชการปลดนายชาวออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่วัดจัว หลังจากนั้นในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2488 เลื่อยอมและพวก รวม 40 คน ได้ทำการปล้นบ้านนายเฮง กำนันตำบลบางลี่ อำเภอเมืองชัยนาท กำนันและน้องชายได้ยิงต่อสู้ เลื่อยอมได้เผาบ้านกำนัน และกำนันเสียชีวิตในกองเพลิง โจรได้ทรัพย์สินของกำนันไปเป็นจำนวนมากโดยเกณฑ์ให้ชาวบ้านเป็นคนช่วยหาบ ถือได้ว่าเป็นการปล้นสะดมที่โหดเหี้ยมมาก พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ทำพิธีเซ่นไหว้วิญญาณของผู้ตายด้วยความเชื่อกันว่า วิญญาณของผู้ตายจะช่วยในการนำไปจับโจร หลังจากทำพิธีเสร็จแล้ว พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปล้อมจับเลื่อยอมและพวกที่บ้านดอนกรฐิน อ.สรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2488 ได้ไปล้อมจับเลื่อยอม โดยการบอกข่าวของนายเชื้อ ท่าระบาด ซึ่งเป็นสายลับที่อยู่ในกลุ่มโจรของเลื่อยอม พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พร้อมด้วย ร.ต.ต.บุรณะ และพลฯ สุชาติ เกิดการยิงต่อสู้กับกลุ่มโจร กลุ่มเลื่อยอมหลบหนีไปได้แต่ทิ้งของกลางที่ปล้นบ้านกำนันเองเอาไว้บางส่วน และในวันที่ 12 พฤศจิกายน สามารถจับลูกสมุนของเลื่อยอมได้ที่ตำบลนางลี่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท จำนวน 4 คน คือ เลือจุน เลือแคง เลือเชื้อ และเลือวอน ขณะนำตัวส่งจังหวัดระหว่างทางได้ถูกข่มขู่ เลือวอนหลบหนีไปได้ แต่พบศพในวันรุ่งขึ้นด้วยถูกยิงในขณะหลบหนี หลังจากนั้นเลื่อยอมได้หลบหนีเข้าเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

ในการปราบเลื่อยอม นับเป็นครั้งแรกที่พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ดาบที่ได้รับจากหลวงกล่ากลางณรงค์ มาใช้ หลังจากนั้นได้นำไปใช้ปราบอยู่เสมอ จนได้รับฉายาว่า "ขุนพันธดาบแดง" ด้วยงูที่ใช้ใส่ดาบมีสีแดง

ขณะที่รับราชการอยู่จังหวัดชัยนาท เลือฝ่ายได้ส่งจดหมายผ่านทาง ร.ต.ท. ศรีนัทย์ ผู้บังคับกองตำรวจภูธร อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท พร้อมมอบเงิน 20,000 บาท เป็นสินบน ขอร้องไม่ให้พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เข้าไปปราบโจรในจังหวัดสุพรรณบุรี แต่พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่รับและส่งเงินคืน หลังจากการปราบเลื่อยอมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับจดหมายให้ไปพบกับกลุ่มเลือวัดนก จังหวัดชัยนาท ทำให้สามารถเกลี้ยกล่อมเลือครี๊ม ซึ่งเป็นหัวหน้าให้คอยป้องกันเลือจากเขตอื่น เข้า

มาปล้นที่จังหวัดชัยนาท และช่วยในการปราบเสือกลุ่มอื่น ๆ โดยเริ่มจากการร่วมมือกันระหว่าง ตำรวจกับเลี้ยวदनก ช่วยกันปราบเสือย่อมเป็นกลุ่มแรก เพราะเสือย่อมเป็นเสือที่โหดร้าย ปล้นฆ่า เจ้าทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ช่มชืดเจ้าทุกข์อยู่เสมอ

ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2489 ทางราชการได้จัดตั้งกองปราบพิเศษขึ้นเพื่อปราบ ชุมโจร ในบริเวณภาคกลาง เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท อ่างทอง เป็นต้น โดยแต่งตั้งให้ พ.ต.อ.สวัสดิ์ กันเขต ซึ่งเป็นตำรวจกองปราบประจำที่กรุงเทพฯ เป็นหัวหน้ากองปราบปราม และ ให้พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นรองหัวหน้า กองบัญชาการตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี โดยแบ่งตำรวจออกเป็น 4 กองร้อย โดยกองร้อยที่ 1 มี ร.ต.อ.ยอดยิ่ง สุวรรณการ เป็นหัวหน้า กองร้อยที่ 2 มี ร.ต.ท.ใจ บุญเกียรติ เป็นหัวหน้า กองร้อยที่ 3 มี ร.ต.ท.จิตร สีสานบุตร เป็นหัวหน้า กองร้อยที่ 1 เดินทางโดยทางเรือ มีพ.ต.อ.สวัสดิ์ ร่วมเดินทางไปด้วย มุ่งตรงไปยังจังหวัด สุพรรณบุรี กองร้อยที่ 2 มีพ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เดินทางร่วมไปด้วย โดยเดินทางด้วยรถไฟ จากสถานีหัวลำโพงไปลงที่สถานีตาคี จังหวัดนครสวรรค์ แล้วเดินทางไปจังหวัดชัยนาท แล้วจึงย้อน มาจังหวัดสุพรรณบุรี กองร้อยที่ 3 ขึ้นรถไฟที่สถานีบางกอกน้อย กรุงเทพฯ แล้วไปลงที่สถานีจัว ราย แล้วเดินเข้าเมืองสุพรรณ ส่วนกองร้อยที่ 4 ขึ้นรถไฟที่สถานีบางกอกน้อย ไปลงที่บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แล้วเดินเท้าไปจังหวัดสุพรรณบุรี การปราบครั้งนั้นมุ่งปราบชุมโจรเสือฝ่าย เป็น สำคัญ ด้วยเสือฝ่ายเป็นชุมโจรขนาดใหญ่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า "ชุมโจรของเสือ ฝ่ายมีถึง 120 คน" และการไปปราบของกองปราบพิเศษครั้งนั้น ปรากฏว่าเสือฝ่ายรู้ตั้งแต่ตำรวจ ประชุมเสร็จที่กรุงเทพฯ ว่ามีใครไปปราบบ้างและไปเส้นทางไหนบ้าง

ในช่วงออกปราบโจรกลุ่มภาคกลาง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้นำยานดินหนึ่งซึ่ง เมื่อรับประทาน สามารถทำให้ไม่ต้องรับประทานอาหารเป็นเวลานาน ๆ ยานานนั้น พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้มาจากนักโทษคนหนึ่ง ชื่อนายรุ่น (นามสกุล จำไม่ได้) ตำรายาเป็นของ อาจารย์ทองเฒ่า วัดเขาอ้อ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เมื่อปรุงเสร็จแล้วได้นำไปให้อาจารย์ เียด เจ้าอาวาสวัดดอนศาลา ซึ่งเป็นอาจารย์ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นคนปลุกเสกให้ ทำให้คนทั่วไปเล่าลือกันว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชเป็นผู้วิเศษ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช⁸ กล่าวถึงเหตุที่ต้องนำยาดังกล่าวไปใช้สรุปได้ว่า เพราะไม่ต้องยุ่งยากในการหุงหาอาหาร จะได้ ปราบโจรได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ทำงานอยู่ที่กองปราบพิเศษสุพรรณบุรี รวม 1 ปีกว่าๆ หน่วยของพ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถูกสั่งยุบและให้กลับไปเข้าสู่ที่ตั้ง คือ จังหวัดชัยนาท ในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2489 และในวันที่ 4 กรกฎาคม 2489 ทางราชการได้แต่งตั้ง พ.ต.ท.หลวง นรินทร์สรศักดิ์ เป็นผู้ดูแลหน่วยของ พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์-ราชเดชแทน (พ.ต.ท.หลวงนรินทร์สรศักดิ์ เดิมทำหน้าที่หัวหน้าตำรวจสันติบาล แผนก 4 ที่กรมตำรวจ กรุงเทพฯ) และในวันที่ 12 กรกฎาคม

2489 ซึ่งพ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชได้ส่งมอบสิ่งของทุกอย่าง เช่น อาวุธ เครื่องใช้ เป็นต้น ให้กับ พ.ต.ท.หลวงนรินทรสรศักดิ์ แล้วพ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็ไปรับตำแหน่งผู้บังคับการจังหวัด ชัยนาทเพียงตำแหน่งเดียว และในช่วงนั้น เลือดย้ายก็ได้รับมือกับทางราชการในการช่วยปราบ ชุมโจรกลุ่มต่าง ๆ และภายหลังทาง พ.ต.ท.หลวงนรินทรได้กล่าวหาพ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่า เป็นพวกเดียวกับโจร คือ กลุ่มเสือวัดนก ซึ่งสนิทสนมกับพ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และพ.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ปราบโจรกลุ่มอื่น ๆ และกล่าวหาว่า ตำรวจในบังคับบัญชาของ พ.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ยิงทำร้ายตำรวจของพ.ต.ท.หลวงนรินทรสรศักดิ์ และพ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ ราชเดชได้ทำรายงานชี้แจงแต่ก็ไม่เป็นผล ทำให้พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถูกย้ายจากผู้บังคับ บัญชาการตำรวจภูธรจังหวัดชัยนาทให้ไปประจำที่กองบังคับการตำรวจภูธรเขต 6 จังหวัดอยุธยา เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2490 ซึ่งมี พ.ต.อ.หลวงอารักษ์ประชากร เป็นผู้บังคับการ ในช่วงรับ ราชการที่จังหวัดอยุธยา พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำงานเฉพาะบนกองบังคับการเท่านั้น ไม่มี ผลงานด้านการปราบปรามเลย

ในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2490 พล.ร.ต.หลวงสังวรณ สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจได้ โทรเลขด่วนให้ พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปพบ ครั้นไปรายงานตัวในวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2490 อธิบดีกรมตำรวจแจ้งความประสงค์ให้ทราบว่าจะให้ ไปปราบโจรร้ายที่จังหวัดกำแพงเพชร พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช⁹ ได้ขอพร 4 ประการ จากอธิบดีกรมตำรวจ สรุปได้ว่า

1. ตำแหน่งรองผู้กำกับการจะขอเลือกเอง
2. ใครก็ตามที่ทาง พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชรายงานมา ขอให้ทางกรมตำรวจเชื่อไว้ ก่อน โดยไม่ต้องตั้งกรรมการ ทำให้ล่าช้าในการทำงานในบางอย่าง
3. เมื่อทำงานเสร็จแล้วขอกลับไปจังหวัดสุพรรณและชัยนาท
4. ขอเงินเดือนขึ้น 1 ขั้น หากทำตามที่กรมตำรวจสั่งได้

ทางกรมตำรวจให้เวลาทำงาน 4 เดือน หรือมากกว่าก็ได้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า "จะทำให้เสร็จภายในเวลา 2 เดือน"¹⁰

พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ย้ายไปรับตำแหน่งผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด กำแพงเพชร ในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2490 ในช่วงนั้นบริเวณเขตเทศบาล ในเวลากลางคืนจะไม่มี ใครกล้าเปิดร้านขายของ เพราะกลัวการถูกปล้น รถโดยสารประจำทาง เรือโดยสาร ก็ต้องหยุด ดำเนินกิจการด้วยถูกโจรตัดปล้นเป็นประจำ แต่เมื่อได้ส่งตำรวจออกตรวจตลอดทั้งคืน และส่ง ตำรวจควบคุมกันบนรถ และบนเรือทำให้เหตุการณ์ต่าง ๆ กลับสู่ภาวะปกติ ร้านค้าต่าง ๆ ในเมือง กำแพงเพชร ตลาดได้รุ่ง รถโดยสารประจำทางเรือโดยสารประจำทางก็ดำเนินการได้ตามปกติ เว้น แต่ที่อำเภอพรานกระต่ายอำเภอเดียวที่ยังมีโจรชุม โดยมีเสือวัน และเสือไกร เป็นหัวหน้า ได้ ปล้นข้ามเขตไปถึงนครสวรรค์ สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร ตาก และยังเปิดบ่อนพนัน โดยที่ไม่มีใคร

กล้าจับกุมด้วย พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้วางแผนจับกุมเสือทั้ง 2 คน โดยให้ ร.ต.อ.สะอ้าน ซึ่งเป็นผู้บังคับกองตำรวจภูธรอำเภอพรานกระต่าย จัดงานเลี้ยง ให้แจ้งว่าเพื่อต้อนรับผู้กำกับคนใหม่ ได้เชิญทั้งนักเลง ผู้กว้างขวางตลอดจนกำนันผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการอำเภอเข้าร่วมด้วย อาหารให้นำกันมาเอง และทางตำรวจจะจัดไว้ให้ส่วนหนึ่ง โดยใช้สถานที่ที่บ้านพักของผู้บังคับกองอำเภอพรานกระต่าย งานเลี้ยงจัดขึ้นในวันที่ 4 ธันวาคม 2490 เวลา 19.00 น. พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พร้อมด้วยคณะได้ไปร่วมในการจับกุมด้วย เสือวันและเสือไกร ถูกจับกุมกลางงานเลี้ยง วันรุ่งขึ้นได้นำเสือทั้งสองไปยังจังหวัดระหว่างทาง ซึ่งเป็นเวลา 3 หุ่มีมีการดักรุมยิงกระสุนถูกเสือวันและเสือไกรเสียชีวิต ภรรยาของเสือวันได้รับบาดเจ็บส่วนตำรวจปลอดภัย หลังจากเสือวันและเสือไกรจบชีวิตลง การปล้นในจังหวัดกำแพงเพชรก็ลดลงทันที ปรากฏว่าการปฏิบัติงานของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้เวลาในการปราบปรามเพียง 1 เดือนกับ 25 วัน เท่านั้น (เดิมตั้งไว้ 2 เดือน และทางกรมให้เวลาถึง 4 เดือน หรือมากกว่าก็ได้) และเมื่อทำงานครบ 2 เดือนได้ทำบันทึกรายงานไปยังกรมตำรวจถึงความสำเร็จในการภาระกิจงานปราบปราม

ขณะที่พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช รับราชการอยู่ที่จังหวัดกำแพงเพชร เหตุการณ์ทางจังหวัดพัทลุงได้มีโจรออกปล้นเป็นจำนวนมาก เช่น เสือเจียร เสือโก อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เสือเลาะห์ เสือผัด เสือห้วน เป็นต้น ที่อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง และยังมีโจรจากสงขลาข้ามเขตมาปล้นที่พัทลุงเช่น เสือไข่แดง บ้านตะเคียนชะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ทำให้ชาวพัทลุง ทำหนังสือผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผ่านไปยังกรมตำรวจ เพื่อขอตัว พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (ยศในขณะนั้น) ย้ายตำแหน่งจากผู้กำกับเมืองกำแพงเพชร ไปดำรงตำแหน่งผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง ขณะที่รับราชการที่จังหวัดพัทลุง ได้ปราบเสือที่สำคัญ เช่น เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2491 ได้ปราบเสือเจียร เสือโก และกำนันเล็ก ซึ่งร่วมกันปล้นคนในละแวกอำเภอเขาชัยสนและอำเภอใกล้เคียง สำหรับเสือโก เคยไปปล้นถึงอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เสือเจียร และพวกอีก 1 คน ถูกยิงเสียชีวิต เสือโก และกำนันเล็ก ถูกจับดำเนินคดีในเวลาต่อมา

วันที่ 11 ธันวาคม 2492 พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้นำกำลังเข้าล้อมจับเสือผัด และพวกที่บ้านควนปิไห อำเภอปากพะยูน (ปัจจุบันคือบ้านหัวควน อำเภอปากพะยูน) จังหวัดพัทลุง ในช่วงบ่ายของวันที่ 11 ธันวาคม 2492 ส.ต.ท.จำเนียร นาควิโรจน์ และคณะล้อมจับกลุ่มโจรโดยไม่รอถูกขยამที่พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กำหนดให้ ผลการจับกุมเกิดการยิงต่อสู้กันฝ่ายโจรหลบหนีไปได้ แต่ ส.ต.ท.จำเนียร นาควิโรจน์ ถูกเสือผัดยิงบริเวณแขนขวาท่อนบนหัก และไม่สามารถต่อกระตุกได้สำเร็จ ทำให้แขนขวาใช้งานไม่ได้ตลอดมา ทางราชการให้ทำงานอยู่ประจำที่สถานีตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุงจนเกษียณอายุราชการ ได้เลื่อนยศเป็นจ่าสิบตำรวจ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “ถ้าไม่รีบร้อนไปจับกุมโคตรออดุขที่กำหนดก่อนคงจะไม่เกิด

เหตุร้ายขึ้น"¹¹ เลือดผัดและพวกจะปล้นชาวบ้านแถบอำเภอปากพะยูน ในบางครั้งยังปล้นข้ามเขตไปยังอำเภอรัตนภูมิ อำเภอจะทิ้งพระ จังหวัดสงขลา อีกด้วย ภายหลังเลือดผัดหนีไปหลบซ่อนที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้มีคำสั่งให้ ร.ต.ท.วิจิตร ไตรสุวรรณ เป็นหัวหน้าและนำผู้ได้บังคับบัญชาคือ พลฯ วิจิตร นาครภักดิ์ พลฯ ปรีชา สว่างนิพันธ์ พลฯ พันสุดใจ ในการจับกุม เลือดผัดที่บ้านนามวง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เกิดการยิงต่อสู้กันเลือดผัดถูกยิงเสียชีวิต และได้นำศีรษะของเลือดผัดไปเสียบประจานไว้ที่หน้าสถานีตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง การปราบเลือดผัดสำเร็จในช่วงต้นปี 2493 หลังจากนั้นได้ปราบเสือเลาะห์ เลือดห้วย ซึ่งเป็นสาขาของเลือดผัด จนสำเร็จ และในช่วงรับราชการที่จังหวัดพัทลุง นอกจากงานการปราบปรามแล้ว พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เป็นผู้นำในการพัฒนาหาดแสนสุขลำปำ ให้เป็นสถานที่พักผ่อนโดยการจัดมหรสพเพื่อหาเงินในการปรับปรุงเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2493 ด้วยเห็นว่าบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ และมีทะเลที่สวยงาม โดยในงานจัดให้มีการชนวัว มวย รำวง รองเง็ง บ่อนไก่ บ่อนการพนัน การแข่งเรือ การว่ายน้ำ เป็นต้น เก็บค่าผ่านประตูคนละ 2 บาท เก็บเงินได้ประมาณ 1 แสนบาท หักค่าใช้จ่ายแล้วก็มีเงินเหลือสำหรับพัฒนาหาดลำปำ ตามเป้าหมาย ในวันที่ 1 กันยายน 2493 ได้รับการรายงานจากตำรวจที่พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ส่งไปคอยดูแลความปลอดภัยบนขบวนรถไฟ แจ้งว่ามีการนำฝิ่นมาในขบวนรถไฟพ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชพร้อมด้วย ร.ต.อ.ประเสริฐ ภมรมานพ ส.ต.ต.อำ พลฯ แดง ได้ไปจับกุมบริเวณโบกี้รถไฟตามที่อยู่ท้ายแถว ฝิ่นอยู่ในกระเป๋าสองใบซึ่งมีนายทหารยศร้อยตรี ร้อยโท และนายสิบ เป็นเจ้าของ โดยอ้างว่าเป็นของทางราชการ และจะนำไปใช้งานทางราชการที่ค่ายเสนาณรงค์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาพ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ให้ตำรวจที่ไปด้วยเข้าตรวจค้นกระเป๋า และพบฝิ่นตามรายงานของสาย และได้ลงบันทึกประจำวันให้ผู้ต้องหาเซ็นชื่อ แต่ทหารไม่ยอมเซ็นชื่อ จึงได้ให้พนักงานประจำรถไฟ และนายสถานีพัทลุงร่วมเป็นผู้เซ็นชื่อเป็นพยาน และได้เชิญผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอและสรรพสามิตให้มาดูของกลาง พร้อมทั้งโทรเลขแจ้งไปยังตำรวจสงขลา และให้แจ้งไปยัง ผู้บังคับการค่ายเสนาณรงค์ด้วย ฝิ่นดิบในครั้งนั้นมีน้ำหนัก 50 กิโลกรัม นายทหารทั้งสองคนได้รับการลงโทษและสายผู้นำจับได้รับเงินรางวัล และเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2493 ท่านได้รับการเลื่อนยศเป็น พ.ต.ท. ได้รับเงินเดือนขึ้น 320 บาท

ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2494 ได้รับเงินเดือนเพิ่มอีก 1 ขั้น เป็นการรับเงินเดือนในชั้น 350 บาท ตลอดช่วงที่ พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช รับราชการที่พัทลุงทำให้โจรกลุ่มต่าง ๆ ถูกปราบจนระงับพฤติกรรมการเป็นโจรไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง หลังจากนั้น พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับคำสั่งจากกระทรวงมหาดไทยย้ายไปรับตำแหน่งรองผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต 8 ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2494 และในช่วงที่ไปรับราชการใหม่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เชิญบรรดานักเรียนในเขตจังหวัดนครศรี-

ธรรมชาติมารับประทานอาหารที่บ้านพัก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช¹² กล่าวถึงการเชิญหัวหน้า นักเลงมากินอาหารแล้วพูดคุยกันสรุปได้ว่า ได้พูดขอร้องให้บรรดาหัวหน้านักเลง ช่วยดูแลพวกลูกน้องอย่าให้ก่อเหตุร้ายขึ้น เพราะถ้าเกิดเหตุร้ายแล้ว ถ้าไม่จับก็จะทำให้เสียชื่อเพราะเคยปราบที่อื่นมาได้ทั้งหมด ถ้าบ้านตัวเองทำไม่ได้ก็จะยิ่งเสียชื่อ และถ้าไปปราบก็จะทำให้บรรดาหัวหน้านักเลงพลอยเสียชื่อเสียงไปด้วย เพราะไม่ดูแลให้ดี งานเลี้ยงดังกล่าวก่อประสพผลสำเร็จเพราะจากนั้นคติความต่างๆ การขัดแฉะ อกชิงวิ่งราว การปล้นและการก่อเหตุร้ายต่าง ๆ ลดลง ที่พวกนักเลงเกรงกลัว เพราะถ้าไม่ทำตามจะต้องถูกปราบปรามอย่างจริงจังแน่นอน จึงเป็นเหตุที่ทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี (ผู้เขียน)

ในปี พ.ศ.2503 ได้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต 8 ได้เลื่อนยศจาก พันตำรวจโทเป็นพันตำรวจเอก และในปี พ.ศ.2505 ได้เลื่อนยศเป็นพลตำรวจตรีในตำแหน่งเดิม และเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ.2507

ชีวิตการรับราชการของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะทำงานด้านการปราบปรามเป็นสำคัญ และมักจะถูกย้ายให้ไปรับราชการในจังหวัดที่เกิดเหตุโจรชุกชุมเสมอ แล้วไม่มีใครสามารถปราบได้สำเร็จ การทำงานของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในการจับโจรมักจะใช้คนที่เข้าร่วมจับกุมครั้งละไม่เกิน 10 คน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจำนวนน้อยมาก ยกเว้นการทำงานร่วมกับกองปราบพิเศษที่ทางราชการตั้งขึ้น พื้นที่ใดที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ย้ายไปรับราชการพื้นที่นั้นจะมีเหตุร้ายต่างๆ ในเรื่องการปล้นลดน้อยลง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีความรอบคอบในการวางแผน รู้จักนำคนในท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคนที่เคยได้รับความเดือดร้อน จากการกระทำของโจรมาคอยเป็นสายให้เจ้าหน้าที่ และในบางครั้งก็เกลี้ยกล่อมโจรบางคนให้มาเป็นสายให้ตำรวจ ความสำเร็จในชีวิตรับราชการของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เริ่มต้นจากตัวของท่านเองก่อน คือ ทำงานอย่างเอาจริงเอาจังต่อเนื่องจนเป็นที่เชื่อถือของคนในสังคม ทำให้โจรหลาย ๆ กลุ่มเกรงกลัว นอกจากนี้ยังอบรมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นคนดีมีวินัย ทำงานอย่างเอาจริงเอาจัง ไม่มีการรับสินบน ไม่มีการคอรัปชั่น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่พูดเพียงอย่างเดียว ยังปฏิบัติให้เห็นในทุกๆ เรื่อง เป็นผลให้คนในสังคมให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวถึงการให้ความร่วมมือของชาวบ้าน ไว้ว่า “ถ้าตำรวจปฏิบัติตนเป็นคนดี ชาวบ้านที่ไหนก็ชอบและให้ความร่วมมือในเรื่องการจับโจรผู้ร้าย และถ้าตำรวจจับจริง ๆ ก็ไม่มีโจรคนไหนรอดพ้นไปได้”¹³ ยังได้เปรียบเทียบการทำงานของตำรวจว่า “เหมือนกับแมวที่คอยจับหนู ถ้าแมวทำหน้าที่สมบูรณ์ หนูก็จะไม่กล้าออกมากัดกินสิ่งของในบ้าน โจรก็เช่นกันถ้าตำรวจออกตรวจพื้นที่อยู่เสมอ โจรที่ไหนจะออกมาปล้น”

ความสำเร็จในชีวิตรับราชการของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีปัจจัย 3 ประการ คือ 1. ปัจจัยจากตัวของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชเอง 2. ปัจจัยจากผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา และ 3. ปัจจัยจากคนในชุมชน

ชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ

หลังการเกษียณอายุราชการแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พักอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 764/5 อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ผลจากที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์เดช ได้พยายามสืบเสาะและศึกษาเล่าเรียนความเชื่อทางไสยศาสตร์เอาไว้เป็นจำนวนมากตลอดชีวิต ทั้งจากทางภาคใต้และภาคกลาง จึงทำให้ท่านมีความรู้ในการประกอบกิจกรรมทางด้านความเชื่อได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการทำพิธีลงเสาเอกบ้านเรือน พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีเจิมหน้าคู่บ่าวสาวหรือการสวมมงคล การสร้างวัดอุ้มมงคล การปลุกเสกวัดอุ้มมงคล การดูฤกษ์ยาม การผูกดวง การดูดวงชะตา เป็นต้น จึงทำให้บุคคลหลากหลายอาชีพไปปรึกษาหารือ และขอความรู้อยู่เสมอเช่น เชิญไปเป็นประธานในพิธีที่ต้องทำพิธีกรรม เป็นผู้ร่วมหรือเป็นประธานในพิธีปลุกเสกเครื่องรางของขลัง วัดอุ้มมงคล เช่น ในเดือนเมษายน 2529 เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ทำพิธีบวงสรวง ในการตั้งศาลหลักเมืองประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช และในวันอาทิตย์ที่ 27 กันยายน 2535 เป็นประธานและทำพิธีบวงสรวงในการตั้งศาลหลักเมืองจังหวัดกระบี่ ได้รับเชิญให้ไปเป็นประธานในพิธีปลุกเสกพระเครื่อง เช่น วันที่ 15 สิงหาคม 2536 เป็นประธานในการจุดเทียนและทำพิธีปลุกเสกเหรียญและรูปเหมือนหลวงพ่อช่วย ยสโร อดีตเจ้าอาวาสวัดตะโหมด สวาท ทองรักษ์ กล่าวว่า "สาเหตุที่เชิญพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาเป็นประธาน และเป็นผู้ปลุกเสกพระ เพราะเชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางไสยศาสตร์"¹⁴ วันที่ 25 เมษายน 2540 ปลุกเสกเหรียญ และรูปเหมือนอาจารย์ปาล อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาอ้อ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง วันที่ 13 สิงหาคม 2540 ปลุกเสกเหรียญและรูปเหมือนอาจารย์แก้ว จันทร์ อดีตเจ้าอาวาสวัดดอนศาลา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง วันที่ 1 กันยายน 2541 ปลุกเสกเหรียญและรูปหล่ออาจารย์ทองนุชยาน อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาอ้อ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง นิพัฒน์ ธรรมรักษ์ ซึ่งเป็นกรรมการวัดเขาอ้อ และเป็นผู้ทำหน้าที่ไปเชิญ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาเป็นประธานในการทำพิธีบวงสรวงและร่วมปลุกเสก กล่าวว่า "พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชื่อทางไสยศาสตร์เอาไว้เป็นจำนวนมาก และนำไสยศาสตร์ไปใช้กับประสบการณ์ตรงในช่วงรับราชการ และเรื่องราวต่าง ๆ ที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ประสบล้วนเป็นเรื่องจริง และมีบุคคลพบเห็นเป็นจำนวนมาก จึงทำให้บุคคลต่าง ๆ เกิดความศรัทธาและเชื่อถือในการเชิญพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาปลุกเสกพระเครื่องในที่ต่าง ๆ"¹⁵

รุ่ม เรืองมา กล่าวเสริมในเรื่องนี้ไว้ว่า "ปฏิบัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในการปฏิบัติตนในทางไสยศาสตร์มีความเคร่งครัด เสมอต้นเสมอปลาย เหนือยิ่งกว่าคนทั่วไปที่นับถือไสยศาสตร์ จนเกิดเป็นมรดกผลร่วมไปถึงการเป็นคนที่มีศีลมีธรรม จึงทำให้เป็นที่เชื่อถือแก่บุคคลทั่วไป ในเรื่องไสยศาสตร์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงได้รับเชิญไปร่วมพิธีต่าง ๆ อยู่เสมอ"¹⁶

พระครูธรรมกิจโกศล (นอง ยสโร) เจ้าอาวาสวัดทรายขาวรูปปัจจุบัน อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี และเป็นผู้ที่รู้จักมักคุ้นกับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นอย่างดี กล่าวถึงที่บุคคลต่าง ๆ เชิญ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปร่วมปลุกเสกวัดอุ้มมงคลต่าง ๆ ไว้ว่า "เพราะ

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องไสยศาสตร์ และศึกษาความรู้ในการประกอบพิธีกรรมด้านต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก” และเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2541 ทางโรงพยาบาลท่าศาลา และโรงเรียนท่าศาลาประสิทธิ์ศึกษา ได้จัดสร้าง “พระนางตราชุ่น 100 ปี ท่าศาลา” ในการประกอบพิธีดังกล่าว ทางคณะกรรมการดำเนินการ ได้เชิญ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปเป็นผู้ทำพิธีบวงสรวงและปลุกเสก

วิเชียร ณ นคร กล่าวว่า “หลังจากที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เกษียณอายุราชการแล้วมักจะถูกเชิญให้ไปร่วมพิธีต่างๆ อยู่เสมอ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีปลุกเสกพระ เพราะบุคคลทั่วไปเชื่อว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นบุคคลที่เป็นมงคลเป็นบุคคลพิเศษมีศีลธรรม มีการปฏิบัติตนที่เคร่งครัดในเรื่องไสยศาสตร์ และไม่มีใครในยุคปัจจุบันจะกระทำได้เสมอเหมือน”¹⁸

วิจิตร นาคกรกฎ กล่าวว่า “อาจารย์ขุนพันธรักษ์ มีความรู้ในเรื่องการทำพิธีลงเสาเรือนขึ้นบ้านใหม่ พิธีการแต่งงาน จึงมีผู้นิยมให้ท่านไปประกอบพิธีอยู่เสมอ ในช่วงที่ลูกสาวผมแต่งงานผมเชิญอาจารย์ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาเป็นผู้สวมมงคลและเจิมหน้าให้คู่บ่าวสาวด้วย”¹⁹

ความศรัทธาของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีต่อพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก แม้ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชจะเกษียณอายุราชการแล้วก็ตาม ดังที่

วิมล คำศรี²⁰ อาจารย์สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้กล่าวถึง ความศรัทธาที่ชาวบ้านและชาวนครศรีธรรมราชศรัทธาต่อพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สรุปได้ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่มีการเลือกชนชั้น ใครไปมาหาสู่จะได้รับการต้อนรับเหมือนกัน ท่านยังเป็นนักวิชาการท้องถิ่นที่มีความรอบรู้เกือบทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ สมพุทธ กระจงน ชำราชการบ้านาญ กระทรวงศึกษาธิการ ที่กล่าวถึงความศรัทธาของชาวบ้านโดยทั่วไป และชาวนครศรีธรรมราชมีต่อพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่า “เป็นผู้คงแก่เรียนเป็นบุคคลากรของจังหวัดที่สามารถเชื่อมอดีตกับปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในเรื่องของวัฒนธรรมทางความเชื่อวางตนเสมอต้นเสมอปลายในเรื่องของความดีงาม”²¹

ผลจากความศรัทธาดังกล่าวทำให้พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าพิธีของบ้านของเมืองอยู่เสมอ

นอกจากพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะช่วยเหลือสังคมในด้านความเชื่อแล้ว หลังเกษียณอายุราชการใหม่ ๆ ท่านได้ลงสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปี พ.ศ. 2512 และได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 สมัย สังกัดพรรคประชาธิปัตย์และในการเลือกตั้งครั้งนั้น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “ต้องขายนาที่อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ไปถึง 100 ไร่ เพื่อนำเงินไปหาเสียง”²²

จะเห็นได้ว่าคนทั่วไปยังมีความเชื่อมั่น และศรัทธาในคุณงามความดีของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้จากการที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับการเลือกให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2512 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

การเชิญพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปร่วมพิธีกรรมต่างๆ ของชาวบ้านและหน่วยงานทางราชการทั้งของจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา เป็นต้น ล้วนเห็นว่าพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นบุคคลที่ประพฤติดนที่อยู่ในศีล ในธรรม เป็นบุคคลที่เป็นมงคล เมื่อไปร่วมพิธีใดแล้วทำให้พิธีต่างๆ นั้นถูกต้องสมบูรณ์

นอกจากนี้แล้ว เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 กระทรวงสาธารณสุข ได้มอบประกาศเกียรติคุณ ให้แก่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแพทย์แผนไทย ลงนามโดยนายมนตรี พงษ์พาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยทางสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้ประกาศเกียรติคุณของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สรุปได้ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นนายตำรวจมืออาชีพ เสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยส่วนรวม ยึดเอาความสงบสุขของประชาชนและความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองเป็นที่ตั้ง จึงทำให้เป็นนายตำรวจที่ประชาชนรักและศรัทธาเป็นข้าราชการตัวอย่างที่เป็นแบบฉบับแก่นักปกครอง ข้าราชการ และบุคคลทั่วไปได้เป็นอย่างดี ทางสถาบันราชภัฏจึงมอบปริญญาบัตรกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ โปรรแกรมวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อเป็นการเชิดชู และเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2542 กรมศิลปากร ได้มอบเกียรติบัตร ให้แก่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในงานเสวนา ผู้เฒ่าเล่าให้ฟัง “เรื่องราวเกี่ยวกับเมืองนครศรีธรรมราช ตามประสาการณ” เนื่องในโอกาสผู้สูงอายุ พ.ศ. 2542 ซึ่งเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นผู้ที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม และประเทศชาติ และเป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไป

จะเห็นได้ว่าคนทั่วไปยังมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในคุณงามความดีของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้จากการที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับการเลือกให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2512 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช การเชิญพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปร่วมพิธีกรรมต่างๆ ของชาวบ้านและหน่วยงานทางราชการทั้งของจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา เป็นต้น ล้วนเห็นว่าพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชเป็นบุคคลที่ประพฤติดนที่อยู่ในศีล ในธรรม เป็นบุคคลที่เป็นมงคล เมื่อไปร่วมพิธีใดแล้วทำให้พิธีต่างๆ นั้นถูกต้องสมบูรณ์

ชีวิตทั้งชีวิตของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ตั้งแต่รับราชการจนกระทั่งถึง ปัจจุบันก็ยังรับใช้สังคมอยู่เสมอ แม้จะเกษียณอายุราชการมาแล้วร่วม 40 ปี พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยังมีความใกล้ชิดกับคนและสังคม และยังเป็นที่ยอมรับและยกย่องจากบุคคลทั่วไป ทั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียงอยู่เสมอมา

ประวัติย่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

เดิมชื่อบุตร พันธรักษ์ เกิดวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2442

เรียนหนังสือครั้งแรกที่วัดในเครือ อำเภอฟนบุรี จังหวัดนครศรีธรรมราช อายุ 7 ปี

ปีพ.ศ. 2455 เข้าเรียนที่วัดสวนปาน หลังจากโรงเรียนวัดสวนปานถูกยุบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนวัดพระนครจนจบประถมปีที่ 3

ปีพ.ศ. 2457 เข้าเรียนชั้นมัธยมต้นที่วัดท่าโพธิ์ (โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรี-ธรรมราช ในปัจจุบัน)

ปีพ.ศ. 2459 ย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร จนสำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 ปีพ.ศ. 2467

ปีพ.ศ. 2468 เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจหัวยจระเข้ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (ปัจจุบัน คือ โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพรานและสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2472)

ลำดับการรับราชการในช่วงเวลาต่าง ๆ ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

ปีพ.ศ. 2472 บรรจุเป็นนักเรียนนายร้อยทำการทดลองปฏิบัติราชการ 5 เดือน ที่กองบังคับการมณฑลนครศรีธรรมราช ประจำจังหวัดสงขลา เงินเดือน 60 บาท

1 เมษายน พ.ศ. 2473 เป็นว่าที่ร้อยตำรวจตรี เงินเดือน 80 บาท

พฤษภาคม พ.ศ. 2473 รับราชการที่จังหวัดพัทลุง

ปีพ.ศ. 2474 เป็นนายร้อยตำรวจตรี และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น “ขุนพันธรักษ์ราชเดช” เงินเดือน 85 บาท

ปีพ.ศ. 2478 เลื่อนยศเป็นร้อยตำรวจโท และอุปสมบท

17 สิงหาคม พ.ศ. 2479 ย้ายไปรับตำแหน่งหัวหน้า ย้ายไปรับตำแหน่งหัวหน้ากองตรวจกองกำกับการสายที่ 18

8 มิถุนายน พ.ศ. 2481 เลื่อนยศเป็นร้อยตำรวจเอก

1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482 ย้ายไปรับตำแหน่งผู้บังคับกองจังหวัดพัทลุง

1 เมษายน พ.ศ. 2485 ย้ายไปเป็นรองผู้บังคับกองตำรวจภูธร จังหวัดสุราษฎร์ธานี เงินเดือน 190 บาท

1 กรกฎาคม พ.ศ. 2486 ย้ายไปเป็นผู้บังคับกองตำรวจภูธร จังหวัดพิจิตร พร้อมกับเลื่อนยศเป็น พันตำรวจตรี

20 ตุลาคม พ.ศ. 2486 ทางราชการได้เปลี่ยนตำแหน่ง “ผู้บังคับกอง” มาเป็น “ผู้บังคับการ”

23 มิถุนายน พ.ศ. 2488 ย้ายไปเป็นผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชัยนาท

มกราคม พ.ศ. 2489 ทางราชการจัดตั้งกองปราบปรามพิเศษเพื่อปราบขมเสียฝ่าย ที่
จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ต.อ.สวัสดิ์ กันเขต เป็นผู้อำนวยการกองปราบ พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช
เป็นรองผู้อำนวยการกองปราบ

25 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ย้ายจากจังหวัดชัยนาทไปประจำกองบังคับการเขต 6
จังหวัดอยุธยา

25 กันยายน พ.ศ. 2490 ย้ายไปรับราชการเป็นผู้บังคับการตำรวจภูธร จังหวัด
กำแพงเพชร

4 มีนาคม พ.ศ. 2491 ย้ายไปรับราชการเป็นผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง

1 ธันวาคม พ.ศ. 2493 เลื่อนยศเป็น พันตำรวจโท เงินเดือน 320 บาท

2 มีนาคม พ.ศ. 2494 ย้ายไปรับราชการเป็นรองผู้บังคับการตำรวจภูธร เขต 8
จังหวัดนครราชสีมา

ปีพ.ศ.2503 ดำรงตำแหน่ง ผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต 8 ยศพันตำรวจเอก

21 ธันวาคม พ.ศ. 2504 ได้เลื่อนยศเป็นพลตำรวจตรีในตำแหน่งเดิม

ปี พ.ศ. 2507 เกษียณอายุราชการ

กิจวัตรประจำวันของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช²³

(1) ตื่นนอน เริ่มเวลา 06.00 - 07.00 น. ล้างหน้า แปรงฟัน (ทำพิธีเสกน้ำล้างหน้า
ทุกวัน)

(2) เวลา 07.00-08.30 น. รดน้ำต้นไม้บริเวณข้างบ้าน (มีความเชื่อที่ว่าจะต้องให้
ว่านกินอาหารก่อน) การรดน้ำต้องมีการบริกรรมคาถาก่อนแล้วจึงรด

(3) หลังจากรดน้ำว่านเสร็จแล้ว ก็จะไปเก็บใบกระพังโหมมารับประทานวันละ 7 ใบ
ทุกวัน การเก็บจะต้องหันหน้าไปตามทิศที่เป็นมงคลของวันตามตำรา และเวลาเก็บจะ
ต้องบริกรรมคาถาตามกำลังวัน

(4) เวลา 08.30-09.00 น. รับประทานอาหารเช้า ส่วนใหญ่จะรับประทานอาหาร
ประเภทขนมและนม หรือผลไม้ กาแฟ (จะไม่รับประทานข้าวในมื้อเช้า)

(5) เวลา 09.00-12.00 น. จะรดน้ำดูแลต้นไม้ เมื่อเหนื่อยก็จะมานอนพัก แล้วไป
ทำต่อ ถ้ามีแขกก็จะพูดคุยกับแขก อ่านหนังสือพิมพ์บ้างแต่เวลาส่วนใหญ่จะใช้ดูแลต้นไม้

(6) เวลา 12.00-13.00 น. รับประทานอาหารเช้า แต่ไม่ค่อยเป็นเวลา คือ เพียง
ตรงบ้าง บ่ายโมงบ้าง (เวลารับประทานอาหารเช้า จะนั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก)

(7) เวลา 14.00 น. รับประทานอาหารว่าง ขนม ผลไม้ และยาสูบ แล้วพักผ่อน อ่าน
หนังสือ ถ้ามีแขกจะคุยกับแขก

(8) เวลา 17.00 น. เดินบริเวณในบ้านประมาณ 10 นาที แล้วเข้าไปอาบน้ำ ก่อนอาบน้ำจะต้องบริการรดน้ำอาบใช้เวลาประมาณชั่วโมงกว่า ๆ

(9) เวลา 19.00 น. รับประทานอาหาร (ก่อนรับประทานอาหารทุกครั้งจะมีการบริการรดน้ำอาบ)

(10) เวลา 20.30 น. เข้าห้องนอน ก่อนนอนจะสวดมนต์ประจำทุกคืนใช้เวลาอย่างต่ำในการสวดประมาณ 2 ชั่วโมง

หมายเหตุ

พืชผักและผลไม้ที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่รับประทานตามความเชื่อทางไสยศาสตร์ เนื่องจากเชื่อว่าเมื่อรับประทานแล้วจะทำให้ของเสื่อม (ปลอง) คือ

1. มะละกอ	2. ตำลึง	3. แมงลักทั้งใบ ลูกและต้น
4. มะเฟือง (ลอดได้ต้นมะเฟืองก็ไม่ได้)	5. ผักกระเจต	
6. ผักชีล้อม	7. ปลาไหล	

เชิงอรรถ

¹ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 765/5 อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2540.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม

⁴ ลวาท ทองรักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 27 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2541.

⁵ ปราวณี นวลสนอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 27 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2541.

⁶ สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว).

⁷ แหล่งเดิม.

⁸ แหล่งเดิม.

⁹ แหล่งเดิม

¹⁰ แหล่งเดิม.

¹¹ แหล่งเดิม

¹² แหล่งเดิม

¹³ แหล่งเดิม

¹⁴ สัมภาษณ์ ลวาท ทองรักษ์, (อ้างแล้ว)

¹⁵ นิพัฒน์ ธรรมรักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

¹⁶ สัมภาษณ์ ร่ม เวียงมอ, (อ้างแล้ว)

¹⁷ พระครูธรรมกิจโกศล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2542 (อายุ 86 ปี)

¹⁸ สัมภาษณ์ วิเชียร ณ นคร (อ้างแล้ว)

¹⁹ สัมภาษณ์ พ.ท.ท. วิจิตร นาครักษ์ (อ้างแล้ว)

²⁰ วิมล คำศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2542

²¹ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว)

²² สมพุทธ สุระเจน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2542 (อายุ 62 ปี)

²³ สัมภาษณ์ วีดิพันธุ์ พันธรักษ์ราชเดช บุตรสาว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช) ที่บ้านเลขที่ 764/5 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช วันที่ 24 เมษายน 2542

บทที่ 4

ภูมิปัญญาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์เดชในการปราบปราม

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ภูมิปัญญาในการปราบปรามโจรหลาย ๆ วิธี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นไว้ดังนี้

- (1) ภูมิปัญญาในการใช้วิธีการสืบสวน สอบสวน และวิธีการปราบปราม
- (2) ภูมิปัญญาในการใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยการศึกษาและการใช้ไสยศาสตร์

1. ภูมิปัญญาการใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและวิธีการปราบปราม

การสืบสวนสอบสวนเป็นยุทธวิธีอย่างหนึ่งของตำรวจที่ทำให้งานปราบปรามประสบผลสำเร็จ ทำให้การจับกุมผู้ต้องหาและการค้นหาหลักฐานต่าง ๆ เพื่อนำไปฟ้องศาล

ตำรวจที่สามารถจับกุมผู้ต้องหาได้นั้นจะต้องมีความรู้และมีประสบการณ์ในการสืบสวนสอบสวนเป็นอย่างดี การปราบโจรได้สำเร็จนั้นจะต้องหาข่าว แหล่งหลบซ่อนของโจร รูปร่างลักษณะของโจร อาวุธที่โจรใช้ ลมุนของโจร บุคคลที่ให้ที่พักพิงแก่โจร คนที่คอยอุปถัมภ์โจร และโดยเฉพาะผู้มีอิทธิพล

กรมตำรวจได้ให้ความหมายของการสืบสวนไว้ว่า หมายถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อจะทราบรายละเอียดแห่งความผิด¹

พงศ์พัฒน์ อายาพันธ์² ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นเจ้าหน้าที่สืบสวนเพื่อให้งานการสืบสวนมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่สืบสวนจะต้องมีความสามารถในเรื่องต่าง ๆ สรุปได้ว่า

(1) มีสุขภาพพลานามัยดี การทำงานสืบสวนบางครั้งต้องทำงานต่อเนื่องหลายวันจึงต้องมีความพร้อมทางด้านร่างกาย สามารถตรากตรำงานได้อย่างต่อเนื่อง สุขภาพร่างกายที่แข็งแรงจะมีผลทางด้านจิตใจ ไม่เครียด ไม่เกิดความท้อถอย มีจิตใจเข้มแข็งอดทนต่อความกดดันต่าง ๆ ได้ มีการตัดสินใจได้ดีถูกต้องรวดเร็ว

(2) มีคุณธรรมและจริยธรรม เจ้าหน้าที่สืบสวนจะต้องทำงานท่ามกลางความกดดันและผลประโยชน์ภายใต้ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์กับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ และตำรวจเองจะต้องมีการทำงานเป็นทีม และมีหลายทีมเพื่อจุดประสงค์ในการแข่งขันกันทำงาน แต่มักจะกลายเป็นการแข่งขันที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม เพราะจะมีแรงจูงใจในเงินเดือนและตำแหน่ง รวมไปถึงการได้รับการไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาด้วย ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงในด้านคุณธรรมและจริยธรรม

(3) มีมนุษยสัมพันธ์ นอกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนจะทำงานร่วมกับตำรวจด้วยกันแล้ว ยังต้องพบปะติดต่อกับประชาชน การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้เกิดความรักใคร่แก่ผู้ร่วมงาน ประชาชนเลื่อมใสศรัทธา ทำให้ได้รับความร่วมมือ ได้รับความจริงใจเป็นเรื่องสำคัญ และให้ผลตอบแทนในระยะยาวมาก นายตำรวจที่ทำงานด้านสืบสวนจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทั้งทางฝ่ายตำรวจและฝ่ายประชาชนด้วย

(4) มีความรู้ทางด้านวิชาการสืบสวน วิชาการสืบสวนเป็นวิชาผสมผสานดัดแปลงมาจากวิชาการหลายแขนง จนเกิดเป็นวิชาลักษณะเฉพาะ ผู้จะเรียนวิชาการสืบสวนได้ดีจะต้องมีความรู้พื้นฐานในวิชาการต่าง ๆ ก่อน เช่น ความรู้ด้านกฎหมาย ความรู้ทางอาญาวิทยา ความรู้ทางการแพทย์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางสังคม ความรู้ทางภูมิศาสตร์ ความรู้ทางภาษา ความรู้ทางจิตวิทยา ความรู้ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น ผู้ที่มีความรู้วิชาการหลายแขนงข้างต้นจะเป็นส่วนส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติงานได้ดีและกว้างขวาง

(5) มีปฏิภาณ - ไหวพริบ เป็นการดัดแปลงความรู้ เป็นคนช่างสังเกตสามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ และประสบการณ์ขณะนั้น แล้วปรับตัวดัดแปลงหาวิธีการสืบสวนได้อย่างเหมาะสม

(6) มีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่สืบสวนจะต้องนำไปใช้ เช่น การแต่งกายจะต้องเหมาะสม สมุดพก ปากกา แว่นขยาย วิทยุสื่อสารที่มองด้วยตาเปล่าไม่ชัดเจน ไฟฉาย มีดพับ ชุดอุปกรณ์ทางช่าง นาฬิกา เข็มทิศ เงินสด อุปกรณ์ที่กล่าวมาข้างต้น เจ้าหน้าที่สืบสวนต้องจัดหาไปเอง

(7) มีครอบครัวดี มิได้หมายถึงฐานะความเป็นอยู่ ในที่นี้หมายถึงสัมพันธภาพภายในครอบครัว มีความรู้ความเข้าใจ รู้หน้าที่ความรับผิดชอบมีความเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความอบอุ่นในครอบครัวส่งผลด้านขวัญกำลังใจในการทำงาน

คุณสมบัติที่ 7 ประการที่กล่าวถึงข้างต้น พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช มีพร้อมทุกประการ และเป็นผลทำให้งานการสืบสวนสอบสวนของ พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ประสบผลสำเร็จ ดังจะดูได้จากการทำงานของพล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ตามประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 ภูมิปัญญาการเข้าถึงความจริง

พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ใช้อุบายการเข้าถึงความจริงโดยการสืบสวน จนรู้แน่ชัดว่าใครเป็นโจร ใครคือผู้ผิด ผิดอย่างไร ความผิด หนักเบาเพียงใด กระทำผิดด้วยปัจจัยอะไร กระทำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือด้วยเจตนา ด้วยสันดานหรือเพราะทนต่อภาวะความกดดันไม่ไหว จึงจำต้องกระทำผิด เมื่อจับคนไม่ผิดตัวและการลงโทษเหมาะสมตามโทษานุโทษ ประชาชนส่วนใหญ่จึงศรัทธาต่อพล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดชในฐานะผู้พิทักษ์สันติราษฎร์

การแสวงหาข่าวสารและความจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งแต่ละพื้นที่อย่างใกล้ชิดด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น

1.1.1 ใช้วิธีการปลอมตัวแฝงอยู่ในพื้นที่ที่ต้องการข่าวสาร เช่น พล.ต.ต.ขุน-
พันธ์รักษาราชเดช ปลอมตัวเป็นคนรับซื้อขายเบ็ดและไก่ ในบริเวณอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง³

พิณ พรหมชูแก้ว กล่าวว่า “ในบางครั้ง ขุนพันธ์รักษาราชเดชปลอมตัวเป็นคนตัดฟัน
และตัดไม้ทำหมอนรถไฟ บริเวณบ้านท่าดินแดง บ้านควนเคี่ยม ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัด
พัทลุง”⁴

พริ้ม ทองมาก กล่าวว่า “ช่วงที่ พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ไปสืบข่าวที่อำเภอป่า
พะยอม ก็ใช้วิธีการรับซื้อเบ็ดไก่ของชาวบ้าน”⁵

ถาวร วรรณวงศ์ กล่าวว่า “ในช่วงที่ พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ไปปราบกลุ่มฮ้างฮี้
ที่เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ท่านได้ปลอมตัวเป็นคนรับจ้างบัดกรีหม้อและเครื่องใช้ในครัวเรือน”⁶

ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านเล่าตรงกันว่า พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ชอบ
ปลอมตัวด้วยการนุ่งกางเกงจีน ใส่เสื้อแบบคนจีน ที่ชาวบ้านเรียกว่าเสื้อกวยแห้งและกางเปี้ยว
(คล้ายงอบ)

พริ้ม ทองมาก กล่าวว่า “สมัยยังเป็นเด็กเดินทางกลับมาจากสวนกับพ่อ ระหว่าง
ทางเจอคนหนามไก่ นุ่งกางเกงจีน พ่อจะหยุดอยู่พักหนึ่ง แล้วบอกว่ำนั่นแหละขุนพันธ์”⁷

ไกล่ แก้วจันทร์ กล่าวว่า “โดยมากแล้วขุนพันธ์รักษาราชเดชหาข่าวเพียงคนเดียว ยก
เว้นออกไปปราบปรามเป็นคณะใหญ่จึงจะไปกันหลายคน”⁸

อธิบายการปลอมตัวหรือแฝงตัวอยู่ในพื้นที่เพื่อหาข้อมูลข่าวสารให้ถ่องแท้ที่
พล.ต.ต. ขุนพันธ์รักษาราชเดช ใช้ มีลักษณะอย่างเดียวกับวิธีการของ “ตำรวจสันติบาล”

1.1.2 ใช้วิธีให้ผู้ที่วางใจได้ปลอมตัวอยู่ในพื้นที่ที่ต้องการข่าวสาร

เช่น มอบให้ ร.ต.ท. วิจิตร ไตรสุวรรณ พลฯ ปริชา สว่างนิพันธ์ และ พลฯ วิจิตร นาคกรกฎ (ยศใน
ขณะนั้น) ปลอมตัวเป็นคนรับจ้างซ่อมทางรถไฟและรับจ้างตัดไม้ทำหมอนรถไฟที่อำเภอจะนะจังหวัด
สงขลา เพื่อตามจับเลื่อยผัด แก้วเอียด บ้านควนเคี่ยม ตำบลดอนประดู่ อำเภอปากพะยูน จังหวัด
พัทลุง ซึ่งได้ก่อคดีฆ่าภรรยาและผู้ที่สถานีรถไฟนารถไฟทางในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2591 แล้วหลบ
หนีไปอยู่ในเขตอำเภอจะนะ จนสามารถจับคนร้ายได้สำเร็จ⁹ บางครั้ง พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช
ใช้อุบายให้ตำรวจเข้าไปแฝงตัวเป็นสมาชิกของกลุ่มโจร เพื่อติดตามพฤติกรรมและความเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด
คอยล้วงความลับแล้วแอบบอกความลับแก่เจ้าหน้าที่ ซึ่งทางภาคใต้ เรียกว่า
“ล่อหรือ” คือ “พวกแนวที่ห้า” หรือ “ตำรวจสันติบาล” เช่น กรณีการปราบโจรกลุ่มไข่แดง ตำบล
ตะเครียะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ในเขตแดนของขุนตระการตะเครียะเขตโดย
พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ให้ปริชา สว่างนิพันธ์ ซึ่งเป็นตำรวจเข้าไปแฝงตัวเป็นสมาชิกของกลุ่ม
โจร กลุ่มโจรรู้ว่าปริชา สว่างนิพันธ์ เป็นตำรวจอยู่ก่อน แต่ พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ใช้อุบาย
ให้ปริชา สว่างนิพันธ์ กระทำผิดถูกตั้งกรรมการสอบสวน ทำให้ปริชาต้องออกจากราชการ แล้วให้

หนังสือพิมพ์ลงข่าวการกระทำผิดของปรีชา สว่างนิพันธ์ จึงทำให้กลุ่มโจรไซแดง เชื้ออย่างสนิทใจ ในการออกปล้นแต่ละครั้งปรีชา สว่างนิพันธ์จะร่วมไปด้วย โดยทำหน้าที่เป็นคนเฝ้าเส้นทาง เป็นต้น หลังจากนั้นไม่นานเชื้อไซแดงตะเครียะและพวกก็ถูกปราบสำเร็จ (ในวันที่ 2 กันยายน 2480) จนเชื้อไซแดงถูกยิงเสียชีวิต¹⁰

การใช้อุบายให้ตำรวจทำหน้าที่เป็นสอหรือเช่นนี้ทั้งชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น โจรและ ตำรวจไม่ตำหนิ เหมือนอย่างใช้โจรปราบโจร เพราะไม่เข้าลักษณะหักหลัง หรือทรยศและถือว่า ไม่ผิดจรรยาบรรณนักเลง แต่ชาวบ้านจะเรียกผู้ใช้วิธีการเช่นนี้ว่า “คนปัญญา” ซึ่งมีความหมายไปในเชิงหา โอกาสเอาตัวเขาเปรียบคนอื่น หรือ ฉลาดแกมโกง (โดยปกติชาวภาคใต้จะยกย่องคนมีวิชามากกว่า คนปัญญา แต่ก็ไม่ถึงกับรังเกียจคนปัญญา)

1.1.3 ใช้วิธีให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือเป็นปฏิปักษ์กับโจรเป็นผู้ให้ข่าวสาร

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้วิธีสอบถามผู้ที่เดือดร้อนจากเหล่าโจร เช่น จากผู้ ประกอบอาชีพค้าขายที่มักจะถูกลักขโมยเงินหรือของสิ่งของเป็นประจำ เป็นผู้ให้ ข้อมูล เช่น *ตั้งเขี้ยว ทิพย์รัตน์*¹¹ และ *ถนอม อุทัยรังษี*¹² ซึ่งเดิมมีอาชีพค้าขาย กล่าวถึงเรื่องนี้สรุป ได้ว่า ในสมัยนั้นโจรมักจะลักขโมยมาขอเงินบ้าง ขอเสบียงบ้าง โดยจะมารับของในเวลากลางคืน ให้เจ้าของบ้านโยนของลงทางหน้าต่าง แล้วโจรคอยรับอยู่ข้างล่าง เมื่อขุนพันธรักษ์ราชเดช รู้ เหตุการณ์ โจรถูกจับได้บ้าง ถูกยิงเสียชีวิตบ้าง ภายหลังครอบครัวทั้งสองนี้กลายเป็นที่พักพิง ของขุนพันธรักษ์ราชเดช และคณะมาตลอด และ *เหียง ทิพย์รัตน์* ซึ่งเป็นสามีของ *ตั้งเขี้ยว ทิพย์-รัตน์* ก็จะเป็นทั้งสายและคนที่คอยนำทางให้แก่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในพื้นที่อำเภอปาก พะยูมอยู่เสมอ

ในปี พ.ศ.2473 นายแดง รอดชู และนายกล่อม บุญญานุวัตร ซึ่งเป็นชาวบ้าน แพรกหา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีความขัดแย้งกับเลื่อมเมืองด้วยเรื่องส่วนตัว เมื่อ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช สืบทราบว่า เลื่อมเมืองจะมาปล้นบ้านและจุดภรรยาของนายแดง รอดชู จึงเพิ่ง แต่งงานกันใหม่ ๆ ก็ได้ขอความร่วมมือให้คนทั้งสองเป็นสายให้ จนทำให้ทราบความเคลื่อนไหว ของเลื่อมเมืองอย่างละเอียดว่าจะไปปล้นที่ไหน เมื่อใด จนสามารถปราบได้สำเร็จที่บ้านตะโหมด¹³ (อำเภอตะโหมดในปัจจุบัน) จังหวัดพัทลุงดังนี้ เป็นต้น

1.1.4 ใช้วิธีทำความคุ้นเคยกับพื้นที่และบุคคลในพื้นที่

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ยุทธวิธีการเข้าถึงและคุ้นเคยกับพื้นที่ เพื่อให้ได้ ข่าวสารที่ถูกต้อง และรู้สาเหตุของการกระทำผิด เพื่อสามารถให้ความเป็นธรรมยิ่งขึ้น โดยการใช้ผู้ นำในท้องถิ่นคือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุที่ชาวบ้านให้ความเคารพและใช้ตำรวจที่มีภูมิสำเนา หรือที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น หรือแม้แต่คนเลงในพื้นที่นั้น ๆ เป็นผู้ร่วมเดินทางในการออกตรวจตรา หรือออกปราบปรามทุกครั้ง ทั้งนี้เพราะบุคคลดังกล่าวแล้วเป็นคนที่มีความชำนาญเส้นทางในหมู่

บ้านหรือในตำบลเป็นอย่างดี เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน และเป็นที่รู้จักมักคุ้นของชาวบ้าน โดยวิธีการดังกล่าวนี้ ได้รับการยืนยันจาก สัมพันธ์ ก้องสมุทร เพลิง ภูผา รัน นิรนาม ตรงกับที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เล่าด้วยตนเองว่า เวลาไปขอความช่วยเหลือใด ๆ จากชาวบ้านก็จะประสบความสำเร็จทุกครั้ง

นิรันดร์ พรหมจรรย์ อดีตครู ซึ่งเป็นข้าราชการบำนาญตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา กล่าวว่า “ถ้าขุนพันธรักษ์ราชเดชจะไปบ้านนายปล้อง พุ่มประสิทธิ์ ซึ่งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลคลองหอยโข่ง ด้วยนายปล้อง เป็นนักเลงหัวไม้และเป็นคนที่รู้ทุกเรื่องเกี่ยวกับคนร้ายในหมู่บ้าน”¹⁴ และอีกบ้านหนึ่งคือบ้านนายปั่น สุนสงค์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลคลองหลา อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา¹⁴

พระอธิการเคลื่อน จิตตญาณ¹⁵ กล่าวว่า “ถ้าขุนพันธรักษ์ราชเดช มาปราบบริเวณอำเภอนาดใหญ่ ก็จะมากำนันทองเสน ผ่องแผ้ว กำนันตำบลท่าข้าม และหากำนันพรหมทอง ทองหอม กำนันตำบลทุ่งใหญ่เสมอ และกำนันพรหมทอง ทองหอม เป็นศิษย์สำนักเดียวกันกับขุนพันธรักษ์ราชเดช คือเป็นศิษย์วัดเขาอ้อด้วย และถ้าไปปราบปรามบริเวณอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ผู้ที่ให้ความร่วมมือในการให้ที่พักพิง อาหาร และคอยเป็นสายให้ ประชิด บุญญานุวัตร¹⁶ เล่าว่า “ผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือขุนพันธรักษ์ราชเดช ในบริเวณอำเภอควนขนุน คือ นายแดง รอดชู บ้านหน้าเกาะ ตำบลตะพาน อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นน้องชายของกำนันคล้าย รอดชู หรือรู้จักในนาม “คล้าย ป่ายาง” ซึ่งเคยเป็นเลื่อยที่มีชื่อ ในอดีตเป็นกำนัน ตำบลแพรงหา และนายกล่อม บุญญานุวัตร เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 2 ตำบลแพรงหา อำเภอควนขนุน ซึ่งนายกล่อม บุญญานุวัตร เป็นญาติกับภรรยาขุนพันธรักษ์ราชเดช และถ้าขุนพันธรักษ์ราชเดชไปปราบที่ไหนคนทั้งสองจะรู้ทุกครั้ง”

วิจิตร ไตรสุวรรณ ศิษย์เอกของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และเคยร่วมปฏิบัติงานกันอย่างใกล้ชิดกล่าวว่า “การออกตรวจในสมัยนั้นไปกันจริง ๆ บางครั้งก็นับเป็นเดือน ไปที่ใดแล้วกลับออกมายากเพราะการไปมาไม่สะดวก ต้องพักค้างคืนกันแทบทุกตำบล จึงรู้จักภูมิประเทศและใกล้ชิดกับราษฎรจริง ๆ ผิดกับสมัยนี้เหตุเกิดไกลก็ไปมากันด้วยรถยนต์ รถจักรยานยนต์ได้สะดวก ถึงที่เกิดเหตุเสร็จภาระกิจก็กลับแล้ว การใกล้ชิดแบบแนบแน่นกับราษฎรแทบไม่มี”¹⁷

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช วางตัวแบบเรียบง่ายไม่ทำให้แปลกแยกแตกต่างกับชาวบ้าน โดยกล่าวถึงการแต่งกายว่า “ในการออกพื้นที่ทุกครั้งมักจะแต่งกายนอกเครื่องแบบ คือแต่งกายเหมือนชาวบ้านที่ต้องแต่งกายนอกเครื่องแบบเพราะสะดวกในการปฏิบัติงาน”¹⁸ บ้านที่ไปพักทำอาหารแบบใดก็จะรับอาหารแบบนั้น การผูกมิตรกับชาวบ้านก็ทำโดยวิธีการง่าย ๆ คือมีความจริงใจช่วยเหลือเกื้อกูลตามหลักพระพุทธศาสนา¹⁹

ปรีชา สว่างนิพันธ์ กล่าวว่า สิ่งที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ช่วยเหลือเกื้อกูลชาวบ้านก็คือ “ท่านจะใช้วิชาความรู้ที่มีอยู่ เช่น เรื่องยาสมุนไพร วิชาไสยศาสตร์ ถ่ายทอดและช่วยชาวบ้านโดยไม่ปิดบัง”²⁰

การที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ค้นเคยกับพื้นที่และค้นเคยกับบุคคลในพื้นที่ต่าง ๆ ทำให้รู้ทางหนีทางโล้โจร รู้ว่าถ้านหลบหนีอยู่ ณ ที่ใด จะย้ายไปที่ใดทางไหน และการค้นเคยกับคนในพื้นที่ต่างๆ มากๆ ทำให้มีเส้นสายมากขึ้น เช่น การปราบเสือสัง ที่บ้านห้วยกรวดเพราะได้นายซี้ครึ่ง เหยียญฆ่า คอยสืบข่าวและ นายซี้ครึ่ง เหยียญฆ่า เป็นญาติกับผู้ใหญ่บ้านอินทร์แก้ว ช่างเหล็ก หรือการปราบเสือเมืองใน พ.ศ. 2474 ได้สำเร็จนั้น นอกจากได้ญาติและพรรคพวกของนายแดง รอดชู น้องชายกำนันคล้าย รอดชู กำนันตำบลแพรงหา ซึ่งเคยเป็นโจรมาก่อนแล้ว

หน่วย จันทรักษ์ ยังกล่าวว่า "ที่ขุนพันธรักษ์ราชเดชสืบทราบแหล่งที่อยู่ของเสือเมืองเพราะมีเส้นสายมาก"²¹

อนึ่งปรีชา สว่างนิพันธ์ กล่าวว่า "การจะเข้าถึงประชาชนให้ได้ดีนั้นจะต้องรู้ประชาชนต้องการอะไร อาจารย์ขุนพันธำเองในสมัยนั้นเข้าถึงประชาชนได้เป็นอย่างดี เพราะในสมัยนั้นไม่มีใครที่ไม่ต้องการวิชาอาคมประเภทอยู่ยงคงกระพัน หนังสือขาว ตัวอาจารย์เองคนทั่วไปเลื่องลืออยู่แล้วในเรื่องคงกระพัน คนบางกลุ่มก็มาขอเรียนวิชาซึ่งเป็นการผูกสัมพันธ์อันดีอย่างหนึ่ง"²² การใช้ไสยศาสตร์เป็นอุบายในการเข้าถึงประชาชนที่จะกล่าวต่อไปเมื่อว่าด้วยปัญญาการใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยการศึกษาและการใช้ไสยศาสตร์

ผลจากการที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช รู้จักที่ รู้จักคน เข้าถึงที่ เข้าถึงคนที่ควรเข้าถึง ทำให้สามารถสืบสวนสอบสวนได้ความจริง จึงตัดสินใจและดำเนินการใด ๆ ถูกต้องเป็นที่ศรัทธาของประชาชน ประชาชนที่เคยประสบปัญหาจากโจรผู้ร้ายจึงรู้สึกว่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชเป็นที่พึ่งของพวกเขา

พุ่ม พัฒนวิบาท กล่าวว่า "ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะจับเฉพาะคนที่ทำผิดเท่านั้นไม่เคยจับคนดี ๆ เลย"²³

ประชิด บุญญานุวัตร กล่าวว่า "ถ้าตำรวจทำตนให้ชาวบ้านไว้นับถือเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวบ้านก็ไปแจ้งข่าวอยู่แล้ว"²⁴ อันนี้จะเห็นได้ว่าแม้พฤติกรรมของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะผ่านเลยมานานแล้ว แต่ความศรัทธาของประชาชนยังฝังแน่นสืบต่อมานาน

การสืบสวนสอบสวนของตำรวจถือเป็นเรื่องสำคัญเพราะการสืบสวนสอบสวนมีผลต่อการจับกุม การตัดสินใจ และการลงโทษผู้ต้องหา ถ้าการสืบสวน สอบสวนผิดพลาดทำให้เกิดผลเสียแก่เจ้าทุกข์และผู้ต้องหาต้องรับโทษทัณฑ์ทั้ง ๆ ที่ไม่ผิด ในบางครั้งก็เกิดขึ้นได้ด้วยเหตุการณ์สืบสวน สอบสวน ที่ผิดพลาดของตำรวจ การทำงานด้านการสืบสวนสอบสวนของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จากคำกล่าวของบุคคลในพื้นที่ต่าง ๆ ทำให้ทราบว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่เคยจับผู้ต้องหาผิดตัวเลย ดังที่ ชิด แยมไศ ชาวบ้าน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง กล่าวว่า "ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่เคยจับผิดตัวเลย"²⁵ ทำนองเดียวกัน นิรันดร์ พรหมจรรย์ กล่าวว่า "การเข้าจับโจรของขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่เคยจับผิดคน"²⁶ นิรันดร์ เป็นข้าราชการบำนาญของตำบลคลอง-

หอยโข่ง อำเภอดงหลวงหอยโข่ง จังหวัดสงขลา และวิเชียร ณ นคร เป็นข้าราชการบำนาญ กรรมการฝึกหัดครู จังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวว่า “ไม่เคยทราบว่าขุนพันธรักษ์ราชเดช จับใจมัดคนมัดตัวด้วย ส่วนใหญ่ใจที่ขุนพันธรักษ์ราชเดชไปปราบนั้นทำความผิดชัดเจนทั้งสิ้น”²⁷

จากคำบอกกล่าวของบุคคลข้างต้นทำให้ทราบและเชื่อถือได้ว่าการทํางานการสืบสวนสอบสวนของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ประสบผลสำเร็จและไม่มีข้อผิดพลาดในเรื่องการจับผิดคน ยิ่งผิดคน

1.2 ภูมิปัญญาการกระทำให้ประชาชนศรัทธาต่อระบบการสืบสวนและการปราบปราม และศรัทธาในตัวพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

การสืบสวนสอบสวนจนได้ความจริงก่อนดำเนินการปราบปรามเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนศรัทธาต่อระบบการสืบสวน และเมื่อสืบสวนจนได้ความจริงแน่ชัดแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ภูมิปัญญาให้ประชาชนศรัทธาต่อระบบการสืบสวนและการปราบปรามและศรัทธาต่อผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ โดยกระทำตนให้เป็นแบบอย่างว่าตำรวจใช้มาตรการในการ “ปราบ” หรือ “ปราบ” อย่างจริงจังตามความหนักเบาของความผิด โดยยุติธรรมและอยู่บนพื้นฐานของความมีคุณธรรม มีกลวิธีต่าง ๆ เช่น

1.2.1 การพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นคนจริง พูดจริง ทำจริง และเด็ดขาด พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช วางตัวให้เห็นว่าท่านเป็นคนจริง พูดจริง ทำจริง จนเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสเป็นอย่างเดียวกันอย่างกว้างขวาง เช่น

พิน พรหมชูแก้ว กล่าวว่า “ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นคนพูดจริง ทำจริง และยิงจริง ทำให้เป็นที่เกรงกลัวของโจร”²⁸

ชิต แย้มใส กล่าวว่า “ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นคนทำจริง ถ้าบอกว่าไม่ทำก็ไม่ทำ เป็นคนรักสัจจะ”²⁹

วิจิตร นาครวัฏ กล่าวว่า “อาจารย์ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นคนถือวาจาจริงจัง พูดเช่นไรทำเช่นนั้น ไม่เคยคิดอาฆาตพยาบาทใคร ถ้าโจรคนใดพอบอกว่าจะเลิกพฤติกรรมความเป็นโจร ถึงเคยทำผิดมาแล้วก็จะไม่ทำร้าย ถ้าช่วยใครแล้วช่วยจริง”³⁰

พิน พรหมชูแก้ว กล่าวถึง การช่วยเหลือผู้อื่นของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่า “ท่านช่วยใครแล้วช่วยจริง ถือใครแล้วถือจริง”³¹

คำ คำคง หรืออดีตเลขาธิการและเป็นคนสนิทสนมกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นพิเศษได้ให้สัมภาษณ์ต่อหน้า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “อาจารย์ขุนพันธ์ ได้ช่วยเหลือผมหลุดพ้นจากคดีความถึง 17 คดีความ”³² (คดีเหล่านี้ทำผิดมาก่อนที่จะได้รับการช่วยเหลือ)

พิน พรหมชูแก้ว ซึ่งเป็นญาติของผู้วิจัย กล่าวว่า “พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เคยมาyingสูงเหมือนกัน แต่ได้ถูกขอร้องโดยหิและบิ ฤทธิไค ซึ่งเป็นญาติทางฝ่ายป้า หิและบิ ฤทธิไค เป็นคนมักคืบกับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ และ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ขอร้องให้เลิขโมย”³³ ภายหลังพิน พรหมชูแก้ว ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ความเป็นคนจริงโดยใช้วิธีใครทำผิดจกรจัดเจน ตักเตือนแล้วไม่เชื่อฟัง ต้องทำโทษอย่างเฉียบขาดก็ดี การถือใครแล้วถือจริงก็ดี 2 ประเด็นนี้เป็นผลให้เกิดความคานงาย ระหว่างการรักษามาตรฐานอย่างเข้มงวดกับการกระทำเกินกว่าเหตุ และระหว่างการช่วยจริงกับการถือหาง หรือการเลี้ยงโจร จึงปรากฏว่า หลายครั้งที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับผลกระทบในเรื่องเหล่านี้โดยผู้บังคับบัญชาคาดโทษบ้าง จดการพิจารณาความดีความชอบบ้าง และถูกประชาชนหรือเพื่อนร่วมงานเขียนบัตรสนเท่ห์บ้าง เช่น

กรณีปราบเสือสังหรือเสือห่ม ที่จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2473 ถูกบัตรสนเท่ห์ กล่าวหาว่าการจับกุมเสือสังนั้นจับได้โดยละม่อมแล้วรุมทำร้าย เสือสัง จนเสียชีวิต ทำให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช รู้สึกเสียใจ เพราะการต่อสู้ครั้งนั้นถูกเสือสังกัดที่บริเวณท่อนแขนซ้ายจนเกิดเป็นรอยแผลเป็นจนต้องลักที่บรอยแผลนั้น และที่สำคัญกว่านั้นพระศรีสรรเสนา จเรตำรวจจากส่วนกลางซึ่งลงมาตรวจราชการในภาคใต้ ได้ไปพบหลังจากปราบเสือสังสำเร็จแล้ว ได้กล่าวยกย่องชมเชยในความกล้าหาญ แต่ไม่ได้รับความดีความชอบ โดยที่ถูกบัตรสนเท่ห์กล่าวหาว่าทำเกินกว่าเหตุ³⁴

ผลกระทบที่ขัดแย้งกับเจตนาและและความเป็นจริงทำนองนี้เป็นสิ่งท้าทายการใช้ภูมิปัญญาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในการหาทางเลือกระหว่างการยืนหยัดรักษาลักการที่ถูกต้องและทำหน้าที่โดยสุจริตใจต่อไป กับการโอนอ่อนผ่อนตามกระแสต่อต้านเพื่อเอาตัวรอด ในที่สุด พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็เลือกเอาการยืนหยัดรักษาลักการ เพราะการรักษาจักจะ พุดจริง ทำจริง ช่วยใครช่วยจริง เป็นวิสัยนักเลงของคนภาคใต้ในยุคนั้น เมื่อนำภูมิปัญญาเรื่องน้ำใจนักเลงมาประสานกับคุณธรรมก็สามารถชนะใจประชาชน การช่วยคนที่ไม่ผิดโดยสันดานให้พ้นจากการประพฤติชั่ว เป็นลักการให้อภัยของนักเลง และการมีเมตตาธรรม การใช้ความเฉียบขาด ก็คือ วิธีการลงทัณฑ์แบบนักเลง การถือว่า คนดีตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ เป็นพลังที่จะช่วยให้ไม่ห่อแท้งที่จะทำดีต่อไป และเป็นทางเดียวที่จะต่อสู้กับพวกที่เสียผลประโยชน์ หรือพวกที่จะใส่ร้ายป้ายสีคนอื่นเพื่อปกปิดความชั่วและหาความชอบใส่ตัวเอง เป็นทางที่จะให้คนพาลกำแหงอยู่ได้สืบไป พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงเลือกใช้ภูมิปัญญา ใช้ความจริงเอาชนะความเท็จ เอาความดีชนะความชั่ว จึงใช้ภูมิปัญญาอันนี้สำหรับงานปราบปรามต่อไป และต้องประสบปัญหาเรื่อยมา

ปรากฏการณ์บางอย่างที่คนบางคนคิดว่าขัดกับความเป็นนักเลงหรือใจดำ เช่น การนำโจรที่ถูกพันธนาการแน่นหนาลงเรือแล้วเรือล่มเป็นเหตุให้โจรที่ทั้งบาดเจ็บสาหัสและถูก

ทันนการอยู่จมน้ำตาย โดยที่ตำรวจทุกคนไม่มีอันตราย จึงไม่เชื่อว่าจะเป็นเหตุบังเอิญหรือ เลื่อนเลือนขนาดนั้น เช่น กรณีที่ไปจับเสือโน้ม อำเภอเมืองพิจิตร เมื่อพ.ศ.2486 เสือโน้มไปหลบซ่อน ตัวที่บ้านทุ่งแท่นพระยา อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร สามารถล้อมจับได้อย่างละม่อม แต่เมื่อนำ เสือโน้มลงเรือเพื่อข้ามฟาก เรือเกิดพลิกคว่ำ เสือโน้มซึ่งถูกใส่กุญแจมือจมน้ำตาย และกรณีไปปราบพวกทหารเกณฑ์ ซึ่งหนีกรมกองไปปล้นเงินไหลในตลาดสากเหล็ก อำเภอเมืองพิจิตร เมื่อ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2488 ครั้นเมื่อหน่วยที่สังกัดที่จังหวัดพิษณุโลกส่งตัวมา 5 นาย เมื่อนำตัวไป ทำแผนการปล้นแล้วนำตัวกลับส่งจังหวัด ระหว่างทางถูกข่มขู่ยักทำให้ทหารเสียชีวิตไป 3 นาย เหลือ 2 นาย ตำรวจปลอดภัย ขณะที่น่าทหาร 2 นายที่เหลือลงเรือข้ามฟากแม่น้ำน่าน จากสากเหล็กไป ยังตัวจังหวัด เรือจ้งเกิดพลิกคว่ำทำให้ทหารที่เหลืออีก 1 นายเสียชีวิต ส่วนทหารที่เหลืออีก 1 นาย คือ พลฯ เสง สามารถหลบหนีไปได้ แต่ถูกยิงเสียชีวิตเนื่องจากหลบหนีการจับกุมและยิงต่อสู้กับเจ้าหน้าที่เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2488 ที่บ้านวังกรด อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

กรณีขณะที่นำตัวโจรคนสำคัญที่จับได้เดินทางผ่านทางป่าเปลี่ยว แล้วถูกข่มขู่ยิงจนเป็น เหตุให้โจรผู้นั้นถูกยิงตาย แต่คนอื่น ๆ โดยเฉพาะฝ่ายตำรวจจะไม่บาดเจ็บเลยแม้แต่คนเดียว เช่น กรณี จับลูกน้องเสือย้อมที่จังหวัดชัยนาท ได้ 4 คน คือ เสือจัน เสือแดง เสือเชื้อ และเสือวอน ขณะนำตัว ส่งจังหวัดระหว่างทางได้ถูกข่มขู่ยิง เสือวอนหลบหนีไปได้ แต่พบศพในวันรุ่งขึ้น ด้วยถูกกระสุนอัน เนื่องจากการถูกข่มขู่ยิง และกรณีล้อมจับเสือวันและเสือไกร จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นโจรปล้นฆ่า ข้ามแดนในเขตนครสวรรค์ สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร และตาก โดยล้อมจับกุมได้ในงานเลี้ยง ซึ่ง ร.ต.อ.สะพาน ผู้บังคับการตำรวจภูธรอำเภอพรานกระต่าย จัดขึ้นที่บ้านของ ร.ต.อ.สะพาน เอง เมื่อ วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2490 เมื่อล้อมจับได้ตามแผนที่วางไว้แล้ว วันรุ่งขึ้นได้นำเสือทั้งสองไปยัง จังหวัด ระหว่างทางซึ่งเป็นเวลา 3 ทุ่ม มีการดักข่มขู่ยิง กระสุนถูกเสือวันและเสือไกรเสียชีวิต ภรรยาของเสือวันได้รับบาดเจ็บ ส่วนตำรวจปลอดภัย (ดูบทที่ 3 ชีวิตประวัติและผลงานฯ หน้า 65-66) เป็นต้น กรณีเหล่านี้ ถูกนำไปถกเถียงกันว่าเป็นอุบัติเหตุหรือเป็นเจตนา

เมื่อครั้งมียศเป็น พ.ต.ต. และรับราชการอยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรี ในปี พ.ศ.2489 พ.ต.ท. หลวงนรินทร์สรรค์ดี ได้กล่าวหาว่า พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นพวกเดียวกับโจร คือกลุ่มเสือวัด นก ซึ่งสนิทสนมกันและ พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ปราบโจรกลุ่มอื่นๆ และกล่าวหาว่าตำรวจ ในบังคับบัญชาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ยิงทำร้ายตำรวจของพ.ต.ท.หลวงนรินทร์สรรค์ดี จนทำให้พ.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถูกย้ายจากผู้บังคับการตำรวจจังหวัดชัยนาทไปประจำที่กอง บังคับการตำรวจภูธรเขต 6 จังหวัดอยุธยา เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2490 ได้ทำงานเฉพาะ บนกองบังคับการเท่านั้น ไม่ได้รับมอบหมายให้ทำงานด้านปราบปรามตลอดระยะเวลาที่อยู่ ณ ที่นี้ ดังนั้นเป็นต้น

การที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ต่อบังคับโดยวิธีออกกันอดทน ไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ ฝ่ายที่กล่าวหาหรือกลั่นแกล้งให้ควรแก่กรณี นับเป็นภูมิปัญญาที่ให้ประโยชน์มากกว่าเป็นโทษ เช่น ไม่ทำให้ผู้ที่เคยให้ความร่วมมือพลอยกระทบกระเทือนด้วย ไม่ทำให้ความลับที่ไม่ควรเปิดเผยถูกเปิดเผย อันอาจเป็นผลเสียต่อกลวิธีการปราบปราม รวมถึงไม่ทำให้ศรัทธาที่ประชาชนมีต่อตำรวจเสื่อมถอยลง และด้วยภูมิปัญญาอื่นๆ ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำให้สิ่งที่เคยถูกมองในทางที่ไม่ดี หรือถูกนำไปสร้างสถานการณ์ให้ร้ายต่าง ๆ เหล่านั้น กลายเป็นผลดีต่อตัวพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และต่อวงการตำรวจในภายหลัง

1.2.2 การมีวัตรปฏิบัติเป็นแบบอย่างของตำรวจที่ดี

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พุดให้ผู้วิจัยฟังและย้ำอยู่เสมอว่า “ถ้าตำรวจเป็นคนดี มีคุณธรรม ไม่กินสินบน ไม่คดโกง ไม่มีประชาชนที่โหดเหี้ยมไม่รัก”³⁵ และคงเป็นเครื่องตอกย้ำให้เห็นว่าถ้าตำรวจเป็นคนดีมีคุณธรรม ไม่กินสินบน ไม่คดโกงเหมือน พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่าประชาชนคงจะเป็นมิตรกับตำรวจอยากอยู่ใกล้ตำรวจ เมื่อมีเหตุร้ายต่าง ๆ ก็จะต้องรีบแจ้งให้ตำรวจทราบ *สุตศักดิ์ สุทธารมณ*³⁶ กล่าวถึงตำรวจรักประชาชนสรุปได้ว่า จากการสอบถามประชาชนทั้งที่รู้จักมักคุ้นและไม่รู้จักมักคุ้นมาก่อนในเรื่องว่าจะทำอย่างไรที่จะให้ประชาชนรักตำรวจ และตำรวจต้องทำอย่างไรหลายคนบอกว่าตำรวจต้องยุติธรรมและวางตัวเป็นกลาง บางคนบอกว่าตำรวจต้องไม่เกรงกลัวอิทธิพลใดๆ ต้องกล้าสู้เพื่อความถูกต้อง บางคนบอกให้ตำรวจบริการประชาชนให้รวดเร็วทันใจ และที่สำคัญหลายคนบอกว่าตำรวจต้องซื่อสัตย์สุจริต ต้องมีศักดิ์ศรีอย่างไรก็ตามมีอยู่คนหนึ่งกล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า ถ้าให้ประชาชนรักตำรวจนั้นตำรวจไม่ต้องทำอะไร เพียงแต่ตำรวจรักประชาชนเท่านั้น เพราะเมื่อตำรวจรักประชาชน ตำรวจก็จะห่วงใยเอื้ออาทรเป็นทุกข์เป็นร้อน สงสารประชาชน เป็นผลให้ต้องรับหาทางช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของประชาชน การปกป้องคุ้มครองประชาชน ก็จะเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องมีกฎระเบียบบังคับ

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีวัตรปฏิบัติอันเป็นแบบอย่างที่ดีของตำรวจหลายอย่างเช่น

(1) ความเสียสละ อดทนในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้ประชาชนศรัทธาต่อตำรวจ โดยเฉพาะต่อตัวท่านเองยิ่งขึ้น

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “ในบางครั้งเราลงพื้นที่ใช้เวลา 7 วันบ้าง 15 วันบ้าง บางครั้งไม่ได้อาบน้ำเลย นอนก็ไม่ได้นอน สมัยนั้นที่อดทนได้เพราะยังหนุ่มอยู่ อาหารก็กินเท่าที่หาได้จากสายที่คอยส่งให้”³⁷

โกลี แก้วจันทร์ กล่าวว่า “ขุนพันธรักษ์ราชเดช มักจะเดินตามทางรถไฟ แล้วก็แวะตามถนนที่พาดผ่านทางรถไฟ ในสมัยนั้นต้องอาศัยการเดินเป็นหลักเพราะรถราไม่สะดวก รถไฟก็นาน ๆ จะมาสักขบวนหนึ่ง”³⁸

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “ตำรวจเหมือนแมวที่เฝ้าจับหนู ถ้าแมวทำหน้าที่สมบูรณ์หนูก็จะลดน้อยลง ในทางตรงกันข้ามถ้าแมวไม่ทำอะไรเลยหนูก็คงจะร่าเริง”³⁹

(2) การขีตมันในหลักธรรมและปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด

วิเชียร ณ นคร⁴⁰ กล่าวสรุปได้ว่า “คนที่เป็นสายให้กับตำรวจไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะถ้าโจรทราบก็จะถูกทำร้ายถึงตายได้โดยทีเดียว ถ้าตำรวจไม่ดีกันจริงๆ ชาวบ้านก็ไม่กล้าบอก” ดังนั้นถ้าตำรวจทำให้ชาวบ้านเห็นว่าเขามีความรู้ลึกปลอดภัยจากกลุ่มโจรไม่ถูกกลุ่มโจรกลับมาล้างแค้น เมื่อตำรวจออกไปจากชุมชน ความเป็นพลเมืองดีของชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ ก็ปรากฏชัดเป็นแน่ เพราะจะเห็นได้ว่าพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชรับราชการไม่เฉพาะภาคใต้เท่านั้น ยังเคยรับราชการในแถบภาคกลาง ภาคเหนือในบางจังหวัด พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ปฏิบัติตนให้ปรากฏชัดว่าเป็นตำรวจที่ดีมีคุณธรรม ไม่กินสินบน จนคนทั่วไปให้ความร่วมมือในการให้ข่าวแก่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จนสามารถปราบโจรหลาย ๆ กลุ่มจนสำเร็จผล และการที่ชาวบ้านให้ข่าวแก่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จับโจรหรือทำร้ายโจรไม่เคยผิดตัว

วิจิตร ไตรสุวรรณ⁴¹ กล่าวสรุปความได้ว่า ในฐานะที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นศิษย์ของอาจารย์นำ แก้วจันทร์ เช่นเดียวกับพล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ จึงถือวัตรปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเหมือนกัน คือในการปราบโจรผู้ร้ายหลายครั้งจะให้อาจารย์นำ แก้วจันทร์ ไปทำพิธีทางไสยศาสตร์ให้ท่านต้องตรวจสอบความประพฤติ ทั้งสองคนจนแน่ใจประพฤติกบถ้วนตามข้อห้ามที่ท่านเคยสอน จึงทำพิธีให้อันเป็นเครื่องชี้ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอย่างเคร่งครัด ข้อห้ามทางไสยศาสตร์ที่กล่าวถึงนี้ หมายถึงกฎเกณฑ์เกี่ยวแก่ความประพฤติทั้งทางกาย วาจาและใจ เช่น ห้ามกินสิ่งนั้นสิ่งนี้ ห้ามด่าแม่ ห้ามทรมาน ห้ามผิดเมียเขา จะต้องมีความเชื่อมั่น มีความเพียร มีสมาธิไม่ซลาดไม่อาย⁴²

วิเชียร ณ นคร⁴³ กล่าวว่าพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นคนพิเศษในเรื่องวัตรปฏิบัติ คือ จะลดมนตถือศีลเป็นประจำ ปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดในเรื่องไสยศาสตร์ จึงส่งผลให้ไสยศาสตร์เกิดผล แต่ต้องเป็นคนดีมีศีลธรรมประกอบด้วย

(3) การไม่กินสินบน ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “อาจารย์เอียดพูดสอนอยู่เสมอว่าคนที่เป็นตำรวจจะต้องไม่กินสินบน”⁴⁴

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “เสียฝ่ายเคยให้สินบนถึง 20,000 บาท เพื่อไม่ให้เข้าไปปราบในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี”⁴⁵

ขิด แยมใส ซึ่งเป็นเพื่อนของเลื้อโก และเลื้อซ้อง ซึ่งถูกพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปราบ และเลื้อซ้องถูกตัดศีรษะไปเสียบประจานที่ริมทะเลสาบ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพัทลุง กล่าวว่า “พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเด็ดขาดไม่กินสินบน ไม่คดโกง”⁴⁶

พิน พรหมชูแก้ว ซึ่งเคยได้รับการช่วยเหลือจากพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ช่วยใครแล้วช่วยจริงไม่ต้องมีอะไรไปตอบแทน”⁴⁷

ประชิด บุญญานุวัตร กล่าวว่า “พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติหน้าที่อย่าง เอาจริงเอาจังเป็นตำรวจที่ไม่กินสินบน”⁴⁸

นิรันดร์ พรหมจรรย์ กล่าวว่า “พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นตำรวจที่ทำงาน เอาจริงเอาจัง เป็นคนดีมีศีลธรรม และเชื่อได้สนิทใจว่าไม่กินสินบนและสามารถเชื่อได้ถึงร้อยเปอร์-เซ็นต์ แต่สำหรับตำรวจคนอื่น ๆ เชื่อได้แค่ 40 เปอร์เซ็นต์หรือน้อยกว่า”⁴⁹

ปรีชา สว่างนิพันธ์ ซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และ เคยร่วมในการออกไปปราบโจรในจังหวัดพัทลุง และสงขลาด้วยกันเสมอ กล่าวว่า “อาจารย์สอน เสมอว่าเครื่องแบบตำรวจเป็นเครื่องแบบที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เราจะต้องรักษาเกียรติและศักดิ์เอาไว้ให้ ได้ ถึงแม้เงินเดือนจะน้อยแต่จะต้องไม่โกงไม่กินสินบนใคร”⁵⁰

วิเชียร ณ นคร กล่าวว่า “ไม่เคยได้ยินข่าวว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กิน สินบนใคร และถ้า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กินสินบนจะต้องมีข่าวออกมาบ้างที่เป็นตำรวจและผู้ ที่ให้สินบน”⁵¹

การวางตัวดีไม่ให้มีมลทินของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เพื่อไม่ให้ประชาชน เลื่อมศรัทธาต่อตัวท่าน และต่อวงการตำรวจนั้นเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่ง

(4) ใช้วิธีประนีประนอมตักเตือนหรือใช้วิธี“ปราม”แทนการ “ปราบ”

ในการปราบปรามโจรกลุ่มต่างๆ มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ถูกปราบอย่างเด็ดขาด เพราะโจรเหล่านั้นสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน โดยทั่วไปและไม่มีใครปราบได้ แต่ส่วน ใหญ่จะใช้วิธีการประนีประนอมเพื่อตักเตือนให้สำนึก

ตั้งเชียว ทิพย์รัตน์ กล่าวว่า “ในการลงพื้นที่ถ้าเจอกลุ่มคนเล่นการพนัน เช่น ไฮโล กัดปลา ชนไก่ ท่านมักจะใช้วิธีการหาอะไรบางอย่างเช่น ก้อนดิน ไม้ ขว้างเข้าไปในกลุ่มที่เล่นการพนัน เพื่อให้เลิก การขว้างจะโดนบ้างไม่โดนบ้าง”⁵²

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “วิธีการประนีประนอมอย่างน้อยที่สุดก็ สามารถผูกมิตรกับโจรบางคนบางกลุ่มได้ด้วย เพราะคนทั่ว ๆ ไปมีความเชื่อในเรื่องบุญคุณ ญาติของผู้ ที่ได้รับการปล่อยตัวไปย่อมเห็นว่าตำรวจไม่ได้ใช้วิธีการที่รุนแรงเสมอไป และทำให้ความสัมพันธ์ ระหว่างเส้นสายต่าง ๆ แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น”⁵³

1.3 ภูมิปัญญาการปรับใช้ปัจจัยทางสังคมและคตินิยมในท้องถิ่น

เนื่องจากสังคมในภาคใต้ในช่วงที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติราชการอยู่ รวม ทั้งก่อนหน้านั้น ต่างพากันยกย่องกันว่าความเป็นชายที่สมบูรณ์นั้นจะต้องเป็นคนที่พร้อมทั้ง “มี หัวใจ” และ “มีวิชา” จึงจะน่าเกรงกลัวและเกรงขาม ไมเช่นนั้นจะพาตัวไม่รอดและเป็นที่พึ่งพาของผู้ อื่นไม่ได้ ที่ว่าเป็นคนที่มีหัวใจหมายถึงเป็นคนใจกล้าตามวิถีของชายชาตินักเลง ถ้าเป็นคน

ฉลาดกลัวไม่กล้าได้กล้าเสีย ชาวบ้านจะไม่เกรงกลัว และพากันเรียกว่า “คนไม่สาโหร” ไม่มีใครนับหน้าถือตา ส่วนที่ว่าเป็นคนมีวิชาหรือ “มีดี” หมายถึง มีวิชาทางคาถาอาคมหรือวิชาไสยศาสตร์ และวิชาพาตัวด้านอื่น ๆ ได้แก่ วิชาศิลปะการต่อสู้และป้องกันตัว เช่น วิชาหมัดมวย วิชาตีรันฟันแทง เช่น กระบี่กระบอง การต่อสู้ด้วยดาบกริช มีดสั้น มีดยาว เป็นต้น ถ้าชาววิชาเหล่านี้จะไม่มีใครเกรงขาม ชาวบ้านพากันเรียกว่า “คนเปล่า” หรือ “คนหัวเปล่า” หรือ “คนไม่โหร” (ไม่มีอะไร)

ส่วนความรู้ทางวิชาการเฉพาะทางในช่วงนั้นไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะทุกคนมีอาชีพไปตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาสามัญที่ต่างคนต่างรู้และถนัดตามอาชีพของตน เว้นแต่จะเป็นคนเกียจคร้าน แม้แต่คนมีสติปัญญาดีก็มักมองกันว่า ไม่สำคัญเท่ากับการเป็นคนดีมีศีลธรรม “คนปัญญา” มักถูกมองว่าเป็นคนหาโอกาสเอาประโยชน์ใส่ตน หรือเอาเปรียบคนอื่น ผู้ที่จะได้รับการยกย่องกันอย่างกว้างขวางจึงประกอบด้วย มีหัวใจ มีวิชา และมีคุณงามความดี ถ้าขาดทั้ง 3 อย่าง เรียกกันว่า “คนเมื่อนั้น” ผู้มีวิชาความรู้ระดับปริญญาขั้นแรก ๆ ที่ชาวบ้านรู้จัก คือ ผู้เล่าเรียนทางกฎหมาย ได้เนติบัณฑิต ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า “ได้เลื่อน” มักเห็นว่าเป็น “คนหัวหมอบ” ความรู้สึกของชาวบ้านในยุคนี้จึงใกล้เคียงกับ “คนปัญญา” ในยุคเดียวกัน ดังนั้นจึงอยากที่จะแยกความรู้สึกของประชาชน ให้เห็นต่างกันว่า “อุบาย” มีวิธีการอย่างไร จึงจะถึงเป็น “กุศโลบาย” และมีวิธีการอย่างไร จึงจะเข้าข่ายเป็น “กลอุบาย” หรือ “เพทุบาย” หรือเป็นการกระทำที่ขาดความเป็นนักเลง หรือกระทำเกินกว่าเหตุ การถือปฏิบัติกันในช่วงนั้นส่วนใหญ่เข้าลักษณะ “คาบลูกคาบดอก” ดังนั้นเมื่อพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช นำคดีนิยมในเรื่องเหล่านี้มาปรับใช้ จึงยากที่จะให้คนทุกกลุ่ม ทุกระดับยอมรับว่าเป็นกุศโลบายหรือเป็นเพทุบาย การพิจารณาในแง่ภูมิปัญญาจึงควรถือจากประโยชน์ที่เข้ากับสถานการณ์นั้น ๆ เป็นสำคัญ

1.3.1 ภูมิปัญญาการสำแดงให้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นคนมีดีมีวิชา

เนื่องจากในช่วงนั้นชาวภาคใต้มีค่านิยมว่า ลูกผู้ชายจะต้องเป็นคนกล้าหาญ เป็นคนสู้คน ต้องมีวิชาพาตัว คือ รู้เรื่องหมัดมวย การตีรันฟันแทง และมีวิชาอยู่ยงคงกะพัน จึงจะเอาตัวรอดและเป็นผู้นำได้

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงสนใจใฝ่หาภูมิปัญญาเหล่านี้มาตั้งแต่เด็ก เมื่อมีโอกาสเข้าเรียนที่โรงเรียนเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ จึงฝึกวิชามวย ทั้งมวยไทย มวยสากล และมวยปล้ำ จนสามารถเข้าแข่งขันชกมวยนักเรียนและได้ดำรงตำแหน่งรองชนะเลิศ ประเภทหมัดมวยรุ่น ค. ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจัดขึ้น ได้เรียนวิชายูโดและยิมนาสติก จนได้เป็นหัวหน้าทีม และได้รางวัลชนะเลิศถึง 4 ปี ได้ศึกษาวิชามวยไทย และกระบี่กระบองจากครูสิงโตและครูวัช เรียนวิชาดาบไทยและไม่สิ้นจากครูโป ครูวิล ครูจิว ครูลอย จนกระทั่งจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 ขณะที่ศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ได้แสดงความสามารถจนได้เป็นครูสอนมวยไทยให้กับเพื่อนนักเรียนนายร้อยติดต่อกันตลอดเวลา 5 ปี

ส่วนวิชาทางด้านไสยศาสตร์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สนใจจะศึกษามาตั้งแต่ยังเป็นว่าที่นายร้อยตำรวจตรี และพยายามที่จะให้ได้บรรจุเข้ารับราชการที่จังหวัดพัทลุง เพราะที่นั่นมีสำนักทางไสยศาสตร์ที่ประชาชนเชื่อถือสูงสุดอยู่ที่วัดเขาอ้อ

ดังที่ท่านให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยว่า “เมื่อหลวงอรรถวิโรจน์บัณฑิตเรียกหาที่ร้อยตรีบัญญัติ ณ นคร และเราไปพบแล้วแจ้งว่าจะให้ว่าที่ร้อยตรีบัญญัติ ณ นคร ไปประจำที่จังหวัดพัทลุง เพราะร่างกายสูงใหญ่จะสามารถต่อสู้กับโจรพัทลุง ซึ่งขณะนั้นมีอิทธิพลและความโหดร้ายมาก ส่วนว่าที่ร้อยตรีบุตร พันธรักษ์ รูปร่างเล็ก เดี่ยวจะให้ไปอยู่จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ในที่สุดเมื่อคำสั่งออกมาเรากลับได้ไปประจำที่จังหวัดพัทลุง ด้วยสาเหตุที่เรามีความประสงค์ว่าจะประจำที่จังหวัดพัทลุง เพราะต้องการจะศึกษาวิชาไสยศาสตร์ที่วัดเขาอ้อ”⁵⁴ และพยายามไต่หาและปฏิบัติในเรื่องนี้ให้ปรากฏตลอดเวลา (ดูรายละเอียดที่ว่าด้วยภูมิปัญญาการใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยการศึกษาและการใช้ภาษาทางไสยศาสตร์ในข้อ 2 บทเดียวกันนี้) จนกระทั่งเมื่อย้ายไปรับราชการที่จังหวัดพัทลุง ได้ใช้ภูมิปัญญาทางกระบี่กระบอง เป็นผลให้ได้รับเป็นบุตรบุญธรรมของหลวงกล่ำกลางณรงค์ ทายาทของพระยาพิชัยดาบหักแห่งเมืองพิชัย อุดรดิตถ์ อดีตทหารเรือพระเจ้าตากสินมหาราช ในที่สุดหลวงกล่ำกลางณรงค์ ได้มอบดาบดังกล่าวให้แก่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำให้ท่านได้ดาบเหล็กน้ำพี้ ของนักรบที่เคยต่อสู้กับแม่ทัพพม่าจนดาบหักเป็นเครื่องรางทางใจในการสู้รบกับเสือร้ายภาคกลาง จนได้รับฉายาว่า “ขุนพันธรักษ์ดาบแดง”

การได้ดาบคู่นี้มาเป็นดาบคู่บุญบารมี แสดงถึงภูมิปัญญาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช หลายชั้น คือ สามารถทะลวงกฎประจำตระกูลของหลวงกล่ำกลางณรงค์ ที่ว่า “ใครจะมีสิทธิ์ถือดาบนี้จะต้องเป็นวิชากระบี่กระบอง ถึงลูกหลานของท่านจะเป็นนายตำรวจ นายทหาร แต่หลวงกล่ำท่านก็ไม่ให้”⁵⁵ และเนื่องจากดาบดังกล่าว “คือ ดาบเหล็กน้ำพี้อันศักดิ์สิทธิ์ของนักรบกล้าเมืองพิชัย”⁵⁶ เพียงแต่บรรดาเหล่าเสือร้ายภาคกลางได้ยินได้เห็นก็ถูกข่มขวัญจนถอนตัวหนี

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ภูมิปัญญา วิชามวยไทยและวิชายูโดปราบปรามขุนโจรที่เล้าลือกันว่าหนึ่หนั่ย พ้นไม่เข้ายังไม่ออก จนสำเ็จหลายราย เช่น

การปราบเสือสัง ที่บ้านห้วยกรวด ตำบลป่าพะยอม อำเภอควนขนุน

จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2473 “ก้นหอย” (นามแฝง) บันทึกไว้ว่า “นายร้อยบุตรจึงเอื้อมมือไปปิดปากกระบอกปืนของมัน แล้วกระโดดเข้ากระหีบบนยอดอกของมันจนมันล้มหงายลง ปืนในมือมันหลุดกระเด็นออกไป นายร้อยบุตรล้มทับตัวมันแล้วใช้เข้ากระแทกเข้าที่ท้อง สองข้างคูดองเข้าที่ไหล่ทั้ง 2 ข้าง ตามเพลงมวย แต่ด้วยความลุกหลบ สองข้างสองหาได้ถูกที่ไหล่มันไม่ กลับคร่อมลงที่ชอกคอของมัน อ้ายเสือสังจึงกัดเข้าที่กลางแขนซ้ายด้านข้างจนเต็มแรง ทำอย่างไร มันก็ไม่ยอมปล่อย ดองมันก็แล้ว ควักลูกตา บีบคอมันก็แล้ว มันก็ไม่ปล่อย ในที่สุดจึงนึกขึ้นได้ว่า เมื่อมันกัดเราๆ ก็กัดมัน...คราวนี้ได้ผลมันปล่อย แต่ในจับปล้นมันก็กระชากมือออกจากสะเอว นายร้อยบุตรใช้เท้าถีบ กดมือมันไว้ มันกระชากผ่านฝ่าเท้า คมมีดบาดลงไปฝ่าเท้า นายร้อยบุตรจึงเป็นแผลฉกรรจ์ คราวนี้มันเลื้อนมือที่ถือมีดขึ้นมามหาจะเชือดคอ นายร้อยบุตร นายร้อยบุตรต้องกดมันไว้แน่น และ

ผละยกคอขึ้นลง ทำกันอยู่อย่างนี้หลายครั้งหลายหน ต่างฝ่ายต่างผลัดกันขึ้นบนลงล่าง จนเป้าหมายในบริเวณนั้นราบ...⁵⁷ (ดูภาคผนวก 1)

การปราบอะแอะดอ ดาและ เลือร้ายเมืองนราธิวาส ซึ่งมีวิชาไสยศาสตร์และคงกะพันอย่างยิ่ง ยิ่งต่อสู้กันจนฝ่ายตำรวจหมดกระสุน พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชเอง ก็หมดกระสุน จนต้องโยนปืนทิ้ง แล้วเข้าต่อสู้แบบประชิดตัวจึงใช้วิชามวยไทย ชกเข้าครึ่งปากครึ่งจมูกจึงจับได้ (ดูภาคผนวก 3) ดังนั้นเป็นต้น จะเห็นว่าหลายครั้งที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปราบโจรคนสำคัญ ๆ ต้องใช้ภูมิปัญญา ทั้งส่วนที่ชาวบ้านศรัทธากันว่า “มีดี” และ “มีวิชา” ดังที่กล่าวมาแล้ว

1.3.2 ภูมิปัญญาสำแดงถึงความเป็นนักเลงที่แท้จริงกับการปราบปราม

ความเป็นนักเลง ซึ่งเคยยกย่องและถือปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางในยุคที่ชุมชนต้องพึ่งพาตัวเองและต้องเผชิญกับปัญหานานาประการ เพื่อพิทักษ์ชีวิต ทรัพย์สิน ฐานะและศักดิ์ศรีที่ตนรับผิดชอบ ค่อยๆ แปรลักษณะไปสู่ความเป็นนักเลงหัวไม้และนักเลงอันธพาลมากขึ้นจนทำให้นักเลงชาดจรรยาที่แท้จริง คนทั่วไปจึงเห็นภาพลักษณ์ของบรรดานักเลง ผ่านภาพนักเลงอันธพาลว่าคือพวกทำให้ “กฎหมู่” อยู่เหนือกฎหมาย ความหมายของนักเลงและความเป็นนักเลงที่แท้จริงจึงแลเห็นได้ยาก เพราะเป็นวัฒนธรรมที่พื้นสมัย

เป็นที่ประจักษ์ชัดของชาวภาคใต้ที่เคยมีประสบการณ์ในยุคที่วัฒนธรรมนักเลงกำลังเป็นที่นิยมยกย่องว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นแบบอย่างของนักเลงที่แท้จริง เพราะมีคุณสมบัติของชายชาตินักเลงที่ครบถ้วน ลำแดงให้เห็นจรรยานักเลงอย่างชัดเจนและเป็นปกตินิสัย ทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของการใช้ภูมิปัญญาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในด้านการปรับใช้ปัจจัยทางสังคมและค่านิยมในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการปราบปรามได้อย่างกลมกลืน

สมเจตนา มุณีโมไนย⁵⁸ กล่าวถึงคตินิยมในท้องถิ่นเกี่ยวกับการเลือกผู้นำชุมชนในช่วงเดียวกันและในช่วงใกล้เคียงกับที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นนายตำรวจว่า ‘มักนิยมคนที่มีประวัติในทางใจรมาก่อน ถ้าเลือกคนเรียบร้อยถือศีลสัจเคร่งครัด จะเป็นที่ยึดมั่นถึ้นแคลงว่า ‘อ้ายนั้นหรือจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้มหนักได้เขื่อนก็ไม่เคยลัก ขิบเอามาเป็นคนบ้านเรามีลูกลักวัวลักควายหมดฝูงหรือ’ อันนี้เป็นเครื่องลำแดงว่า ผู้นำจะต้องมีหัวใจแบบนักเลง กล้าลัก กล้าสู้ ต้องใจเด็ด ใจดำ ถึงคราวต้องลงโทษลงทัณฑ์ก็ต้องกระทำ ถึงคราวฆ่าก็ต้องฆ่าเพื่อกำราบให้หลบจำและไม่ให้บุคคลอื่นเอาเป็นแบบอย่าง ตามที่วัฒนธรรมชาวใต้เรียกว่า ‘ทำให้เห็นเปียคาหนา’ คตินิยมท้องถิ่นอันนี้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ภูมิปัญญาเฉพาะตัวนำมาปรับใช้ โดยลำแดงให้เห็นถึงความเขี้ยบขาดใจเด็ดใจดำ เมื่อถึงขั้นที่ต้องทำเช่นนั้น แต่ท่านจะไม่ละเลยการถือศีลสัจและความเมตตาเป็นนักเลงด้านอื่น ๆ อีกจำนวนมากเป็นฐานรองรับความมี ‘หัวใจนักเลง’ และ ความมี ‘น้ำใจนักเลง’ ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ความมีใจกล้าหาญ รักการต่อสู้ เห็นการต่อสู้ที่เป็นไปตามหน้าที่ เป็นเสมือนการกีฬา และบันทนาการ

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้สำแดงถึงความมีใจกล้าหาญ พร้อมทั้งจะเผชิญหน้าและปะทะกับโจรผู้ร้ายที่ท้าทายตำรวจอย่างเปิดเผย เพื่อการปราบปรามตามหน้าที่และไม่ยอมให้บุคคลอื่นเสี่ยงอันตรายแทนตน

เช่น กรณีการปราบเสื้อโหมที่จังหวัดพิจิตร เมื่อเสื้อโหมหนีไปอยู่ที่ห้างนา ที่บ้านทุ่งแท่นพระยา อำเภอลำปางม ขุนพันธ์ฯ ไปล้อมจับ เห็นชัดว่าเสื้อโหมนั่งตรงไหน มีใครอยู่บ้าง ถ้าจะซุ่มยิงในขณะนั้นพวกโจรก็คงตายกันหมดทุกคน แต่ขุนพันธ์ฯ ไม่ฉกฉวยโอกาส ต้องการบุกจับเป็นตัวคนเดียว ตำรวจซึ่งอยู่ได้บังคับบัญชา 3 คนมองตากันด้วยความเป็นห่วง พอขุนพันธ์ฯ ก้าวขาจะขึ้นบันได ตำรวจทั้ง 3 คน ก็เข้ากอดขาขุนพันธ์ฯ ไว้และกระซิบบอกว่า “ท่านครับ ขอให้เราขึ้นแทนท่านเถอะ”⁵⁹ ขุนพันธ์ฯ ปฏิเสธความหวังดีนั้นเฉียบขาด แล้วเดินขึ้นเรือนอย่างระมัดระวังและรวดเร็วที่สุด ยืนอยู่ระหว่างกลางหมู่มโจร พร้อมกับขู่ว่า “อยู่นิ่งๆ อย่ากระดุกกระดิก ถ้าไหวตัว เราจะยิงทันที”⁶⁰ ทำเอาเสื้อโหมและทุกคนยืนตัวแข็งอยู่กับที่ทั้ง ๆ ที่ทุกคนมีปืนอยู่ในมือ จึงสามารถจับมัดเสื้อโหมกับพวกได้ อันแสดงถึงความกล้าหาญ ไม่เอาเปรียบคู่ต่อสู้ทั้ง ๆ ที่เสื้อโหมเคยลอบยิงคนของขุนพันธ์ฯ มาก่อนนี้เพียง 1 วันเท่านั้น

กรณีที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช รับคำท้าของคณะเสื้อครีမ် กลุ่มเสื้อร้ายวัดนก อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ให้ไปพบปะกันถึงรังโจรของคณะเสื้อวัดนก โดยมีเงื่อนไขว่าให้ไปกันเพียง 3 คน คือ ขุนพันธ์ฯ นายอำเภอและผู้กองอำเภอสรรคบุรี เท่านั้น ขุนพันธ์ฯ กล้ารับคำเชิญเชิงท้าทายนั้นอย่างกล้าหาญ ไปพบตามกำหนด ทั้ง ๆ ที่คณะโจรมีจำนวนถึง 45 คน เมื่อไปถึงรังโจร ขุนพันธ์ฯ ใช้ภูมิปัญญาและวิสัยนักเลง ให้คณะเสื้อครีမ် คัดเลือกตัวแทนจำนวน 3 คนเท่านั้นไปเจรจากันในโบสถ์หรือในถ้ำ โดยใช้ภูมิปัญญาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพาลีปราบทศิที่ซึ่งไม่สามารถปราบกลางแปลงได้ จึงต้องชวนไปปราบในถ้ำ ในที่สุดคณะเสื้อครี่มก็ยอมเลือกตัวแทนไปเจรจากันในอุโบสถ ความกล้าหาญแบบชายชาตินักเลงของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชครั้งนี้ ทำให้ชนะใจคณะเสื้อวัดนก จนฝ่ายเสื้อวัดนกตอบรับข้อเสนอของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ด้วยวิธีของนักเลงเช่นกัน ทำให้เป็นประโยชน์ต่อการปราบปราม และเป็นการพิสูจน์ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่เลียดตายชีวิตเท่ากับเลียดตายศักดิ์ศรีของนักเลง

(2) การมีน้ำใจนักกีฬาไม่ฉกฉวยโอกาส ไม่เอาเปรียบคู่ต่อสู้

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีน้ำใจเป็นนักกีฬาตามวิสัยนักเลงที่แท้จริง คือ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย ไม่ใช้เล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงเพื่อหาทางเอาเปรียบคู่ต่อสู้ ตลอดชีวิตการปราบปรามของท่านไม่เคยลั่นกระสุนปืนก่อนคู่ต่อสู้ เว้นแต่จะเป็นการยิงขู่ขั้วขั้ว ไม่ใช่อาวุธที่มีอำนาจสูงกว่า เช่น ถ้าโจรมือเปล่าก็จะต่อสู้ด้วยมือเปล่า เมื่อสามารถจับเป็นโจรคนใดได้ก็พยายามรักษาชีวิต เพื่อนำส่ง

ให้ดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ถ้าใครคนใดให้คำมั่นสัญญาว่าจะเลิกประพฤติชั่วก็จะให้โอกาส ไม่ผูกใจเจ็บหรืออาฆาต ถ้าใครคนใดต่อสู้จนสุดฤทธิ์แล้วเพียงพล้ำร้องขอชีวิตก็จะไม่เอาชีวิต เช่น

กรณีการจับเลื่อยคอง เมืองพัทลุงเมื่อ พ.ศ.2475 เป็นโจรมีอิทธิพล มีเส้นสายแทรกซึมอยู่แม้แต่ในเมืองและบนสถานที่ราชการ เคยประกาศทำให้ขุนพันธ์ ไปชก และฟันกับพวกของมันและทำทลายในลักษณะอื่น ๆ หลายครั้ง เคยฆ่ากำนันกิมจ๋องเพื่อนสนิทของขุนพันธ์ เมื่อจับได้ขุนพันธ์ ก็ไว้ชีวิตมันจนผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงต่อว่า ขุนพันธ์ อย่างรุนแรงที่ไว้ชีวิตเลื่อยคอง ขุนพันธ์ กระทำเช่นนั้นเพราะไม่อาจฝันสำนักของนักเลงเนื่องจาก “ทำไม่ลง...เลื่อยคองมันไม่สู้ และไร้อาวุธปืนอยู่ในมือ มีหน้าข้ามันยังยกมือไหว้ขอชีวิตไว้” ในที่สุดเลื่อยคองก็ถูกส่งตัวขึ้นศาล ถูกศาลพิพากษาจำคุก 20 ปี

กรณีการจับเลื่อยคองที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เลื่อยคองต่อสู้จนได้รับบาดเจ็บสาหัส เมื่อจับได้แล้ว ขณะที่คุมตัวส่งเรือเพื่อส่งตัวยังจังหวัด เลื่อยคองเกิดอาการคลุ้มจะตาย ขุนพันธ์ ช่วยหาผู้ที่พอจะมีความรู้ทางหมอทางยาให้ช่วยพยาบาลจนพ้นเขตอันตราย เลื่อยคองซึ่งเคยมันหมายจะเอาชีวิตขุนพันธ์ ขอบุหรี่จากขุนพันธ์ ขุนพันธ์ ก็ยื่นให้ และแสดงความเป็นนักเลง ขณะใจเลื่อยคองจนเลื่อยคองกล่าวยกย่องน้ำใจ อันนี้แสดงถึงน้ำใจนักเลงที่รู้แพ้ รู้ชนะ รู้จักให้อภัย ทั้ง ๆ ที่จะถือโอกาสทำวิสามานยนาคกรรมอำพรางเสียก็ได้

(3) การไม่กระทำการที่อภัยและอภัยมรดก

จากจรรยานักเลงที่ว่านักเลงที่แท้จริงจะต้องมีความกตัญญูสูง ไม่ลบหลู่หรือเบียดเบียนผู้มีพระคุณ ไม่ทรยศต่อเพื่อน ไม่กระทำการใด ๆ ที่คนทั่วไปถือว่าเป็นการก่อเลณียศจัญไร เช่น ไม่รบราฆ่าฟันกันในเขตวัด ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นเครื่องรางของขลังหรือบุคคลที่ศรัทธาบูชา ไม่กระทำความผิดของคฤหัสถ์ ไม่ข้ามศพ ใช้เท้าเหยียบศพ หรือสับศพเป็นชิ้น ๆ ใครกระทำการเช่นว่านี้ถือเป็นเรื่องอภัย อภัยมรดก จรรยานักเลงเหล่านี้ปรากฏว่า พล.ต.ต.ขุนพันรักรักษาเดช ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และรังเกียจที่บุคคลอื่นกระทำเช่นนั้น เช่น

กรณีการปราบเลื่อยคอง อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง พล.ต.ต.ขุนพันรักรักษาเดช กล่าวตำนานนายซี้ครั้งที่เมื่อเข้าใจผิดว่าตนเองยิงเลื่อยคองไม่ผิดแล้ววิ่งเลยไปที่เรือนนางหมึก ภรรยาหลวงของเลื่อยคอง พร้อมกับตะโกนด่าแม่ไปพลาง และใช้คำหยาบว่า “กูยิงผัวมันตายโง่แล้ว เมียมันสองคนได้กู” พล.ต.ต.ขุนพันรักรักษาเดช เล่าเชิงตำนานนายซี้ครั้งต่อไปว่า “นายซี้ครั้งขึ้นไปอะอะบนเรือนนางหมึกเมียหลวงของเลื่อยคอง แกจะทำอะไรบ้างเรามองไม่เห็น เราทั้งสองต้องใช้ตาดูหูฟังการเคลื่อนไหวของเลื่อยคอง” เป็นทำนองตำนานการกระทำการที่เป็นอภัยมรดกของนายซี้ครั้งโดยปริยาย ส่วนการตัดศีรษะศพเรียบประจานเพื่อไม่ให้ใครถือเป็นแบบอย่าง ไม่ถือเป็นอภัยมรดก

เพราะเป็นการลงทัณฑ์ให้ควรแก่โทษานุโทษ ซึ่งปฏิบัติกันมาแต่โบราณ แม้ในกฎหมายเตียรบาลก็มี การให้ประหารชีวิต ผู้กระทำผิดต่อแผ่นดิน ถึง 7 ข้อโคตรก็มี ให้ประจานความผิดแบบต่าง ๆ ก็มี

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะกระทำเฉพาะรายที่จำเป็นจริง ๆ และมักมีเหตุอื่น ประกอบด้วย เช่น

เสือผัด แก้วเอียด ถูกจับได้ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ถูกยิงเสียชีวิตและนำ ศีรษะมาเสียบประจานที่หน้าสถานีตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง เมื่อปีพ.ศ.2493 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “วันหนึ่งทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะมาตรวจราชการที่จังหวัดพัทลุง และจะเลยไปที่สถานีตำรวจภูธรด้วย ทางผู้ว่าฯร้องให้เอาเอาหัวที่เสียบประจานออกชั่วคราว แต่เราไม่ยอมเอาออก และบอกผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงไปว่า ท่านรัฐมนตรีจะได้รู้บ้างว่าที่พัทลุงเหตุการณ์เป็นอย่างไร”⁶¹

เสือซ่อง เป็นเสือกลุ่มเดียวกับเสือโกล ชิด แยมใส่ กล่าวว่า “เสือซ่องเป็นเสือกลุ่มเดียวกับเสือโกล ออกปล้นและลักวัวแถบตอนใต้ของอำเภอเมือง อำเภอเขาชัยสนจังหวัดพัทลุง และอำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นบ้านเดิมของเสือซ่อง หลังถูก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และคณะยิงเสียชีวิต และพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ตัดศีรษะใส่กรอมไม้ไม่ทำพิธีปักเสียบไว้ที่แหลมจองถนน อำเภอเขาชัยสน โดยให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก เพราะบ้านเสือซ่องอยู่อำเภอสะทิงพระ และเพื่อข่มขวัญโจรทางสงขลาที่จะมาขึ้นฝั่งที่บริเวณดังกล่าว”⁶²

กรณีตัดศีรษะเสือผัด แก้วเอียด แล้วเสียบประจานที่หน้าสถานีตำรวจภูธร จังหวัดพัทลุงนั้น จะเห็นเจตนาที่เป็นอุบายอันแยบยลของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่ามิได้มุ่งที่จะประจานผู้ตายเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการประจานผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อบ้านเมืองที่ไม่จริงจังต่อการดูแลทุกข์สุขของประชาชน และไม่กล้าเผชิญกับความจริง เพื่อให้สำนึกผิดพร้อมกันไปด้วย

(4) การไว้ศักดิ์ศรีและชั้นเชิงของนักเลง

นักเลงที่แท้จริง จะต้องไว้เชิงนักเลง ถ้าใครจะจงใจจะหักเหลี่ยมก็จะต้องแก้ลำให้ทันควันและควรแก่เหตุ

กรณีที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ต้องการตักเตือนกำนันตำบลป่าพะยอม เพื่อให้รู้สำนึกว่าไม่ควรหนุนหลังโจร โดยการให้หามศพของเสือสัง ซึ่งเคยหลบเข้ามาอาศัยอิทธิพลของกำนันตำบลป่าพะยอม ผ่านไปหน้าบ้านกำนันและขอร้องให้ช่วยจัดหาคนมาลัดเปลี่ยนคนหามศพ แต่ถูกกำนันตำบลป่าพะยอมปฏิเสธไม่ยอมให้ความร่วมมือ เพราะเสียความรู้สึกที่เคยให้ความคุ้มครองแก่เสือสังมาก่อน และรู้สึกเสียหน้า ที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปราบเสือสังได้สำเร็จแล้วกระทำเช่นนั้น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงแก้ลำโดยให้คนช่วยหามศพเสือสัง ไปวางไว้ที่บ้านเรือนของกำนัน จนกำนันต้องจำนนยอมหาคนมาช่วยหามศพตามที่ถูกขอร้อง

กรณีที่คณะของเสือตั้ง เสือขุ่ม และเสือคง ซึ่งเที่ยวปล้นฆ่า แล้วหลบตัวไปอยู่ที่ตำบลปามะกอกใต้ จังหวัดพัทลุง เมื่อรู้ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ตามล่าก็ประกาศทำให้ไปซก

ต่อยกับพวกมัน พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ตอบว่า “ไม่สู้” พวก 3 เลื้อยจึงทำให้ไปรักษาเชิงนักเลงที่ไม่ยอมลดตัวไปสู่รบกับผู้ที่ด้อยศักดิ์กว่า

1.3.3 ภูมิปัญญาการปรับใช้วัฒนธรรมการผูกญาติผูกมิตร การเป็นเกลอและระบบอุปถัมภ์

เนื่องจากวัฒนธรรมพื้นบ้านในช่วงที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ มีวัฒนธรรมการผูกญาติ การนับญาติ (สาวญาตินับโยดการเป็นดอง) การผูกมิตร (เป็นเกลอ) ตลอดจนการผูกโยชน (ระบบอุปถัมภ์) ที่เป็นจุดแข็งของชุมชน เพื่อการร่วมแรงร่วมใจ ร่วมคิด และการพึ่งพาทั้งในแต่ละชุมชน และระหว่างชุมชน พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ภูมิปัญญานำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นดังกล่าวนี้มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการปราบปราม จึงทำให้งานปราบปรามประสบผลดียิ่งขึ้น เช่น

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ภูมิปัญญาการผูกมิตรที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับผู้ที่มั่นใจว่าวางใจได้ในแต่ละชุมชนในระดับ “อ้ายเพื่อน” หรือ “อ้ายคอ” (ใกล้ชิดเป็นพิเศษไปมาหาสู่กันเสมอ พักพิงอาศัยทุกครั้งที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ และช่วยดูแลอำนวยความสะดวกให้ตามความต้องการ) และระดับ “อ้ายเกลอ” (สามารถตายแทนกันได้ เสมือนเป็นคน ๆ เดียวกัน)

การผูกมิตรกันคนในชุมชนในระดับ “อ้ายเพื่อน” หรือ “อ้ายคอ” พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มักเลือกบุคคลที่เป็นผู้นำในท้องถิ่น หรือเป็นคนที่ชุมชนเคารพนับถือ และ/หรือมีเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าวางใจได้ บุคคลที่เป็นเพื่อนในระดับนี้จะมิอยู่ในทุกชุมชนที่ปฏิบัติการ เช่น (1) นายซี้ครั่ง เหยียญซ่า ซึ่งเป็นผู้ช่วยนำ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปสมัครเป็นศิษย์ของอาจารย์เอียด วัดเขาอ้อ แต่เดิมนายซี้ครั่ง เหยียญซ่าเป็นเพื่อนกับนายแคล้ว พันธรักษ์ ซึ่งเป็นน้องชายของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (2) นายนิธย์ กำนันตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เป็นเพื่อนสนิทที่ไปมาหาสู่กันเสมอ⁶³ (3) นายกิมจ๋อง กำนันตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เป็นผู้ที่เคยสืบหาข่าวและร่วมในการจับกุมโจรอยู่เสมอ ๆ ภายหลังถูกกลุ่มของเลื้อตั่ง เลื้อซุ่ม และเลื้อคง ยิงเสียชีวิต เมื่อ พ.ศ.2475 (4) นายปั่น สุนสงค์ ผู้ใหญ่บ้านตำบลคลองหอยโข่ง เป็นคนที่สนิทสนมเป็นพิเศษ ทุกครั้งที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาหาข่าวสารบริเวณนี้จะต้องพักที่บ้านนายปั่น สุนสงค์ (5) นายทิม บางงอน กำนันตำบลลำสิงขร (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอศรีรัฐนิคม) เป็นผู้นำทางและคอยหาข่าวปลาอาหารให้ในช่วงที่ไปจับกุมเลื้อสาย เมื่อพ.ศ. 2486 (6) นายปริก กำนันตำบลวังไม้ดก อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เป็นผู้นำไปจับเลื้อโน้ม ที่บ้านทุ่งแท่นพระยา อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร และยังมีบุคคลอื่น ๆ อีกมากวิธีการดังกล่าวนี้เป็นการปรับใช้วัฒนธรรมการผูกมิตรกับผู้ที่มิอำนาจในท้องถิ่น ซึ่งขณะนั้นนิยมกันทั้งในหมู่นักเลงชาตรี โจร และนักเลงหัวไม้

การผูกมิตร ถึงระดับเป็น "อ้ายเกลอ" พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นเกลอกับ นายवलซึ่งเป็นบิดาของเสือเอื่อน ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เป็นต้น

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช แนะนำผู้อยู่ได้บังคับบัญชาของท่าน คือ "ให้จับลูกสาวชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น ๆ แล้วจะได้ข้อมูลทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภายในครอบครัวเองหรือเรื่องภายนอก เหตุดังกล่าวนี้เองทำให้เป็นที่โจษขานกันว่าผู้ได้บังคับบัญชาของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นคนเจ้าชู้" อุบายอันนี้ถ้ามองกันว่าเป็น "ลูกเล่น" ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และผู้ได้บังคับบัญชาของท่านนำไปใช้เพียงแต่จับลูกสาวชาวบ้าน" เพื่อแลกเอาข่าวสารก็สมควรที่จะถูกตำหนิว่าเป็นคนเจ้าชู้ แต่ถ้าเป็นไปด้วยบริสุทธิ์ใจ กุศโลบายที่นำเอาวัฒนธรรมพื้นบ้านเรื่องการผูกดวง และการเป็นดองมาใช้ นับว่าก่อให้เกิดประโยชน์ที่ยั่งยืน แต่มีโอกาสที่จะใช้จำกัด มิเช่นนั้นจะเข้าภวนิด "รถไฟ เรือเมล์ ลิเก ตำรวจ" พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ปรับใช้วัฒนธรรมเรื่องนี้ที่ได้ผลชัดเจน คือ กรณีที่ร.ต.ท.แซม แก้วทวง ตีสนิทกับแม่หม้ายที่ขายขนมในช่องไม้ไผ่ข้าง ในตลาดสุราษฎร์ธานี เพื่อสืบหารายละเอียดก่อนจะปราบปรามการพนันดังกล่าวนี้ ซึ่งได้ผลตามที่ต้องการ

วัฒนธรรมการ "การผูกโยชน์" คือ การสร้างสายสัมพันธ์กันโดยการเกิดพันธะผูกพัน เพราะการเป็นหนี้บุญคุณกัน เคยอุปถัมภ์ค้ำจุนกัน จนเกิดสำนึกว่าจะต้องตอบแทนบุญคุณ หรืออย่างน้อยก็ไม่คิดเนรคุณ วัฒนธรรมด้านนี้ที่ฝ่ายปราบปรามเคยนำมาใช้กันอย่างชัดเจน คือ การใช้โจรที่อยู่ในอุปถัมภ์ปราบโจรและมักเข้าทำนองตำรวจเลี้ยงโจร ซึ่งพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ภูมิปัญญาที่จะไม่ให้เกิดจุดต่างพล้อยในประเด็นดังกล่าวซึ่งกระทำได้อย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นลูกที่ดีและต้องปฏิบัติตามการปราบปรามในถิ่นเกิดหรือในที่มีญาติมิตรมีเกลอ และมีผู้ที่เคยอุปถัมภ์ค้ำจุนกันมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่

เนื่องจากผู้ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นในช่วงนั้นล้วนสมาคมกับโจรและเลี้ยงโจร การปราบโจรบางรายจึงเลี่ยงต่อการเกิดความขัดแย้งกับผู้นำและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่มักจะต้องทำงานร่วมกันกับตำรวจ การใช้โจรปราบโจรจึงต้องใช้อุบายหลบเลี่ยงการหักหน้ากัน และเป็นการหยั่งดูเชิงกันเยี่ยงนักเลงชนนักเลง วิธีการใช้โจรต่างถิ่นต่างสังกัดกันปราบโจรข้ามถิ่นข้ามสังกัด ทำให้ผู้มีอิทธิพลได้ประโยชน์และพอใจยิ่งขึ้น ช่องว่างดังกล่าวนี้สามารถใช้เป็นอุบายให้เกิดผลดีต่อการปราบปรามได้ระดับหนึ่ง อีกประการหนึ่งในหมู่โจรเองก็มักขัดแย้งกันทั้งในกลุ่มเดียวกันและต่างกลุ่มกัน โจรบางคนที่ยากกลับใจเป็นคนดี แต่ยากที่จะแยกตัวออกมาได้ง่าย ๆ ดังนั้นการที่ตำรวจเข้าไปช่วยให้มีทางออกจึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้การปราบปรามง่ายขึ้น แต่ก็ยากที่จะหลีกเลี่ยงการคบคิดกับโจรและการเลี้ยงโจร การใช้ภูมิปัญญาที่จะใช้โจรปราบโจรให้เกิดผลดีโดยไม่มีผลเสีย ซึ่งเป็นหลักการที่ดีจึงยากที่จะกระทำได้ ส่วนใหญ่จะเข้าลักษณะ "คาบลูกคาบดอก" หรือได้อย่างเสียอย่าง

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้นำเอายุทธวิธีการใช้โจรปราบโจรที่เคยปฏิบัติมา มาปฏิบัติเช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่เป็นการใช้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม แต่พยายามหาทางให้เกิดผล กระทบในทางเป็นโทษลดน้อยลง เช่น

เพลง ฎมา⁴ ได้กล่าวถึงวิธีการใช้โจรปราบโจรของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สรุปได้ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เกลี้ยกล่อมนายฟ่งบ้านอยู่คลองเรือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีคติความในเรื่องฆ่าคนตาย โดยตกลงกันว่าถ้านายฟ่งให้การช่วยเหลือตำรวจ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะช่วยให้โทษหนักเป็นเบา โดยให้นายฟ่งเป็นสายให้เจ้าหน้าที่ในการจับตัวกลับ คำทอง ในความเป็นจริงแล้วกลับ คำทอง เป็นอาจารย์ของนายฟ่ง ภายหลังกลับ คำทอง ทราบว่านายฟ่งเป็นสายให้เจ้าหน้าที่แต่กลับ คำทอง ก็ไม่ได้มาทำร้ายเพียงแต่แสดงอาการโกรธเคืองเท่านั้น

การที่กลับ คำทอง เพียงแต่แสดงอาการโกรธเคืองนายฟ่ง ไม่ถึงกับตามฆ่าล้าง แค้นกันเหมือนอย่างกรณี กำนันคลั่ง ที่เป็นญาติใกล้ชิดกับรุ่ง ดอนทราย แต่ภายหลังกำนันคลั่งไป คบคิดกับนายอำเภอทะเลน้อยไปดักข่มขืนรุ่ง ดอนทราย ครั้นรุ่ง ดอนทราย รู้ความจริงจึงนำพวก ไปฆ่ากำนันคลั่งถึงตาย การที่น้ำหนักต่างกันระหว่าง “โกรธเคือง” กับ “ความแค้น” ของ กลับ คำทอง กับ รุ่ง ดอนทรายนั้น อาจเนื่องมาจาก “ความเป็นอาจารย์” กับ “ความเป็นญาติ” ทำให้ รู้สึกว่าเป็นหนี้บุญคุณต่างกันและ/หรือเป็นเพราะ “การเป็นสายลับให้เจ้าหน้าที่จับตัว” มีพฤติกรรม ที่ควรอภัยให้ได้มากกว่า “การร่วมดักข่มขืน” และ/หรือเป็นเพราะสันดานของความโหดร้ายต่างกัน ระหว่างของกลับ คำทองกับของ รุ่ง ดอนทราย และ/หรือเพราะความหยิ่งเหวของกลับ คำทอง ถึง “เหตุและผลที่ต้องกระทำของนายฟ่ง ผู้เป็นศิษย์” ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสภาพทางสังคมที่ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช ต้องใช้ภูมิปัญญาก่อนการตัดสินใจให้นายฟ่งเป็นสายช่วยจับอาจารย์ของตัวเอง จึงทำให้กลับ คำทอง ลดความโกรธแค้นลงมาเหลือเพียงโกรธเคือง เพราะทั้งศิษย์และ อาจารย์ต่างก็ได้ประโยชน์ คือ คนหนึ่งหมดโทษทัณฑ์และอีกคนหนึ่งได้ลดโทษทัณฑ์ ดังนั้นเป็นต้น

1.3.4 ภูมิปัญญาการทะเลวุ่นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นอุปสรรคต่อการปราบปราม

ปัจจัยทางสังคมและคตินิยมในท้องถิ่นทุกอย่างที่กล่าวมาแล้ว ถ้ามองในระดับพื้น ผิวนบน ดูประหนึ่งเป็นคุณต่อการปราบปรามของผู้ปราบปรามที่เคยเกิดและเติบโตในพื้นที่ แต่ใน ส่วนลึกจะเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อผู้ปราบปรามที่จะยึดมั่นต่อหลักการที่ดี โดยไม่ต้องอาทรต่อผล กระทบต่อญาติมิตรและพวกพ้อง ชาวภาคใต้จึงมีคติว่า “ถ้าจะรับราชการฝ่ายตำรวจ หรือฝ่าย ปกครอง จะต้องไปเติบโตต่างถิ่นต่างเมือง อย่ารับราชการอยู่ในถิ่นเกิดเพราะจะเติบโตไม่ได้ ญาติ มิตรพวกพ้องจะทำให้เสียหลักการ เสียความเป็นธรรม หรือไม่ก็เสียญาติมิตร พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็ประสบกับอุปสรรคดังกล่าวนี้ ต่าง ๆ นานา เช่น

กรณีศึกษาล้างแค้น ระหว่างฝ่ายเสือเอื้อนกับฝ่ายกำนันสมปอง แก้วทง กำนันตำบลป่าพะยอม เมื่อ พ.ศ.2501 ฝ่ายเสือเอื้อนมีความสัมพันธ์กับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในฐานะบิดาของเสือเอื้อนคือเกลอของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ฝ่ายกำนันสมปอง คือ ญาติผู้ใกล้ชิดของ แซ่ม แก้วทง ซึ่งเคยร่วมงานอย่างใกล้ชิดกับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ตลอดมา คีกล้างแค้นของทั้ง 2 ฝ่าย รุนแรงขึ้นตามลำดับจนเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2501 มีชายฉกรรจ์อาวุธปืนครบมือจำนวน 28 คน ใช้ผ้าแดงโพกศีรษะหรือห้อยคอเป็นเครื่องหมาย บุกว่านนายเอื้อนปราบด้วง ที่บ้านควนไธ อำเภอลำทะเมนชัย ไม่พบนายเอื้อนปราบด้วง จึงฆ่านางมิ่งมารดา นายอำเภอที่ชาย นางสาวจีนหลาน และเด็กเล็กอีก 2 คน ยิงหัวตายไป 2 ตัว แล้วเก็บทรัพย์มีค่าติดตัวไป วันที่ 18 มิถุนายน 2501 คนร้าย 5-6 คนบุกว่านนายชัน เขียวเกิด แต่ไม่พบนายชัน จึงฆ่านางทั้งภรรยา นางเอื้อนเมียชาย กับอีกพวกหนึ่งประมาณ 12-13 คน ได้ฆ่านายสวัสดิ์หรือเคน ชลธารตายที่บ้านเกาะร้าง ฆ่านางผอมและนายดำตายที่ตำบลท่าประจะ วันที่ 19 มิถุนายน 2501 ราษฎรบ้านควนไธ ควนเอี้ยะ พลุพ้อ ลานนา ลานช้อย ตำบลท่าประจะ ประมาณ 300 ครวเรือนละทิ้งบ้านเรือนอพยพลูกเมียไปอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอและสถานีตำรวจภูธรอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช โรงเรียนหยุดสอนโดยไม่มีกำหนด 8 โรงเรียน วันที่ 20 มิถุนายน 2501 ชายฉกรรจ์บางส่วนจากตำบลตะเครียะ อำเภอลำทะเมนชัย (บ้านเกิดของกำนันเอื้อน แก้วทง บิดาของกำนันสมปอง) จังหวัดสงขลาและชาวอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 158 คน มีอาวุธครบมือ โดยสารเรือยนต์ไปพบเจ้าหน้าที่อำเภอลำทะเมนชัยเพื่ออาสาปราบเสือเอื้อนปราบด้วงคนร้ายสำคัญ และจะช่วยคุ้มครองทรัพย์สินญาติพี่น้อง ซึ่งอยู่ในอำเภอลำทะเมนชัยเพราะกลัวถูกเสือเอื้อนปราบด้วงทำร้าย เจ้าหน้าที่รับรองว่าจะปราบให้เอง บุคคลดังกล่าวจึงเดินทางกลับ^{๕๕}

ขณะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มียศเป็น พ.ต.อ. ดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับบัญชาการตำรวจภูธรภาค 8 คุมพื้นที่ดังกล่าวด้วย และต่อมาเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2501 ได้รับมอบหมายจากกระทรวงมหาดไทยให้เป็นผู้อำนวยการปราบปรามคีกล้างแค้นในครั้งนี้ กว่าจะทะลวงกำแพงมิตรไมตรีระหว่างวัฒนธรรม "หัวเกลอ" และวัฒนธรรม "อ้ายเพื่อน" ที่เป็นอุปสรรคต่อการรักษาหลักการต้องใช้ภูมิปัญญาอย่างมาก

กรณีการปราบเสือข่ม เลือดตั้ง และเลือดคง เมื่อ พ.ศ.2475 การที่ พลฯ เนินไฉย เลือดข่ม พิทักษ์เผ่า แต่เป็นไม้สั้น ไฉยตามไปอีกหลายนัดก็ไม่สั้นอีก ปรากฏภายหลังว่า พลฯ เนินไฉยเคยเป็นเพื่อนในระดับ "อ้ายคอ" หรือ "อ้ายเพื่อน" กับกับเลือดข่ม พิทักษ์เผ่า ทำให้สงสัยกันว่า พลฯ เนินไฉยอาจจะใจไว้ชีวิตเพื่อน จนผู้บังคับกองจะซัง พลฯ เนิน แต่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ขอไว้ด้วยเข้าใจถึงความยากใจในการที่จะทะลวงกำแพงวัฒนธรรมญาติมิตร เพื่อเอาชีวิตเพื่อนแลกกับความชอบจากการปฏิบัติหน้าที่

หลายครั้งที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช “ขุนพันธ์หนังเหนียว” ปะทะกับ “ขุนโจรหนังเหนียว” ยิ่งต่อสู้กัน ต่างฝ่ายต่างล้มกระสุนไม่ออก หรือต่างฝ่ายต่างยิงจนหมดกระสุน แต่ทั้งสองฝ่ายยิงกันไม่ถูก ทั้งที่ ๆ ที่อยู่ในระยะที่หวังผลได้เต็มที่ จึงถูกตั้งข้อสงสัยว่า อาจเป็นเพราะทะเลวงกำแพงของญาติมิตรและระบบอุปถัมภ์ไม่ได้ แต่ในที่สุดพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าท่านมีภูมิปัญญาสูงที่จะรักษาหลักการด้วยคุณธรรมโดยไม่ทำลายวัฒนธรรมและค่านิยมของชุมชน

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ภูมิปัญญาพิสูจน์ให้เห็นว่า การเป็นนายในถิ่นเกิดถ้าถือหลักการและหลักคุณธรรมอย่างเหนียวแน่นมั่นคง แม้ว่า “อยู่ในที่ใดก็เติบโตได้” ดังจะเห็นได้จากที่เมื่อได้รับคำสั่งจากกระทรวงมหาดไทยให้ไปรับตำแหน่งรองผู้บังคับบัญชาการตำรวจภูธรเขต 8 เมื่อพ.ศ. 2495 ซึ่งเป็นบ้านเกิดโดยแท้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ภูมิปัญญาเอาชนะใจนักเลงและหัวหน้านักเลงในถิ่นเกิดโดยให้เชิญบรรดาหัวหน้านักเลง หัวหน้าพวกเถรเถกในเขตจังหวัดนครราชสีมามาร่วมรับประทานอาหารที่บ้านพักพูดคุยกัน โดยขอร้องให้บรรดาหัวหน้านักเลง ช่วยดูแลลูกน้องอย่าให้ก่อเหตุร้ายขึ้น เพราะถ้าเกิดเหตุร้ายแล้ว ถ้าไม่จับก็จะทำให้เสียชื่อ เพราะเคยปราบที่อื่นมาได้ทั้งหมด ถ้าบ้านตัวเองทำไม่ได้ก็จะยิ่งเสียชื่อ และถ้าไปปราบก็จะทำให้หัวหน้านักเลงพลอยเสียชื่อเสียงไปด้วย เพราะไม่ดูแลให้ดี ปรากฏว่า หลังจากนั้นคดีความต่าง ๆ เช่นการฉกชิงวิ่งราว การจี้ดแะ การปล้น และการก่อเหตุร้ายต่าง ๆ ลดลงและได้รับความร่วมมือจากหัวหน้านักเลงอย่างดี

สรุปว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้อาศัยปัจจัยทางสังคมและคตินิยมในท้องถิ่นอันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่คนในชุมชนใช้ปรับตัว ปรับวิถีชีวิต เพื่ออยู่ร่วมกันได้ตามอัตภาพและสภาพแวดล้อม ผสมผสานกับภูมิปัญญาและภูมิธรรมเฉพาะตัวมาปรับใช้ตามสมควรแก่กรณี เนื่องจากพื้นระนาบหลักของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช คือ การปราบปราม ต้องปราบและปราบโจรผู้ร้าย ซึ่งมีภาพลักษณ์ระดับผิวบนว่าพวกเขา คือปฏิปักษ์ของสุจริตชนในชุมชน แต่ถ้าพิจารณาวัฒนธรรมชุมชนในระดับลึกจะพบความซับซ้อน ที่โยงยึดกับบริบททางสังคมด้านอื่น ๆ อีกมาก ดังนั้นในฐานะที่ตำรวจเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ จึงต้องใช้ภูมิปัญญาอย่างลึกซึ้งในการใช้ยุทธวิธีการปราบปรามให้เป็นกุศโลบายมากกว่าเป็น “เกาทัณฑ์” การใช้ยุทธวิธีเพื่อปรับใช้ภูมิปัญญาให้เกิดการเสริมสร้างภูมิปัญญาที่ดีงามให้สมบูรณ์และเข้มแข็งยิ่งขึ้น ไม่ใช่นายกที่จะทะเลวงกำแพงความเป็นญาติมิตร ผู้มีบุญคุณเพื่อรักษาหลักการ หลักความเป็นธรรมในพื้นที่ที่มีบุญคุณอยู่รอบข้าง เป็นย่าน-เป็นโยด

ความล่ำเเจ้ที่เกิดจากภูมิปัญญาการปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในส่วนการสืบสวนเพื่อการปราบปรามที่เห็นเด่นชัด มีอย่างน้อย 4 ประการ คือ (หนึ่ง) สามารถปราบโจรชั้นมหันตโทษ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสุจริตชน ที่มีพฤติกรรมโหดร้ายและ

ยากที่คนอื่นจะปราบได้ จนสำเร็จไม่น้อยกว่า 30 ราย เหล่านี้สาธุชนต่างพากันอนุโมทนาสาธุ (สอง) สามารถปราบและชี้นำผู้ประพฤติชั่วให้หลุดพ้นจากอำนาจใจ กลับตัวเป็นคนดีได้เป็นจำนวนมาก (สาม) สามารถกระทำตนให้เป็นแบบอย่างเพื่อจรรโลงวัฒนธรรมชุมชนและค่านิยมของสังคมที่ดีงาม เช่น ความเป็นนักเลง ความเป็นเกลอ และระบบอุปถัมภ์ให้คงประโยชน์ (สี่) สามารถครองตนให้เป็นแบบอย่างของตำรวจที่ดี เป็นที่กล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวางและชัดเจน

ความสำเร็จดังกล่าวนี้ เห็นได้จากการได้รับสมญานามจากประชาชนเป็น “ขุน-พันธ์มือปราบ” บ้าง “รายอกะจิ” บ้าง ที่สำคัญคือ ความเคารพรักของประชาชนทุกชั้นทุกอาชีพ ได้แสดงท่าทีด้วยน้ำใจที่บริสุทธิ์ เมื่อคราวปราบเลื้อยสาย คอลายสำเร็จ (พ.ศ.2485) ชาวบ้านมาแห่ แห่นแสดงความชื่นชมยินดีเหมือนมีงานมหกรรมตามประเพณีสำคัญทางศาสนา (คือประเพณีการชักพระหรือการลากพระ) การที่พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดชได้รับการยกย่องจากชาวบ้านในตำบลต่างๆ และมาแห่แห่นแสดงความชื่นชมยินดีในความสามารถที่พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดชปราบโจรซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี นานถึง 8 ปี จึงเท่ากับว่าพล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดชได้ปราบมารในสังคมและเป็นวีระบุรุษของชาวบ้านที่สามารถนำความสงบสุข มาสู่ชาวบ้านอย่างแท้จริง ซึ่งตำรวจคนอื่น ๆ ในขณะนั้นทำไม่สำเร็จ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก 4) และปรากฏการณ์ที่ชาวบ้านมาร่วมงานตัดจุกบุตรคนที่ 3 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2492 ตามที่ “กันหอย” บันทึกไว้ว่า “ในงานตัดจุกมีพวกพ้องมาช่วยกันจนเต็มกำลังความสามารถ ตลอดงานการปลูกโรงร้าน โรงพิธี ไม้, หวาย, จาก, อาหาร, เครื่องใช้, เงินทอง, แรงงาน, มหรสพ, ก็ไม่ต้องเดือดร้อน เพราะมีคนรักคนเอ็นดูขุนพันธ์ฯ เป็นทุนเดิมอยู่นั่นเอง การจัดงานใช้สถานที่ในบริเวณโรงพักและศาลากลางถึง 6 วัน 6 คืน จัดให้มีโรงครัว ทำอาหารเลี้ยงแขก แยกเป็น 3 ครัว คือ ครัวทั่วไป ครัวพระข้า-ราชการ พ่อค้าคหบดี และครัวอิสลาม...อาหารการกินก็อุดมสมบูรณ์ทั่วถึง วิธีเลี้ยงแขกแบบปักยัดนั้นเขากินกันไม่เป็นเวลา ใครมาถึงเวลาใดก็ต้องเลี้ยงเวลานั้น และผู้ที่มากินเลี้ยง เขาก็มีข่าวสาร ผักปลา มาช่วยงานด้วย บางบ้านก็รวมกันใส่เป็นกระจาดแห่เป็นกระบวน บางบ้านก็ต่างคนต่างถือกันมาเป็นแถว กินแล้วยังลงขันอีก จะกลับบ้านหรือจะอยู่ตลอดงานก็ได้ กลับบ้านแล้วมาใหม่ก็ได้...ในงานตัดจุกบุตรขุนพันธ์ฯ ผู้นี้ มีมหรสพเล่นตลอดงานทั้งเวลากลางวัน กลางคืน กลางวันมีมโนราห์ กลางคืนมีหนังตะลุง รำวง ละคอน รำกริช กระบี่กระบอง โรงเดียวบ้าง 2 โรงบ้าง หนังตะลุงมีหนังกัน หนังบางแก้วของนายกำน หนังสามเปี้ย หนังของขุนประนามกำนันตำบลตะโหมด หนังเอื้อน มโนราห์มี มโนราห์เดิมตรัง มโนราห์ยกทะเลน้อย มโนราห์พร้อมตำนาน มโนราห์บ้านนาโพธิ์ รำวงคณะผ่องหลิไชยสน ละคอนรำคณะครูเขียวหวานและครูพลับนครศิริธรรมราช รำกริช คณะครูสะและมะม่วงหวาน รำกระบี่กระบอง คณะศิษย์ขุนพันธ์ฯ” เหล่านี้คือภาพสะท้อนความศรัทธาและวัฒนธรรมชุมชน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก 6)

2. ภูมิปัญญาการใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยการศึกษาและการใช้อุบายทางไสยศาสตร์

เนื่องมาจากค่านิยมของชาวไทยในภาคใต้ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมาจนถึงช่วงที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช รับราชการเป็นตำรวจล้วนมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหน้าที่การงานของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เช่น ผู้นำท้องถิ่น พระภิกษุที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในท้องถิ่น นักเลงหัวไม้ โจร และข้าราชการตำรวจ การเรียนรู้และการใช้วิชาทางไสยศาสตร์จึงเป็นหลักจิตวิทยาที่สำคัญยิ่งที่จะชนะจิตใจบุคคลเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความยำเกรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นขวัญและกำลังใจแก่ผู้ร่วมกระบวนการปราบปรามโจรผู้ร้าย นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และประโยชน์ต่อการสืบสวน สอบสวน

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้หลักจิตวิทยาในการศึกษาและใช้ไสยศาสตร์หลายวิธี และด้วยเป้าหมายต่างกัน เช่น

2.1 การศึกษาไสยศาสตร์เพื่อให้ทุกคนศรัทธาว่ารู้จริง และรู้เหนือกว่าผู้อื่นที่จะมาสู้รบประคับมือกัน

การศึกษาทางด้านความเชื่อทางไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ศึกษาจากหลายสำนักหลายอาจารย์ ส่วนใหญ่สำนักที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปศึกษาเล่าเรียนจะเป็นสำนักที่มีชื่อเสียงเฉพาะด้าน บางสำนักก็จะมีรวม ๆ กันในหลายเรื่อง สัมพันธ์ ก้องสมุทร⁶⁶ เพลิง ภูมา⁶⁷ รัน นิรนาม⁶⁸ ทรงพล มากชูชิต⁶⁹ และ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช⁷⁰ กล่าวถึงการศึกษาไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สรุปได้ว่า หลังจากพ้นช่วงวัยเด็กมาแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เริ่มมาศึกษาไสยศาสตร์อีกครั้งหนึ่งในช่วงที่ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 ขณะพักอยู่ที่วัดราชาริราช กรุงเทพฯ ได้ศึกษาความเชื่อทางไสยศาสตร์และโหราศาสตร์จากเจ้าอาวาสคือ พระธรรมวโรดม ซึ่งเป็นพระภิกษุชาวภาคใต้ และมีความรู้ความสามารถในด้านไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ และหลังจากปี พ.ศ. 2465 เป็นต้นมา พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็ได้ไปศึกษาความเชื่อทางไสยศาสตร์จากที่ต่าง ๆ อีกหลายที่ เช่น การไปสักหนุมานแปลงฤทธิ์และหนุมานหาวเป็นดาวเป็นเดือน ไว้ที่สีข้างทั้งสองของร่างกาย ซึ่งมีความเชื่อกันว่าทำให้มีฤทธิ์มีอำนาจ และทั้งสามารถจับมือผู้ที่มิฤทธิ์เดชและยังเป็นการบั่นทอนกำลังฝ่ายตรงกันข้ามอีกด้วย ซึ่ง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ไปสักกับครูโย แห่งสำนักคลองสามเสน กรุงเทพฯ ต่อจากนั้นได้ไปสักยันต์กับพระอาจารย์ยัง แห่งวัดปทุมคงคา ย่านลำเพิง กรุงเทพฯ อาจารย์ยังคนนี้เป็นอาจารย์ของพลเรือเอกพระบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตต์อุดมศักดิ์ อีกด้วย อาจารย์ยังได้สักบัวแก้ว ลิงลม และหนูให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ซึ่งมีความเชื่อกันว่าจะเกิดในทางที่เป็นสิริมงคลและอยู่ยงคงกระพัน

ในการไปสักยันต์ครั้งนั้นมีเพื่อนของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปสักร่วมด้วย คือ นายสี และนาย วุ่น ต่อมาได้ไปสักยันต์กับเจ้าคุณพระสังฆปริบาล (ม.ร.ว.ศรีสังขนาเรณู) และศึกษาวิชาอาคมทางไสยศาสตร์หลวงพ่อแถม วัดตาก้อง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม หลังจากจบจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจแล้ว เมื่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้มารับราชการที่จังหวัดพัทลุง ได้ศึกษาความรู้ทางไสยศาสตร์ด้านต่างๆ จากสำนักวัดเขาอ้อซึ่งเป็นวัดที่มีชื่อเสียงที่สุดในเรื่องความเชื่อทางไสยศาสตร์ของจังหวัดพัทลุงและของภาคใต้

วัดเขาอ้อตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เป็นวัดที่มีชื่อเสียงโด่งดังทางไสยศาสตร์ไปทั่วภาคใต้ ได้มีผู้ศึกษาเล่าเรียนทั้งที่เป็นฆราวาสและพระภิกษุจำนวนมาก ศิษยานุศิษย์ที่ได้ศึกษาวิชาไสยศาสตร์สืบต่อกันมาและนำความรู้ทางไสยศาสตร์ของสำนักเขาอ้อไปใช้ประโยชน์ ความรู้ด้านนี้จึงกระจายไปทั่วภาคใต้และภาคอื่นๆ ได้สร้างชื่อเสียงให้โด่งดังจนเป็นที่รู้จักของคนทั่วทั้งประเทศ ศิษย์คนสำคัญของวัดเขาอ้อ เช่น พระครูสิทธิธยาภิรัต (เอียด) พระอาจารย์นำ ชินวโร แห่งวัดดอนศาลา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อาจารย์ชุม ไชยคีรี พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นต้น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สืบทอดวิชาของสำนักวัดเขาอ้อจากอาจารย์เอียด หรือพระครูสิทธิธยาภิรัต ซึ่งเป็นอาจารย์คนที่ 1 และอาจารย์เอียดได้ให้อาจารย์นำ ชินวโร เป็นผู้ช่วยถ่ายทอดวิชาแทนท่าน ในบางส่วนให้กับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

ชัยวุฒิ พิชะกุล⁷¹ ได้ศึกษาเรื่องคติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ได้กล่าวถึงวิชาไสยศาสตร์ที่เป็นหลักสำคัญของวัดเขาอ้อไว้ดังนี้

(1) เลกน้ำมันงาตีบให้เดือด ให้แข็ง แล้วทำพิธีป้อนให้ศิษย์รับประทานให้อยู่ยงคงกระพัน

(2) วิธีอาบว่านแช่ยาทำให้คงกระพันและป้องกันโรค

(3) พิธีหุงข้าวเหนียวดำรับประทานเป็นคงกระพันป้องกันโรคปวดสะเอว ปวดหลังและเป็นยาอายุวัฒนะ

(4) พิธีสอนให้สักยันต์ที่ตัวหรือร่างกายด้วยดินสอหรือมือทำให้คงกระพันชาตรีมหาอุด แคล้วคลาดและเมตตามหานิยม

(5) พิธีลงตะกรุด 1 ดอก 4 ดอก 5 ดอก 16 ดอก

(6) วิชาความรู้เกี่ยวกับฤกษ์ยามตามตำราพิชัยสงคราม หรือ

(7) วิชาความรู้ทางยารักษาโรค รักษาคนเป็นบ้า รักษากระดูกหัก กระดูกแตก ต่อกระดูก การรักษาตามตำราของวัดเขาอ้อต้องรักษาเพื่อการกุศล เมื่อนายแล้วทำอาหารคาวหวานไปถวายพระ

และในฐานะที่วัดเขาอ้อเป็นแหล่งศึกษาวิชาอาคมทางไสยศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในการรับผู้ที่เข้ามาเป็นศิษย์ของวัดจึงมีขั้นตอนในการรับบุคคลให้เป็นศิษย์ของวัดดังนี้

ชัยวุฒิ พิชะกุล⁷² ได้กล่าวถึงขั้นตอนการรับศิษย์ของวัดเขาอ้อ สรุปได้ว่า ในการรับบุคคลเข้าเป็นศิษย์ของวัดเขาอ้อถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีวิธีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การรับศิษย์ในวัยเด็กกับการรับศิษย์ในวัยผู้ใหญ่ ศิษย์ในวัยเด็กส่วนใหญ่จะเข้าไปเพื่อศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมจากวัดอยู่แล้ว โดยมีพระภิกษุเป็นผู้สอน การนำเด็กเข้าไปฝากเป็นศิษย์เพื่อศึกษาเล่าเรียนด้านไสยศาสตร์

การรับศิษย์ในวัยเด็กส่วนใหญ่เป็นเด็ก ซึ่งเป็นลูกชาวบ้านในละแวกใกล้ ๆ วัดที่ต้องการศึกษาเล่าเรียน พ่อแม่หรือญาตินำเด็กพร้อมเครื่องบูชาครูอันประกอบด้วย หมากพลู 9 คำ ดอกไม้ 9 ดอก รูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท และผ้าขาว 1 ผืน ถวายอาจารย์ เมื่อท่านรับแล้วจะให้โอวาทต่อหน้าศิษย์อื่น ๆ แล้วเริ่มให้เรียนวิชาการและวิชาไสยศาสตร์ สำหรับศิษย์ที่เป็นผู้ใหญ่ส่วนใหญ่จะสมัครเข้ามาเพื่อศึกษาทางไสยศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ทางสำนักวัดเขาอ้อจึงตั้งกฎไว้ว่า จะต้องมิใช่ศิษย์รุ่นพี่รับรองก่อนที่จะอาจารย์จะรับเป็นศิษย์ อันเป็นผลมาจากอาจารย์ไม่คุ้นเคยผู้ที่มาสมัครเป็นศิษย์จึงต้องให้ศิษย์รุ่นพี่เป็นผู้รับรองในทุกเรื่อง

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้สมัครเป็นศิษย์ของวัดเขาอ้อในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2473 (ปีแรกที่ได้รับราชการที่จังหวัดพัทลุง) และเป็นเวลาใกล้ค่ำ คือหลังจากปราบเสือลงที่บ้านห้วยกรวด ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ผู้ที่นำ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปสมัครเป็นศิษย์คือ นายชีครั่ง เหยียญซ่า ซึ่งเป็นคนนำทางไปจับเสือลงและมีความสนิทกับพระอาจารย์เอียดหรือพระครูสิทธิยาภิรัตเป็นพิเศษด้วยเป็นเพื่อนกัน และยังเป็นศิษย์ร่วมสำนักของอาจารย์ทองเฒ่า อดีตเจ้าอาวาสเขาอ้อด้วย พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้กล่าวถึงวิธีการสมัครเป็นศิษย์ของสำนักวัดเขาอ้อสรุปได้ว่า ในช่วงที่ไปสมัครเป็นศิษย์วัดเขาอ้อจะต้องนำพลู 9 คำ ดอกไม้ 9 ดอก ข้าวดอก 9 ดอก รูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม เพื่อไปบูชาเป็นธรรมเนียม เงินทองจะไม่รับเลยและผู้ที่ยอมรับความประพฤติของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ตามกฎของวัด คือ นายชีครั่ง เหยียญซ่า ด้วยเป็นศิษย์วัดที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปมาหาสู่อยู่เป็นประจำ หลังจากนั้นแล้วทางวัดได้เชิญประชุมกรรมการของวัดเพื่อพิจารณาในการรับ กรรมการก็จะเป็นศิษย์รุ่นก่อนอาจารย์เอียดและศิษย์รุ่นเดียวกันกับอาจารย์เอียด เจ้าอาวาสวัดตอนศาลา กรรมการสอบถามถึงเรื่อง "ความบริสุทธิ์" ของผู้สมัคร อันหมายถึงเรื่องการไม่ผิดลูกเมียของผู้อื่นซึ่งจะมีผลทำให้เสื่อมและเรียนวิชาอาคมไม่ได้ดังปรารถนา การตรวจสอบของคณะกรรมการในด้านต่าง ๆ เพื่อต้องการให้คนดีที่มีความตั้งใจจริงมาเรียนวิชาของวัดและไม่ต้องการให้คนไม่ดีมาเรียน เพราะจะทำให้นำไปใช้ในทางที่ผิด ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวอาจารย์และวัดด้วย และยังคนที่ไปผิดลูกเมียของผู้อื่นก็ยิ่งจะทำให้เสียชื่อ เพราะเมื่อเรียนวิชาอาคมไปแล้วอาคมไม่บังเกิดผลด้วย ทำผิดกฎและให้ถูกทำร้ายจนเสียชีวิต และอาจารย์เอียดยังสอน พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่า ผู้ที่เรียนวิชาของสำนักเขาอ้อแล้วจะต้องไม่ชู้ชลาด ชู้ยาย จะต้องเป็นคนกล้าหาญ ไม่กลัวคน ยิ่งเป็นตำรวจจะต้องไม่กิน

ลินบน ไม่ยกยกเบียดบัง ข้อห้ามสำคัญในการเรียนวิชาของสำนักเขาอ้อ คือ 1 ห้ามผิดลูกเมียผู้อื่น 2 ห้ามพูดเท็จ และ 3 ห้ามพูดคำพ้อ ต่แม่ และจะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด มิฉะนั้นของจะเสื่อม เช่น ผู้ที่กินน้ำมันงาที่ผ่านการปลุกเสกเมื่อทำผิมน้ำมันงาจะไหลออกมาทางรูขุมขน

หลังจากคณะกรรมการวัดรับเป็นศิษย์แล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ต้องปฏิบัติตน อยู่ยาวนานจึงจะได้เรียนวิชาไสยศาสตร์ พิธีกรรมที่สำคัญของวัดเขาอ้อที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้กระทำ เช่น การปลุกเสกน้ำมันงาติดจากอาจารย์เอียดให้คงกระพัน พิธีอาบว่นแช่ยาเพื่อ ความเชื่อที่ว่าให้หนังคงกระพันและป้องกันโรคผิวน้ำต่าง ๆ ไว้สำหรับการแช่น้ำยานั้น พล.ต.ต.ขุน- พันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “การแช่ว่นเคยแช่ถึง 5 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 และครั้งที่ 5 จะต้องแช่ที่วัดเขาอ้อ ถ้าจะเป็นพิธีที่สำคัญ อาจารย์เอียดจะไปกระทำที่วัดเขาอ้อเสมอด้วยให้ความเคารพต่ออาจารย์ คือ อาจารย์ทองเฒ่า” พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เคยแช่ว่นยาร่วมกับศิษย์วัดเขาอ้อที่สำคัญเช่น นาย แฉ้ง เพชรรัตน์ บ้านคอนนุด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อาจารย์นำ แก้วจันทร์ อดีตเจ้าอาวาส วัดดอนศาลา และ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช “เป็นคนทีลงไปแช่ในราง แช่ว่นได้นานที่สุดตามคำบอกกล่าวของอาจารย์เอียด เพราะคนอื่น ๆ อย่างเก่งก็ 5 ชั่วโมงเป็นอย่างสูง แต่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เริ่มแช่ตั้งแต่ 5 โมงเย็นไปขึ้นเอาตอนพระจันทร์เข้าเสร็จแล้วในวันรุ่ง ขึ้น” และอาจารย์เอียดเป็นคนนำ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ขึ้นจากรางยาเองรวมแล้ว พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช แช่ว่นนานถึง 14 ชั่วโมง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยังกล่าวต่อไปว่า “การ แช่ว่นที่ได้ขนาดนั้นจะต้องให้ความรู้สึกถึงความขมของว่นลงไปในลำคอถึงจะได้การ” นอกจากพิธีแช่ ว่นแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ทำพิธีหุงข้าวเหนียวดำรับประทานเพื่อทำให้เกิดความเชื่อ ในเรื่องคงกระพันและเพื่อป้องกันโรคต่างๆ รวมทั้งเป็นยาอายุวัฒนะอีกด้วย และได้ศึกษาวิชา อาคมด้านต่างๆ เช่น ให้คงกระพัน เมตตามหานิยม ความรู้ในเรื่องฤกษ์ยามตามตำราพิชัยสงคราม การดูลักษณะคน ความรู้ด้านโหราศาสตร์ ความรู้ในด้านการปฏิบัติตนเช่นการกิน การนอน การนั่ง การเดิน ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลทำให้ความเชื่อทางไสยศาสตร์มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “ถ้าไม่ได้เรียนวิชาไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อคงไม่สามารถสู้กับโจรในพื้นที่ ต่างๆ ได้เลย และคงจะไม่สามารถรักษาวีตเอาไว้ได้ เพราะเวลาจะเข้าไปจับโจรจะต้องสู้กับแบบ ประชิดตัวและถูกยิงจากอาวุธของโจรนานาชนิด”⁷³ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยังกล่าวอีกว่า “ใน การถ่ายทอดวิชาความรู้จะมีการถ่ายทอดอย่างละเอียดทุกขั้นตอน แต่ศิษย์จะต้องปฏิบัติตนให้อาจารย์ เกิดความเชื่อมั่นก่อนว่าเป็นคนดี”⁷⁴ และชัชวุฒิ พิชะกุล ได้กล่าวว่า “พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ผ่านพิธีการกินเพชรหน้าทั้งซึ่งพระครูสิทธิวิจิตร (เอียด) เป็นผู้ประกอบพิธีที่วัดเขาอ้อเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2473 โดยมีอาจารย์นำ แก้วจันทร์และพระในวัดดอนศาลาร่วมฉันด้วย”⁷⁵

รุ่ม เรืองมา กล่าวว่า “พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เคยไปศึกษาวิชาไสยศาสตร์จาก ไช่ เรืองมา หรือไช่ หนองไหล ซึ่งเคยเป็นอาจารย์ของกลัน คำทอง ไช่เรียมมามีความรู้ในเรื่องยาม (สุนจันทร์ กาหลา) และวิชานะจังจั้ง” จะเห็นได้ว่าการศึกษาไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราช เดช มีหลากหลายแต่ล้วนแล้วเป็นสำนักที่มีอาจารย์ที่มีชื่อเสียงจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

สรุปว่าไสยศาสตร์ที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ศึกษาเล่าเรียนจะมีอยู่ 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1. ให้ผลในทางเมตตามหานิยม 2. ให้ผลทางหนักระงับยวดยศกระหั้น 3. มีผลในทางแคล้วคลาดมหาอุด พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “การเลือกพระมาคล้องคือนั้นจะต้องเลือกดูจากอาจารย์ที่ทำพิธีปลุกเสกนั้นว่าเก่งในเรื่องไสยศาสตร์หรือไม่” และยังคงกล่าวต่อไปอีกว่า “ถ้าเราทำตัวเองให้ขลังและศักดิ์สิทธิ์พระเครื่องไหนก็ไม่ต้องพึ่งพา”

จากประวัติการศึกษาทางไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะเห็นชัดว่าเป็นภูมิปัญญาที่ทำให้ผู้เรียนและปฏิบัติทางเดียวกันนี้ยอมรับว่าเป็นผู้จริงและอยู่ในระดับที่เหนือผู้อื่นเพราะ 1. ศึกษาจากสำนักที่สืดยอดหลายสำนัก 2. เล่าเรียนและฝึกจนถึงจุดยอดของแต่ละสำนัก 3. ได้กระทำให้แวดวงเดียวกันประจักษ์และยอมรับ 4. การได้เป็นศิษย์วัดเขาอ้อนั้นเท่ากับได้ผ่านการทดสอบจริยวัตรว่าเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม และประกาศว่าจะรักษาวัดปฏิบัติที่ดีงามนั้นอย่างมั่นคงตลอดไป 5. การถือปฏิบัติเพื่อให้วิชาเหล่านั้นไม่เสื่อมถอยเป็นเสมือนประกาศให้คนอื่น ๆ ยอมรับว่าทำได้เหนือกว่าคนอื่นในทุกกรณี

ที่น่าสังเกตเกี่ยวกับเรื่องไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช คือคำที่ท่านว่า “ถ้าเราทำตัวเองให้ขลังและศักดิ์สิทธิ์พระเครื่องไหนก็ไม่ต้องพึ่งพา”

2.2 ภูมิปัญญาการนำผู้ร่วมอาจารย์ร่วมสำนักทางไสยศาสตร์มาใช้ให้เป็นคุณประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้อาศัยผู้ร่วมครูบาอาจารย์และร่วมสำนักทางไสยศาสตร์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งในแง่การสืบสวนสอบสวน การประนีประนอม การป้องปราม การขยายฐานอำนาจ การเสริมอำนาจ และการปราบ โดยอาศัยอาจารย์อันเป็นที่เคารพและต่างก็ยำเกรงเชื่อฟังเชื่อมประสานหรืออาศัยวัตรปฏิบัติที่อาจารย์สอนให้ยึดมั่นตรงกันและอาศัยความใกล้ชิดสนิทสนมกัน การเชื่อประชนซึ่งกันและกัน เป็นต้น

ในฐานะที่พระอาจารย์นำ แก้วจันทร์ เคยเป็นศิษย์ร่วมรุ่นและร่วมสำนักวัดเขาอ้อกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ดังนั้นเมื่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะออกปราบปรามครั้งสำคัญๆ มักจะนิมนต์พระอาจารย์นำ แก้วจันทร์ ให้ทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ให้ก่อนออกปราบปราม นับว่าเป็นอุบายอย่างดี เพราะถ้าเป็นโจรที่เป็นศิษย์อาจารย์เดียวกัน หรือเป็นศิษย์ของอาจารย์นำเอง ก็จะต้องหาทางหลบหนี ไม่กล้าต่อสู้กับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เพราะกลัวคำสาปแช่งจากพระอาจารย์ที่ประพฤติผิผกฏทางไสยศาสตร์ของสำนักนี้ ที่พระอาจารย์เคยให้สาบานไว้⁷⁶

กำนันพรม ทองหอม กำนันตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เคยเป็นศิษย์ร่วมสำนักเขาอ้อกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ดังนั้นถ้า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปปราบปรามที่อำเภอหาดใหญ่ กำนันพรม ทองหอม จะให้ความช่วยเหลือในการให้ที่พักพิง อาหาร และคอยเป็นสายให้⁷⁷

ซิด แยมไธ กล่าวว่า กำนันเล็ก คำคง ซึ่งเป็นกำนันตำบลห่านโพธิ์ ซึ่งเคยเป็นสาย และให้ที่พักพิงแก่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นประจำ ก็เป็นลูกศิษย์ของ ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทั้งในเรื่องการได้เรียนวิชาไสยศาสตร์และการนำไปปราบโจร⁷⁸

โกสั แก้วจันทร์ กล่าวว่า “เลื้อคำ คำคง ซึ่งเป็นน้องกำนันเล็กก็เป็นลูกศิษย์ขุนพันธรักษ์” และเลื้อคำ คำคง เล่าให้ผู้วิจัยฟังในช่วงที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่จังหวัด นครศรีธรรมราชว่า “ผมมาบ้านอาจารย์ขุนพันธรักษ์ ทุกปี บางครั้งก็มาช่วยปรับเปลี่ยนต้นว่านให้ ส่วน วิชาไสยศาสตร์ก็ได้ไปบ้างแต่ไม่ทั้งหมด”⁷⁹

2.3 ภูมิปัญญาการใช้ไสยศาสตร์เสริมตบะอำนาจอาวูที่ใช้เพื่อข่มขวัญและกำราบคู่ต่อสู้ให้ขยายดกลัว

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้หลักจิตวิทยาที่จะทำให้บรรดาผู้ที่คิดว่าตนเองเป็นคน คงกระพันชาตรีขาดความมั่นใจ และลดศรัทธาต่อเครื่องรางของขลังของตน ว่าไม่สามารถใช้ได้เมื่อ ต้องสู้รบปรบมือกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เพราะอาวูของท่านล้วนมีอำนาจวิเศษเหนือกว่า ของตนด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ (1) อาวูของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีอานุภาพสูงเพราะ ผ่านกรรมวิธีในการสร้างการผสมส่วนผสมวัตถุมงคลและวัตถุที่มีพลังอำนาจที่จะ “ปลอง” (ทำให้หมด ความขลัง) อาวูของผู้อื่นและ (2) เพราะวัตรปฏิบัติของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เคร่งครัด บริบูรณ์ แต่ของตนในฐานะที่ประกอบมีจรรยาพิยอม “ปลอง” ง่ายและอาจกลับให้โทษแก่ตน ดัง กรณีเคียง แก้วประสิทธิ์ อดีตเลขาธิการชุมโจรบ้านควนปิไ (ปัจจุบันเรียกว่าบ้านหัวควน) ชุมโจร กลุ่มนี้มีเลื้อเลาะห์ ราชพิทักษ์ เลื้อพราก จันทรดำ เลื้อช่วง ทองเจือ เลื้อมี ฤทธิ์เดช เลื้อร่วง จันทรทองหอม เป็นต้น ชุมโจรกลุ่มนี้มีหมอเขื่อน เพชรขวัญและพระอธิการพลัด ปัตติโย เจ้า อาวาสวัดหัวควน ซึ่งมีความเก่งกล้าทางไสยศาสตร์ ทำเครื่องรางของขลังให้ แล้วทดลองยิง ทดลองฟัน เคียง แก้วประสิทธิ์กล่าวว่า ไม่ว่าจะลับพริ้วให้คมขนาดไหนก็ได้แล้วทดลองฟันดู คม พริ้วจะไม่ระคายผิวผู้สวมเครื่องรางแม้แต่บ่อย ปืนก็ยิงไม่ออก แต่ก็แปลกที่ว่ากลุ่มโจรดังกล่าวนี้ไม่ กล้าที่จะต่อสู้กับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช “เมื่อสายมารายงานว่าขุนพันธรักษ์ราชเดช จะนำ ตำรวจมาขึ้นที่ปากพะยูนในวันไหน พวกโจรจะต้องเลิกภาระกิจทั้งหมดใครอยู่ที่ไหนก็ให้อยู่ประจำที่นั่น เช่น อยู่ควนก็ให้นอนควน อยู่พริกก็ให้นอนพริก อยู่เกาะก็ให้นอนเกาะ ห้ามเคลื่อนย้ายเด็ดขาด หลังจากนั้นก็จะทำพิธีแต่งตั้งตัวตามวิธีไสยศาสตร์แล้วพำนักาวนาคาถา ไม่มีใครกล้าท้าทายอำนาจ ขุน- พันธรักษ์ เพราะ ขุนพันธรักษ์ มีไสยศาสตร์แก่กล้าหนักแรง โดยปกติถ้าตำรวจคนอื่นนำกำลังมาขึ้น (นำกำลัง ไปปราบ) ถ้าสายมาบอกว่ากำลังตำรวจมาขึ้นที่พื้นที่ราบ โจรก็จะไปปล้นบริเวณเกาะ แต่ถ้าขุนพันธรักษ์ มาจะไม่มีการกล้าทำ ชาวบ้านนอนหลับเป็นสุขได้เลยไม่มีโจรไหนกล้าไปปล้น”⁸⁰

อาวูที่สำคัญของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้แก่ “ดาบแดง” เป็นดาบเหล็กน้ำพี้ ของพระยาพิชัยดาบหัก นักรบของเมืองพิชัย ซึ่งได้มาจากหลวงกล่ากลางณรงค์ ซึ่งเป็นลูกหลาน ของพระยาพิชัยดาบหัก ครั้งเมื่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปรับราชการที่จังหวัดพิจิตร (พ.ศ.

2486) ที่ด้ามของดาบจะหุ้มด้วยผ้าย่นดัดลงอักขรตามแบบโบราณ ซึ่ง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้นำไปให้อาจารย์ยังเจ้าอาวาสวัดปากคลองมะขามเฒ่าปลุกเสกให้พร้อมกับมิดพก เมื่อพ.ศ.2489 เมื่อย้ายไปรับราชการที่จังหวัดชัยนาท ได้ใช้ดาบนี้เป็นครั้งแรกในคราวปราบเสี้ยม หลังจากนั้น ได้นำไปใช้ปราบเสมอจนได้รับฉายาว่า “ขุนพันธดาบแดง”⁸¹ เพราะเมื่อนำไปปราบโจรจะเอาดาบใส่ถุงเพื่อสะดวกในการถือเดินทาง ถุงที่ใส่และสายสะพายทำเป็นขอบสีแดงเห็นได้อย่างชัดเจน หลังจากย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้กำกับกับการตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุงเมื่อ พ.ศ.2491 ได้ไปปราบเสือผัด เสือเลาหะ และพวกที่บ้านควนปีโห ชุมโจรบ้านควนปีโหจึงไม่กล้านำเครื่องรางของขลังของหมอเขื่อนและพระอธิการพลัดออกทำพิธีจนกับขุนพันธดาบแดงดังที่กล่าวมาแล้ว

การที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้สมัครเป็นบุตรบุญธรรมของหลวงกล้ากลาง-ณรงค์จนเป็นเหตุให้ได้ดาบคู่ดังกล่าวมาก็ดี การนำเอาดาบที่เชื่อกันว่าเป็นอาวุธของพระยาพิชัยดาบหักมาก่อนก็ดี รวมทั้งการเสาะหาอาวุธจากถิ่นไกลไปใช้ปราบโจรข้ามถิ่น ช้ามแดนก็ดี เหล่านี้ล้วนเป็นภูมิปัญญาหลายชั้น เพราะคนในแต่ละท้องที่มักเห็นของดี คนดี ในถิ่นของตนจนชินชาเห็นเป็นของสามัญ และมักจะตื่นเต้นกับสิ่งที่ไม่เคยเห็นหรือรู้ว่ามีเพียงหนึ่งเดียวอันเดียวเท่านั้น

นอกจากดาบคู่ดังที่กล่าวแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยังมีอาวุธอื่น ๆ ที่นิยมติดตัว คือ

มิดพก ยาวประมาณ 7 นิ้ว ด้ามทำด้ายยางช้าง เป็นมิดพกประจำตัวของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในช่วงออกปราบโจรทั้งภาคใต้และภาคกลาง มิดพกดังกล่าว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “ได้นำมิดเข้าปลุกเสกทำพิธีพร้อมทั้งด้ามในช่วงที่เดินทางไปปราบเสือฝ่ายปลุกเสกโดยอาจารย์ยัง เจ้าอาวาสวัดปากคลองมะขามเฒ่า อาจารย์ยังได้ลงอักขรบริเวณ ‘สันมิด’ มิดดังกล่าว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยังใช้อยู่จนถึงปัจจุบันนี้”⁸²

สนับมือ ทำด้วยเหล็กทองเหลือง ซึ่งจะนำติดตัวไปเสมอ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “สนับมือมักไม่ได้ใช้เพราะดึงมาใช้ไม่ทัน”⁸³

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า “ที่ใช้ดาบ มิดพก สนับมือ และปืนสั้น เพื่อเป็นการข่มขวัญโจรภาคกลาง เพราะโจรภาคกลางมีอาวุธที่มีคุณภาพสูง แต่ก็ถูกจับได้ทั้งๆ ที่เรามีแต่ดาบเป็นอาวุธ และเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้โจรเกรงกลัว”⁸⁴

2.4 ภูมิปัญญาการใช้วิธีการทางไสยศาสตร์เป็นเครื่องกระชับความสัมพันธ์และจงใจให้เลิกประพฤติชั่ว

สืบเนื่องจาก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นศิษย์รุ่นแรกๆ และเป็นศิษย์อาวุโสของสำนักเขาอ้อ และได้มีโอกาสรับการถ่ายทอดความรู้ทางไสยศาสตร์ในด้านต่างๆ อย่างละเอียดลึกซึ้ง และต่างศรัทธากันว่าเป็นผู้ที่สามารถทำพิธีปลุกเสกเครื่องรางของขลังและวัตถุมงคลถูกต้องสมบูรณ์และมีอำนาจสูง เหตุนี้จึงทำให้ทั้งตัว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช หรือสิ่งที่ผ่านกระบวนการทาง

โดยศาสตราจารย์พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่คนทั่วไปไม่หา จึงเป็นการง่ายที่จะใช้วิธีการทางไสยศาสตร์เป็นเครื่องกระชับความสัมพันธ์หรือจิตใจให้คนเหล่านั้นเลิกประพฤติชั่วได้วิธีหนึ่ง

ตัวอย่างการใช้วิธีการทางไสยศาสตร์เป็นเครื่องกระชับความสัมพันธ์เห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่าง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กับ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ ผู้ซึ่งเป็นรุ่นน้องและเป็นผู้ได้บังคับบัญชาเมื่อครั้งรับราชการร่วมกันที่จังหวัดพัทลุงเมื่อพ.ศ.2491 ทั้งสองคนต่างก็เคยเป็นศิษย์ร่วมสำนักวัดเขาอ้อ และต่างก็เป็นศิษย์ของพระครูสิทธิยาภิรัต (อาจารย์เอียด) ด้วยกัน กล่าวคือ ได้ร่วมกันแช่ขี้เถ้ากินน้ำมันงา กินขี้เถ้าโดยมีพระสิทธิยาภิรัตเป็นผู้ทำพิธีให้ด้วยกัน ครั้นได้ทำงานร่วมกันในช่วงที่รับราชการที่จังหวัดพัทลุง ในฐานะที่ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ เป็นอยู่ได้บังคับบัญชา เคยไปจับผู้ต้องหาด้วยกันเสมอหรือบางครั้ง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มอบหมายให้ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ เป็นหัวหน้าชุดออกไปปราบ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ กล่าวว่า จะเรียก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่า "อาจารย์" ทุกคำ ไม่เคยเรียก "ผู้บังคับ" ในการปฏิบัติตนก็เจริญรอยตาม เช่นการนำไสยศาสตร์ไปใช้ ก็จะอยู่ภายใต้กรอบของคุณงามความดีและศีลธรรมวางตัวตามเงื่อนไขหรือข้อห้ามของวิชาไสยศาสตร์อย่างเคร่งครัด จนได้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้กำกับการตำรวจเขต 8 และได้เลื่อนยศ เป็นพลตำรวจตรีเช่นเดียวกับขุนพันธรักษ์ราชเดช⁸⁵

พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ ได้ชื่อว่าเป็นนายตำรวจมือปราบทำให้ได้รับรางวัลเหรียญกล้าหาญจาก พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และเป็นรุ่นแรกของตำรวจภูธรที่ได้รับรางวัลนี้ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ กล่าวว่า "การถือไสยศาสตร์นอกจากเครื่องรางติดตัวแล้วการแช่ขี้เถ้า กินน้ำมันงา เพื่อให้นั่งเหมียว เรือนคาถาในขี้เถ้าไม่ออกนั้น นอกจากใจชอบแล้ว ยังเป็นหลักจิตวิทยาอย่างหนึ่งทำให้ผู้ร้ายเห็นว่านายตำรวจผู้นี้เป็นศิษย์มีอาจารย์เหมือนกัน เพราะสมัยนั้นเชื่อไสยศาสตร์เพื่อเป็นการข่มขวัญกัน"⁸⁶

ปรีชา สว่างนิพันธ์ ผู้ได้บังคับบัญชาของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช อีกคนหนึ่งกล่าวว่า "ในการให้ความรู้ทางไสยศาสตร์แก่ผู้ได้บังคับบัญชาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มักได้แก่วิชาแคล้วคลาด หนังสือเหี่ยว และมักจะนำผู้ได้บังคับบัญชาไปร่วมแช่ขี้เถ้าที่วัดดอนศาลาและวัดเขาอ้อบ่อยครั้ง"⁸⁷

ในส่วนที่เกี่ยวกับประชาชนทั่วไป **ปรีชา สว่างนิพันธ์** กล่าวว่า "การเข้าถึงประชาชนให้ได้นั้น จะต้องรู้ว่าประชาชนต้องการอะไร อาจารย์ขุนพันธรักษ์ราชเดชสมัยนั้นที่เข้าถึงประชาชนได้เป็นอย่างดี เพราะในสมัยนั้นไม่มีใครที่ไม่ต้องการวิชาคาถาอาคมประเภทอยู่ยงคงกระพัน หนังสือเหี่ยว ตัวอาจารย์เองคนทั่วไปเลื่อมใสอยู่แล้วในเรื่องคงกระพัน คนบางกลุ่มบางคนก็มาขอเรียนวิชา ซึ่งเป็นการผูกสัมพันธ์อันดีอย่างหนึ่ง"⁸⁸

ประชิด บุญญานุวัตร กล่าวว่า "ตำรวจบางคนเช่น พล.ต.ต.ประยูร สุขะนันท์ อดีตผู้กำกับพัทลุง เคยเลี้ยงวัวชนไว้ เพื่อไว้สืบหาข่าวโจรผู้ร้าย เพราะเด็กที่ทำหน้าที่เลี้ยงวัวจะมาจาก

หลายๆ พื้นที่ จึงสืบหาข่าวได้ง่าย การได้เลี้ยงวัวชนด้วยกันทำให้เสมอว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความสนิทสนมกัน และจะเล่าเรื่องราวให้ฟังทั้ง ถือได้ว่าเป็นการเลี้ยงวัวเพื่อการเมือง ภายหลังมีตำรวจหลายคนเลี้ยงวัวชนตามเพื่อเอาใจนาย⁸⁹ การใช้เครื่องรางของขลังผูกมิตรกับประชาชนที่สนใจทางไสยศาสตร์ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็ถือได้ว่าเป็นหลักจิตวิทยาแล้วก็เพื่อการเมือง เพื่อจะได้ทำให้รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน

ห้วยแหล่บี่ ฤทธิ์โต ชาวไทยมุสลิม บ้านม่วงทวน ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นผู้มีวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์ตามสายครูมุสลิม มีความรู้และความชำนาญการเลือกสรรและการใช้กริชเป็นอาวุธ เป็นผู้ที่ใจทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมให้การเคารพนับถือ เพราะเป็นผู้ทำเครื่องรางประเภทตะกรุดที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "สายเอวแดง" เพราะตะกรุดของห้วยแหล่บี่จะห่อด้วยผ้าสีแดง (ตะกรุดแบบนี้ห้วยหนู ฤทธิ์โต บุตรชายของห้วยแหล่บี่ ยังทำสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน) ต่อมาห้วยแหล่บี่ ฤทธิ์โต ได้มักคุ้นกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็ด้วยนิสัยรักชอบวิชาไสยศาสตร์ตรงกัน ต่อมา พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะไปยิงเสือพิณ พรหมชูแก้ว ซึ่งเป็นญาติกับห้วยแหล่บี่ (ทางฝ่ายป้า) ห้วยแหล่บี่จึงขอร้องไม่ให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยิงพิณพรหมชูแก้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงไม่ยิงตามที่ถูกขอร้อง แต่ได้ขอให้ พิณ พรหมชูแก้ว เลิกลักขโมยโดยเด็ดขาด พิณ พรหมชูแก้ว จึงเลิกเป็นโจร และยังมีชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน⁹⁰ อันนี้คือภูมิปัญญาที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้อาศัยวิชาไสยศาสตร์กระชับความสัมพันธ์ และเป็นอำนาจต่อรองให้โจรเลิกประพฤติชั่วเป็นการปราบปรามได้โดยทางอ้อม

2.5 ภูมิปัญญาการใช้ไสยศาสตร์เสริมขวัญ และกำลังใจผู้ร่วมงาน และชมขวัญฝ่ายตรงกันข้าม

โดยปกติแล้วผู้ทำหน้าที่ในการออกรบต้องเลี้ยงอันตรายในด้านต่างๆ เช่น ตำรวจทหาร มักจะมีของซึ่งคอยให้ขวัญและกำลังใจ พวกตำรวจ ทหารมักจะมีเครื่องรางของขลังไว้ประจำตัวเสมอ เพื่อไว้ป้องกันภัยและเป็นขวัญกำลังใจ สมนึก ยอดแก้ว กล่าวว่า "พวกตำรวจยุคทุกสมัยมักพกพาเครื่องรางของขลังทั้งเพ มีทั้งพระเครื่อง ตะกรุด เสื้อยันต์"⁹¹ ผวน สุมาสระไถ่ กล่าวว่า "ร้อยทั้งร้อยของตำรวจจะมีเครื่องรางของขลังทั้งนั้น ส่วนใหญ่จะมีตามความเชื่อว่า หลวงพ่อโหน่งก็จะไปเอามาจากหลวงพ่อนั้น"⁹² ไกล่ แก้วจันทร์ กล่าวว่า "ขุนพันซ์ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตำรวจศรัทธาในไสยศาสตร์เพิ่มขึ้น และตำรวจเชื่อในไสยศาสตร์ แต่ก็ถือไม่เคร่งเหมือนขุนพันซ์ฯ หรือแม้กระทั่งลูกศิษย์ของขุนพันซ์เองก็ถือไม่เคร่งเท่าขุนพันซ์ฯ"⁹³

การที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สำแดงให้เห็นชัดเจนว่าศรัทธาและถือปฏิบัติทางไสยศาสตร์อย่างเคร่งครัดจนคนทั่วไปถือว่าท่านเป็นแบบฉบับของผู้ที่มีศรัทธาและวัตรปฏิบัติในเรื่องนี้ อันนี้คืออุปนิสัยอันหนึ่งที่เป็นขวัญและกำลังใจทั้งของตัวเองและของผู้ที่ร่วมงาน

วิจิตร นาคกรกฎ เป็นนายตำรวจคนหนึ่งที่ถูกไสยศาสตร์เพราะเคยเห็นผลที่พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช และคณะถูกโจรยิงแล้วไม่ถูกแม้แต่ครั้งเดียว ปัจจุบันได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จาก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไว้เป็นจำนวนมาก และเชื่อว่าไสยศาสตร์สามารถป้องกันภัยได้จริงเพราะเคยประสบมาแล้วกับตัวเอง และประสบมาพร้อมกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะไสยศาสตร์มักจะทำให้คนเชื่อตามกันมาเสมอ เช่น ใครนำพระองค์ไหนมาคล้องคอแล้วประสบอุบัติเหตุเมื่อปลอดภัยก็จะเชื่อว่าพระองค์นั้นคุ้มครอง⁹⁴

ทวี แสงเพชร ซึ่งเป็นพี่ชายของผู้วิจัยและทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์คนหนึ่ง เคยเล่าให้ฟังว่าตำรวจที่เข้าไปปราบผู้ก่อการร้าย เมื่อออกจากป่าแล้วหน่วยใหม่จะเข้าไปก็จะขอยืมพระเครื่องของคนที่ถูกปล่อยภัยกลับมา แล้วนำไปคล้องคอต่อไป

สมนึก ยอดแก้ว กล่าวว่า "พวกที่กลับมาจากสงครามเวียดนามก็เช่นกัน เมื่อกลับมาแล้วพวกที่จะไปใหม่ก็จะขอยืมบ้าง ขอซื้อเครื่องรางของขลังไปใช้ต่อ"⁹⁵ จะเห็นได้ว่าตำรวจและคนทั่วไปมีความเชื่อถือตามประสบการณ์ คือ รู้ว่าใครมีประสบการณ์ทางไสยศาสตร์อย่างใดก็จะเชื่อถือตามแบบนั้น ผู้ที่เห็นประสบการณ์จาก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็จะเชื่อตาม พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ลูกศิษย์ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ส่วนใหญ่เชื่ออย่างยึดมั่นถือมั่น ตำรวจที่เชื่อถือไสยศาสตร์และเป็นลูกศิษย์ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช โดยตรง เช่น พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ พ.ต.ท.วิจิตร นาคกรกฎ จ.ส.ต.จำเนียร นาคะวิโรจน์ พ.ต.ท.เกียรติ ศรีทิพย์ พ.ต.อ. ราชศักดิ์ จันทรัตน์ จ.ส.ต.แสน ละปะทา จ.ส.ต.ลพ เพชรนวลปาน เป็นต้น ส่วนใหญ่จะเสียชีวิตแล้ว เครื่องรางของขลังและวิชาทางไสยศาสตร์ล้วนเป็นเครื่องส่งผลให้เกิดเป็นขวัญและกำลังใจแก่ผู้ที่นับถือทั่วไป

ความขลังของไสยศาสตร์น่าจะเป็นที่เข้าใจกันดีในนักเลงไสยศาสตร์ด้วยกันว่าต้องอาศัยปฏิบัติที่เป็นสำคัญ ไสยศาสตร์เป็นอุปายปรุงแต่งเพื่อเป็นขวัญกำลังใจดังจะเห็นได้จาก

วิจิตร นาคกรกฎ กล่าวว่า "ครั้งหนึ่งได้ไปตรวจราชการกับอาจารย์ ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา คณะที่ไปตรวจราชการได้ไปแะนมัสการพ่อท่านคล้าย วัดสวนขัน ที่จันดี ทางคณะได้ให้พ่อท่านคล้ายลงกระหม่อม ท่านลงให้สองคนเท่านั้น คือ ผมกับอาจารย์ขุนพันธ์ คนอื่นๆ พ่อท่านคล้ายไม่ลงให้ ท่านให้เหตุผลว่าต้องไปทำพิธีเกิดใหม่ก่อน"⁹⁶

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็จะชี้ให้เห็นเป็นอุปายให้สังเกตว่าไสยศาสตร์ต้องใช้กับศาสตร์อื่น ๆ เช่น กล่าวว่า "ในการเกลี้ยกล่อมให้โจรมาเป็นพวกก็ต้องใช้วิชาทั้งไสยศาสตร์และวาทิลปะในการพูด"⁹⁷

วิจิตร ไตรสุวรรณ กล่าวว่า "อาจารย์ขุนพันธรักษ์ราชเดชจะใช้ไสยศาสตร์คู่กับใช้อย่างอื่น ๆ ประกอบในการปราบโจรทุกครั้ง"⁹⁸

ภูมิปัญญาการนำคติทางไสยศาสตร์เปลี่ยนปมด้อยเป็นปมโด่ง

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ภูมิปัญญาเฉพาะตัว (ภูมิปัญญาวิสามานยน) แก่จุดอ่อน อาจทำให้ชาวบ้านหรือผู้ได้บังคับบัญชาหรือโจรชาดความศรัทธาให้เป็นจุดเด่นที่น่าศรัทธายิ่งขึ้น โดยการลักทาบรอยแผลเป็นที่เกิดจากถูกเลื่อยหรือเลื่อยพุ่มกุดที่บริเวณท่อนแขนซ้ายเมื่อครั้งต่อสู้กัน เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2473 ซึ่งเป็นตอนที่เริ่มออกปราบปราม โดยวิธีลักทาบรอยแผลนั้นเป็นรูปตามรอยแผลที่ถูกกัด

การเอาคติทางไสยศาสตร์ประเภทการลักมาใช้ซึ่ง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวถึง คติความเชื่อด้านนี้ว่าการลักนั้นอาจจารึกได้ตามที่ต่าง ๆ เช่น ตามร่างกาย แขน มือ กระหม่อม และมีหลักว่าจะลักเป็นรูปอะไรไว้ ณ ที่ใด ได้แก่

รูปหนูมานมี 2 มือ หรือหนูมานมี 4 มือ จะต้องลักเหนือร่มผ้าขึ้นไป เชื่อว่าให้ผลทางด้านมีเรี่ยวแรงมาก

รูปพาลี 1 ตัว ให้ผลทางด้านมีเรี่ยวแรง อดทน

รูปลิงลม 1 คู่ ลักบริเวณตะโพก เชื่อว่าทำให้มีเรี่ยวแรงมาก

รูปหมู 1 คู่ ลักบริเวณตะโพกทำให้คงกะพัน

รูปราหูอมจันทร์ ลักบริเวณสีข้างทั้งสองให้ผลทางด้านเมตตามหานิยม

รูปยามพม่าแหกคุกและยามอุปากอง ลักบริเวณแขนทั้งสองข้างเพื่อสะดวกในการถู ฤกษ์ยาม

รูปราชสีห์ ลักบริเวณลำตัว เพื่อให้มีตบะและอำนาจ ถ้าผู้ใดลักรูปราชสีห์แล้วไม่ต้องลักรูปเสือก็ได้ เพราะราชสีห์มีอำนาจเหนือกว่า

รูปหมูมือ ลักบริเวณสันมือหรือลักทั้งสิบนิ้ว และบริเวณข้อศอกทั้งสองข้าง ให้พลังหมัดมือ เมื่อชกใครแล้วสามารถทำให้ล้มทันที หรือถึงสลบ แต่มีข้อห้ามว่าอย่าเอาไปเชกศีรษะของใคร เพราะจะทำให้ไม่เป็นมงคล

ยุทธวิธีการใช้พลังความศรัทธาทางไสยศาสตร์ข่มขวัญแทนการปะทะด้วยกำลัง

คำกล่าวขานเล่าลือที่ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นผู้ที่มีพลังอำนาจทางไสยศาสตร์เป็นเลิศจากปากต่อปากโดยผ่านคำบอกเล่าจากผู้ร่วมงานที่ดี จากประชาชนก็ดี ยิ่งมีมากและหนักแน่นขึ้นยิ่งส่งผลให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับการกล่าวขวัญยกย่องว่าเป็นมือปราบหนังเหนียว ส่งผลทางจิตวิทยาข่มขวัญได้ยิ่ง ๆ ขึ้น ทำให้โจรเกิดความเกรงกลัวต้องหลบหนีหรือเลิภัยการปะทะ จนเลิกรากลับตัวเป็นคนดีก็มี ดังนั้นจึงมีผู้รับรู้และเชิดชวยต่อความวิเศษใน

เรื่องนี้ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช โดยผ่านการเล่าชานมากกว่าจะกล่าวพิสูจน์ด้วยตนเอง ดังเช่น

อดีตเสือเคียง แก้วประสิทธิ์ กล่าวว่า “ไม่มีใครกล้าท้าทายอำนาจขุนพันธรักษ์ เพราะขุนพันธรักษ์ มีไสยศาสตร์แก่กล้าหนักแรง”⁹⁹

พล.ต.ท.วิจิตร นาครภูฏ ผู้ได้บังคับบัญชาคนหนึ่ง กล่าวว่า “ในการออกไปปราบปรามโจรตามพื้นที่ต่างๆ อาจารย์ขุนพันธรักษ์ เคยถูกยิงด้วยปืนหลายชนิดแต่ไม่ถูก แต่ถ้าถูกก็จะได้ไม่เข้า เพราะอาจารย์มีวิชาในด้านคงกระพัน ทั้งหนัง เนื้อ กระดูกคงกระพันทั้งหมด”¹⁰⁰

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช¹⁰¹ ได้เขียนเล่าถึงประสบการณ์ในเรื่องของการยิงไม่ออกสรุปได้ว่า ในช่วงที่ท่านไปปราบเสือสังพร้อมด้วยคณะ ขณะออกไปล้อมจับเสือสังได้เกิดการต่อสู้กันและมีการไล่ยิงเสือสังห่ากันประมาณวาเดียว ต่างฝ่ายต่างยิงกันแต่ปรากฏว่าไม่มีเสียงปืนดังเลยทั้งสองฝ่าย จนพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช นึกว่ากระสุนปืนใกล้หมด จะบรรจุใหม่ก็ไม่ได้เพราะจะเปิดโอกาสให้ผู้ร้ายทำร้ายเอาได้ขุนพันธรักษ์ ได้กล่าวว่า ที่เสือสังยิงท่านไม่ออกนั้น เพราะท่านได้อุณาโลมหน้าหมวกกับตะกรุดทองสองดอก ของท่านกาชาดวัดวังตะวันตก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช หลังจากนั้นได้มีการต่อสู้กันด้วยวิชามวยไทยและท่านก็สามารถปราบเสือสังได้

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าในการปราบโจร *อะแวนะดอ ดาและ* เมื่อปี พ.ศ.2481 ซึ่งเป็นโจรชาวไทยมุสลิมที่มีความเหี้ยมโหดมาก ปล้นและฆ่าเจ้าทรัพย์ด้วยวิธีการเอากริชปักที่บริเวณลำคอ กดลงไปจนถึงหลอดลมแล้วหมุนกริช แล้วดึงออกมา เพื่อให้ตายอย่างโหดเหี้ยม โดยเฉพาะคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ *อะแวนะดอ ดาและ* ใช้ไสยศาสตร์ทั้งของไทยพุทธและของไทยมุสลิม อาวุธทุกชนิดไม่สามารถทำร้าย *อะแวนะดอ ดาและ* ได้ การไปจับกุมที่นาริवाल ครั้งนั้นต้องใช้ตำรวจไปตั้งกองปราบพิเศษ ที่จังหวัดนาริवाल ต้องเกณฑ์ตำรวจจากจังหวัดสงขลา ยะลา ปัตตานี และนาริवालเข้าปราบ ที่ปราบสำเร็จเพราะ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (ขณะนั้นยศ ร.ต.อ.) เข้าไปจับแบบประชิดตัว ท่านกล่าวว่าเน้นว่า “*อะแวนะดอ ดาและ* ถ้าเป็นคนธรรมดาต้องตาย เพราะยิงด้วยปืนหลายชนิดไม่ถูกบ้าง ไม่เข้าบ้าง หม่อมราชวงศ์สะอ้านเคยใช้ปืนกลขนาดบรรจุ 72 นัดยิง *อะแวนะดอ* ก็ยิงเฉยๆ เราได้ใช้วิธีการชกครึ่งจุมครึ่งปาก จึงสามารถจับ *อะแวนะดอ* ได้”¹⁰² หลังจากจับได้ถูกนำไปฝากขังที่เรือนจำจังหวัดนาริवालเพื่อรอการตัดสินของศาล *อะแวนะดอ*ฯ ได้ดื่มยาพิษและเสียชีวิตในเรือนจำ และจากการปราบนั้นชาวไทยมุสลิมให้ฉายา พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่า “รายอกะจี” อันหมายถึง เล็กพริกขี้หนู¹⁰³ อันนี้แสดงถึงพลังหมัดของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่เอาชนะพลังไสยศาสตร์ของ *อะแวนะดอ ดาและ*

ประเภทและวิธีการทางไสยศาสตร์ที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ บำรุงขวัญและ/หรือชมขวัญ

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ผู้รอบรู้ทางไสยศาสตร์ ได้กล่าวถึงประเภทและวิธีการนำไสยศาสตร์มาปรับใช้สำหรับบำรุงขวัญผู้ร่วมงานและ/หรือชมขวัญฝ่ายตรงกันข้าม ที่ได้จากคำบอกเล่าของท่านเองจากศิษย์และจากคำบอกเล่าของผู้ที่เคยเกี่ยวข้องได้แก่

ประเภทโหราศาสตร์ เป็นความเชื่อที่ว่าด้วย ฤกษ์ ยาม วันดี ทิศดี ที่ดี เป็นต้น

ฤกษ์ดี คือ ฤกษ์ที่เป็นมงคลสมควรแก่วิธีการเป็นเรื่องราว เช่น เพชรฤกษ์ ทำให้กล้าแข็ง ราชาฤกษ์ ทำให้ใหญ่โตโด่งดัง นารีฤกษ์ ทำให้อ่อนนวล เป็นต้น

ยาม ในฤกษ์ยังแบ่งเป็นยามอีก โดยแบ่ง 1 วันออกเป็น 16 ยาม คือยามกลางวัน 8 ยาม กลางคืน 8 ยาม 1 ยามเท่ากับ 1 ชั่วโมง 30 นาที กลางวันนับตั้งแต่ 06.00 น. - 18.00 น. กลางคืนเริ่มตั้งแต่ 18.00 น. - 06.00 น. ยามมีหลายชนิด เช่น แม่ยาม หรือเรียกว่ายามใหญ่ ยามอุบาทว์ ยามทมิฬแหกคุก ยามบึงกะริมา ยามสามดา ยามสุริย์จันทร์กาลา หรือเรียกว่า ยามลมหายใจ นำไปใช้ในการกินการนอนหรืออริยาบทต่างๆ เพื่อฝึกนิสัยให้ไม่ประมาท

วันดี คือ วันที่เหมาะแก่การทำสิ่งนั้น ๆ และไม่ตรงกับวันต้องห้าม เช่น วันกาลโยค ของปี วันจุม วันทักทิน เป็นต้น ถ้าจะกระทำฝ่ายคงทนกล้าแข็งก็ให้ใช้ วันแข็ง มีวันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี วันเสาร์ ถ้ากระทำในทางเมตตา โชคลาภ ค้าขายให้ทำใน วันอ่อน คือ วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์

ทิศดี ทางไสยศาสตร์ถือว่าทิศเป็นของสำคัญ ต้องนำเอาทิศมาประกอบด้วย คือ ทำพิธีต้องป้ายหน้าไปสู่ทิศเทวดาซึ่งถือว่าเป็นทิศมงคล การเดินทาง การต่อสู้จะยึดถือกันอย่างมั่นคง เช่นครั้งแรกจะป้ายหน้าไปสู่ทิศที่เป็นมงคลก่อน แล้วจึงเคลื่อนย้ายไปทิศอื่นได้ ทิศต้องห้าม ได้แก่ ทิศผีหลวง หลาวเหล็ก ทิศราหู ทิศพระกาฬ การย้อนเกล็ดนาคร เป็นต้น

ที่ดี คือ สถานที่เป็นมงคล อันสมควรจะทำเครื่องรางของขลัง เช่น ตะกรุดโทน ของวัดปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอสิงห์ จังหวัดชัยนาท ต้องทำในน้ำ บางอย่างต้องทำที่โคนไม้ใหญ่ ในป่าช้า ทางสามแพร่ง ในอุโบสถ เป็นต้น

ประเภทการลงเลขยันต์ต่าง ๆ ยันต์ คือ รูปต่าง ๆ ที่เขียนลงในผ้าหรือโลหะ ยันต์นั้นมีรูปร่างต่าง ๆ มากมาย เช่น รูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม หลาย ๆ เหลี่ยม รูปวงกลม นอกจากนี้แล้วยังมีรูปสัตว์ รูปพระ รูปเทพ เป็นต้น การลงยันต์จะต้องมีพิธีกรรมเป็นเรื่องราว ๆ มีเครื่องบูชา เครื่องใช้ สถานที่ ฤกษ์ยาม เวลา ทิศทาง ผู้ที่ทำหน้าที่ลงยันต์ต้องเป็นผู้รอบรู้และเป็นคนขลังด้วยก็จะเป็นเรื่องดี

ประเภทการสัก เป็นความเชื่อที่สามารถทำให้เกิดเมตตามหานิยม เกิดลาภผล คลาดแคล้ว คงทน การสักจะใช้หมึกสีต่างๆ และบางครั้งก็จะมีสักด้วยน้ำมันงา แต่จะมองไม่

เห็นลายสัก มีข้อห้ามบางอย่างในการสัก เช่น หนุมานแผลงฤทธิ์ห้ามมิให้สักอย่างเด็ดขาด ถ้าสักแล้วเชื่อกันว่าจะเป็นบ้าหรือติดคุก อาจารย์ที่สักอาจจะป่วยได้ หนุมานห้ามสักได้ร่มผ้า ลิงลมให้สักที่ตะโพกเพียงตัวเดียว ถ้าสักสองตัวอาจารย์เดียวกันเชื่อกันว่าจะติดคุก แต่ถ้าคนละอาจารย์จะไม่เป็นไร

ประเภทเครื่องรางของขลัง เครื่องรางของขลังที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ประเภทพระเครื่องจะใช้พระสมเด็จฯ หลวงพ่อทวดวัดช้างให้รุ่นแรก ซึ่งได้รับมาจากพระครูวิสัยโสภณ และอาจารย์วัดทรายขาว จังหวัดปัตตานี พ่อท่านคล้ายวัดสวนขัน อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พระพิจิตรเมตขันธ์ พระพิจิตรเกศศต ซึ่งได้รับมาจากจังหวัดพิจิตร เครื่องรางของขลังที่สำคัญ เช่น ตะกรุดพระครูภาวนา วัดวังตะวันตก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ของหลวงพ่อช่วยวัดสวนปาน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และตะกรุดซึ่งขุดพบที่วัดนางตรา

ประเภทคุณไสย วิธีการทำคุณไสยของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่ใช้ปราบโจรมีอยู่หลายวิธี ดังนี้

การทำชะมบ ทำให้โจรอ่อนกำลังลง วิธีการดังกล่าวทำโดยก่อนจะไปจับใคร พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช นำเอาผ้าขาวม้ามามัดให้เป็นรูปคนให้มีหัวมีแขนมีขาให้ครบ เมื่อทำหุ่นแล้วก็ให้นึกถึงรูปร่างหน้าตาของโจรคนนั้น นึกให้เห็นไปถึงตับไตไส้พุงของโจรออกมาจากตัวหุ่น หลังจากนั้นนำไปวางให้นอนขวางประตูเอาไว้ให้คนอื่น ๆ เดินข้ามไปข้ามมา แต่ต้องกำชับไม่ให้เดินสะดุดรูปเพราะจะทำให้ไม่บังเกิดผล วิธีการดังกล่าว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีความเชื่อว่าทำให้โจรมีกำลังน้อยลง

ประเภทคาถาอาคม คาถาอาคมที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช นำไปใช้ในการปราบปรามมีดังนี้

ประเภทการใช้คาถาปราบ คาถาปราบนี้ใช้ทั้งปราบที่และปราบคนที่จะไปจับ สำหรับคนที่จะไปจับเมื่อใช้คาถาปราบแล้วจะทำให้เครื่องรางของขลังของผู้ถูกปราบเสื่อมอำนาจลงหรือเรียกว่า "ปลอง"

ประเภทการใช้คาถาสังสุณย์ คาถานี้ทำเพื่อปลุกเสกกระสุนเพื่อนำไปยังคนที่คงกระพันหนังเหนียว ทำโดยเสกกระสุนป็นด้วยคาถาสังสุณย์แล้วเอาลูกกระสุนเข้าไปในปาก แล้วเอปากกัดกระสุนเพื่อนำไปบรรจุกระบอกปืน จะสามารถทำให้ยิงคนที่ยิงไม่ออก ยิงไม่เข้าได้ผล

ประเภทการใช้คาถาพังเหยียน เป็นคาถาที่สำคัญอย่างหนึ่งจะกระทำก่อนจะออกไปปราบโจรทุกครั้ง เชื่อกันว่าสามารถล่วงรู้เหตุการณ์ข้างหน้าได้ เช่น รู้ว่าจะจับโจรได้สำเร็จหรือไม่ จะเกิดเหตุร้ายหรือไม่ **วิจิตร นาคกรกฎ** กล่าวว่า "ก่อนออกไปปราบโจร พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะต้องนั่งภาวนาโดยใช้คาถาพังเหยียนทุกครั้ง และสามารถบอกได้ว่าจะออกไปปราบโจรได้หรือไม่"¹⁰⁴

การกระทำพิธีพลิกแผ่นดิน โดยการเสกก่อนดิน แล้วโยนข้ามหลังคาบ้านที่ต้องการ ให้เจ้าของบ้านที่มีวิชาอาคมและเครื่องรางของขลังเสื่อม หรือปลอง เช่น การไปจับ กลับ คำทอง ที่ บ้านนาง ตำบลบ้านนา อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร (ปัจจุบันคือกิ่งอำเภอศรีนครินทร์) หลังจาก กลับ คำทอง หนีไปแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวไว้ว่า

“ได้ทำพิธีพลิกแผ่นดินโดยการกลับหัวบ้านโดยของ กลับ คำทอง โดยเอาด้านบนลงล่างแล้ว เอาด้านล่างขึ้นไปพาดแทนที่ แล้วลงอักขระไว้ที่หัวใด หลังจากนั้นก็ภาวนาคาถาปราบมนุษย์เดินรอบ บ้าน 3 รอบ ทำพิธีเสกก่อนดินลงอักขระแล้วโยนข้ามหลังคาบ้าน 3 ก่อนเป็นอันเสร็จพิธี กลับ คำทอง ซึ่งแอบดูอยู่ไม่กล้าขึ้นบ้านของตน ให้ลูกชายซึ่งเป็นลูกเลี้ยงขึ้นไปบนบ้านเพื่อนำเอาเครื่องรางของขลัง ลงมาให้ แล้วกลับ คำทอง หนีไปอยู่จังหวัดตรัง ตลอดในช่วงที่ผมรับราชการที่จังหวัดพิจิตร”¹⁰⁵

การทำพิธีตัดไม้ข่มนาม ในการเข้าล้อมจับผู้ร้ายก่อนจะเข้าล้อมจับ พล.ต.ต.ขุนพัน- ธรักษ์ราชเดช จะทำพิธีตัดไม้ข่มนามก่อนเสมอ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ใต้บังคับ บัญชา วิธีการทำ คือ นำกิ่งไม้มาหักแล้วเสกคาถา โยนลงที่พื้นใช้เท้ากระแทบ ก่อนนำกำลังไปล้อม จับกุมคนร้าย

พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ กล่าวว่า “ก่อนที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะเข้าล้อมจับ คนร้าย จะทำพิธีตัดไม้ข่มนามตามตำราพิชัยสงครามก่อนเสมอ แล้วจึงเข้าล้อม”¹⁰⁶

สรุปว่า เป็นภูมิปัญญาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่ไม่ปฏิเสธความเชื่อเรื่องไสย ศาสตร์ ซึ่งสังคมยุคนั้นกำลังถือปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง เพราะการปฏิเสธสิ่งเหล่านี้ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็จะถูกปฏิเสธจากชุมชน จะเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงชุมชน จึงใช้ยุทธวิธีมา ปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปราบปราม โดยการศึกษาและมีวัตรปฏิบัติเกี่ยวกับไสยศาสตร์จาก อาจารย์และสำนักที่ผู้คนยกย่องนับถือกันอย่างแพร่หลายและถือปฏิบัติให้เคร่งครัดกว่าบุคคลอื่น ๆ เพื่อแย่งศรัทธาจากชุมชนและจากทุกกลุ่มให้เห็นว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชมีเหนือกว่าคนอื่น ๆ ทุก ๆ กรณี

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ใช้ภูมิปัญญาในการที่จะนำเอาสภาพที่แท้จริงของ ชุมชน วัฒนธรรมชุมชน คติความเชื่อทางไสยศาสตร์ และความรู้ด้านหลักวิชาการสืบสวน สอบสวน มาบูรณาการกันอย่างเหมาะสม และเหมาะสมแก่สภาพที่เป็นอยู่ในช่วงนั้น กล่าวคือใช้วิธีการทำให้ ประชาชนศรัทธาและไว้วางใจตำรวจและระบบการสืบสวนสอบสวนและการปราบปรามเพิ่มขึ้นโดยเอา ตัวของท่านเองเป็นต้นแบบแห่งความน่าศรัทธาเชื่อถือ เริ่มจากนำเอาค่านิยมในวัฒนธรรมชุมชนมา วิเคราะห์ เลือกเฟ้นเพื่อเอาชนะความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อกันเลงและขุนโจร โดยการทำตัวให้มี น้ำใจเพื่อชายชาตินักเลงชาตรี คือ พูดจริง ทำจริง กล้าได้ กล้าเสีย กล้าเสี่ยง กล้าแลก ใช้วิธีเข้า ถึงความจริงโดยรู้จักพื้นที่รู้จักชุมชน รู้จักคนและเข้าถึงคน ใช้คนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมให้การสืบ ข้อมูลและการปราบปราม อาศัยการปราบนำการปราบ อาศัยวิธีประนีประนอมมากกว่าการใช้ ความรุนแรง จนในที่สุดเมื่อจำเป็นต้องรุนแรงก็กระทำได้อย่างเด็ดขาด แต่อยู่บนรากฐานและ

กรอบของคุณธรรม ภูมิปัญญาที่สำคัญ คือ การนำเอาวัฒนธรรมความเชื่อทางไสยศาสตร์มาใช้ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน และใช้เป็นเครื่องข่มขวัญและทำลายกำลังใจฝ่ายตรงข้ามอย่างแยบยลและลึกซึ้ง กล่าวคือศึกษาเรียนรู้ทางไสยศาสตร์อย่างจริงจัง เพื่อให้เป็นไปตามวัฒนธรรมชุมชนในยุคนั้นที่ว่า ผู้นำต้องเป็นคนที่มีวิชา (ทางไสยศาสตร์) ท่านจึงเป็นต้นแบบให้เห็นทั้งในแง่ศึกษาฝึกปรือและการปฏิบัติจนคนทั่วไปไม่รู้สึกรู้ว่ากระทำเพียงเป็นการแสดงละครให้ดู ทุกคนหมดข้อกังขาในข้อนี้ ความศรัทธาเหล่านั้นจึงเป็นพลังที่นำไปใช้เป็นหลักจิตวิทยา ในการสืบสวนสอบสวนและปราบปราม ซึ่งถ้าพิจารณาอย่างถ่องแท้จะพบว่ามุ่งให้เกิดผลทางศรัทธา เป็นขวัญและกำลังใจ จึงพบว่าเมื่อใช้วิชาไสยศาสตร์ทุกครั้งจะต้องใช้วิธีการอื่น ๆ ประกอบโดยเฉพาะการเอาชนะคู่ต่อสู้ โดยอาศัยการวางแผนตามหลักยุทธศาสตร์ และมักใช้วิชามวยไทยเมื่อมีการต่อสู้แบบประชิดตัว

การใช้วิชาทางไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงผสมผสานกับหลักการทางวิทยาศาสตร์อยู่โดยปริยาย และเมื่ออาศัยสิ่งนี้เป็นจุดเริ่มต้น ก็จะใช้อย่างเต็มอذنเต็มปลาย แม้กระทั่งเกษียณอายุราชการแล้ว ก็ยังเป็นทีศรัทธาจนกลายเป็นเสมือนตัวท่านเป็นสัญลักษณ์ของไสยศาสตร์และเจ้าพิธี จนยากที่จะแยกให้เห็นว่า การที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ผูกพันอย่างแนบแน่นกับไสยศาสตร์นั้นเป็นภูมิปัญญาเพื่อหวังผลทางจิตวิทยา หรือเพราะศรัทธาเป็นที่ตั้ง การกระทำของคนอื่นหรือแม้กระทั่งศิษย์เอกของท่านแยกไม่ได้เช่นนี้ ก็นับว่าเป็นภูมิปัญญาอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่เข้าถึงและปฏิบัติได้ในระดับที่แตกต่างกันย่อมจะประจักษ์ความจริงในความเอนลับของจิตศาสตร์แตกต่างกันถือเป็นสิ่งปกติ เว้นแต่ผู้ที่ปฏิบัติด้วยตนเอง ที่ประจักษ์ชัด คือ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้นำเอาวิชาไสยศาสตร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสืบสวน สอบสวน และการปราบปรามแทนการปะทะด้วยกำลัง ทำให้ปัญหาโจรผู้ร้ายลดลง การสูญเสียชีวิตไม่เพียงสูญเสียชีวิตลง ความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อตัวพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และต่อตำรวจที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านมีเพิ่มขึ้น ผู้ที่เคยใกล้ชิดกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พุดสอคล้องกันว่า

“ขุนพันธรักษ์มีอำนาจเหนือโจรและเป็นทีเกรงกลัวของโจร จึงทำให้ชาวบ้านกล้าให้ความร่วมมือกับกับขุนพันธรักษ์ในการปราบปรามโจร...ถ้ามีตำรวจปราบปรามเอาจริงเอาจังเหมือนกับขุนพันธรักษ์โจรเบาไปครั้น”

เชิงอรรถ

¹ กรมตำรวจ. คู่มือตำรวจ. 2536, หน้า 7.

² พ.ต.ท.พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธ์. ความรู้เบื้องต้นการสืบสวนอาชญากรรม. 2537. หน้า 27-31.

³ นางตั้งเอียด ทิพย์รัตน์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 278 หมู่ที่ 4 ตำบลฝาละมี อำเภอบางปะยูณ จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2540

⁴ สัมภาษณ์ ทิน พรหมชูแก้ว, (อ้างแล้ว).

⁵ พริ้ม ทองมาก. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 44 ม.1 ตำบลบ้านพร้าว อำเภอบางปะยูณ จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2542. อายุ 71 ปี.

⁶ ถาวร วรรณวงศ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 92 หมู่ที่ 4 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุ 65 ปี เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2542.

⁷ สัมภาษณ์ พริ้ม ทองมาก, (อ้างแล้ว).

⁸ ร.ต.ต.โกศล แก้วจันทร์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 1/1 หมู่ที่ 6 ตำบลดอนทราย อำเภอบางปะยูณ จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2542.

⁹ จ.ส.ต.ปรีชา สว่างนิพันธ์. (อายุ 71 ปี) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 122 หมู่ที่ 4 ตำบลเปาะเล้ง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2541.

¹⁰ แหล่งเดิม.

¹¹ สัมภาษณ์ ตั้งเอียด ทิพย์รัตน์, (อ้างแล้ว)

¹² สัมภาษณ์ ถนอม อุทัยรังษี, (อ้างแล้ว)

¹³ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช, (อ้างแล้ว)

¹⁴ นิรันดร์ พรหมจรรย์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 74/5 หมู่ที่ 2 ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอกลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2542.

¹⁵ พระอธิการเคศิณ จิตตญาณิ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดพรุตะระ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2542.

¹⁶ ประชิด บุญญานุวัตร. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 2 ตำบลแพรกหา อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2542.

¹⁷ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ. ชีวิตข้าพเจ้า. ในอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ, 2539, หน้า 96.

¹⁸ พล.ต.ต. ขุนพันธ์รักษาราชเดช. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 765/5 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2540.

¹⁹ แหล่งเดิม.

²⁰ สัมภาษณ์ จ.ส.ต.ปรีชา สว่างนิพันธ์, (อ้างแล้ว).

²¹ หน่วย จันทรักษ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 54 หมู่ที่ 2 ตำบลแพรกหา อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2540.

²² สัมภาษณ์ จ.ส.ต.ปรีชา สว่างนิพันธ์, (อ้างแล้ว).

²³ นางพุม พัฒนาภิบาล. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 65 หมู่ที่ 4 ตำบลผาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2540.

²⁴ สัมภาษณ์ ประชิด บุญญานุวัตร, (อ้างแล้ว)

²⁵ สัมภาษณ์ ชิด แยมไธ, (อ้างแล้ว)

²⁶ สัมภาษณ์ นิรันดร์ พรหมจรรย์, (อ้างแล้ว)

²⁷ สัมภาษณ์ วิเชียร ณ นคร, (อ้างแล้ว)

²⁸ สัมภาษณ์ พิณ พรหมชูแก้ว, (อ้างแล้ว).

²⁹ สัมภาษณ์ ชิด แยมไธ, (อ้างแล้ว).

³⁰ พ.ต.ท.วิจิตร นาครภัก. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 690 หมู่ที่ 6 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2542.

³¹ สัมภาษณ์ พิณ พรหมชูแก้ว, (อ้างแล้ว).

³² คำ คำคง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 764/5 ถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2540.

³³ พิณ พรหมชูแก้ว, (อ้างแล้ว)

³⁴ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว).

³⁵ แหล่งเดิม.

³⁶ พล.ต.ต.สุรศักดิ์ สุทธารมณ. "ตำรวจรักประชาชน". ใน ตำรวจของประชาชน, 2540. หน้า 74.

³⁷ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว).

³⁸ สัมภาษณ์ ร.ต.ต. โกศล แก้วจันทร์, (อ้างแล้ว).

³⁹ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว)

⁴⁰ สัมภาษณ์ วิเชียร ณ นคร, (อ้างแล้ว).

⁴¹ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน.

⁴² พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช. "ความเชื่อทางไสยศาสตร์ของชาวบ้านปักษ์ใต้". ในวิชา 2. (1)

มิถุนายน - กันยายน 2519. หน้า 1 - 2.

⁴³ สัมภาษณ์ วิเชียร ณ นคร, (อ้างแล้ว)

⁴⁴ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว)

⁴⁵ แหล่งเดิม.

⁴⁶ สัมภาษณ์ ชิด แยมไธ, (อ้างแล้ว).

⁴⁷ สัมภาษณ์ พิณ พรหมชูแก้ว, (อ้างแล้ว)

⁴⁸ สัมภาษณ์ ประชิด บุญญานุวัตร, (อ้างแล้ว).

⁴⁹ สัมภาษณ์ นิรันดร์ พรหมจรรย์, (อ้างแล้ว).

⁵⁰ สัมภาษณ์ จ.ส.ต.ปรีชา ล่วงนิพันธ์, (อ้างแล้ว).

⁵¹ สัมภาษณ์ วิเชียร ณ นคร, (อ้างแล้ว).

⁵² สัมภาษณ์ ตั้งเชียว ทิพย์รัตน์, อ้างแล้ว.

⁵³ สัมภาษณ์ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว).

⁵⁴ แหล่งเดิม.

⁵⁵ สัมพันธ์ ก้องสมุทร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 165

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 166

⁵⁷ กันหอย (นามแฝง) เรื่องเดิม, (อ้างแล้ว)

⁵⁸ สมเจตนา มณีโมโนย, "วัฒนธรรมใจที่ปรากฏในท้องถิ่นภาคใต้", วารสารทักษิณคดี (4), 1

มิถุนายน - กันยายน 2537, หน้า 28.

⁵⁹ สัมพันธ์ ก้องสมุทร, เรื่องเดิม, หน้า 159

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน (เป็นถ้อยคำที่ถ่ายทอดจากปากคำของพลตต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทั้ง 2 ตอน)

⁶¹ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว).

⁶² สัมภาษณ์ ชิด แยมไธ, (อ้างแล้ว).

⁶³ สัมภาษณ์ เอื่อง ทองมาก, (อ้างแล้ว).

⁶⁴ เพลิง ภูผา (นามแฝง) คนใต้หนึ่งเหนียว. ม.ป.ป. หน้า ...

⁶⁵ อรุณ รุจิกันทะ, "ผู้การฯ ควนเกียะ" ใน อนุสรณ์ฉลองยศ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช.

2506.

⁶⁶ สัมพันธ์ ก้องสมุทร, วัชรบุรุษตำรวจเมืองใต้. 2539. หน้า 57 - 288.

⁶⁷ เพลิง ภูผา (นามแฝง) คนใต้หนึ่งเหนียว. ม.ป.ป. หน้า 23 - 149.

⁶⁸ รัน นิรนาม. ตำนานชีวิตมือปราบโจร. ม.ป.ป. หน้า 18 - 21.

⁶⁹ ทรงพล มากชูชิต พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช บทพิสูจน์ศาสตร์ที่เร้นลับที่มีตัวตน.

⁷⁰ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว)

⁷¹ ชัยวุฒิ พิชะกุล. ศติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอีอ. 2539. หน้า 47

- 48.

⁷² เรื่องเดียวกัน

⁷³ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว).

⁷⁴ แหล่งเดิม.

⁷⁵ ชัยวุฒิ พิชะกุล. เรื่องเดียวกัน.

⁷⁶ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ, (อ้างแล้ว)

⁷⁷ สัมภาษณ์พระอธิการเคลื่อน จิตตญาโณ, (อ้างแล้ว)

⁷⁸ สัมภาษณ์ ชิด แยมไธ, (อ้างแล้ว)

⁷⁹ สัมภาษณ์ ไกล่ แก้วจันทร์, (อ้างแล้ว)

⁸⁰ เคียง แก้วประสิทธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 288 หมู่

ที่ 11 ตำบลดอนประจัญ อำเภอบางปะหัน จังหวัดพิจิตร เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2540.

⁸¹ ดูรายละเอียดจากชีวประวัติ ฯ (บทที่ 3 หน้า 77)

⁸² สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, (อ้างแล้ว)

⁸³ แหล่งเดิม

⁸⁴ แหล่งเดิม.

⁸⁵ พล.ต.ต.วิจิตร ไตรสุวรรณ, (อ้างแล้ว).

⁸⁶ แหล่งเดิม.

⁸⁷ ปรีชา ส่วงนิพันธ์, (อ้างแล้ว)

⁸⁸ แหล่งเดิม.

⁸⁹ สัมภาษณ์ประชิด บุญญานวัตร, (อ้างแล้ว).

⁹⁰ สัมภาษณ์พิน พรหมชูแก้ว, (อ้างแล้ว).

⁹¹ สัมภาษณ์สมนึก ยอดแก้ว, เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดหารเทา ตำบลหารเทา อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2540

⁹² ร.ต.ต.ผวน สุมาอะโร. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดหารเทา ตำบลหารเทา อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2540.

⁹³ สัมภาษณ์ร.ต.ต. ไกล่ แก้วจันทร์, (อ้างแล้ว).

⁹⁴ สัมภาษณ์พ.ต.ท. วิจิตร นาครภัก, (อ้างแล้ว).

⁹⁵ สัมภาษณ์สมนึก ยอดแก้ว, (อ้างแล้ว).

*สมนึก ยอดแก้ว เป็นทหารชุดไปรบสงครามเวียดนามและสงครามที่ประเทศลาวชุดกองพันเสือดำ ในปี พ.ศ. 2510.

⁹⁶ สัมภาษณ์พ.ต.ท. วิจิตร นาครภัก, (อ้างแล้ว)

⁹⁷ สัมภาษณ์พล.ต.ต. ชุนพันธ์รักษาราชเดช, (อ้างแล้ว)

⁹⁸ พล.ต.ต. วิจิตร ไตรสุวรรณ, (อ้างแล้ว)

⁹⁹ สัมภาษณ์เคียง แก้วประสิทธิ์, (อ้างแล้ว)

¹⁰⁰ สัมภาษณ์พ.ต.ท. วิจิตร นาครภัก, (อ้างแล้ว)

¹⁰¹ พล.ต.ต. ชุนพันธ์รักษาราชเดช (บุตร พันธรัักษ์). "ยังไม่ออก", **พุทธเวทย์ ฉบับเปิดโลก** 3 (5) หน้า 46 - 48 : สิงหาคม 2522.

¹⁰² สัมภาษณ์พล.ต.ต. ชุนพันธ์รักษาราชเดช, (อ้างแล้ว)

¹⁰³ แหล่งเดิม.

¹⁰⁴ สัมภาษณ์พ.ต.ท. วิจิตร นาครภัก, (อ้างแล้ว).

¹⁰⁵ สัมภาษณ์พล.ต.ต. ชุนพันธ์รักษาราชเดช, (อ้างแล้ว).

¹⁰⁶ พล.ต.ต. วิจิตร ไตรสุวรรณ (อ้างแล้ว)

บทที่ 5

ผลกระทบอันเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ปราบปราม ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

จากการปฏิบัติหน้าที่ปราบปราม ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ด้วยความวิริยะ กล้าหาญ และใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสมจนสามารถปราบปรามโจรที่มีพฤติกรรมเหี้ยมโหดและซีกเหิมที่ คนอื่น ๆ ปราบไม่ได้ สำเร็จลงได้ทุกรายไป จนกลายเป็นวีรบุรุษที่อยู่ในใจของประชาชนและอยู่ใน ใจของตำรวจด้วยกัน พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงเป็นเสมือนสถาบันหนึ่งของตำรวจที่ทุกฝ่าย พากันยกย่องด้วยความชื่นชมยินดีและเป็นที่ยำเกรงทั้งในวงการตำรวจและคนทั่วไป จึงทำให้ส่ง ผลกระทบหลายด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นไว้ดังนี้

1. ผลกระทบต่อชุมชน
2. ผลกระทบต่อวงการตำรวจ
3. ผลกระทบต่อกลุ่มโจร

เนื่องจากการปฏิบัติการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้วิธีการ 2 อย่างประกอบกันคือ (1) การใช้อุบาย (2) การใช้ปฏิปทา อันหมายถึงการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่ง ในส่วนที่เป็น “อุบาย” ไม่ว่าจะเป็นในชั้นสืบสวนสอบสวน การปราบ หรือการปราบ ส่วนใหญ่จะ กระทำในลักษณะที่ไม่อาจเปิดเผยให้รู้กันโดยทั่วไปได้ จึงมักส่งผลในวงจำกัด ต่างกับส่วนที่เป็น “ปฏิปทา” ที่รู้เห็นกันได้ทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนร่วมหรือผู้ที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ แต่คนส่วนใหญ่ จะรู้จากคำบอกเล่าหรือข่าวที่เล่าลือกัน น้ำหนักและลักษณะของการกระทบจึงแตกต่างกัน จำแนกได้ดังนี้

1. ผลกระทบต่อชุมชน

1.1 คนในชุมชนมีความศรัทธาต่อตำรวจเพิ่มขึ้น

ปรากฏการณ์เกี่ยวกับความศรัทธาของคนในชุมชนที่มีต่อตำรวจในช่วงเวลา ก่อน และ ขณะที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติการปราบปรามในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันอย่าง เด่นชัดหลายประการ เช่น

(1) คนในชุมชนให้ความร่วมมือกับตำรวจเพิ่มขึ้น

ระหว่างปีพ.ศ.2473 ย้อนไปถึงประมาณปีพ.ศ.2400 ก่อนที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์- ราชเดช จะรับราชการในจังหวัดพัทลุง ประชาชนในเขตพื้นที่นี้ไม่สามารถจะให้ความร่วมมือใด ๆ กับตำรวจ เพราะประชาชนไม่เชื่อว่าตำรวจและเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองจะให้ความเป็นธรรม และ

สามารถจะให้ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินได้อย่างจริงจัง ประชาชนจึงหันไปให้ความร่วมมือกับกลุ่มโจร ที่ให้ความร่วมมือกับตำรวจบ้างก็ต้องกระทำอย่างลับๆ ต้องหลบๆ ซ่อนๆ ในที่สุดมักจะถูกคุกคามและได้รับอันตรายจากกลุ่มโจร ดังจะเห็นได้จากกฎของชุมชนบ้านดอนทรายที่อาลาทำหน้าที่คุ้มครองประชาชนที่สนับสนุนกลุ่มโจร คือ "หากเคยไปพักพิง หลบแดดหลบฝนที่บ้านใดจะต้องให้ความคุ้มครองบ้านนั้น ใครจะรังแกเขาไม่ได้"¹

การประกาศตัวเป็นหัวหน้าโจรของ รุ่ง ดอนทราย พร้อมกับประกาศไม่ให้ชาวบ้านติดต่อกับเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นทางใด เพราะพวกพ้องของตนจะให้ความร่วมคุ้มครองแทน² อันนี้แสดงว่าประชาชนชนตกอยู่ใต้อำนาจโจรและหันไปพึ่งพิงโจรมากกว่าจะให้ความร่วมมือกับตำรวจ จนต่อมาเมื่อพระพิชัยประชาบาล (บุญโกย เอโกมล) ไปปราบโจรกลุ่มนี้เมื่อ พ.ศ.2463 มีมาตรการ 2 ข้อ ในจำนวน 4 ข้อ เพื่อบังคับให้ประชาชนให้ความร่วมมือกับตำรวจ คือ (ข้อ 2) นำพ่อ แม่ เมีย หรือญาติที่คนร้ายนับถือมาเกลี้ยกล่อม กักตัว ค่อยรองให้เข้ามาขอตัว (ข้อ 3) ประกาศห้ามชาวบ้านช่วยเหลือคนร้าย ผู้ใดจะจัดข้าวห่อไปกินขณะทำงานก็จัดไปเฉพาะพอกินเอง หากจับได้ว่าจัดไปมากเกินไปสมควรจะถูกลงโทษ³

อนึ่งจากการที่เมื่อประชาชนเดือดร้อนประชาชนหันไปพึ่งอำนาจโจรแทนการพึ่งผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ อย่างกรณีนี้ นำ หมองฟ้าผ่า ไปลักควายในเขตคุ้มครองของกลุ่มโจร ดำหัวแพร เจ้าทุกขไปขอความช่วยเหลือจาก ดำหัวแพร แทนที่จะพึ่งบารมีตำรวจ และในที่สุดก็ได้ควายคืนทั้งหมด อันนี้แสดงว่าประชาชนศรัทธาต่ออำนาจโจรมากกว่าอำนาจตำรวจ

ครั้นถึงช่วงที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติการปราบปรามในเขตพื้นที่เดียวกันนี้ ปรากฏว่าประชาชนค่อยให้ความร่วมมือกับตำรวจมากขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากการที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ลงสู่พื้นที่เพื่อสืบสวนสอบสวนและปราบปรามในแต่ละชุมชน ปรากฏว่าจะหาความร่วมมือจากประชาชน หรือแม้แต่ผู้นำในพื้นที่และตำรวจกระทำได้ยากมาก แต่ละคนจะหาทางบ่ายเบี่ยงอ้างว่าป่วยกระทันหันบ้าง มีภารกิจสำคัญบ้างที่บ่ายเบี่ยงไม่ได้ เมื่อร่วมเดินทางไปแล้วจะหาทางหลบเลี่ยงอ้างว่าหลงทางบ้าง เจ็บใช้ขณะร่วมเดินทางบ้าง เช่นกรณีปราบ เสือเมือง ต้องการตำรวจอาลาไปปราบเพียง 7 คน มีผู้อาสาสมัครเพียง 2 คน (เพราะบางคนเป็นญาติเป็นมิตรกับโจร) จนต้องใช้วิธีเลือกบังคับ ครั้นไปถึงใกล้รังโจร พลฯ ขาว ศรีสุวรรณ ไม่กล้านำทางต่อไปโดยอ้างว่าหลงทางเสียแล้ว ทั้ง ๆ ที่พลฯ ขาว ศรีสุวรรณ เป็นคนในพื้นที่และเดินทางไปมาแถบนั้นจนชินแล้ว หรือ นายยวน ซึ่งถูกกักขังล่อลวง มอบหมายให้เป็นผู้นำทางเพื่อให้ตำรวจไปยังบ้านผู้ใหญ่เอื้อง บ้านตะโหมด พอไปถึงบ้าน นายยวนบอกว่าเขาเป็นไข้มีอาการตะกั่วหนาวขึ้นขึ้นมา แล้วบอกให้พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ขอรับรองให้ผู้ใหญ่เอื้องนำทางต่อ พอได้โอกาสนายยวนก็รีบหนีไปเสีย เพราะกลัวผู้ใหญ่เอื้องจะจำหน้าเขาได้ เมื่อผู้ใหญ่เอื้องนำต่อไปถึงบ้านกลางไร่ ผู้ใหญ่เอื้องก็บ่ายเบี่ยงว่านี่ก็ออกว่าเป็นหางของใคร

จากตัวอย่างเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าในระยะต้นๆ ที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เริ่มออกปราบปรามทั้งประชาชน ผู้นำท้องถิ่น และแม้แต่ตำรวจที่เป็นคนในพื้นที่นั้นเองยังไม่กล้าที่จะให้ความร่วมมือกับตำรวจ ด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน ที่สำคัญคือเขาไม่มั่นใจว่าตำรวจจะให้ความคุ้มครองแก่เขาได้ ถ้ากลุ่มโจรรู้ว่าเขาเหล่านั้นให้ความร่วมมือกับตำรวจ

ครั้นเมื่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้พิสูจน์ให้ประชาชนเห็นว่าตำรวจมีความจริงใจที่จะช่วยเหลือทุกข์สุขของประชาชน ให้ความเป็นธรรมและยึดมั่นอยู่ข้างสุจริตชน ผู้คนในชุมชนก็เริ่มไว้วางใจ และให้ความร่วมมือกับตำรวจมากขึ้นเป็นลำดับจนในที่สุดทุกพื้นที่ที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติการปราบปรามจะมีผู้ให้ความร่วมมือโดยให้ที่พักพิง ให้อาหาร เป็นผู้นำทางให้ และเป็นผู้ให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการปราบปราม ส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมืออย่างเปิดเผยมากขึ้น และให้ความร่วมมืออย่างเสมอต้นเสมอปลาย เช่น

1) นายแดง รอดชู และนายกล่อม บุญญานุวัตร เป็นผู้นำทางให้อาหารและที่พักพิงในเขตอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ประวัติ บุญญานุวัตร กล่าวว่า "นอกจากทั้งสองจะเป็นสายให้พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช แล้วยังติดต่อพรรคพวกเพื่อนฝูง ญาติพี่น้องในพื้นที่ที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ออกปราบปรามให้ช่วยเหลือด้วย"⁴

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า "แดง รอดชู และ กล่อม บุญญานุวัตร ถือได้ว่าเป็นสายชั้นยอด เพราะสามารถปกปิดตัวเองได้ดีกระทั่งคนในครอบครัวก็ไม่รู้ว่าเป็นสาย พึ่งมารู้ตอนที่เรามาจับตัวที่บ้าน"⁵

2) เหยิง ทิพย์รัตน์ ซึ่งเป็นสามีของตั้งเชี้ยว ทิพย์รัตน์ สมัยที่ประกอบอาชีพค้าขายที่บ้านนารเทา ตำบลนารเทา อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง(เดิมคือตำบลผาละมี) เหยิง ทิพย์รัตน์ เป็นผู้ที่เคยนำทางให้ที่พักพิง อาหาร แก่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และได้บังคับบัญชา ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช อยู่เสมอ ตั้งเชี้ยว ทิพย์รัตน์ กล่าวว่า "ถ้าพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาที่ปากพะยูน ก็จะมาพักและกินอาหารที่บ้านอยู่เสมอ และในบางครั้งก็จะนำไก่ป่า นก มาให้ทำเป็นอาหารอยู่เสมอ"⁶

3) นายปั่น สุนสงค์ ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา นิรันดร พรหมจรรย์ กล่าวว่า "ถ้าพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาที่คลองหอยโข่งถ้าไม่พักบ้านนายปั่นก็จะพักบ้านนายปลั่งทั้งสองคนนี้จะเป็นผู้ให้ที่พัก อาหาร และคอยนำทางในบริเวณตำบลคลองหอยโข่ง"⁷

4) กำนันนิศย์, กำนันเล็ก คำคง ตำบลน่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ชิด แยมไธ กล่าวว่า "กำนันนิศย์เป็นพวกกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ช่วยเหลือ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในทุกเรื่อง ภายหลังเมื่อเกษียณอายุ กำนันเล็ก เป็นกำนันต่อ"⁸

ไกล้ แก้วจันทร์ กล่าวว่า "ก้านเล็ก คำคง เป็นพี่ชายของเสือด่า ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของนายพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และเสือด่า ภายหลังก็เป็นลูกศิษย์พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ซึ่งทั้งสองฝ่ายก็พึ่งพากันอยู่เสมอ"⁹

5) นายแฉล้ม พรหมดำ บ้านต้นกอ ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง กล่าวว่า "จำจำเนียร นาคะวิโรจน์ และคณะจะมาแวะพักผ่อนและกินอาหารที่บ้านผมอยู่เสมอ เวลาไปราบโจรที่ปากพะยูน"¹⁰ (จำลิบตำรวจจำเนียร นาคะวิโรจน์ เป็นผู้ได้บังคับบัญชาของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช)

6) กำนัน ทองเสน ม่องแก้ว กำนันตำบลท่าข้าม และกำนันพรหมทอง ทองหอม กำนันตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พระอธิการเคลื่อน จิตตญาโณ กล่าวว่า "ถ้า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาที่อำเภอหาดใหญ่ ไม่พักบ้านกำนันทองเสนก็จะมาพักบ้านกำนันพรหมทอง เพราะกำนันพรหมทองเป็นศิษย์สำนักวัดเขาอ้อเหมือน พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช"¹¹

7) กำนันปริก กำนันตำบลวังไม้ดก อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เป็นผู้นำทาง ไปจับอาจารย์โถม หรือเสือโถม

8) กำนันเจิม บางอน กำนันตำบลถ้ำสิงขร เป็นผู้ใหญ่ที่ให้ที่พัก อาหาร และนำไปจับเสือสาย ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

9) กำนันกิมจ้อง กำนันตำบลมะกอกใต้ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า "กำนันกิมจ้อง เป็นเพื่อนของเราและคอยเป็นสายในการนำจับกลุ่มเสือตั้ง"¹²

10) นายเรือง ไพชานาญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลตะโหมด เป็นผู้นำทาง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปปราบเสือเมืองที่อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

11) นายเชื้อ ชาวบ้าน อำเภอสิรินธร จังหวัดชัยนาท เป็นผู้นำทาง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และแฝงตัวอยู่ในกลุ่มของเสือย่อม

12) นายละออง ชาวบ้านตำบลดงดอน อำเภอสิรินธร จังหวัดชัยนาท เป็นสายในการแจ้งข่าวของเสือย่อม ให้กับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

13) นายเหรา,ผู้ใหญ่อ่าง บ้านห้วยกรวด เป็นสายในการปราบเสือเกลี้ย อำเภอสิรินธร จังหวัดชัยนาท

(2) คนในชุมชนร่วมกันแสดงความชื่นชมยินดีต่อวีรกรรมของตำรวจอันแสดงถึงภาพลักษณ์ที่ชุมชนต้องการ

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีเมื่อ ปีพ.ศ.2486 เป็นสิ่งสำแดงให้เห็นพลังความศรัทธาและจุดยืนของสุจริตชนในชุมชนว่าต่างก็ศรัทธาต่อตำรวจที่มีฝีมือ กล่าวคือ หลังจาก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สามารถจับเป็น "เสือสาย" ซึ่งเป็นโจรข้ามแดนจากจังหวัด

ปทุมธานี มาสร้างรังโจรรั้งใหญ่อยู่ในคลองบางป่าเหล่า มีผู้ร่วมก๊อถึง 30 ครอบครัว ก่อความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนมานานกว่า 8 ปี แต่ไม่มีใครปราบลงได้ จนกระทั่งถึงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2486 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช¹³ และคณะร่วมกันจับเลื่อยตายได้ขณะที่นำเลื่อยสายซึ่งบาดเจ็บอาการสาหัสลงเรือไปตามลำน้ำตาปี เลื่อยบอกกล่าวแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนจึงพากันมาไซโยให้ร้องอวยชัยให้พรและแสดงความชื่นชมยินดีแก่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และคณะตำรวจ แน่นขนัดตลอดสองฟากฝั่ง ชาวเรือที่ขึ้นล่องในลำน้ำและชาวบ้านที่มีเรืออยู่ตามทำนน้ำ ต่างนำเรือของตนเข้ามาเทียบเพื่อช่วยกันลากจูงเรือของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ลำแล้วลำเล่าต่อๆ กันไปจนเป็นขบวนเรือเป็นย่านยาวเหยียดแน่นขนัดเหมือนอย่างขบวนเรือลากพระทางน้ำตามประเพณีประจำปี พอเรือเทียบท่าพักที่ท่าขนอน มีคนพากันมามุงดูมากมาย มีประชาชนนำเงินบ้าง อาหารบ้าง มามอบให้แก่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นจำนวนมากมายันแสดงถึงความชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จในครั้งนั้น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เก็บไว้เป็นที่ระลึกการมีน้ำใจของประชาชนเพียง 1 สลิง ที่เหลือมอบให้แก่สถานีตำรวจอำเภอท่าขนอน (ปัจจุบันคืออำเภอศรีรัฐนิคม) ทั้งหมด เพื่อซ่อมแซมสถานีตำรวจแห่งนั้น วันรุ่งขึ้นนำเลื่อยสายล่องเรือต่อไปยังจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประชาชนติดตามไซโยให้ร้องแน่นตลอดทางทั้งบนบกและในน้ำ มีศิลปินพื้นบ้านเอาเรือเข้าเทียบและแสดงหนังตะลุง โนรา เพลงบอก และอื่นๆ เป็นการสมโภชฉลองชัยชนะของตำรวจบนเรืออย่างมโหฬาร ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน ครั้นเรือล่องมาถึงท่าข้ามเขตตำรวจขุนพิณ เรือเพิ่มขึ้นจนเต็มลำน้ำทำให้เรือตำรวจเคลื่อนต่อไปไม่ได้ ชาวท่าข้ามขอร้องให้หักค้ำคินที่ท่าข้ามอีก 1 คิน เพื่อพวกเขาจะได้ฉลองกันให้จุใจ ขณะเดียวกันประชาชนในตลาดบ้านดอน จำนวนมากก็ปรารภจะให้เรือของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปถึงท้องที่ของตนโดยเร็วจึงเกิดการประลองกำลังแข่งเรือพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กันขึ้นเหมือนอย่างประเพณีการแข่งเรือพระ ที่เต็มไปด้วยศรัทธาว่าใครแข่งได้จะได้บุญกุศลเป็นพิเศษ ในที่สุดฝ่ายชาวบ้านอำเภอขุนพิณ ซึ่งสามารถระดมเรือมาเสริมแรงได้มากและเร็วกว่าเป็นฝ่ายชนะ

การแสดงออกของประชาชนในชุมชนเพื่อชื่นชมยินดีต่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำนองเดียวกันนี้ปรากฏขึ้นในทุกเขตพื้นที่ที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติการปราบปราม ทั้งที่เกิดจากจิตสำนึกของปัจเจกบุคคลและเป็นปรากฏการณ์ของชุมชน เช่น การที่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส ยกย่องโดยให้สมญานามว่า “รายอกะจี” หรือกรณีที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีพิธีโกนจุกบุตรคนที่ 3 ที่จังหวัดพัทลุง แล้วมีคนมาร่วมแสดงความยินดี มีศิลปินพื้นบ้านมาร่วมแสดงด้วยสมัครใจ มีผู้มาช่วยแรง นำสิ่งของมาช่วย เพื่อการจัดงานแสดงด้วยสมัครใจ มีผู้มาช่วยแรง นำสิ่งของมาช่วยเพื่อการจัดงานและการเลี้ยงรับรอง ถึงขนาดที่เรียกว่า ล้นหลามจนเหลือกินเหลือใช้ หรือกรณีที่ชาวอำเภอชะอวดให้สมญานาม พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่า “ผู้การฯ ความเถียะ”

ดังที่ อรุณ ฤจิภัณฑะ ให้เหตุผลว่า “ท่านเป็นผู้บังคับการตำรวจของชาว ‘ชะวอด’ เป็นที่เกรงขามของผู้เป็นภัยแก่สังคม และเป็นทั้งเคารพและรักหวงของผู้เฒ่าผู้แก่”¹⁴ ...ขณะที่โจรผู้ร้ายในท้องที่อำเภอชะวอดเกิดขึ้นชุกชุม เป็นหน้าที่ของขุนพันธรักษ์ราชเดช จะต้องออกไปปราบปรามทุกคราว”¹⁵

ปรากฏการณ์ทำนองดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นจุดยืนและพลังความศรัทธาของคนในชุมชนที่มีต่อตำรวจที่ดีและมีฝีมือเยี่ยง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้อย่างชัดเจน ตรงกับคำสรุปของส้มพันธ์ ก้องสมุทรที่ว่า “ขุนพันธ์ฯ กลายเป็นวีรบุรุษที่อยู่ในใจของประชาชนอย่างเต็มเปี่ยม”¹⁶ และ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็คือตำรวจที่อยู่ในความศรัทธาของคนในชุมชน เป็นปทัสถานของตำรวจที่คนในชุมชนคาดหวัง

1.2 ทำให้คนในชุมชนตระหนักค่าต่อคำว่า “นักเลง” และเห็นความแตกต่างระหว่าง “ชายชาตินักเลง” กับ “นักเลงหัวไม้” และ “นักเลงอันธพาล” ชัดเจนยิ่งขึ้น

เนื่องจากในช่วงที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติการปราบปราม เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเบี่ยงเบนภาพลักษณ์ของนักเลงที่มีความกล้าหาญเจียบขาดบนรากฐานของความถูกต้องดีงาม ที่ควรยกย่องสรรเสริญมาเป็นการสร้างฐานอำนาจและการใช้อำนาจเอาเปรียบผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม จนทำให้ภาพลักษณ์ของนักเลงเริ่มกลายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจมีความป่าเถื่อนไม่ต่างกับความเป็นโจร

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของนักเลงที่แท้จริงที่จะต้องเข้มแข็ง เด็ดขาดไม่กลัวความ และไม่ฉกฉวยโอกาสเอาเปรียบคนอื่นเมื่อตนเองได้เปรียบหรือคนอื่นไม่มีทางสู้ แต่ขณะเดียวกันจะต้องทันทคน ทันทการณ์ ไม่เสียเชิงชาย และต้องมีน้ำใจให้กับคนที่ควรให้ เช่น กรณีการปราบปรามเลื้อตั้ง เลื้อชุม และเลื้อคง ผู้ร้ายเมืองพัทลุง เมื่อ พ.ศ. 2475 ที่ออกปล้นและฆ่าคนรวมทั้งลักโคโลกกระบือชาวบ้านอยู่เป็นประจำ หลังจากผู้ร้ายทั้ง 3 คน ลอบฆ่ากำนันกิมจ๋องเพื่อนสนิทของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ซึ่งเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือตามจับเลื้อชุม กับพวกหลายครั้งหลายครา โดยลอบยิงขณะที่กำนันกิมจ๋องกำลังอุ้มลูกอ่อนอยู่ในมือและอยู่ในบ้านจนตายคาที่ ต่อมาตามเลื้อร้ายถึงกับประกาศทำให้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปชกต่อยกับพวกมันโดยฝากคำท้าไปกับชาวบ้านแต่ขุนพันธ์ฯ ตอบว่า “ไม่สู้” สามเลื้อร้ายเปลี่ยนวิธีทำทายเป็นทำให้ไปพันกับพวกมัน ขุนพันธ์ฯ ก็ตอบว่า “ไม่สู้” อันนี้แสดงถึงความเป็นนักเลงแบบปึกษาได้ที่จะต้องรักษาศักดิ์ศรีไม่ลดตัวลงไปต่อกรกับคนที่ต่ำกว่าให้เสียเชิงนักเลงหรือกระทำการด้วยความโมโหบ้าบิ่น การไว้เชิงนักเลงดังกล่าวนี้สอดคล้องกับจรรยาวัจนักเลงภาคใต้ที่สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ ประมวลไว้ในข้อ ง. คือ “นักเลงที่แท้จริงจะไม่ลดตัวลงมาสู้รบปรบมือกับผู้ที่ย่อยศักดิ์ศรี

กว่าตน" และน่าจะเป็นปัทมสถานที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถือเป็นแนวปฏิบัติเป็นนิสัย ดังจะเห็นได้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ของขุนพันธรักษ์ฯ เมื่อครั้งเสือฝ้ายไม่ยอมรับคำท้าของเสือดำ เมืองสุพรรณบุรี โดยเสือดำประกาศถ้าเสือฝ้ายให้ยกพวกมาต่อสู้กันซึ่งหน้า ให้เสือฝ้ายยกพวกมามากแค่ไหนเสือดำจะไม่กลัว มีข้อแม้อย่างเดียวคือห้ามเล่นไม้ซื่อพาดำราวมาด้วย ปรากฏว่าเสือฝ้ายซึ่งมีกำลังมากกว่าหลายเท่าไม่สู้ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ให้ความเห็นว่าที่เสือฝ้ายไม่สู้ "อาจถือว่าตัวเองเป็นเสือใหญ่ไม่คู่ควรกัน หรือมีเหตุผลอย่างอื่นเป็นเรื่องเหลือวิสัยจะคาดเดาได้"¹⁷

เมื่อคราว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ล้อมจับเสือคงและคณะที่จังหวัดพัทลุง เมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ.2475 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ล้อมจับเสือคงได้โดยต่อสู้กันแบบประชิดตัวจนจับตัวได้โดยไว้ชีวิตเสือคง ทำให้เจ้านายระดับสูง คือ พระสาครบุรณารักษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงตำหนิขุนพันธรักษ์ฯ อย่างรุนแรงว่า "ขุนพันธรักษ์ฯไว้ชีวิตอาชญากร เสือคงมันเป็นพ่อขุนพันธรักษ์ฯ หรืออย่างไรจึงไว้ชีวิต"¹⁸ ขุนพันธรักษ์ฯ รู้ดีว่าความชั่วร้ายของเสือคงไม่ควรให้มีชีวิตอยู่ต่อไป แต่เนื่องจากเสือคงไม่ได้ต่อสู้ ไม่มีอาวุธอยู่ในมือ ทั้งยังยกมือไหว้ขอชีวิตไว้ จึงไม่ฉกฉวยโอกาสเอาชีวิตเพราะขัดกับวิสัยนักเลง

กรณีที่ล้อมจับเสือสาย คอลาย (เพราะมีรอยสักเต็มตัว) เมืองสุราษฎร์ธานีสำเร็จเมื่อนำเสือสาย ซึ่งกำลังบาดเจ็บอย่างสาหัสส่งเรือเพื่อนำส่งจังหวัด พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้กล่าวไว้ว่า "ไอ้เสือสายเราไม่เคยคิดจะฆ่าเสือสาย แต่เมื่อเจิงมาตำรวจ (พลฯ สังวรณ) เราก็จับมันไปให้รองผู้การดูหน้า ไม่ที่เราถือมานี้ก็เพื่อจะใช้ติดของดู"¹⁹ เสือสายแสดงความนับถือน้ำใจ เสือสายได้ออกปากขอโทษและยกย่อง ขุนพันธรักษ์ฯ ว่า "ท่านรองฯ เป็นคนดีมากถ้าผมรู้แบบนี้ก็คงจะได้เข้ามาขอบตัวเสียแต่วันแรกแล้ว"²⁰ ขณะที่ล่องเรือมาระหว่างทางเสือสายมีอาการเจ็บปวดบาดแผลมาก ตัวร้อนจัด หุนหุน และมีอาการระอึกดูเหมือนจะใกล้ตาย พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ให้นายเริ่มที่มีความรู้เรื่องพยาบาลช่วยดูอาการ นายเริ่มจึงเอามะขามเปียกละลายน้ำอุ่นปนกับน้ำลู่ ให้กินมะละกอสวนทวารให้ เมื่อเสือสายถ่ายอุจจาระออกมาอาการจึงค่อยดีขึ้น การที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช แสดงน้ำใจต่อเสือสายเช่นนี้ ทั้งๆ ที่มีโอกาสจะเสแสร้งทำเรือให้ล่มหรือแกล้งทำวิสามานยนกเลงก็ได้อีก เพราะเสือสายตั้งความพยายามจะเอาชีวิตขุนพันธรักษ์ฯ มาก่อน ถึงกับได้ฆ่า พลฯ สังวรณ โดยสำคัญผิดว่าเป็นขุนพันธรักษ์ฯ มาคนหนึ่ง และเที่ยวประกาศไปทั่วว่ามันได้ฆ่าขุนพันธรักษ์ฯ สำเร็จแล้ว ถึงกระนั้นขุนพันธรักษ์ฯ ก็ไม่ถือโอกาสเอาเปรียบผู้ที่ไม่มีทางสู้เช่นนี้ อันเป็นการรักษาจรรยานักเลงที่แท้จริงในที่สุดเสือสายซึ่งมีความเป็นนักเลง ถึงกับถ่ายรูปร่วมกับขุนพันธรักษ์ฯ เพื่อเป็นที่ระลึกครั้งสุดท้ายของชีวิตเสือสาย

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้สำแดงให้คนในชุมชนได้เห็นถึงความมีน้ำใจนักเลง และพฤติกรรมของนักเลงที่แท้จริงตลอดมา ทำให้ภาพลักษณ์ของนักเลงเด่นชัดขึ้น จนสามารถเอาชนะใจนักเลงทุกระดับ ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างนักเลงที่แท้กับนักเลงหัวไม้ และนักเลง

อันธพาลอย่างชัดเจน พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงเป็นตัวแทนของนักเลงที่ลือชดคลั่งกับ "น้ำใจนักกีฬา" คือ กล้าหาญ รักการชิงชัย รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย ไม่เอาเปรียบคู่ต่อสู้ หรือเป็นผู้มี spirit

1.3 คนในชุมชนเชื่อมั่นว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็น "มือปราบหนังเหนียว" และส่งผลให้คนเหล่านั้นศรัทธาไสยศาสตร์เพิ่มขึ้น

เนื่องจากคนในชุมชนที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติหน้าที่ปราบปรามพวกนักเลง ขวัญยกย่องต่อความกล้าหาญเฉียบขาด เป็นที่เกรงขามกันทั้งในหมู่สุจริตชนและหมู่โจร จนได้รับสมญานามว่า "ขุนพันธ้มือปราบ" บ้าง "ขุนพันธดาบแดง" บ้าง "ขุนพันธหนังเหนียว" บ้าง เหล่านี้ เป็นสาเหตุทำให้คนในชุมชนอยากเอาอย่าง อยากมีอยากเป็น อยากเจริญรอยตาม พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จากที่ได้เห็นและตามที่ได้ฟังจากคำโอ้อวดเล่าลือ และเนื่องจากสิ่งที่คนส่วนใหญ่สนใจและสามารถโอ้อวดเล่าขานกันได้อย่างเปิดเผยไม่เป็นโทษเป็นภัยแก่ใคร คือเรื่องความอยู่ยงคงกระพัน ความขลังของคาถาอาคม และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ของฝ่ายตำรวจ แต่สิ่งที่แต่ละคนจะเข้าใจและถือตามได้ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาส กำลังความศรัทธาและภูมิปัญญาที่แตกต่างกัน ผลกระทบต่อคนในชุมชนในด้านไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงมีน้ำหนักและลักษณะแตกต่างกัน

คนส่วนใหญ่ในชุมชนหันมาศรัทธาเชื่อถือไสยศาสตร์ เพื่อความไม่ประมาทเพื่อเป็นกำลังใจเมื่อต้องเสี่ยง และเพื่อเป็นสิริมงคลให้มีคุ้ม มีเกรง ใครทำอะไรดีทำอย่างไรจึงจะให้ของดีนั้นขลัง คนกลุ่มนี้จะทำตามโดยง่าย ดังนั้นเมื่อเขาศรัทธาต่อไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงพยายามเสาะหาสิ่งที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชเสาะหา พยายามมีสิ่งที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชมี และพยายามถือปฏิบัติตามอย่างที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถือปฏิบัติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดคือเมื่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ฝากตัวเป็นศิษย์ของอาจารย์ใดของสำนักใด ก็จะมีคนในชุมชนนั้นๆ พวกกันเสาะหาเครื่องรางของขลังของอาจารย์และสำนักนั้นๆ สูงยิ่งขึ้น หรือมีผู้ศรัทธาที่จะได้ร่วมอาจารย์และร่วมสำนักกับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช อย่างเห็นได้ชัด ผลกระทบที่มีต่อกลุ่มคนดังกล่าวที่ลึกลงไปอีกระดับหนึ่ง คือการที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ด้านจริยธรรมเพื่อรักษาและเพื่อเพิ่มความขลังให้แก่คาถาอาคม และสิ่งเหล่านั้นทำให้แต่ละคนลดและละการประพาศติผิด ประพาศติชั่วลงได้ส่วนหนึ่ง คนกลุ่มนี้ย่อมมีผลต่อการเหนี่ยวนำให้บุคคลอื่นๆ ในชุมชนถือตามอีกเป็นจำนวนมาก ดังเช่น กฎการรับเข้าเป็นศิษย์ของสำนักวัดเขาอ้อและวันดอนศาลา จังหวัดพัทลุง จะรับเฉพาะผู้ที่มี "ความบริสุทธิ์" ได้แก่การไม่เคยผิดลูกผิดเมียของผู้อื่น ซึ่งจะมีผลทำให้ของเสื่อมและเรียนวิชาอาคมไม่ได้ดังปรารถนา เพื่อให้ได้คนดีที่มีความตั้งใจจริงมาเรียนวิชานี้ และต้องการกันไม่ให้คนไม่ดีเข้ามาเรียน เพราะจะนำไป

ใช้ในทางที่ผิดซึ่งจะทำให้เกิดความเสียชื่อเสียงแก่ตัวอาจารย์และสำนัก นอกจากนี้จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดถ้าผิดกฎ วิชาอาคมที่เรียนไปจะเสื่อม และให้ต้องถูกทำร้ายจนเสียชีวิต ห้ามแม้กระทั่งด่าพ่อด่าแม่ ห้ามเป็นคนทรยศ ต้องเคร่งครัดในเรื่อง การกิน การนอน การนั่ง การเดิน ซึ่งจะส่งผลให้โดยศาสตร์เสื่อม หรือที่เรียกว่าทำให้ความขลัง "ปลอง" ใช้ประโยชน์ไม่ได้อีกต่อไป เหล่านี้เป็นต้น วัตรปฏิบัติเหล่านี้เป็นเกราะกันไม่ให้ผู้ที่มีวิชาทางไสยศาสตร์ประพฤติผิดประพฤติชั่ว เป็นคนดีมีศีลธรรม เหล่านี้สอดคล้องกับอุบายของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่ว่า "การเลือกพระมาคล้องคอนั้นจะต้องเลือกจากอาจารย์ที่ทำพิธีปลุกเสกนั้นว่าเก่งในเรื่องไสยศาสตร์หรือไม่" และว่า "ถ้าเราทำตัวเองให้ขลังและศักดิ์สิทธิ์พระเครื่องไหนก็ไม่ต้องพึ่งพา"²¹

ศิษย์ร่วมสำนักกับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่ต้องเป็นใจก็มีกิตติกา มีวินัย มีความเห็นสมควรน้อยลง เช่น นายกลีบ คำทอง ผู้เป็นลูกศิษย์อาจารย์ทอง วัดเขาอ้อ เป็นใจคนหนึ่ง ที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปรารบปรามในปีพ.ศ.2473 ซึ่ง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าว ว่า "นายกลีบคนนี้ไม่เคยทำร้ายใคร ไม่เคยฆ่าคน ไม่ต่อสู้เจ้าพนักงาน หรือผู้ที่ขึ้นลักขโมยก็เลือกเอาเฉพาะของที่อยู่ในหีบห่อ ของคู่ใจจะไม่เอา แล้วของที่เอานั้นยังแบ่งส่วนไว้ให้เจ้าของอีก ในจังหวัดพัทลุงไม่เคยลักขโมยของใครเพราะถือว่าเป็นเมืองอาจารย์"²² ซึ่งต่อมานายกลีบ ก็เลิกประพฤติชั่ว

ผลกระทบอันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามหลักไสยศาสตร์อย่างเคร่งครัดและเสมอต้นเสมอปลายของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จนไม่อาจแยกได้ว่าอันไหนคือส่วนที่ใช้เป็นอุบายหรือเกิดจากความศรัทธาเชื่อมั่นอย่างบริสุทธิ์ใจ ทำให้คนในชุมชนจำนวนหนึ่งที่เชื่อมั่นอย่างบริสุทธิ์ต่อไสยศาสตร์เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว และคนในชุมชนอีกจำนวนหนึ่งที่มีแนวโน้มจะเชื่อมั่นต่อเรื่องไสยศาสตร์เพิ่มความศรัทธาและยึดติดกับไสยศาสตร์อย่างเหนียวแน่นและสูงยิ่งขึ้นถึงขนาดเอา พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นต้นแบบ เป็นเสมือนสถาบันและสัญลักษณ์ทางไสยศาสตร์ ยกย่องเป็นเจ้าสำนักและเจ้าพิธีทางไสยศาสตร์ของชุมชน และสืบทอดเป็นปรากฏการณ์มาจนถึงปัจจุบันก็มีมาก

ที่ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถือปฏิบัติตามหลักไสยศาสตร์อย่างเคร่งครัด ยืนยันได้จากกิจวัตรประจำวันของท่าน (ดูในชีวิตประวัติ)

ผลกระทบที่เกิดเป็นความศรัทธาต่อ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช อีกส่วนหนึ่งเห็นได้จากการที่มีบุคคลหลากหลายอาชีพมาเยี่ยมเยียนและแสดงคารวะและมาขอให้เป็นผู้ดูฤกษ์ยามเพื่อกิจพิธีมงคล ให้ผูกดวง ดูดวงชะตา และเชื้อเชิญไปประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ครั้งสำคัญ เช่น

ปี พ.ศ 2483 พระครูสิทธิยาภิรัต (เอียด) ไปปลุกเสกพระมหายันต์และ พระมหาว่าน เพื่อนำไปแจกแก่ทหารและตำรวจในช่วงสงครามอินโดจีน โดยกระทำที่เขาอ้อ และวัดเขาอ้อ

จังหวัดพัทลุง ในพิธีดังกล่าวนี้ห้ามบุคคลทุกคนขึ้นไปบนเขาอ้อและบริเวณพื้มนทล อนุญาตให้เฉพาะบุคคล 2 คนเท่านั้นคือ อาจารย์นำ แก้วจันทร์ และ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

ปีพ.ศ.2505-2506 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นเจ้าพิธีหรือประธานในการปลุกเสกพระพุทธรูป และพระร่วงโรจนฤทธิ์ จำนวน 84,000 องค์ เพื่อแจกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องอายุราชการพร้อมกับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พร้อมกันนั้นได้เข้าพิธีสร้างและปลุกเสกพระพุทธรูปหิ้งค์พระยอดขุนพล พระพิมพ์ท่าเรือ พระพิมพ์แบบวัดนางตรา พระพุทธรูปนิมิตร รวม จำนวน 84,000 องค์ ให้แก่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อจำหน่ายนำเงินไปสร้างซ่อมประตูของวัด

เมื่อพ.ศ.2536 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นประธานในพิธีปลุกเสกพระเครื่องหลวงพ่อบุญ อินทโร อดีตเจ้าอาวาสวัดตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง ลาวาท ทองรักษ์ กล่าวถึงเหตุที่เชิญ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นเจ้าพิธีว่า เพราะท่านมีวิชาทางไสยศาสตร์เป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไปและสามารถทำให้ พระเครื่องมีอานุภาพในเรื่องความขลังได้²³

ปี พ.ศ. 2535 เป็นเจ้าพิธีตั้งศาลหลักเมือง จังหวัดกระบี่

ปี พ.ศ.2539 - 2541 ปลุกเสกพระเครื่องรางของขลังของวัดเขาอ้อและวัดดอนศาลา จังหวัดพัทลุง ถึง 3 ครั้ง

วันที่ 21 เมษายน 2540 ปลุกเสกรูปหล่อ และเหรียญอาจารย์ปาล แห่งวัดเขาอ้อ

วันที่ 13 สิงหาคม 2540 ทำพิธีปลุกเสกรูปหล่อและเหรียญอาจารย์นำ ชินวโร (อาจารย์นำ แก้วจันทร์) ของโรงเรียนดอนศาลานานาชาติ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

วันที่ 1 กันยายน 2541 ทำพิธีปลุกเสกรูปหล่อและเหรียญอาจารย์ทอง ภูยาน แห่งวัดเขาอ้อ

พระครูศิริวัฒนากร (ศรีเงิน อาภากร)²⁴ รองเจ้าอาวาสวัดดอนศาลา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง กล่าวถึงเหตุที่ เมื่อจะทำพิธีปลุกเสกพระเครื่องหรือเครื่องรางของขลังอื่นๆ จะต้องเชิญพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มาเป็นประธานในพิธี เพราะมีความเชื่อว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สามารถทำพิธีกรรมในการปลุกเสกถูกต้องสมบูรณ์ สามารถทำให้เครื่องรางของขลังมีบุญอานุภาพความขลังและศักดิ์สิทธิ์ได้

นิพัฒน์ ธรรมรักษ์²⁵ ได้กล่าวเสริมความศรัทธาของบุคคลทั่วไปที่มีต่อพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชสรุปได้ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นศิษย์อาวุโสที่สำคัญของวัดเขาอ้อในยุคแรกที่เหลืออยู่ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์มาอย่างละเอียดลึกซึ้ง ดังนั้นในการปลุกเสกสิ่งของต่างๆ จึงเชิญ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปร่วมปลุกเสกด้วยเสมอ และในการปลุกเสกแต่ละครั้งที่มี พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปร่วมเป็นประธานในพิธีด้วย จะมีการกล่าวถึงความขลังในไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ว่าเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

เช่น ในการปลุกเสกรูปหล่ออาจารย์นำ ชินวโร (แก้วจันทร์) ของโรงเรียนดอนศาลานำวิทยา อำเภอความขนุน จังหวัดพิจิตร¹⁶ สรุปได้ว่าอาจารย์นำ แก้วจันทร์ เป็นศิษย์ร่วมรุ่นกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ขุนพลมือปราบผู้เรืองวิทยาอาคมของกรมตำรวจ ความขลังในไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปและในพิธีการหล่อพระ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้มอบโลหะบางส่วนเพื่อเป็นส่วนผสมในรูปหล่อของอาจารย์นำด้วย

จากหลักฐานทางเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบสาเหตุที่ทำให้ประชาชนยกพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นแบบฉบับและเป็นตัวแทนของการใช้ไสยศาสตร์ เพราะพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นศิษย์อาวุโสของวัดเขาอ้อในยุคแรกๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์ในด้านต่างๆ มาอย่างละเอียดลึกซึ้งและเป็นผู้ที่สามารถทำให้พิธีกรรมถูกต้องสมบูรณ์ พระเครื่องรางของขลังที่ปลุกเสกมีอานุภาพในด้านต่างๆ

จากปรากฏการณ์ที่กล่าวมาชี้ให้เห็นชัดว่าผลจากการที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถือปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของไสยศาสตร์อย่างเคร่งครัด และนำเอาวิชาไสยศาสตร์มาใช้ในการปราบปรามอย่างต่อเนื่องเกือบๆ ทุกกรณี ทำให้คนในชุมชนศรัทธาต่อเรื่องไสยศาสตร์เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง และมีจำนวนไม่น้อยที่ยึดติดในเรื่องไสยศาสตร์อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าปรากฏการณ์ส่วนนี้ไม่สอดคล้องกับความเชื่อตามหลักวิทยาศาสตร์ ไม่สอดคล้องกับพุทธปรัชญา แต่เป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ทั่วไปในหมู่พุทธศาสนิกชนหรือพุทธศาสนาระดับชาวบ้าน พบว่าผู้คนในชุมชนในเขตที่ศึกษาทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ยึดติดในเรื่องไสยศาสตร์ดังกล่าวแล้ว มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นนักการศาสนา เป็นนักบริหาร เป็นนักวิชาการ และเป็นผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา ปรากฏการณ์เช่นนี้มีอยู่ทั่วไปในสังคมไทยทุกยุคทุกสมัย และเป็นผลกระทบจากหลายปัจจัย เมื่อพิจารณาเฉพาะคนในชุมชนที่ทำการศึกาและที่เป็นผลกระทบจากวัตรปฏิบัติของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช อย่างใกล้ชิด ต่างก็ยืนยันตรงกันว่าถ้าผู้ใดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและครบถ้วนตามที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถือปฏิบัติ ก็จะตระหนักในความล่ำเร็จได้ด้วยตัวเอง ยากที่จะอธิบายหรือพิสูจน์ให้บุคคลอื่นที่ไม่ได้ปฏิบัติประจักษ์ได้ ที่สำคัญยิ่ง คือขึ้นอยู่กับศรัทธาและปฏิปทาของแต่ละคน เป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมอยู่ภายในเฉพาะตัวมากกว่าจะเป็นรูปธรรมที่จะสำแดงให้เห็นได้ทั่วไป

2. ผลกระทบต่อวงการตำรวจ

2.1 ทำให้วงการตำรวจได้รับยุทธวิธีปราบปรามเพิ่มขึ้น

ภูมิปัญญาการปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำให้วงการตำรวจได้รับยุทธวิธีการปราบปรามเพิ่มขึ้นหลายอย่างเช่น

(1) การสืบสวนให้得其ความจริงเพื่อการปฏิบัติที่ไม่ผิดพลาดและสมควร แก่กรณี

ยุทธวิธีในการสืบสวนให้得其ความจริงของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เพื่อให้รู้ข้อเท็จจริง
รู้ว่าใครเป็นคนชั่วใครเป็นคนดี เพื่อจะได้จับกุมหรือปราบปรามไม่ผิดคน และควรจะทำอย่างไร
จึงควรแก่กรณี ได้แก่การลงสู่พื้นที่เพื่อทำความรู้จักมักคุ้นกับบุคคลในชุมชน ค้นเคาะกับสภาพพื้นที่
รู้รายละเอียดอื่นๆ เช่น ความเคลื่อนไหวของโจร แหล่งพักพิงและเส้นทางของโจร พฤติกรรมเฉพาะ
ตัวของโจรแต่ละคน จุดอ่อนจุดแข็งของโจรแต่ละคนแต่ละกลุ่ม เส้นทางเดินของโจร วิธีการที่จะทำ
ให้得其ความจริงดังกล่าว มีหลายวิธี เช่น อาศัยญาติมิตรหรือบุคคลที่ไว้วางใจได้เป็นฐานเริ่มต้นแล้ว
ขยายเครือข่ายโดยการผูกมิตรกับประชาชน วางตนให้เป็นที่รักใคร่และศรัทธาของประชาชนใน
ลักษณะเดียวกันกับที่ยุคปัจจุบันเรียกว่า “การสร้างมวลชนสัมพันธ์” หรือเผ่าสังเกตความเคลื่อนไหว
อย่างใกล้ชิดด้วยตนเอง โดยการแฝงตัวหรือปลอมตัวตามวิธีการของตำรวจสันติ-บาลสมัยนี้ จะ
เห็นได้ว่าพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้กระทำอย่างสุ่มรอบคอบ บนพื้นฐานของความมีคุณธรรม
ความสุจริตใจ ความอดทนอดทนประกอบด้วยความมีไหวพริบ มีปฏิภาณในการวางแผนและการ
แก้ปัญหาเฉพาะหน้า สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ตำรวจที่ร่วมปฏิบัติการ ตำรวจคนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และ
ตำรวจรุ่นหลังได้นำไปใช้และปรับใช้ ทำให้การปราบปรามของตำรวจประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น
ตัวอย่าง เช่น

กรณีการปราบปรามช่องการพนันของผู้มีอิทธิพลที่ช่องไม้ไผ่กาช้าง ซึ่งอยู่กลางตลาด
สุราษฎร์ธานี ระหว่างปี พ.ศ.2485 - 2486 ช่องดังกล่าวนี้เป็นช่องการพนันขนาดใหญ่ผู้มีอิทธิพลแบบ
มาเฟีย เปิดดำเนินการมานานกว่า 10 ปี มีนักเลงอันธพาลที่เรียกว่า “พวกเนรเทศ” หรือพวกสืบ
แปดมงกุฎร่วมกับตำรวจคอยควบคุมดูแลและได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจนไม่มีใครปราบได้ มีนาย
ตำรวจในพื้นที่บางนายพยายามจะจับ ได้ทำที่ไปร่วมกัน ร่วมเล่นการพนันในช่องนี้ ถูกนายสวสดี
เจ้าของช่อง เอาธนบัตรยัดใส่กระเบื้องบุหรี่ยื่นให้แล้วกล่าวว่า “นี่เงินครับ นี่ปิ่นเลือกเอา”²⁷ นาย
ตำรวจยศร้อยโทคนนั้นต้องถอยไม่กล้าไปยุ่งเกี่ยวอีก อธิบดีกรมตำรวจ (หลวงอดุลย์เดชจรัส) เคยส่ง
ตำรวจสันติบาล 2 นายไปดำเนินการ ไปอยู่ไปกินในช่องนั้นจนเจ้าของช่องรู้เจตนาขณะที่กำลังทำที่
ร่วมเล่นการพนันอยู่ เจ้าของช่องเข้าไปบอกว่าถ้ากลัวตายก็เชิญออกไป ทั้ง 2 นายจึงต้องกลับไป
รายงานหลวงอดุลย์เดชจรัสว่า “มันจิงครับ”²⁸

กรมตำรวจได้สั่งการทางโทรเลขลับเฉพาะ ให้พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (ขณะ
นั้นยศ ร.ต.อ. ตำแหน่งรองผู้กำกับเมืองสุราษฎร์ธานี) เป็นผู้ปราบช่องไม้ไผ่กาช้างให้เรียบร้อย

ร.ต.อ.ขุนพันธรักษ์ราชเดช วางแผนสืบหาข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ จนรู้รายละเอียดทุก
อย่าง เช่น พยายามไปหาผู้กำกับ (พ.ต.ท.หลวงประภาสเลขาวิภาค) เพื่อไปสังเกตดูนิสัยใจคอ เพื่อ
ตัดสินใจว่าควรจะเผยความลับได้เพียงใด จนมั่นใจจึงบอกความจริงให้รู้กับผู้กำกับยืนยันที่จะให้
การสนับสนุน ขึ้นต่อมาได้ออกสืบว่าตำรวจคนใดบ้างที่หนุนหลังและให้ความคุ้มครองช่องนี้ เสนอ

ให้ผู้กำกับย้ายตำรวจเหล่านั้นออกไปพ้นจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี แล้วย้ายคนที่ไว้ใจได้มาแทน มี ร.ต.ท.เข้ม แก้วทองงค์ พวกของขุนตระการตะเคียบะเซตร ตำบลตะเคียบะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งกำลังเป็นหัวหน้าสถานีตำรวจที่อำเภอสวี จังหวัดชุมพร และเป็นศิษย์ร่วมสำนักวัดเขาอ้อรุ่นที่มาร่วมด้วย ต่อจากนั้นร่วมกันสืบว่าใครบ้างที่จะเป็นแหล่งข่าวการเข้าออกของคนในช่อง ผู้ที่คอยดูแลช่องมีกี่คน ตำรวจคนใดอีกบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกับการรับผลประโยชน์จากช่อง จนสืบทราบว่ามีแม่ค้าขายขนมในช่องคนหนึ่งเป็นหญิงหม้าย ยังสาวสวยอยู่ และมีบ้านพักติดกับหลังช่อง เป็นผู้สนิทกับคนที่มาเล่นการพนันและคนที่เกี่ยวข้องกับช่องทุกคน จึงวางแผนให้ ร.ต.ท.เข้ม แก้วทองงค์ ติดสนิทกับแม่ค้าคนดังกล่าว พล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช กล่าวไว้ว่า "เพราะมีความถนัดในเรื่องการเป็นนักเลงผู้หญิงและเรากำชับว่าให้ไปกินขนมที่ร้านดังกล่าว แล้วจับแม่ค้าให้ได้"²⁹ ใช้เวลาไม่นานก็สำเร็จ จนได้เข้าไปอาศัยอยู่ที่บ้านแม่ค้าดังกล่าว ได้เจาะรูฝ้าแอบมองความเคลื่อนไหวในช่อง และสามารถสืบทราบทุกเรื่องที่ต้องการ เช่น รู้ว่า ชั้นล่างของช่องเปิดให้ขายของทุกชนิด มีของหวาน ของคาว ขายน้ำชากาแฟ ข้าวแกง ก๋วยเตี๋ยว ชั้นบนเป็นที่เล่นการพนันทุกชนิด ต้องการอะไรก็สั่งลงมา มีสาแหรกชักของชั้นชั้นบน บนนั้นกินฟรี "มีพวกเนรเทศเมืองสุราษฎร์ คือพวกสืบแปดมงกุฎรักษาช่อง มีหัวหน้าเนรเทศ ชื่อนายแป๊ะ ที่ปีต่อนั้นในตลาดก็ดี มีโรงฝิ่นทั่วไป นายแป๊ะนี้สูบฝิ่นเป็นหัวหน้านักเลงหาลูกน้องที่เป็นเนรเทศพวกไม่เอางานเอาการ, ไม่เอาถ่าน มาคุมช่อง พวกนี้สามารถนำคนอื่นเข้ากินของในช่องฟรี 3 มื้อ กินฟรีได้ 3 คน บ้านนายแป๊ะนี้ฝิ่นมี เหล้ามี สูบได้ฟรี พวกตำรวจไม่เกี่ยว"³⁰ (ไม่สนใจ ทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น)

(2) แบบอย่างของการวางแผนอย่างรอบคอบรัดกุมและไม่ประมาท

หลังจากสืบทราบข้อมูลในทุกอย่างมาพอแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช จะวางแผนการปราบปรามอย่างรอบคอบรัดกุม เช่น เลือกสรรคนที่เหมาะกับการกระกิจ วางแผนปฏิบัติเป็นแผนหลักและแผนรอง เพื่อเกิดผิดพลาด การใช้ยุทธวิธีอื่นๆ ประกอบตามความเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของการปราบปราม เช่น

กรณีการปราบช่องไม้ไผ่ข้าง พล.ต.ต.ขุนพันรักษ์ราชเดช วางแผนแบ่งตำรวจออกเป็น 3 สาย โดยเขียนแผนบรรจุในซองมอบให้หัวหน้าสายแต่ละสาย มีหน้าที่ต่างกัน คือ

สายที่ 1 เมื่อถึงเวลานัดหมายให้ทุบทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่พบในช่องพนันไม้ไผ่ข้าง

สายที่ 2 เมื่อถึงเวลานัดหมายให้นำกำลังเข้าไปจับกุม

สายที่ 3 ให้ทำหน้าที่สกัดคน คือ คนจากภายนอกช่องพนันห้ามเข้า คนที่ออกจากช่องพนันไม้ไผ่ข้างจับไว้ให้ได้ทั้งหมด

เมื่อทุกสายดำเนินการตามแผน ผลการดำเนินการจึงสามารถจับตัวนักพนันได้ 21 คน มีผู้ป่วนกันลาดหนีและตกลงมาจากกัสดลาดตาย 1 คน ส่วนนายสวัสดิ์หลบหนีไปได้

ให้ วงศ์ภักดี กล่าวไว้ว่า "ถ้าเป็นตำรวจคนอื่นไม่มีทางปราบได้ เพราะเจ้าของบ่อนใหญ่
หวาเพื่อนที่บ้านดอน"³¹

จ่านงค์ วัฒนพันธุ์ กล่าวถึง การปราบช่องไม้ไผ่ข้างครั้งนั้นว่า "การปราบดังกล่าวมี
คนเห็นเป็นจำนวนมากเพราะอยู่กลางตลาดและอยู่ใกล้ท่าเรือบ้านดอน และถ้าไม่ใช่ขุนพันธ์ ก็คงทำ
ไม่สำเร็จ"³²

การปฏิบัติการของ พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ทุกครั้งทุกกรณีจะใช้วิธีการสืบสวน
จนได้ความจริงอย่างละเอียดแล้วจึงวางแผน ดำเนินการอย่างรอบคอบ ใช้ยุทธวิธี "การปราบ" หรือ
"ปราม" ตามสมควรแก่กรณีเช่นนี้เสมอ จึงสามารถทำการปราบปรามโจรผู้ร้ายที่ตำรวจคนอื่น
ปราบได้โดยยากหรือคนอื่นปราบไม่สำเร็จให้สำเร็จ และเป็นที่ยกย่องชื่นชมว่าเป็นแบบอย่างของ
ตำรวจที่มีฝีมือ และมีคุณธรรม ไม่ใช้อาวุธหรือกำลังตำรวจเกินความจำเป็น เช่น การปราบเล็กลัง
พัทลุง การปราบคณะเล็กลังเมืองพัทลุง การปราบอะแฉะดอ ตาและ นราธิวาส การปราบเล็กลาย
สุราษฎร์ธานี การปราบคณะเล็กลัง เลื่อนโน้ม พิจิตร การปราบโจรก็่วัดนก จังหวัดชัยนาท การ
ปราบคณะเล็กลังฝ่าย สุพรรณบุรี เหล่านี้ล้วนทำให้ตำรวจผู้ร่วมปราบปรามได้เรียนรู้ยุทธวิธีต่างๆ
จากพล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช และเป็นแบบอย่างให้แก่ตำรวจรุ่นหลังๆ สืบต่อมา ยุทธวิธีที่
สำคัญและโดดเด่น คือความพยายามเข้าถึงความจริง ความกล้าหาญที่อยู่บนฐานของความ
รอบคอบไม่ประมาท การเลือกใช้คนและสภาพแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ การใช้วิธีการปรามนำ
การปราบ การจูงใจและดำเนินการแยกคนดีออกจากกลุ่มคนชั่ว ให้คนประพฤติชั่วกลับใจเป็นคน
ดี การสร้างความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ประชาชน การเป็นมิตรกับสุจริตชนและการ
ปราบผู้มีสัณดานชั่วอย่างเฉียบขาด

2.2 ทำให้ตำรวจส่วนหนึ่งตระหนักว่าการยืนอยู่บนความถูกต้องอย่าง ตระหนักรู้เพื่อพิทักษ์สันติราษฎร์สำคัญกว่าการทำลายภาพลักษณ์ที่ดีของวงการ ตำรวจเพื่อรักษาฐานะและผลประโยชน์ของตัวเอง

พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช เป็นแบบอย่างของตำรวจที่กล้าเผชิญอำนาจและ
อิทธิพลทั้งปวงอันมีอยู่ในชุมชน และในวงการตำรวจจนเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นเสียผลประโยชน์
คอยขัดขวางใส่ร้ายป้ายสี และใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งพล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช จะกล้าต่อ-
ต้านสิ่งเหล่านี้โดยไม่หวั่นเกรงอิทธิพลใดๆ กล้าที่จะเสี่ยงทั้งชีวิตและตำแหน่งหน้าที่เพื่อรักษา
ความถูกต้องและความเป็นธรรม เช่น กรณีการปราบช่องไม้ไผ่ข้าง กล้ากระทำการท้าทายต่อ
อิทธิพลท้องถิ่นและตำรวจที่มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ เช่น นายแป๊ะหัวหน้าคุมช่องเป็นลูกน้องหรือ
ลูกศิษย์รักของผู้บังคับการ (หลวงอารักษ์ประชาการ) ผู้บังคับบัญชาของขุนพันธ์ เอง เวลาได้ผู้
บังคับการออกตรวจท้องที่ นายแป๊ะจะบรรทุกของไปให้ การที่ขุนพันธ์สามารถพังช่องไม้ไผ่ข้าง

อย่างราบคาบ ผู้คนทั่วไปพากันกล่าวขวัญยกย่อง แต่ขุนพันธ์ และคณะคนสำคัญๆ ถูก คำสั่งย้ายด่วน โดยขุนพันธ์ ถูกย้ายไปจังหวัดพิจิตร ลิบโทเกียรติ ศรีทิพย์ ถูกย้ายไปอยู่อำเภอเกาะเปอรัน จังหวัดระนอง ภายใน 24 ชั่วโมง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชและคณะ ที่ถูกย้ายด่วนต่างก็ยอมรับชะตากรรมร่วมกัน เพราะทุกคนศรัทธาต่อจุดยืนของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

สัมพันธ ก้องสมุทร³³ กล่าวถึงกรณีที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จับผิดเงินเดือนของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจทั้งๆ ที่รู้ว่าเป็นเงินของใคร จนพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เรียกตัวไปพบที่กรมตำรวจ ขุนพันธ์ ไปพบโดยไม่แต่งเครื่องแบบ เมื่อถูกถามว่าเข้ามาพบผู้บังคับบัญชาทำไมไม่แต่งเครื่องแบบ ขุนพันธ์ ตอบว่า “ผมไม่แต่งเครื่องแบบมาเพราะผมทำใจไว้พร้อมตั้งแต่ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา ถ้าผิด ผมพร้อมที่จะเป็นพลเรือน” เมื่อ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ถามว่า ท่านขุนรู้หรือไม่ว่าเงินที่จับเป็นของใคร ขุนพันธ์ ตอบเพียงสั้นๆ ว่า “ผมจับเพราะผมเป็นตำรวจ” ทำให้อธิบดีเผ่า ศรียานนท์ นึกนับถือน้ำใจของขุนพันธ์ ว่ากล้าหาญและเป็นตำรวจที่แท้จริงใจนักเลงดีแท้ อยากจะได้ไว้ใช้ใกล้ชิด จึงขอให้ขุนพันธ์ ไปอยู่ด้วย แต่ขุนพันธ์ปฏิเสธว่า “ขออยู่อย่างที่เคยเป็น”

การจับผิดเงินเดือนครั้งดังกล่าวเป็นเหตุการณ์เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2493 มีทหารยศ นายร้อยและนายสิบจากค่ายเสนาณรงค์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา หลายคนคุมเงินเดือนมาในขบวนรถด่วนสายใต้ ขุนพันธ์ พร้อมด้วย ร.ต.ท.มาโนชญ์คุชชัยยันต์ (ยศในขณะนั้น) และตำรวจอีก 3 นาย ทำการตรวจค้นจับกุม พบเงินเดือนในกระเป๋า 2 ใบ นายทหารคุมเงินอ้างว่า “ผมเป็นผู้ควบคุมมาเองมันเป็นของทางราชการตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาให้นำของไปใช้ประโยชน์ในทางราชการ”³⁴ พยายามขัดขวางการจับกุมโดยอ้างว่าการจับของเถื่อนไม่ใช่หน้าที่ของตำรวจแต่เป็นหน้าที่ของฝ่ายสรรพสามิต ถ้าจะจับก็ให้ไปจับที่ค่ายทหารคองหงส์ ขุนพันธ์ ดำเนินการจับขณะที่รถไฟอยู่ในเขตจังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นเขตที่อยู่ในอำนาจของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (ยศในขณะนั้นและตำแหน่งในขณะนั้นคือ ผู้กำกับกรมตำรวจจังหวัดพัทลุง)

กรณีการปราบเลื้อมัด แก้วเอียด ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อพ.ศ. 2493 แล้ว นำเอาศีรษะไปเสียบประจานที่หน้าสถานีตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง ประจวบเหมาะกับการที่กรมตำรวจกระทรวงมหาดไทยตรวจราชการที่จังหวัดพัทลุง และมีกำหนดการจะไปตรวจสถานีตำรวจภูธรดังกล่าวด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ขอร้องให้เอาศีรษะที่เสียบประจานไว้ออกไปก่อน แต่ขุนพันธ์ไม่ยอมเอาออก โดยให้เหตุผลว่าก็ดีเหมือนกันท่านรัฐมนตรีจะได้รู้ว่าเหตุการณ์ในจังหวัดเป็นเช่นไร³⁵

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้แสดงจุดยืนเพื่อรักษาความถูกต้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อต้านตำรวจและข้าราชการที่ประพฤติมิชอบสมควร จนถูกกลุ่มผู้เสียประโยชน์ดำเนินและใส่ร้ายทำให้ไม่ได้รับความดีความชอบบ้าง สั่งย้ายด่วนบ้าง ถูกบั่นทอนอำนาจบ้าง แต่ พล.ต.ต.ขุน-

พันธรักรัษราชเดช ด้านกระแสเหล่านี้จะไม่สะท้อนสะท้อน ไม่ยอมอ่อนข้อให้โดยไม่คำนึงถึงฐานะ ลากยศส่วนตัว ทำให้ตำรวจที่ดียึดถือเป็นแบบอย่างเป็นจำนวนมากไม่น้อย นับว่าเป็นยุทธวิธีวิธีหนึ่งที่ ช่วยให้การตำรวจมีตำรวจ “ประเภทน้ำดี” ด้านไม่ให้เกิดตำรวจ “ประเภทน้ำชั่ว” และทำให้ ชุมชนศรัทธาต่อวงการตำรวจเพิ่มขึ้น

อนึ่งการที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาระดับ สูง เช่น อธิบดีกรมตำรวจมอบหมายลับเฉพาะให้ปราบช่องไม้ไผ่ข้างกิติ กระทรวงมหาดไทย มอบหมายให้เป็นผู้อำนวยการปราบเสือเถื่อน ปราบดง กิติ อันแสดงว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์- ราชเดช เป็นที่เชื่อถือในวงการตำรวจทุกระดับ

2.3 เป็นผู้ริเริ่มให้ตำรวจควบคุมดูแลความสงบบนขบวนรถไฟส่งผล ให้เกิดกองตำรวจรถไฟขึ้น

เมื่อพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ดำรงตำแหน่งผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง ตั้งแต่วันที่ 4 มีนาคม 2491 ครั้นถึง พ.ศ.2493 โจรปล้นรายใหญ่มิ่น้อยลงเรื่อย ๆ แต่เกิดปัญหา ใหม่ขึ้น คือมีนายเหนียว ตำบลบางกล่ำ ทำตนเป็นหัวหน้านักเลงบนรถไฟ ไม่จ่ายค่าโดยสาร ทำให้คนอื่น ๆ เลียนแบบ สร้างความเดือดร้อนให้แก่พนักงานรถไฟ นายสถานีและการจราจรทำร้าย ร่างกาย ถูกตี ถูกขกต้อยและถูกแทง เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้มักเกิดขึ้นตลอดทางระหว่างสถานี บ้านแหลมตะโนนจนถึงสถานีโคกทราย ขุนพันธ์ฯ จึงทำที่เป็นผู้โดยสารซื้อตั๋วรถไฟขึ้นไปยัง สังเกตด้วยตนเองพบว่าเป็นความจริง ถึงขนาดการจราจรไม่กล้าขอตรวจตัวผู้โดยสาร เพราะกลัว อิทธิพลของนายเหนียวนักเลงอันธพาลบนรถไฟ ขุนพันธ์ฯ จึงแก้ปัญหาพร้อมกับนายสถานีรถไฟ พัทลุงจัดให้ตำรวจร่วมไปบนขบวนรถไฟจากสถานีพัทลุงถึงสถานีหาดใหญ่ ขบวนละ 2-3 คนคอย ควบคุม โดยแต่งเครื่องแบบมีอาวุธประจำทุกขบวน ให้การรถไฟให้ความสะดวกบริการอาหารแก่ ตำรวจเหล่านั้น ตัวนายเหนียวขุนพันธ์ฯ ขับไล่ให้ออกพ้นเขตเมืองพัทลุง ต่อมาได้ขยายให้มี ตำรวจขึ้นประจำรถไฟขบวนอื่นๆ เช่น ขบวนกันตัง - สงขลา ขบวนหาดใหญ่ - สุราษฎร์ธานี และ ความคิดริเริ่มของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในเรื่องนี้ส่งผลให้กรมตำรวจจัดตั้งกองตำรวจรถไฟ ขึ้นในระยะต่อมา

2.4 การฝึกให้ตำรวจมีวินัยดูแลและใช้ทรัพย์สินของราชการให้เกิด ประโยชน์สูงสุด เช่น

เดือนตุลาคม 2490 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับคำสั่งให้ไปดำรงตำแหน่งผู้ บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร เมื่อเดินทางมารับตำแหน่งในวันแรกพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์-

ราชเดช พบว่าสถานีตำรวจไม่ได้รับการดูแลจากผู้บังคับบัญชาเท่าที่ควร เพราะมีต้นไม้และหญ้ารกเต็มไปหมดทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นยามรักษาการณ์ก็ไม่ได้มีการฝึกฝนในเรื่องการทำความเคารพผู้บังคับบัญชา ไปวันแรก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ต้องสอนวิธีการทำความเคารพแบบต่างๆ ของตำรวจให้กับยามรักษาการณ์ การจัดสำนักงานก็ไม่ใช่ระเบียบเรียบร้อย ทั้งสถานีตำรวจรกเต็มไปหมด ปีน ดาบปลายปืน กระเป๋ากะสุนปืน ของใครก็นำกลับไปไว้ที่บ้านทั้งหมดเพราะกลัวถูกขโมย เมื่อจะมีการฝึกระเบียบแถวก็จะต้องใช้สถานที่ของโรงเรียนหรือลานวัดเพราะเป็นที่มีลานโล่งเตียน

เมื่อได้รับทราบข้อมูลจากตำรวจที่ยื่นยามแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวว่า "บอกตำรวจทุกคนด้วยว่าผู้กำกับคนใหม่มาแล้ว แต่จะไปตรวจราชการที่อำเภอพวานกระต่าย 3 วัน กลับมาจะมาหัดระเบียบแถวในบริเวณโรงพัก หัดเฉพาะท่าคลานกับท่าหมอบเท่านั้นให้จนชำนาญ"³⁶ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กล่าวต่อไปว่า "หลังจากที่กลับมาจากอำเภอพวานกระต่าย สถานีตำรวจถูกรกกลับสภาพไปคนละอย่าง หญ้าที่เคยรกกกลับเตียน ปีน ดาบปลายปืน และกระเป๋ากะสุนก็ถูกรกกลับมาอยู่ที่สถานีตำรวจครบทั้งหมด ตัวอาคารโดยรอบก็ได้รับการทำความสะอาดอย่างดี"³⁷ หลังจากนั้นได้มีการประชุมตำรวจ และสั่งให้ตำรวจมาลงเวลาทำงานทุกวัน ทั้งเวลามาทำงานและเวลากลับ มีการฝึกกอบรมตำรวจอยู่เป็นประจำ มีการทำความสะอาดราวบันไดและซัดปืน และ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ให้ตำรวจนำข้าวของที่เป็นของทางราชการที่นำไปไว้ที่บ้านหรือที่อื่นกลับมาไว้ที่สถานีตำรวจทั้งหมด แล้วให้จัดทำบัญชีเอาไว้ และกล่าวว่า "ถ้าของหลวงถูกขโมยก็จะต้องช่วยกันเสียตั้งแต่ผู้กำกับลงไป"³⁸

การกระทำดังกล่าวของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ต้องการจะฝึกอบรมให้ตำรวจอยู่ในระเบียบวินัย เคารพในระเบียบวินัย ต้องรู้จักรักษาสงครามที่เป็นของทางราชการให้มีอายุการใช้งานได้นานยิ่งขึ้น ประการสำคัญการดูแลอาวุธปืน ไม่ว่าจะเป็นการขัด การฝึกการใช้อาวุธ เป็นการเตรียมความพร้อมอยู่เสมอเมื่อถึงเวลาใช้งานก็สามารถนำไปใช้ได้ทันที เพราะมีการตรวจลอบอยู่ประจำ

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช นอกจากจะเก่งในด้านการปราบปรามแล้วในด้านการจัดกำลังพล การฝึกอบรมผู้ใต้บังคับบัญชา ก็ทำได้ไม่ด้อยไปกว่างานปราบปราม

ด้วยเหตุนี้ทำให้ตำรวจที่อยู่ในความควบคุมดูแลของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทุกแห่งเป็นผู้มีระเบียบและดูแลทรัพย์สินของทางราชการให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

3. ผลกระทบต่อกลุ่มโจร

3.1 ทำให้โจรไม่อาจขยายอิทธิพลในชุมชนและปัญหาโจรภัยลดน้อยลง

ผลจากพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ความสามารถเฉพาะตัวและใช้ภูมิปัญญาพิเศษ ดำเนินการปราบปราม โดยการใช้วิธีประนีประนอม ใช้การปรามนำการปราบกัฏ การยึดมั่นในหลักการและคุณธรรมกัฏ การมีลัจจะ มีน้ำใจนักเลง กล้าได้กล้าเสีย ใช้หลักการผ่อนปรน การอภัย และความเจียมขนาดควรแก่กรณีกัฏ เหล่านี้ ทำให้ยุทธวิธี พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ชนะใจประชาชน ชนะใจขุนโจร และชนะใจตำรวจด้วยกัน จนได้รับสมญานามว่า “ขุนพันธรักษ์มือปราบ” บ้าง “ขุนพันธรักษ์ ดาบแดง” บ้าง “ขุนพันธรักษ์หนั่งเหนียว” บ้าง “รายอกะจี่” (อัศวินเล็กพริกขี้หนู) บ้าง เหล่านี้ส่งผลกระทบบัฏคนในชุมชนหันมาให้ความร่วมมือกับตำรวจอย่างจริงจัง โจรที่เคยฮึกเหิมหลายคนไม่กล้าเคลื่อนไหวทำหายตำรวจ จึงไม่อาจขยายอิทธิพลในชุมชนได้ตามที่เคยมีมา โจรบางกลุ่มเริ่มปรับเปลี่ยนท่าที ที่จะหันมาอิงตำรวจ เป็นทำนองกัฏยังเชิงและกัฏถางทาง เช่น กรณีของลุ่มโจรวัดนก เมืองชัยนาท ที่มีเลื้อครัฏเป็นหัวหน้าลุ่ม ซึ่งเคยก่อเหตุกรรมชั่ว เกรงกลัวกันทั้งจังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี และจังหวัดใกล้เคียง เมื่อรู้ว่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีทั้งฝีมือ มีคุณธรรม และมีน้ำใจเป็นนักเลง จึงยังเชิงโดยการเขียนจดหมายนัดให้คณะของขุนพันธรักษ์ พร้อมด้วยผู้กำกับกองและนายอำเภอสรรค์บุรีเพียง 3 คนไปพบกับคณะของเลื้อครัฏถึงถิ่นของลุ่มเลื้อวัดนก คณะของขุนพันธรักษ์ ทั้ง 3 คนได้ไปพบตามกำหนดแบบใจดีลัฏเลือ่ ต่างฝ่ายต่างไว้ชั้นเชิง ในที่สุดพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เสนอเงื่อนไขอย่างไว้เชิงนักเลงมือปราบ ต่อหัวหน้าลุ่มเลื้อวัดนกเพื่อพิสูจน์ในเบื้องต้น 3 ข้อ คือ (หนึ่ง) ห้ามรังแกชาวบ้านแถบอำเภอสรรค์บุรีและอย่าให้เลื้อกัฏอื่นมารังแก ซึ่งได้รับคำตอบจากลุ่มโจรว่ากระทำอยู่แล้วเป็นความคิดที่ตรรกกัน (สอง) ขอรายชื่อคณะลุ่มโจรที่มารายล้อมคุมเชิงอยู่ทั้ง 45 คน ซึ่งลุ่มเลื้อวัดนกก็บอกให้หมดทุกคน (สาม) ขอให้ร่วมมือกับปราบเลื้อกัฏอื่นๆ ซึ่งได้รับคำตอบว่าจะให้ปราบกัฏไหนบ้าง เมื่อพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เสนอให้ปราบกัฏเลื้อฝ้าย ก็ได้รับการปฏิเสธเพราะว่เป็นกัฏใหญ่ และเป็นพวกเดียวกัน เมื่อเสนอให้ปราบเลื้อเกลี้ยงก็ถูกปฏิเสธ เพราะเลื้อเกลี้ยงเป็นเกลอกับเลื้อฝ้าย เสนอให้ปราบเลื้อพลอย ปากน้ำ ก็ถูกปฏิเสธเพราะเป็นสาขาของเลื้อฝ้าย ในที่สุดลุ่มโจรวัดนกขอปราบไ้ยอม โดยให้เหตุผลว่ “ไ้ยอมนี้ทำรุมมากเกะกะที่สุด ยิ่งตำรวจมาแล้วหลายครั้ง” ปรากฏว่การพบปะกันครั้งนั้นต่างฝ่ายต่างรักษารรยานักเลง และจากข้อตกลงดังกล่าว ทำให้โจรลุ่มต่างๆ ได้แก่ลุ่มเลื้อฝ้าย เลื้อเกลี้ยง เลื้อดอย และเลื้อครัฏ เริ่มคิดตัดสินใจยอมบตั้วลัฏคัฏต่อทางราชการ แต่ยังมีข้อต่อรองเป็นเงื่อนไขว่จะร่วมมือกับทางราชการช่วยปราบปรามเลื้อลุ่มอื่นๆ ให้หมดสิ้นเสียก่อน จากการพบปะและตกลงกันนี้ในเบื้องต้น ทำให้รู้ความโยงใยระหว่างลุ่มโจร พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เสนอแผนปฏิบัติโดยให้ประสานกำลังเพื่อปราบโจร

กักอื่นๆ ให้มีโจรกลุ่มวัดนกดครั้งหนึ่ง ตำรวจครั้งหนึ่ง ในการปราบจะแต่งกายอย่างไรก็ได้ ต่อจากนั้นกลุ่มของเสือฝ้ายได้ขอพบอธิบดีกรมตำรวจ (พระรามอินทรา) ได้นัดพบกันอย่างลับๆ ที่โรงแรมในเมืองสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2485 (พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่ได้ร่วมเจรจาด้วยแต่ได้แอบสังเกตการณ์อารักขาอธิบดีอยู่อย่างใกล้ชิด) ในที่สุดเสือฝ้ายกับตำรวจก็ได้ร่วมกันปราบโจรกลุ่มเสือดำ ซึ่งมีอยู่ 35 คน พวกเสือดำหนีรอดไปได้ 6 คน จับตัวได้ 8 คน ที่เหลือถูกยิงตายหมด พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ยุทธวิธีร่วมกับกลุ่มโจรวัดนกดและเสือฝ้ายเพียงชั้นเริ่มต้น ก็ถูกลดอำนาจในการปราบโจรในพื้นที่นี้ ที่น่าสังเกตคือพฤติกรรมของเสือฝ้ายมีลักษณะโหดร้ายไม่มีน้ำใจนักเลง ต่างกับโจรกลุ่มบ้านดอนทราย จังหวัดพัทลุง เช่น เสือฝ้ายตั้งศาลเตี้ยชำระความเอง ใครมีเรื่องอะไรพากันไปฟ้องเสือฝ้าย เวลาเข้าหาต้องหมอบต้องคลานก้มหน้าเข้าไปตั้งแต่บันได เมื่อตัดสินอย่างไรแล้วต้องถือเป็นเด็ดขาดมีวิธีการทารุณต่างๆ ไม่ว่าชาวบ้านหรือโจรที่ถูกเสือฝ้ายตัดสินประหารชีวิต เสือฝ้ายจะให้ลูกน้องควบคุมไปยังสถานที่ฆ่า ให้ผู้ที่จะตายชุดหลุมฝังศพตัวเอง มีการเดินรอบกองไฟคล้ายบูชาบุญ ฆ่าแล้วก็ปลงหลุมฝังทันที³⁹ ด้วยพฤติกรรมดังกล่าวมานี้ น่าจะเป็นสิ่งที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไม่เชื่อนิทานว่าโจรกลุ่มนี้จะไม่ทรยศ จึงต้องทดสอบด้วยความรอบคอบและสังเกตอย่างใกล้ชิด ซึ่งก็ทำให้การขยายอิทธิพลของกลุ่มโจรในจังหวัดสุพรรณบุรี และโจรภัยในบริเวณดังกล่าวลดลงได้ระดับหนึ่ง

ในระหว่าง พ.ศ.2485 - 2491 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ย้ายออกจากจังหวัดพัทลุงไปรับราชการที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และไปรับราชการในภาคกลาง เกิดชุมโจรกลุ่มบ้านควนปี่ไฉ อำเภอกาบังพะเยน จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีเสือผัดแหกคุกออกมาจากเรือนจำพัทลุง กำลังขยายอิทธิพลปล้นฆ่าและก่อคดีเป็นจำนวนมาก ในบริเวณทะเลสาบสงขลา และรอบทะเลสาบ เช่น บริเวณบ้านเกาะนางคำ, บ้านบางด้วน ตำบลคูชูด จังหวัดสงขลา, บ้านโคกทราย จังหวัดพัทลุง, บ้านควนโกล อำเภอกวนเนียงจังหวัดสงขลา เป็นต้น โจรกลุ่มนี้ยังฮึกเหิมใจเพราะมีเครื่องรางของขลังของพระอธิการพลัด ปัตติโย เจ้าอาวาสวัดหัวควน ตำบลดอนประดู่ อำเภอกาบังพะเยน จังหวัดพัทลุง และได้ตะกรุดจากหมอเขื่อน เพชรขวัญ ว่ากันว่าทำให้ยิงไม่ออก ถูกฟันแทงด้วยอาวุธแหลมคมขนาดไหนก็ไม่ระคายผิวหนัง ครั้น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ย้ายกลับมารับราชการที่พัทลุงอีกครั้งหนึ่ง โจรกลุ่มนี้ไม่อาจขยายอิทธิพลต่อไปได้อีก ในที่สุดถูกปราบปรามจนราบคาบ ตำรวจที่ร่วมปราบปรามกลุ่มเสือดังกล่าวนี้มี ร.ต.ท.วิจิตร ไตรสุวรรณ , ร.ต.ต.พร้อม โอลาริ , ร.ต.อ.เกลี้ยง คันธนาคง, ร.ต.ท.จำเนียร นาคะโรจน์, พลฯ วิจิตร นาครภักย์ เป็นต้น

ในปี พ.ศ.2493 นายเหนียว ชาวบ้านบางกล่ำตั้งตัวเป็นหัวหน้านักเลงก่อความไม่สงบและหาผลประโยชน์บนขบวนรถไฟระหว่างสถานีแหลมตะโนนตถึงสถานีโคกทราย กำลังขยายอิทธิพล ในที่สุดถูก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จัดตำรวจดูแลความสงบขบวนรถไฟขึ้น และจับ

ให้นายเหนียวออกจากเขตจังหวัดพัทลุง การขยายอิทธิพลของนายเหนียวจึงยุติลงแต่บัดนั้น เหล่านี้เป็นต้น

3.2 ทำให้โจรสลัดส่วนหนึ่งกลับใจเลิกประพาศิษฐ์

เนื่องจากในช่วงที่กลุ่มโจรสลัดสามารถยึดครองอำนาจในชุมชนได้นั้น คนส่วนใหญ่พากันเกรงกลัวอิทธิพลของโจรสลัด ตำรวจไม่ได้พิสูจน์ให้เห็นว่ามีอำนาจและสามารถให้ความคุ้มครองต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้ดีกว่าโจรสลัด โจรสลัดแก้ปัญหานี้หรือสร้างปัญหาให้เห็นคุณเห็นโทษอย่างเฉียบขาดฉับพลัน เพราะเป็นการกระทำที่ไม่ต้องคำนึงถึงคุณธรรมหรือหลักการใดๆ จึงทำให้หลายคนจำใจต้องให้ความร่วมมือกับโจรสลัด ครั้นหลวมตัวให้ความร่วมมือขั้นหนึ่งแล้ว เป็นการยากที่จะถอนตัวได้ จึงกลัวลึกเข้าไปเรื่อยๆ จนหลายคนต้องกลายเป็นโจรสลัดจำใจ ผู้ที่ไม่ได้เป็นโจรสลัดโดยสันดานจึงหาโอกาสที่จะกลับใจเลิกประพาศิษฐ์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แม้แต่โจรสลัดที่มีพฤติกรรมเหี้ยมโหดโดยนิสัยแต่ได้พบว่าการเป็นโจรสลัดจะทำให้มีภัยรอบด้าน ต้องหลบซ่อนอดอยากทรมาน ทั้งยังทำให้ลูกเมียบุพการีพลอยเดือดร้อนไปด้วย ก็คิดจะกลับใจ แต่ไม่มีหลักประกันอันใดที่จะมั่นใจได้ว่าตำรวจบางคนจะไม่ฉกฉวยโอกาสใช้เป็นเครื่องมือในการหาความชอบใส่ตัว ต่างฝ่ายต่างก็หวาดระแวงซึ่งกันและกัน

ครั้นถึงยุคที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติการปราบปราม ทำให้โจรสลัดที่คิดจะกลับใจมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมเพิ่มขึ้น จึงพยายามที่จะหาทางเลิกประพาศิษฐ์

โจรสลัดที่เคยประพาศิษฐ์ตนเป็นโจรสลัด และภายหลัง พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำให้เลิกพฤติกรรมการเป็นโจรสลัด หรือบางคนก็กลับมาให้ความร่วมมือกับทางราชการ เช่น

(1) นายซี้ครั้ง เหยียญฆ่า หรือซี้ครั้ง ชายหาน เป็นโจรสลัดเดียวกับดำหัวแพร ภายหลังกลับมาให้ความร่วมมือกับทางราชการและเลิกเป็นโจรสลัด และยังเป็นผู้นำทางให้กับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช⁴⁰

(2) นายเจิม ลูกงู หลังจากออกจากคุก ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชไปอาศัยอยู่กับภรรยาที่บ้านเขาคราม ตำบลบ้านนา กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ไม่เคยปรากฏข่าวการปล้น ต่อมากลายเป็นลูกศิษย์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และคอยให้การช่วยเหลือในทุกด้านแก่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช⁴¹

(3) นายพ่วง มูลเมฆ เดิมเป็นโจรสลัดภายหลังถูกเกลี้ยกล่อมให้เป็นสายแล้วได้รับการช่วยเหลือในเรื่องคดีความจาก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช หลังจากนั้นเลิกเป็นโจรสลัด และไปบวชเป็นภิกษุอยู่ที่วัดป่าตอ เพราะกลัวคนปองร้าย เมื่ออายุมากแล้วจึงลาสิกขามาอยู่ที่บ้านภรรยาของตน คือที่บ้านคลองเรือ ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง⁴²

(4) นายคำ คำคง หรือยอติเตเลื่อคำ ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ (พ.ศ.2542) เคยชกปล้น โดยทั่วไปภายหลังเป็นลูกศิษย์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และคอยช่วยเหลือกันในทุกๆ เรื่อง ปัจจุบันทั้งคำ คำคง และ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยังไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ

(5) พิณ พรหมชูแก้ว ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ เคยเที่ยวลักขโมยของไป ภายหลัง ถูก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปราม เลยให้ญาติช่วยติดต่อเพื่อมอบตัวหลังจากพบ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สัญญาว่าจะเป็นคนดีและเลิกการเป็นโจร ภายหลังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลฝายละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง⁴³

(6) เสือผอม เป็นคนบ้านลำปำ ตำบลควนมะพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เดิมเป็นโจรปล้นฆ่าโหดกรรจ์คนหนึ่งของอำเภอเมือง แต่ภายหลังกลับกลายเป็นลูกศิษย์และคนที่ช่วยเหลือทั้งให้ที่พักและเป็นคนนำทางแก่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช⁴⁴

(7) นายคล้อย เป็นชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีต้องคดีฆ่าคนตาย ภายหลังถูกเกลี้ยกล่อมให้เป็นสายไปแฝงตัวอยู่ในกลุ่มของเสือสาย โดย พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สัญญาว่าจะช่วยเหลือในเรื่องคดีความ การช่วยเหลือของนายคล้อยทำให้การจับเสือสำเร็จ และต่อมานายคล้อยก็กลับตัวได้ ไม่ก่อคดีใด ๆ อีก

(8) นายเชื้อ ทาระบาด นอกจากจะทำการปล้นเองแล้วยังสมคบกับโจรต่างถิ่นในการปล้นด้วย ภายหลังถูก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เกลี้ยกล่อมให้มาเป็นพวก และให้เป็นผู้คอยให้ข่าวและเป็นผู้นำทางในการจับเสือขอม

(9) นายปล้อง พุ่มประสิทธิ์ ได้ชื่อว่าเป็นนักเลงหัวไม้ ของตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ภายหลังกลายเป็นผู้ให้การช่วยเหลือแก่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทั้งให้ที่พักอาหาร ข่าวดสาร รวมทั้งการนำทาง ทั้งๆ ที่อำนาจของเสือ่นัย รัตนพันธ์ เคยสามารถ "ชี้เป็น ชี้ตายใครก็ได้"⁴⁵

3.3 ทำให้โจรที่มีความผิดจรรยาถูกปราบอย่างเจ็บขาด

โจรคนใดกระทำความผิดอย่างถูกอาจมีคดีจรรยาจัดตัวเป็นจำนวนมาก ไม่ยอมเลิกประพฤติชั่ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะปราบอย่างเจ็บขาด โดยพยายามจะ "จับเป็น" เพื่อนำไปดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม แต่ถ้าต่อสู้ก็พยายามที่จับเป็น เมื่อเห็นว่าสุดวิสัยที่จะจับเป็น จึงใช้วิธีจับตาย พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ปราบโจรที่มีความผิดจรรยาและต่อสู้ เจ้าหน้าที่ยังตรวจจนถึงแก่ความตาย เท่าที่รวบรวมหลักฐานได้มีไม่น้อยกว่า 58 คน (ดูบัญชีรายชื่อภาคผนวก) ส่งผลให้โจรลดความอึกเหิม และทำให้ปัญหาโจรภัยลดลงในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติการปราบปรามในพื้นที่นั้น ๆ

ผลกระทบที่สำคัญยิ่งคือบรรดาโจรที่ประพฤติชั่วอยู่ก็ดี ผู้ที่คิดจะเป็นโจรก็ดี ได้เห็นชะตากรรมของโจร หากไม่ถูกบีบคั้นอย่างรุนแรงก็จะเลิกเล่นและเลิกคิดประพฤติตนเป็นโจร

เชิงอรรถ

- ¹ ล้อม เพ็งแก้ว. ชุมโจรบ้านดอนทรายฯ (อ้างแล้ว) หน้า 989.
- ² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
- ³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 990.
- ⁴ ประชิต บุญญานุวัตร (อ้างแล้ว)
- ⁵ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (อ้างแล้ว)
- ⁶ ตั้งเขียว ทิพย์รัตน์ (อ้างแล้ว)
- ⁷ นิรันดร์ พรหมจรรย์ (อ้างแล้ว)
- ⁸ ชิด แยมใส (อ้างแล้ว)
- ⁹ ไกล่ แก้วจันทร์ (อ้างแล้ว)
- ¹⁰ แฉล้ม พรหมดำ (อ้างแล้ว)
- ¹¹ พระอธิการเคลื่อน จิตตญาโณ (อ้างแล้ว)
- ¹² พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (อ้างแล้ว)
- ¹³ แหล่งเดิม.
- ¹⁴ อรุณ รุจิกันนะ. "ผู้การฯ ความเถียง", ใน อนุสรณ์งานฉลองยศ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช, 2506.
- ¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 163.
- ¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.
- ¹⁷ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (อ้างแล้ว).
- ¹⁸ สัมพันธ์ ก้องสมุทร. เรื่องเดิม, หน้า 106.
- ¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.
- ²⁰ กันหอย (นามแฝง) "ประวัติพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช" ใน หนังสือที่ระลึกในโอกาสจัดงานสโมสรสันนิบาตฉลองยศ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2505.
- ²¹ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (อ้างแล้ว).
- ²² สัมพันธ์ ก้องสมุทร. เรื่องเดิม, หน้า 61.
- ²³ สวาท ทองรักษ์. (อ้างแล้ว)
- ²⁴ พระครูสิริวิวัฒนากร. (อ้างแล้ว)
- ²⁵ นิพัฒน์ ธรรมรักษ์ (อ้างแล้ว)
- ²⁶ โรงเรียนดอนศาลานำวิทยา. ประวัติอาจารย์นำ ชินวโร. 2540, ยัดสำเนา.
- ²⁷ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ผู้ให้สัมภาษณ์, สัมพันธ์ ก้องสมุทร, ผู้สัมภาษณ์ อ้างตามรายออกะจิ พล.ต.ต.ขุนพันธดาบแดง (อ้างแล้ว).
- ²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
- ²⁹ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช (อ้างแล้ว).
- ³⁰ สัมพันธ์ ก้องสมุทร (อ้างแล้ว) หน้า 144

³¹ ไข่ วาศักดิ์ดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 3 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2542

³² จ.ต.จำนงค์ วัฒนพันธุ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วีระ แสงเพชร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 288 หมู่ที่ 4 ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2542. (อายุ 62 ปี)

³³ สัมพันธ์ ก้องสมุทร, เรื่องเดิม, (คานาจากบรรณาธิการ), หน้า 7

³⁴ พล.ต.ต. ชูพันธ์รักษาราชเดช (อ้างแล้ว)

³⁵ แหล่งเดิม.

³⁶ แหล่งเดิม.

³⁷ แหล่งเดิม.

³⁹ กันหอย (นามแฝง), เรื่องเดิม, หน้า (ชีวประวัติ)

⁴⁰ พระเมี่ยง อรุโณ (อ้างแล้ว)

⁴¹ รุ่ม เรืองมา (อ้างแล้ว)

⁴² แหล่งเดิม.

⁴³ พิณ พรหมชูแก้ว (อ้างแล้ว)

⁴⁴ ร.ต.ต. ไกล แก้วจันทร์ (อ้างแล้ว)

⁴⁵ นิรันดร์ พรหมจรรย์ (อ้างแล้ว)

บทที่ 6

บทย่อ สรุปผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาการปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช” ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาการปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อพิสูจน์ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ว่าการศึกษาโดยกระทำให้ “แลเห็นคน” จะสามารถ “แลเห็นสังคม” และ “แลเห็นวัฒนธรรมชุมชน” ตามเป็นที่จริงและชัดเจนขึ้นได้ โดยใช้คน (คือชีวประวัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช) เป็นศูนย์กลางในการศึกษา

1.2 เพื่อศึกษาอธิบายหรือภูมิปัญญาและปฏิบัติของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่เกี่ยวกับการใช้หลักวิชาการสืบสวน สอบสวน และการใช้โดยศาสตร์ เพื่อการปราบปรามอันทำให้การปฏิบัติหน้าที่ประสบความสำเร็จและ/หรือประสบอุปสรรค

1.3 เพื่อศึกษาลงจากการใช้อุบาย หรือภูมิปัญญา และปฏิบัติ ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่กระทบต่อผู้คนและสังคม

2. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาภูมิปัญญาการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะเน้นหนักเฉพาะในช่วงชีวิตที่ท่านผู้นี้อยู่ในฐานะผู้พิทักษ์สันติราษฎร์และช่วงหลังจากเกษียณอายุราชการ

เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาที่ปรากฏเป็นวัฒนธรรมชุมชนมีผลต่อการเสริมสร้างภูมิปัญญาของปัจเจกชนที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้นๆ การวิจัยเรื่องนี้จึงกำหนดขอบเขตของกาลเวลาย้อนถอยหลังถึงก่อนช่วงเวลากการมีชีวิตของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช(พ.ศ.2442 ถึงปัจจุบัน) ออกไปประมาณ 50 ปี คือ ย้อนไปถึงสมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2394) โดยประมาณ เพราะพลังของภูมิปัญญาที่มีอยู่ในสังคมตลอดถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมในช่วงดังกล่าว ย่อมส่งผลถึงอุบายและปฏิบัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และสังคมในช่วงเวลานี้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม แต่ทั้งนี้จะเลือกสรรเฉพาะส่วนที่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเด่นชัดเท่านั้น

ขอบเขตด้านพื้นที่ จะศึกษาทุกเขตพื้นที่หรือในชุมชนที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มี ปฏิบัติในตำแหน่งและหน้าที่ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ แต่จะเลือกสรรสาระเฉพาะที่มีนัยสำคัญต่อ อุดมและปฏิบัติตามปัญหาที่วิจัยเท่านั้น

แยกขอบเขตของการวิจัยเป็นหัวข้อดังนี้ คือ

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับชีวประวัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในช่วง ปรุณวัย การรับราชการ และหลังเกษียณอายุราชการ เน้นที่อุดมและปฏิบัติโดยอาศัยข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช โดยตรง และจากการสัมภาษณ์บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ผนวกด้วยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่กล่าวถึงชีวประวัติและผลงานของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และเอกสารที่กล่าวถึงสถานการณ์ทางสังคมที่มีนัยสำคัญต่ออุดม และปฏิบัติของบุคคลผู้นี้

2.2 การศึกษาภูมิปัญญาการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กำหนด ประเด็นที่ศึกษาไว้ดังนี้ คือ

2.2.1 ภูมิปัญญาการปรับใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและวิธีการปราบปราม

2.2.2 ภูมิปัญญาการปรับใช้ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน

2.2.3 ภูมิปัญญาการใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยการศึกษาและการใช้ไสยศาสตร์

2.3 การศึกษาผลกระทบจากการใช้อุดมและปฏิบัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราช-เดช ที่มีต่อผู้คนและสังคม กำหนดประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

2.3.1 ผลกระทบต่อชุมชน

2.3.2 ผลกระทบต่อวงการตำรวจ

2.3.3 ผลกระทบต่อกลุ่มโจร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นโดยที่ยังไม่ตั้งสมมุติฐาน และยังไม่ตั้ง ปัญหาการวิจัย

โดยเฉพาะการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราช-เดชและการสำรวจสถานที่บางแห่งที่มีนัยสำคัญต่อปฏิบัติของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช การ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สัมภาษณ์ญาติมิตรบุคคลที่เคยเป็นผู้ได้บังคับบัญชาและ บุคคลที่เกี่ยวข้อง เบื้องต้น

3.2 ขั้นที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 3.1 มาศึกษาเพื่อจัดระบบจับประเด็น ตั้งคำ ถามวิจัยและกำหนดแนวทางการวิจัย

3.3 ขั้นที่ 3 สํารวจข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคําคถามวิจัย ทำเค้าโครงวิจัยอย่างละเอียด

3.4 ขั้นที่ 4 ศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดและพิสดาร โดยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลบางคนในข้อ 3.1 และบุคคลสำคัญ ๆ ที่ผู้ให้การสัมภาษณ์อ้างถึงและมีนัยสำคัญต่อการตอบคําคถามวิจัยโดยวิธีการบันทึกเทป จดบันทึก การสำรวจและสังเกตด้วยตนเองในพื้นที่ศึกษาตามประเด็นและขอบเขตที่กำหนดไว้ด้วย การอิงวิธีวิทยาการศึกษาแบบพื้นบ้านตามวัฒนธรรมการสวายนนัยโยค (สืบสาวเรื่องราวให้ถึงต้นตอ) และอิงหลักโยนิโสมนสิการ ในพระพุทธศาสนา (การใช้ความคิดถูกวิธีโดยการสืบค้นถึงต้นเค้าสวหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะพิเคราะห์ด้วยอุบายวิธีให้เห็นปัญหานั้นๆ ตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย) เท่าที่จะกระทำได้ และถ่ายภาพประกอบเท่าที่จำเป็น

3.5 ขั้นที่ 5 การเสนอผลการวิจัยในรูปของความเรียง ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

สรุปผลการศึกษา

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เกิดเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2442 ที่อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เริ่มเรียนชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษาที่จังหวัดบ้านเกิด แล้วไปศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กรุงเทพมหานคร เมื่อจบในระดับมัธยมแล้ว ได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจนายจะเข้ จังหวัดนครปฐม เริ่มรับราชการครั้งแรกที่กองบังคับการมณฑลนครศรีธรรมราช ประจำจังหวัดสงขลา ต่อจากนั้นได้ย้ายไปรับราชการในจังหวัดต่างๆทั้งในภาคใต้ และภาคกลาง เช่น พัทลุง สงขลา สุราษฎร์ธานี พิจิตร ชัยนาท กำแพงเพชร และเกษียณอายุราชการที่จังหวัดนครศรีธรรมราช หลังเกษียณอายุราชการได้สมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและได้รับเลือก 1 สมัย คือใน พ.ศ. 2512 หลังเกษียณอายุราชการแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับเชิญจากหน่วยงานและบุคคลต่างๆ จากบุคคล เพื่อให้เป็นประธานบ้าง ผู้ร่วมปลูกเสกบ้าง เพราะบุคคลทั่วไปเชื่อว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นผู้สืบสานความเชื่อทางไสยศาสตร์มาจากหลายสำนักที่มีชื่อเสียงทั้งในภาคกลางและภาคใต้ และโดยเฉพาะวัดเขาอ้อ ของจังหวัดพัทลุง ซึ่งได้ชื่อว่ามีชื่อเสียงทางด้านคงกระพันชาตรี และ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชเอง เป็นผู้ให้นำเอาวิชาของสำนักวัดเขาอ้อไปใช้ในการปราบปรามจนมีชื่อเสียงและประสบผลสำเร็จ ดังปรากฏในสมณานามที่ถูกกล่าวขาน เช่น "ขุนพันฯ ดาบแดง" "นายพลหนังเหนียว" "รายอกะจิ" เป็นต้น ชีวิตรับราชการของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถูกทางราชการย้ายไปในพื้นที่ ๆ เพื่อปราบโจรร้ายที่ฮึกเหิมโดยเฉพาะ เพราะถ้าดูจากการย้ายไป

รับราชการในจังหวัดต่าง ๆ ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะย้ายไปเพื่อปราบโจร กลุ่มโจร กลุ่มคนที่มีอิทธิพลในจังหวัดนั้น ๆ ที่ผู้อื่นไม่สามารถปราบได้ หรือไม่กล้าปราบ แต่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สามารถปราบได้สำเร็จ เช่นการปราบเสือสัง เสือเมือง พัทลุง อะแวนะดอฯ นราธิวาส เสือลายคอสลาย สุราษฎร์ธานี เสือโน้ม พิจิตร เสือวัน และเสือไกร กำแพงเพชร เป็นต้น และหลังจากปราบกลุ่มโจรในพื้นที่นั้น ๆ สำเร็จแล้ว ก็มักจะถูกย้ายไปยังจังหวัดอื่น ๆ ที่มีความเดือดร้อนในเรื่องโจรภัย

ภูมิปัญญาในการปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จากการศึกษา ภูมิปัญญาในการปราบปรามของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พบว่า

ภูมิปัญญาการปรับใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและวิธีการปราบปราม

ก่อนที่จะทำการจับกุม ทำการปราบในเหตุการณ์ต่าง ๆ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะมีความรอบคอบในการสืบสวนสอบสวน คือ ใช้หลาย ๆ วิธีที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริง คือส่วนหนึ่งได้มาจากสายที่ไวใจได้ ซึ่งมีทั้งชาวบ้านในพื้นที่โจรที่กลับใจ และการแฝงตัวเข้าไปในชุมชนของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสืบหาข่าว แล้ววางแผนในการจับกุม หรือแผนในการปราบเพื่อให้สำเร็จและเด็ดขาด(ดูรายละเอียดในหน้า 76) จากการกระทำดังกล่าวทำให้การปราบโจรและกลุ่มอิทธิพลของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ประสบผลสำเร็จ เพราะสามารถปราบที่ต้นเหตุของปัญหาได้จริง ๆ คือ สามารถปราบหัวหน้าโจรได้สำเร็จ และสมุนโจรก็ต้องสลายตามไปด้วย การสืบสวน สอบสวนที่มีประสิทธิภาพของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นที่ยอมรับของประชาชน ของผู้บังคับบัญชาและทำให้เกิดความสงบสุขของชุมชนเกิดขึ้น

ภูมิปัญญาการปรับใช้ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน

ชุมชนที่มีชุมโจรหรือกลุ่มโจร โจรจะมีอำนาจเบ็ดเสร็จในชุมชนนั้นๆ คอยหาผลประโยชน์ คอยคุ้มครอง ใครขัดขวางการทำงานหรือไม่เชื่อฟังก็จะถูกลงโทษตามกฎหมายของโจร คือ การทำให้ตายโดยวิธีการที่ทารุณโหดเหี้ยมผิดมนุษย์ เพื่อทำให้คนอื่น ๆ เกิดความเกรงกลัว และไม่กล้าเป็นปฏิปักษ์กับกลุ่มโจร คนที่จะมาเป็นสายให้กับทางราชการโดยเฉพาะตำรวจจึงเป็นการยากมาก

แต่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็สามารถดึงคนให้มาให้ความร่วมมือกับตำรวจ สามารถเกลี้ยกล่อมโจรให้มาช่วยปราบโจรด้วยกัน ด้วยลักษณะพิเศษของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ที่เป็นคนจริง พูดจริง ทำจริง หรือที่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า "เป็นนักเลง" ความเป็นนักเลงของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นที่ยอมรับของบุคคลโดยทั่วไป ทั้งชาวชาน คนในวงการตำรวจ และแม้กระทั่งกลุ่มโจร ยังให้ความเคารพนับถือ และเชื่อใจในความเป็นตำรวจของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ที่มีจิตใจเป็นนักเลง และถือมั่นในกฎของนักเลงอย่างเคร่งครัด และไม่ละเมิดกฎของ

นักเลง โดยไม่มีข้อละเว้นว่า บุคคลที่มาเกี่ยวข้อง จะเป็นคนธรรมดา เป็นตำรวจหรือเป็นโจร พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชจะปฏิบัติเหมือนกัน เมื่อพูดว่าจะช่วยก็จะช่วย เมื่อพูดว่าทำก็ต้องทำการ ทำงานเสมอต้นเสมอปลาย ของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในเรื่องของความเป็นนักเลง ทำให้สามารถฝากำแพงญาติมิตร อันเป็นวัฒนธรรมอันเหนียวแน่นของชาวบ้านลงได้ ซึ่งตำรวจคนอื่น ๆ ไม่สามารถกระทำได้ (ดูรายละเอียดจากจรรยาบรรณนักเลงหน้า 37) การช่วยเหลือคนอื่น ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ช่วยเหลือด้วยความจริงใจไม่หวังอามิสสินจ้าง ช่วยเหลือคนที่ถูกกลุ่มโจรเอาเปรียบในการเรียกค่าคุ้มครอง ช่วยเหลือโจรซึ่งมีปัญหาคิดจะกลับตัวเป็นคนดีให้กลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติ และ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สามารถทำให้คนทั่วไป ประจักษ์ด้วยสายตาวา ถ้าโจรคนไหนอีกเฝ้าทำทนายอำนาจกฎหมาย ทำทนายอำนาจตำรวจ ก็จะถูกรับอย่างเด็ดขาด จากการที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เข้าใจปัญหาของชุมชน เข้าใจคนในชุมชน รู้จักหาวิธีเพื่อให้ถึงจิตใจของคนในชุมชนเพื่อผูกมิตรไมตรี ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในชุมชน ชาวบ้าน นักเลง หรือแม้กระทั่งโจร คนทุกกลุ่ม พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สามารถนำมาใช้ในการปราบปรามได้เป็นอย่างดีและทำให้งานการปราบปรามประสบผลสำเร็จ แต่ใช้กำลังคน อาวุธเพียงจำนวนน้อย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในทุกพื้นที่จะมีคนที่ให้ความร่วมมือกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชด้วยดีเสมอ

ภูมิปัญญาการใช้หลักจิตวิทยาโดยอาศัยการศึกษาและการใช้ไสยศาสตร์

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นนายตำรวจที่นำเอาการใช้ไสยศาสตร์แบบต่าง ๆ มาใช้ในงานปราบปรามจนเป็นที่เลื่องลือกันในหมู่ชาวบ้าน หมู่โจร และตำรวจ ว่าไม่ว่าโจรคนไหนจะมีวิชาไสยศาสตร์ดีเลิศขนาดไหน แต่ถ้าถูกพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปราบจนสำเร็จได้ทั้งหมด และตำรวจที่ร่วมไปกับคณะของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็จะปลอดภัยกลับมาทุกคน ซึ่งเป็นผลทำให้ตำรวจเกิดความกล้าหาญและไม่เกรงกลัวโจรกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่ากลุ่มโจรจะมีวิชาอาคมหรืออาวุธดีขนาดไหน

การใช้ไสยศาสตร์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช บางเรื่องก็เป็นอุปาย เพื่อทำให้โจรเกิดความเกรงกลัว เช่นการไปปราบโจรกลุ่มต่าง ๆ ในภาคกลาง โจรในภาคกลางช่วงที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปปราบจะมีสมาชิกของกลุ่มโจรมีตั้งแต่ 25 คนไปจนถึง 120 คน มีอาวุธที่ทันสมัยที่สุดในยุคนั้น แต่การไปปราบกลุ่มโจร พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช กลับใช้เพียงดาบ, สนับมือ, และเป็นพกประจำกาย ร่วมกับการรับประทายอายุวัฒนะเท่านั้น ก็ทำให้โจรกลุ่มต่าง ๆ เกิดความเกรงกลัว ทำให้ต้องหลบหนีไปอยู่ในพื้นที่อื่น ๆ บ้าง ถูกจับตายบ้าง เลิกเป็นโจรบ้าง หันมาให้ความร่วมมือกับตำรวจบ้าง

ไสยศาสตร์ที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช นำมาใช้ส่วนใหญ่จะเป็นของสำนักที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับของคนทั้งในชุมชนและบุคคลโดยทั่วไป เช่นการให้อาจารย์ยัง แห่งวัดปากคลองมะขามเฒ่า จังหวัดชัยนาท ปลุกเสกดาบ, มีดให้วัดปากคลองมะขามเฒ่าเป็นวัดที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดในยุคนั้นในเรื่องไสยศาสตร์ ในเรื่องคงกระพันชาตรี และที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เป็นลูกศิษย์ของสำนักลัทธิยันต์บ้าง พระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงบ้างในภาคกลาง ย่อมเป็นที่ทรงามของกลุ่มโจรระดับหนึ่งอยู่แล้ว บวกกับการปราบปรามอย่างเอาจริงเอาจัง การเลือกใช้ยุทธวิธีอันชาญฉลาดก็ยิ่งทำให้โจรภาคกลางเกิดความเกรงกลัวมากยิ่งขึ้น

สำหรับไสยศาสตร์ทางภาคใต้ นั้น พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เป็นลูกศิษย์ของสำนักวัดเขาช่อ เป็นวัดที่มีชื่อเสียงมากที่สุดของทางภาคใต้ที่มีคนทั่วไปบ้าง โจรบ้าง และตำรวจบ้างไปสมัครเป็นศิษย์ แต่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติตนในเรื่องวัตรปฏิบัติข้อห้ามทางไสยศาสตร์ เคร่งครัดเสมอต้นเสมอปลายจนเป็นที่ยอมรับของอาจารย์ เช่น บางพิธีห้ามบุคคลเข้าไปในเขตมณฑลพิธีแต่ก็อนุญาตให้พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เข้าไปได้ การทำเรื่องความเชื่อได้เหนือบุคคลทั้งหลาย เช่น แขนงยา ในเรือแขนงยาได้นานกว่าศิษย์ทุกคน แขนงได้ครบจำนวนครั้งสูงสุดคือ 5 ครั้ง ได้รับการถ่ายทอดวิธีการทางไสยศาสตร์อย่างละเอียดและนำไสยศาสตร์ไปใช้จนเป็นที่เลื่องลือ การไปสมัครเป็นศิษย์ของไข่ เรืองมา หรือไข่ หนองไหล สามารถทำให้ตามจับ กลับ คำทอง และสามารถพบตัวได้ เพราะเรียนวิชาแบบเดี่ยว ชนิดเดียวกับ กลับ คำทอง ด้วย ไข่ เรืองมา เป็นอาจารย์คนสำคัญของกลับ คำทอง นอกจากไสยศาสตร์ของคนไทยพุทธแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยังศึกษาไสยศาสตร์ของคนมุสลิมและนำไสยศาสตร์ของคนมุสลิมมาใช้ในการปราบปราม เพราะโจรบางกลุ่มเป็นคนมุสลิม ก็ต้องหาวิธีการเพื่อทำลายขวัญตามความเชื่อของคนมุสลิม

จะเห็นได้ว่านอกจาก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะศึกษาความเชื่อทางไสยศาสตร์จากสำนักที่มีชื่อเสียงแล้ว พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ยังปฏิบัติตนให้บุคคลทั่วไปประจักษ์ว่า เป็นผู้คงแก่เรียนในด้านไสยศาสตร์ เป็นผู้ปฏิบัติไสยศาสตร์เคร่งครัดจนบังเกิดผล และยังสามารถทำให้ผู้ที่มีไสยศาสตร์เก่งกล้าจนของเสื่อมหรือปลงได้ เป็นผลทำให้โจรซึ่งส่วนใหญ่มีเครื่องรางของขลังและหลักเลี้ยงการทำให้เครื่องรางของขลังเสื่อม ซึ่งหมายถึงการทำให้ชีวิตจบลงไปด้วย โจรโดยทั่วไปโดยเฉพาะโจรในภาคใต้รู้ว่าพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช มีอำนาจสามารถทำให้เครื่องรางของขลังของพวกตนเสื่อมลงได้ ดังนั้นเมื่อสายมาบอกว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะมาปราบ จะต้องหลบหนีออกไปจากพื้นที่ก่อน เพราะถ้าไม่หลบหนีก็จะถูกจับ และถ้าต่อสู้ก็จะถูกจับตาย จะเห็นได้ว่าการใช้ไสยศาสตร์ในการปราบปรามทำให้โจรไม่กล้าปรากฏกายให้เห็นในชุมชน ไม่กล้าออกปล้น ไม่กล้าปะทะกับตำรวจกลุ่มของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

การนำเอาไสยศาสตร์มาใช้ในการปราบปรามถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เพราะสามารถสยบกลุ่มโจรสลัดหนึ่งได้โดยไม่ต้องใช้อาวุธ ไม่ต้องเสียกำลังพล แต่กลุ่มโจรสลัดเหล่านั้นเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าทำหายอำนาจอริฐ ไม่กล้าปฏิบัติการปล้น การนำความเชื่อมาผสมผสานเข้ากับการปราบปรามเป็นการทำลายขวัญและกำลังใจของฝ่ายตรงข้าม

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นนายตำรวจที่ประสบผลสำเร็จในงานด้านการปราบปราม เพราะรู้จักประยุกต์ใช้วิธีการต่างๆ ทั้งที่ไม่ศึกษามากจากระบบการศึกษาโดยตรง หากแต่ศึกษาเพิ่มเติมและประยุกต์เอาวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในชุมชนนั้น ๆ และนำมาผสมผสานกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลโดยทั่วไป แล้วนำไปใช้ในการปราบปราม จนทำให้งานปราบปรามประสบผลสำเร็จ ซึ่งน่าจะเป็นแบบอย่างให้กับตำรวจคนอื่นๆ ในฐานะผู้พิทักษ์สันติ-ราษฏร์ที่ประชาชนต้องการ เพราะเป็นนายตำรวจที่ผู้คนส่วนใหญ่ที่ใกล้ชิดเห็นว่าเป็นนายตำรวจที่ดี มีคุณธรรม มีฝีมือในการปราบปราม และยังเป็นผู้ที่รู้จักสรรหาวิทยวิธีแบบต่าง ๆ มาใช้ในการปราบปรามจนเป็นผลสำเร็จ

สรุปผลจากการศึกษาภูมิปัญญาการปราบปรามของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชสรุปได้ว่า

โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 จนถึงรัชกาลที่ 7 เป็นนัยสำคัญต่อช่วงที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้พิทักษ์สันติราษฏร์อย่างซับซ้อนและค่อนข้างรุนแรงหลายประการ เริ่มตั้งแต่การที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เจ้าเมืองมีอำนาจเบ็ดเสร็จเป็นเจ้าเมือง เจ้าภาษี เป็นช่องทางให้เจ้าเมือง กรมการเมือง ใช้กลไกการปกครองแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวจนขาดความเป็นธรรม ทำให้ประชาชนซึ่งหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตเดือดร้อนและชาติที่พึ่งยิ่งขึ้น และถ้าปีใดฝนฟ้าไม่อำนวยก็เกิดภาวะข้าวขาดแคลนแพง ทำให้โจรผู้ร้ายชุกชุมจนเป็นเหตุให้ต้องตั้งนพปฎลสถานและพึ่งพากันเองยิ่งขึ้น ความทรกกันดารระหว่างตัวเมืองกับชุมชนที่ห่างไกลความเจริญทำให้เกิดช่องว่าง เปิดโอกาสให้ผู้นำท้องถิ่นค่อย ๆ สร้างสมฐานอำนาจ และใช้อำนาจต่อสู้กับอำนาจภายนอก โดยอาศัยนักเลง การรวมกลุ่มต่อต้านค้ายรุนแรงยิ่งขึ้นจนบางพื้นที่เกิดเป็นชุมชนโจร เกิดแหล่งอบายมุข เช่น บ่อนเบี้ย บ่อนการพนันเพิ่มขึ้น ครั้นถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองหัวเมืองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล ทำให้ผู้ที่เคยมีอำนาจ มีผลประโยชน์ กลับสูญเสียอำนาจ เสียผลประโยชน์ ผู้สูญเสียบางรายจึงหันไปใช้ผู้นำท้องถิ่นที่สูญเสียอำนาจด้วยกัน ใช้ชุมชนโจรเป็นเครื่องมือเพื่อรักษาฐานอำนาจของตน เป็นสาเหตุให้สุจริตชนบางคนจำต้องเลือกฝ่ายเพื่อสังกัดตามข้อจำกัดที่แตกต่างกัน จนเป็นเหตุให้เกิดความระแวงต่อกัน เพราะเมื่อตัดสินใจเข้ากับฝ่ายใดกลุ่มใดก็ต้องร่วมคิด ร่วมปฏิบัติกับกลุ่มนั้น ทำให้ค่อยเกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายอื่นเพิ่มขึ้น การตัดญาติและการขาดมิตรแท้ก็เกิดขึ้น

อย่างไม่มีทางเลี่ยง จึงต้องหันไปหาที่พึ่งทางใจ เพื่อบำรุงขวัญและเป็นกำลังใจให้แก่ตนเอง โดยยึดเอาไสยศาสตร์เป็นที่พึ่งกันมากขึ้น ยิ่งคนใดต้องเสี่ยงต่อภัยพิบัติมาก ๆ ก็ยิ่งต้องหาที่พึ่งทางไสยศาสตร์มากขึ้น

เมื่อถึงรัชกาลที่ 6 บ้านเมืองเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วประเทศ จนเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการปฏิวัติการปกครองในปีพ.ศ. 2475 ตลอดจนการเกิดสงครามโลกในปี พ.ศ. 2485 เหล่านี้ทำให้มีผู้ประกอบมิจาชีพมากขึ้น และล้วนส่งผลกระทบมาถึงช่วงที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ทั้งสิ้น

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้นำเอาวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีอยู่ในขณะนั้นมาปรับใช้เป็นภูมิปัญญาเฉพาะตัว วัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอิทธิพลต่องานปราบปรามสูงคือ คตินิยม ผู้ชายที่เป็นผู้นำครอบครัวและผู้นำชุมชนว่าต้องมีความเป็นนักเลง วัฒนธรรมการเป็นเกลอ คตินิยมที่ว่าชายชาติตรีต้องมีวิชาไสยศาสตร์และวิชาพาตัว การเอาญาติเอามิตร ไม่ทรยศ หรือเนรคุณต่อผู้มีพระคุณและผู้ที่เคยอุปถัมภ์ค้ำจุน ถึงเหล่านี้อาจเป็นอุปสรรคต่องานปราบปรามของข้าราชการที่เป็นคนในพื้นที่ ยากที่จะทะลวงกำแพงความเป็นญาติมิตรและความเป็นนักเลง เพื่อปฏิบัติการปราบปรามอย่างเที่ยงธรรม โดยยกเอาหลักการและหน้าที่อยู่เหนือความเป็นญาติมิตร และรักษาความเป็นนักเลงที่แท้จริง แต่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สามารถใช้ภูมิปัญญานำสิ่งเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปราบปรามได้ทุกกรณี จนนับได้ว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช คือผู้ปฏิวัติวัฒนธรรมการปราบปรามของตำรวจให้เป็นที่ศรัทธาของประชาชน และเป็นแบบอย่างของตำรวจมือปราบที่มีคุณภาพและมีคุณธรรม

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้ปรับใช้วัฒนธรรมการผูกมิตรผูกญาติ และผูกเกลอ ผูกสัมพันธ์กับชุมชน ผูกสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนและผู้ที่เป็นคนในชุมชนเคารพนับถือ เพื่อการสืบสวนให้ได้ความจริง เข้าถึงปัญหา เข้าถึงตัวโจรและผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่กับผู้ใกล้ชิดพวกโจร จึงสามารถดำเนินการกับผู้ประพฤติดีชั่วได้เหมาะสมตามโทษานุโทษ จนประชาชนเกิดความศรัทธาและมั่นใจต่อระบบความยุติธรรม และเชื่อมั่นต่อวงการตำรวจ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ใช้ภูมิปัญญาปรับ ใช้ไสยศาสตร์ ใช้กฎเกณฑ์ของอาจารย์และสำนักทางไสยศาสตร์ให้ผู้ที่ยึดมั่นต่อไสยศาสตร์ใช้ไสยศาสตร์คู่ควบกับคุณธรรม เพื่อรักษาความซึ้งของคาถาอาคม และเพื่อความเป็นสิริมงคล ใช้เป็นอุบายเสริมขวัญคนดีและข่มขวัญคนชั่ว ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างมนุษยสัมพันธ์และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการสืบสวนสอบสวนและการปราบปราม ใช้จรรยานักเลงและความมีน้ำใจเป็นนักเลงที่แท้จริงชนะใจนักเลงและกำราบผู้ที่ไม่มีความมีน้ำใจ

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช อุทิศตนปฏิบัติหน้าที่ตำรวจเป็นแบบอย่างของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ที่พึงปรารถนา เป็นผู้มีส่วนทำให้สถาบันตำรวจเป็นที่ศรัทธาของประชาชน ส่งผลกระทบต่อชุมชน ต่อวงการตำรวจและต่อกลุ่มโจรให้รู้ถูกรู้ควร

ข้อสังเกตของผู้วิจัย

จากการศึกษาชีวิตประวัติและงานปราบปรามของพล.ต.ต. ชุนพันธ์รักษาราชเดช ผู้วิจัยสังเกตจากปฏิกิริยาของคนทั่วไปที่มีทำที่ต่อวัตรปฏิบัติของพล.ต.ต.ชุนพันธ์รักษาราชเดชแปลกแยกกันออกไปในบางประเด็นและบางกลุ่มที่เห็นเด่นชัดคือ ด้านวัตรปฏิบัติการปราบปรามในภาระหน้าที่ของตำรวจ คนส่วนใหญ่ที่รู้เห็นอย่างใกล้ชิดจะนิยมชมชอบว่ากล้าหาญ อดทนและจริงจัง มีส่วนที่น่ายกย่องสรรเสริญมากกว่าส่วนที่น่าติติง กลุ่มชนที่เคยเดือดร้อนจากโจรภัยอย่างแสนสาหัส เช่น ผู้เดือดร้อนจากเลื่อยลาย เห็นความสามารถในการปราบปรามของพล.ต.ต.ชุนพันธ์รักษาราชเดชว่าเป็นวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่สำหรับพวกเขา แต่มีคนจำนวนไม่น้อยขึ้นชมยินดีตามกระแสคำเล่าลือ ด้านการดำเนินคดี คือบางคนเห็นว่าบางครั้งเข้าทำนองกระทำเกินกว่าเหตุ บางกรณีเข้าข่ายการเลี้ยงโจร บางกรณีมีการปกป้องเอียงเอนเข้าข้างจนขาดความเป็นธรรม ข้อติติงเหล่านี้บางคนก็ให้ได้เพราะเห็นว่าสถานการณ์บังคับ น้ำหนักของการดำเนินคดีแตกต่างกันไปตามกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามทัศนคติส่วนตัวและตามข้อมูลที่ได้รับแตกต่างกัน ด้านความมีน้ำใจเป็นนักเลงจะได้รับความยกย่องค่อนข้างสูง ในกลุ่มที่เคยเผชิญกับการถูกเอารัดเอาเปรียบ จากอำนาจที่ตนเห็นว่าไม่เป็นธรรม และไม่อาจพึ่งพากฎเกณฑ์อื่น ๆ ได้ดีว่าการอาศัยน้ำใจนักเลง ต่อกรณีนี้คนนอกวงการเห็นว่า การรักษาราชการนักเลงอย่างเคร่งครัด เป็นทางเบี่ยงเบนไปสู่การใช้ "กฎหมู่" ขัดแย้งกับระบบคุณธรรมและระบอบประชาธิปไตย ด้านคติความเชื่อทางไสยศาสตร์ พล.ต.ต.ชุนพันธ์รักษาราชเดชจะได้รับความศรัทธาอย่างสูงจากกลุ่มที่ศรัทธาเรื่องนี้เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว แต่จะถูกปฏิเสธจากกลุ่มที่ศรัทธาต่อหลักวิทยาศาสตร์ที่เห็นว่าไสยศาสตร์เป็นความเชื่อที่งมงายมากกว่าจะเป็นอุบายที่ดี ในขณะเดียวกันมีคนจำนวนไม่น้อยแบ่งรับแบ่งปฏิเสธ เพราะไม่มีใครสามารถพิสูจน์ให้ประจักษ์ชัดว่า วัตรปฏิบัติของพล.ต.ต.ชุนพันธ์รักษาราชเดชในด้านนี้เป็น "มายิกขาว" หรือ "มายิกดำ" หรืออาจจะใช้ "มายิกขาว" (white magic) หรือ "มายิกดำ" (black magic) หรือ "มายาขาว" หรือ "มายาดำ" ก็ได้ ซึ่งไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเป็นการนำเอาไสยศาสตร์มาใช้เป็นกลอุบายหรือเป็นไปด้วยความศรัทธาเชื่อมั่นอย่างบริสุทธิ์ใจ ข้อสังเกตเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ยังท้าทายต่อการศึกษาค้นหาความกระจ่างกันต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีปัญญการปราบปรามของพล.ต.ต.ชุนพันธ์รักษาราชเดช ซึ่งเป็นภูมิปัญญาปัจเจกบุคคลคนหนึ่ง จากพฤติกรรมการปราบปรามอันเป็นพันธะ "หน้าที่ของตำรวจ" หรือ "อาชีพผู้พิทักษ์สันติราษฎร์" โดยอาศัย เนื้อหา, อุบาย, และปฏิบัติ เป็นกรอบและทิศทางของการศึกษา ทำให้แลเห็นโครงสร้างและพลวัตของชุมชนที่เชื่อมสัมพันธ์กับวัฒนธรรมชุมชนในระดับลึกเลาะระดับผิวบน อันจะช่วยให้เข้าถึงความเป็นคนจริงของชุมชนในส่วนลึกขงนั้นๆ หรือใน "จุลภาค" ตามกรอบที่กำหนดเปรียบเสมือนกับการรู้จักถึงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของแผ่นโมเสก (Mosaic) แต่ละแผ่นที่

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กันหอย (นามแฝง). "ประวัติ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช" ใน *อนุสรณ์งานฉลองยศ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช*. นครศรีธรรมราช: โรงพิมพ์ศิริสวัสดิ์, 2506.
- ฉลอง เจยาคม. *ประวัติและเรื่องราวน่าสนใจ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช*. กรุงเทพฯ: มหรรณพ, 2538.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. *คติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง*. สงขลา: ม.ป.ท. 2539.
- ดรุณี แก้วม่วง. *พระยาธรรมาธิปัตย์ มหิธรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ผู้นำการปกครองหัวเมืองไทยฝั่งตะวันออก (พ.ศ.2444-2456)*. ปริญญาโท, กศ.ม., สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2526.
- ตำรวจ,กรม. กองบัญชาการตำรวจ. *คู่มือตำรวจ เล่ม 4*. กรุงเทพฯ: สยามสปอร์ตซินิ ดีเคต, 2536.
- ตำรวจ,กรม. *ตำรวจของประชาชน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมตำรวจ, 2540.
- ทรงพล มากฐิต. *พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช บทพิสูจน์ศาสตร์อันเร้นลับที่มีตัวตน*. กรุงเทพฯ: อินเทอร์เน็ตเปอร์เซ็น, ม.ป.ป.
- ธวัช ปุณโณทก. "ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน: ทัศนะของอาจารย์ ปรีชา พิณทอง" ใน *ทิศทางหมู่บ้านไทย*. กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน, 2531.
- ธีรทัศน์ ยิ่งดำเนินและจำเริญ เขมานรงค์. *วัดดอนศาลา*. พัทลุง: พี.เอ.ลีฟวิ่ง, 2532.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. "สิงห์มีอุปราช," ใน *รุสมีแล* 7(1) หน้า 61-65, กันยายน-ธันวาคม 2526.
- ประมวล มณีโรจน์. "โจรพัทลุง - กรณีตำนานโจรแห่งตำบลดอนทราย"; ใน *ทักษิณคดี* 4(1) หน้า 55-98; มิถุนายน-กันยายน 2537.
- ประเวศ วะสี. "การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา", *ชุมชนพัฒนา*. 1(5) : หน้า 75; มกราคม-กุมภาพันธ์ 2530.
- พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธ์,พ.ด.ท. *ความรู้เบื้องต้นการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์และตำรวจผู้ใช้ชุมชน*. กรุงเทพฯ: วันใหม่, 2540.
- พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธ์,พ.ด.ท. *ความรู้เบื้องต้นการสืบสวนอาชญากรรม*. กรุงเทพฯ: วันใหม่, 2537.
- พรศักดิ์ พรหมแก้ว. *พันธรักษ์ราชเดช (บุตร พันธรักษ์)*. ชุน, ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 6*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2529.
- พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช. "ความเชื่อทางไสยศาสตร์ของชาวปักษ์ใต้" ใน *วิชา* 2.(1) หน้า 1-2 มิถุนายน-กันยายน 2519
- _____ "ยังไม่ออก" ใน *พุทธเวทย์ ฉบับเปิดโลก* 3(5), 46-48, สิงหาคม 2522.
- พาทิศ อารบัวแก้ว. "คนได้หนังเหนียว" ใน *สีกัญต์*. กรุงเทพฯ: อารบัวแก้ว, ม.ป.ป.
- เพลิง ภูมา (นามแฝง). *คนได้หนังเหนียว*. กรุงเทพฯ: แอร์แมน, ม.ป.ป.
- มโน โอบกกุล. "สุพรรณเป็นเมืองโจรเมื่อคนดูจริงหรือ?" ใน *ศิลปวัฒนธรรม*. 18(7); หน้า 95; พฤษภาคม 2540
- มนัส ณ พัทลุง. *ศึกษาภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมของหรบ มัดเหล็ก*. ปริญญาโท, กศ.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539

- กัน นิพนธ์นาม (นามแฝง) มือปราบโจรนายพลผู้จับเสือมือเปล่า. กรุงเทพฯ : สรรพ, ม.ป.ป.
- ล้อม เพ็งแก้ว. "ชุมโจรบ้านดอนทราย" ใน *ทักษิณคดี*. 4 (1) หน้า 41 - 50 ; มิถุนายน - กันยายน 2537.
- ล้อม เพ็งแก้ว. "พรานคง" ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 6*. หน้า 2418, สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2529.
- วิภาวดี พิจิตต์บันดาล. "สถาบันเศรษฐกิจในแง่สังคม" ใน *สังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537.
- วิไลเลขา บุรณศิริ. *ประวัติศาสตร์ไทย 2*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2536.
- สมเจต มุนีโมไนย. "วัฒนธรรมโจรที่ปรากฏในท้องถิ่นภาคใต้," ใน *ทักษิณคดี*. 4 (1) หน้า 15 - 29 ; มิถุนายน - กันยายน 2537
- ลฤกษ์พจนานุกรณ, พระ. รายงานซึ่งว่าด้วยการตรวจแหลมมลายูในพระราชอาณาจักร ร.ศ.113 (เอกสารจดหมายเหตุแห่งชาติ) ร.5 ม.2 14/22.
- สัมพันธ์ ก้องสมุทร. *วีระบุรุษตำรวจเมืองใต้รายออกะจิ*. กรุงเทพฯ : ธรรมชาติ, 2529.
- สารูป ฤทธิ์ชัย. "สภาพการกินเมืองพัทลุง พ.ศ. 2315 - 2439" ใน *ศิลปวัฒนธรรม*. หน้า 104 มกราคม 2539.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. *วิเคราะห์สารัตถะเพลงกล่อมเด็กภาคใต้*. สถาบันทักษิณคดีศึกษา สงขลา:ม.ป.ท., 2524.
- _____ "ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้" ใน *ที่ระลึกงานเกษียณอายุราชการ*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ , 2539
- _____ *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 4*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2529
- _____ "สุขุมนัยวินิต (ปิ่นสุขุม) พระยา" ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 9*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2529.
- เสรี พงศ์พิศ. *คืนสู่รากเหง้า* กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ, 2529.
- _____ *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2536.
- อรุณ วุฒิจันทร์. "ผู้การฯ ควนเกียะ," ใน *อนุสรณ์งานฉลองยศ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช*. นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์ศิริสวัสดิ์, 2506.
- เอกสารจดหมายเหตุแห่งชาติ ร. 5 ม. 2 14 / 98.
- เอกสารจดหมายเหตุแห่งชาติ ร. 5 ม. 2 14 / 99.
- เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ในสมัยเจ้าพระยามรราช (ปิ่น สุขุม) เป็นเป็นข้าหลวงเทศาภิบาล ร.ศ 115-125 (พ.ศ.2439-2449) ใน *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมประยูรโสณกุล ณ ออยุธยา*, กรุงเทพฯ, หน้า 35, 2520
- เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เรื่องพระยาภิรมย์ภูมิจัดการบ้านเมือง
- เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร. 5 ม. 53 / 24
- เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร. 5 ม. 53 / 26

บุคลากรกรม

บุคคลานุกรม

- โกศล แก้วจันทร์, ร.ด.ด., อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 1/1 หมู่ที่ 6 ตำบลดอนทราย อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2541.
- ชิด แยมไฉ, อายุ 84 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 196 หมู่ที่ 10 ตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2542.
(เป็นเพื่อนสนิทของเลื้อโก เลื้อซ้อง และเคยร่วมปล้นเกี่ยวกับกลุ่มเลื้อดัง กล่าว จนเลื้อโกและเลื้อซ้าง ถูกพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชปราบ)
- คำ คำคง, อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 764/5 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2540.
(เป็นทั้งโจรกลับใจ เป็นลูกศิษย์ของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช)
- เคียง แก้วประสิทธิ์, อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 288 หมู่ที่ 11 ตำบลดอนประดู่ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2540.
(เป็นสมาชิกของขุมโจรบ้านควนปีใหญ่ถูก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปราบ)
- จ่านงค์ วัฒนพันธ์, จ.ล.ด., อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 288 หมู่ที่ 4 ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2542.
(เป็นผู้เห็นเหตุการณ์ตอน พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชนำกำลังไปปราบช่องไม้ไผ่ข้าง และนิยมชมชอบวิธีการอันเด็ดขาดของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช)
- เจริญ ละอาดดี, อายุ 86 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 101 หมู่ที่ 6 ตำบลดอนกำยาน อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2540.
- แฉล้ม พรหมดำ, อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์ ที่วัดฝาละมี ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2540.
- ชื่น แสงเพชร, อายุ 78 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 278 หมู่ที่ 4 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2540.
- ฐิติพันธ์ พันธรักษาราชเดช, อายุ 37 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 764/5 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2542.
- ตั้งเขียว ทิพย์รัตน์, อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 236 หมู่ที่ 4 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2540 และ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540.
(ครอบครัวของตั้งเขียว ทิพย์รัตน์ เป็นผู้คอยให้ที่พักอาศัย อาหาร และคอยนำทาง ในการปราบปรามในเขตอำเภอปากพะยูน)
- ถนอม อุตยรังษี, อายุ 73 ปี, สัมภาษณ์ ที่วัดนารเทา ตำบลนารเทา อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540.
- ถาวร วรรณวงศ์, อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 92 หมู่ที่ 4 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2542
(เดิมเป็นชาวเกาะลมุน เป็นผู้เห็นเหตุการณ์ ขณะที่ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช ปราบยังยี่ที่ อำเภอเกาะลมุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี)

ทวี แสงเพชร,ด.ด. อายุ 46 ปี, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 278 หมู่ที่ 4 ตำบลผาละมี อำเภอบางปะหัน จังหวัด
พิจิตร, เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2540.

นิพนธ์ ธรรมรักษ์, อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 106/17 ถนนประชาบำรุง ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอ
เมือง จังหวัดพิจิตร, เมื่อวันที่

นิรันดร์ พรหมจรรย์, อายุ 76 ปี, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 74/5 หมู่ที่ 2 ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอย
โข่ง จังหวัดสงขลา, เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2542

ใบ ละอาดดี อติต เลือใบ, อายุ 78 ปี, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 6 ตำบลดอนกำยาน อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2540.

(เป็นสื่อที่ปล้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายหลังคณะกองปราบปรามพิเศษไปปราบจน ต้อง
ออกตัวมาสู้คดี และได้พบกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ในตอนที่ถูกจับกุมไปดำเนินคดี)

ประชิด บุญญานุวัตร, อายุ 76 ปี, ผู้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 2 ตำบลแพรกหา อำเภอกวนขนุน
จังหวัดพิจิตร, เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2542.

ปราณี นวลสนอง, อายุ 76 ปี, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัด
พิจิตร, เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541.

ปรีชา ล่วงนิพันธ์, จ.ต., อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 122 หมู่ที่ 4 ตำบลเปาะเล้ง อำเภอเมือง
จังหวัดยะลา, เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541.

(ผู้ที่เป็นทั้งลูกศิษย์ และได้บังคับบัญชาของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เคยร่วมไปปราบโจรกับ
พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และถูกสั่งให้ไปปราบเสือเป็นจำนวนมากมีทั้งจับเป็นและจับตาย)

ผวน สุมาอะโร, ร.ต.ต. อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์ ที่วัดหารเทา ตำบลหารเทา อำเภอบางปะหัน จังหวัด
พิจิตร, เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540

พระครูกาชาด (บุญทอง มีพลอย), อายุ 79 ปี, เจ้าอาวาสวัดดอนศาลา, สัมภาษณ์ ที่วัดดอนศาลา อำเภอ
กวนขนุน จังหวัดพิจิตร, เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2542.

พระครูธรรมกิจโกศล (นอง ยลโร), อายุ 86 ปี, เจ้าอาวาสวัดทรายขาว, สัมภาษณ์ ที่วัดทรายขาว อำเภอ
โคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, เมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2542.

พระครูสิริวัฒนการ (ศรีเงิน อาภาธโร) อายุ 72 ปี, รองเจ้าอาวาสวัดดอนศาลา, สัมภาษณ์ ที่วัดดอนศาลา
อำเภอกวนขนุน จังหวัดพิจิตร, เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2542.

พระเมียง อรุณ, อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์ ที่วัดดอนศาลา อำเภอ กวนขนุน จังหวัดพิจิตร, เมื่อวันที่ 6
มกราคม พ.ศ. 2542.

(เป็นบุตรของนายซี้ครั่ง เหยี่ยวซ่า หรือซี้ครั่ง ชายห่าน ซึ่งเป็นบ้านที่พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช
ไปมาหาสู่เป็นประจำ และเป็นผู้ที่ให้อาหารที่พักและนำทางอยู่เสมอ)

พระอธิการเคลื่อน จิตตญาโณ, อายุ 73 ปี, สัมภาษณ์ ที่วัดพรตะดา ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัด
สงขลา, เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2542

พริ้ม ทองมาก, อายุ 74 ปี, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 1 อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพิจิตร, เมื่อวันที่
26 ธันวาคม พ.ศ.2540

พันธรักษ์ราชเดช,ขุน, พล.ต.ต. , อายุ 100 ปี สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 764/5 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรี-
ธรรมราช, เมื่อวันที่ 20, 21 มิถุนายน พ.ศ. 2540, เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540, เมื่อวันที่

ที่ 20, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2540, เมื่อวันที่ 20, 25 มกราคม พ.ศ. 2541 และเมื่อวันที่ 20
มกราคม พ.ศ. 2542

พิน พรหมชูแก้ว, อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 277 หมู่ที่ 4 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัด
พัทลุง, เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541.

(เป็นผู้ซึ่งเคยถูกรับแล้วสัญญาว่าจะเป็นคนดี ภายหลังได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน)

พุม พัฒนาวิบาก, อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 278 หมู่ที่ 4 ตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัด
พัทลุง, เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2540.

เยื้อง ทองมาก, อายุ 74 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 1 อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่
26 ธันวาคม พ.ศ. 2540.

รุ่ง เรืองมา, อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 54 หมู่ที่ 2 ตำบลแพรกหา อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง,
เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2540 และเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2540.

(เป็นหลานของไข่ เรืองมา ซึ่งพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชไปขอสมัครเป็นลูกศิษย์ และไข่ เรือง
มาเคยนำกลับ คำทอง มาให้พบกับพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชที่วัดดอนศาลา)

วิจิตร นาครภัก, พ.ต.ท., อายุ 74 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 690 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัด
พัทลุง, เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

(ผู้เป็นทั้งลูกศิษย์ เป็นทั้งผู้ได้บังคับบัญชาของพล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เคยออกปราบปราม
ร่วมกับ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช อยู่เสมอและเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาไสยศาสตร์จาก
พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นจำนวนมาก)

วิเชียร นนคว, อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์ ที่สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2542.

ลมณีภ ยอดแก้ว, อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์ ที่วัดหารเทา, ตำบลหารเทา อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่
3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540

ลวาท ทองรักษ, อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 27 หมู่ที่ 4 ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัด
พัทลุง, เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2540.

หน่วย จันทรัตน์, อายุ 70 ปี, อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 สัมภาษณ์ ที่หมู่ที่ 3 ตำบลแพรกหา, อำเภอกวนขนุน
จังหวัดพัทลุง, เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2540.

หนูกลิ่น แก้วเหมือน, อายุ 85 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 56 หมู่ที่ 5, ตำบลตำนาน, อำเภอเมือง จังหวัด
พัทลุง, เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2541.

หนูเล็ก พรหมจรรย์, อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์ ที่ บ้านเลขที่ 74/5 หมู่ 2 ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลอง
หอยโข่ง จังหวัดสงขลา, เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2542.

ไห้ วงศ์ภักดี, อายุ 86 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 11 ม. 3, ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
อายุ 86 ปี, เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2542.

อภิรักษ์ สุขมาก, จ.ต.ต., อายุ 42 ปี, สัมภาษณ์ ที่วัดหารเทา, ตำบลหารเทา, อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง,
เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540

อรุณ ฤนระศิริ, อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 1 ตำบลดงลิ้น อำเภอเมือง จังหวัด
สุพรรณบุรี, เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2540.

ภาคผนวก ก

ภาคผนวก 1
การปราบเสียดสัง*
เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2473

โดย สัมพันธ์ ก้องสมุทร

เสียดสังผู้นี้เล่าลือกันว่าเป็นเสียดสังที่มีความเหี้ยมโหดและทารุณมาก เคยปล้นฆ่ามาในพื้นที่ต่าง ๆ มากมายนับไม่ถ้วน เป็นที่หวาดกลัวแก่ผู้คนทั่วไป ใครที่พบเสียดสังแล้วเที่ยวไปแจ้งหรือบอกกล่าวว่ามันอยู่ที่ไหน หากมันรู้ความจริงจะต้องถูกลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณอย่างคาดไม่ถึง

"ใครที่ปากอยู่ไม่สุรเที่ยวพูดว่ากูอยู่ที่ไหนถ้ากูจับได้เมื่อใดก็จะฆ่าปากมันผู้นั้นด้วยมีด และเขียนดีด้วยหวายหนามหรือไม่เช่นนั้นก็จะอาจยิงมันทิ้งเสีย"

นี่คือประกาศิตของเสียดสัง ด้วยข้อกำหนดโทษที่กล่าวมานี้เอง ทำให้ผู้คนกลัวกันมาก ทุกครั้งที่เสียดสังปล้นหรือรบกวน รบกวนของใครมันก็จะทำการตัดไม้ขวางทางไว้เป็นเครื่องหมาย

การตัดไม้ขวางทางไว้เช่นนั้นเมื่อใครพบเห็นก็จะรู้ได้ทันทีว่าไม้ที่ตัดขวางอยู่นั้นเป็นของเสียดสัง เป็นสัญลักษณ์ในการรบกวนของเสียดสังเมื่อรู้เห็นแล้วจะไม่มีใครกล้าติดตามมันไปอย่างเด็ดขาด

ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทราบข่าวการแหกคุกจากเมืองตรังของเสียดสัง ท่านส่งคนออกสืบข่าวจนกระทั่งทราบว่า มันหนีจากเมืองตรังเข้ามาหลบซ่อนอยู่ที่บ้านห้วยกรวด ตำบลป่าพะยอม อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

การที่เสียดสังแหกคุกเมืองตรังมากับคนอยู่ที่บ้านห้วยกรวดตำบลป่าพะยอมนั้น เพราะต้องการจะเข้าไปอยู่ในเขตปกครองของกำนันตำบลป่าพะยอมซึ่งมีอิทธิพลในเขตนั้น

นอกจากนี้แล้ว เสียดสังยังได้รับการคุ้มครองจากคนใหญ่คนโตอีกหลายคน จึงเป็นเรื่องยากลำบากในการที่จะปราบปรามได้

อนึ่ง เสียดสังนี้มีรูปร่างใหญ่โต คุ้ย และมีความแข็งแรงมาก คือ มีเมียน้อยอยู่ที่บ้านห้วยกรวดเหนือ ส่วนเมียหลวง คือ นางหมึก ขุนพันธรักษ์ราชเดช เพียรพยายามส่งสายลับไปติดตามความเคลื่อนไหวของเสียดสังอยู่นาน จนกระทั่งรู้ความจริงว่า บ้านเสียดสังอยู่ติดแดนกับบ้านนายอินทร์แก้ว ช่างเหล็ก บ้านห้วยกรวด ตำบลป่าพะยอม

เมื่อขุนพันธรักษ์ราชเดชรู้แน่ชัดแล้วจึงเตรียมการที่จะบุกเข้าไปจับเสียดสัง โดยไม่สนใจว่าอิทธิพลของเสียดสังจะยิ่งใหญ่อย่างไรหรือแม้แต่ว่าจะมีเจ้าพ่อกำนัน

ป่าพะยอมรวมทุกคนใหญ่คนโตให้ความคุ้มครองอยู่ข้างหลัง

ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้นายธีร์ หนีภัยจระเข้ เป็นคนนำทาง มีพลตำรวจเผือก ชูด้วงเป็นผู้ติดตาม ตามคนออกเดินทางไปยังที่อยู่ของเสียดสังเมื่อเวลาตี 4 ของวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2473

ขณะที่เดินทางไปถึงที่หมาย นายอินทร์แก้ว ช่างเหล็ก ซึ่งมีบ้านอยู่ติดแดนกับบ้านเสียดสัง ได้แจ้งแก่ขุนพันธรักษ์ราชเดชว่า เสียดสังไม่อยู่

"เสียดสัง มันลงเสียว่า ไอ้ทองลูกชายผมเป็นลายให้ตำรวจจับ เวลานี้มันจับตัวไอ้ทองลามาไว้เตรียมจะพาไปฆ่าทิ้งที่เขตนครศรีธรรมราช

นายอินทร์แก้ว ช่างเหล็กบอกกับขุนพันธรักษ์ราชเดช ด้วยท่าทางอึดอัดใจ

"แล้วตอนนี้มันพานายทองไปไว้ที่ไหน?" "ขุนพันธรักษ์ราชเดชถามนายอินทร์แก้ว" "เวลานี้มันพาไอ้ทองลูกชายผมไปไว้ที่บ้านเมียหลวงครับ" นายอินทร์แก้วบอก

"บ้านเมียหลวงเสียดสังอยู่ที่ไหน นายอินทร์แก้ว ช่วยนำทางไปหน่อย" ขุนพันธรักษ์ราชเดชร้อง

"คำขอร้องของขุนพันธรักษ์ราชเดช ทำให้นายอินทร์แก้วรู้สึกสงสารใจ จึงบอกขุนพันธรักษ์ราชเดชไปว่า

"เขาอย่างนี้ดีกว่า ! คือผมจะให้ไอ้เจียมหลานชายช่วยเป็นคนนำทางไป"

เวลานั้นเป็นเวลาตี 4 เช้าแล้ว นายเจียมหลานชายนายอินทร์แก้ว เดินทางพาคนละของขุนพันธรักษ์ราชเดชไป แต่พอเดินไปถึงบ้านนางหมึกเมียหลวงของเสื่อสัง นายเจียมก็บอกว่า

"ท่านครับ ! ผมปวดท้อง ขอตัวไปทำธุระข้างทางหน่อย"

นายเจียมหายเข้าไปในป่าข้างทางจนกระทั่งเวลาตีห้าก็ไม่กลับออกมา

ขุนพันธรักษ์ราชเดชก็รู้ว่ามันคงเกิดความกลัวและหนีกลับบ้านไปแล้วอย่างแน่นอน

การหายตัวไปของนายเจียมโดยอ้างกับขุนพันธรักษ์ราชเดชว่า ไปแก้ทุกข์เบาทุกข์หนักในป่าข้างทางนั้น แท้ที่จริงเป็นอุบายเล่ห์กลหลบเอาตัวรอดคนชั่ว ๆ นั่นเอง อาจจะเป็นเพราะนายเจียมไม่อยากให้เสื่อสังรู้ว่าเขาเป็นผู้พาคนละของขุนพันธรักษ์ราชเดช มาที่นี้

ขุนพันธรักษ์ราชเดช กับคนระจกถึงตี ๕ ก็ไม่มีแว้วว่านายเจียมจะกลับออกมา นายร้อยบุตร์ หรือขุนพันธรักษ์ราชเดช ดักขุมอยู่ จนเส้นทางลงลำห้วย เส้นทางนั้นมียังรอยที่เสื่อสังติดทางเอาไว้ไหม ๆ เข้าใจว่ามันคงติดทางไว้เพื่อพานายทองไปมาตามที่ขุนพันธรักษ์ราชเดช สืบข่าวมา

จุดที่คนละของนายร้อยบุตร์ขุมอยู่ มีระยะทางห่างจากบ้านนางหมึกราวสองคอกเศษ ซึ่งอยู่ติดกับทางลงห้วย

นายร้อยบุตร์กับพลฯ เมื่อพากันเข้าไปยึดต้นตะแบกไว้เป็นที่กำบัง ส่วนนายร้อยบุตร์เลือกจุดยืนอยู่ที่ตลิ่งตรงทางลงห้วยติดกับทางเดิน จุดที่ยืนก็ใกล้กับทั้งสองคนขุมอยู่

อาวุธข้างฝ่าย ขุนพันธรักษ์ราชเดช และคนระจกสองคนก็มี นายร้อยบุตร์ ถือปืน 9 ลูก รวมแล้วยึดไว้ได้คอก

พลฯ เมื่อ ก็นั่งถือปืนมีลิลีเคอร์สั้น ขุนพันธรักษ์ราชเดช ถือปืนเมาเซอร์ต่อด้าม

ก่อนที่ปฏิบัติการครั้งนี้จะเกิดขึ้นขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นผู้พูดจากกลางวางแผนไว้พร้อม เป็นที่รู้กันทั้งสามคนว่าเมื่อถึงโอกาสที่จะจับตัวเสื่อสัง ขุนพันธรักษ์ราชเดช จะเป็นผู้รัดคอเสื่อสังเป็นคนแรก จากนั้นให้นายร้อยบุตร์เป็นคนรวบเท้าและให้พลฯ เมื่อเป็นคนรวบตัวพร้อม ๆ กัน

"ขอให้จำไว้ว่า เราจะต้องจับเป็นเสื่อสังให้ได้ ขอให้การทำงานคราวนี้เป็นการทำงานสร้างชื่อเสียงเสียที"

ขุนพันธรักษ์ราชเดช กำชับคนทั้งสอง หลังจากนั้นก็มีการทำงานดั่งแผนไว้พร้อม และแล้วการรอคอยก็มาถึงเมื่อยกนาฬิกาข้อมือขึ้นดูเป็นเวลาตี 5 ครึ่ง

ทุกอย่างเป็นไปตามความคาดหมายท่ามกลางบรรยากาศลึกลับของเวลาใกล้สว่าง ลายตาของร้อยบุตร์ และคนระจกมองเห็นเสื่อสัง เดินจูงนายทองที่มันตามโซ่ออกมาจากรั้วบ้านของนางหมึกเมียหลวง

มันเดินตรงมาถึงจุดที่คนละของขุนพันธรักษ์ราชเดช ขุมอยู่แล้วได้ยินเสียงมันบ่นออกมาว่า " พี่นี้กูไม่เชื่อใครอีกแล้ว กูจะไม่รอเชื่อใครทั้งสิ้น "

นายร้อยบุตร์จู่ปากเบา ๆ ขณะที่เสื่อสังจูงนายทองใกล้เข้ามา ขุนพันธรักษ์ราชเดช ซึ่งยืนอยู่ในตลิ่งตรงทางลงห้วยรีบปีนตลิ่งขึ้นมา ขณะที่ขุนพันธรักษ์ราชเดช พยายามร้อยบุตร์ พันธรักษ์ ปืนขึ้นมา เสื่อสังก็ยิงไล่ 1 นัด ลูกกระสุนวิ่งข้ามหัวไปไม่มีอะไรเกิดขึ้นขณะเดียวกันนายร้อยบุตร์กับพลฯ เมื่อก็ยิงไล่เสื่อสังไปคนละ 1 นัด เสียงปืนดังลั่นป่า

เหตุการณ์ครั้งนั้น พลตำรวจตรีขุนพันธรักษ์ราชเดช อดีตปลัดมณฑลพายัพได้เขียนไว้อย่างระทึกใจยิ่ง ซึ่งจะถ่ายทอดด้วยคำความรู้สึกที่แท้จริงของท่านไว้ในเรื่องนี้ เนื้อความส่วนนี้ท่านเขียนไว้ในเรื่อง "ยังไม่ออก" ลงพิมพ์ในนิยายสารพัดเวทย์ฉบับเปิดโลก ปีที่ 3 ฉบับที่ 5 เดือนสิงหาคม 2522

"ปืนก็ลั่นทันที !ไล่เสื่อสังของนายร้อยบุตร์ แต่ของนายร้อยบุตร์ดังขึ้นขึ้นทันที เพราะปืนนายร้อยบุตร์เป็นปืนคาบศิลา ซึ่งประจุเสี้ยนแฉกไป และต้องใช้เวลา พอสับไกไฟก็ลุกฟูดใหม่ดินสามเข้าไปในลำกล้องเสื่อสังจึงลั่นไก แต่ของเสื่อสังนั้นเป็นปืนแก๊ปยิงมัลลันเร็วกว่านั้น .

"ฉันนั้นนับว่าผมยังเคราะห์ดีอยู่มาก เพราะปืนเสื่อสังที่ยิงผมนั้นปากกระบอกเลยไปข้างหลัง ผมอยู่ใกล้ทำเสื่อสังราวหนึ่งคอก และตัวเพียงแค่ว่าเท่านั้น เมื่อปืนลั่นกระสุนจึงเลยไป

"เสื่อสังก็ออกวิ่งไปข้างหน้า ตรงไปบ้านนางหมึกเมียหลวง "ส่วนนายทองซึ่งเสื่อสังลามาโซ่ขึงมานั้นวิ่งย้อนกลับไปยังหลัง พร้อมกับร้องลั่นด้วยความตกใจ "ผมคนดี ผมคนดี อย่ายิง"

"นายทองวีรหายลับไป ผมลุกขึ้นมายืนนั่งอยู่ นายจี๋ครึ่งเดือนสตี้ขึ้นว่า

"ใช่ไม๊อึง" ("ภาษาปากซีใต้" "ทำไมไม๊อึง") ผมถามว่ายังคนไหน? นายจี๋ครึ่งตอบว่า "ยังคนข้างหน้า" แล้วก็ออกวิ่งไล่ไป

"ผมวิ่งตาม พลาฯ เมื่อถอยยืนอยู่ด้านหลังผม ยังระยะทางราวห้าวา ก็จะถึงสวนบริเวณบ้านนางหมึก ซึ่งเป็นที่โล่งเตียนของป่ามาก

"เสื้อสังแวงเข้าข้างทางรวามือ ซึ่งเป็นทิศตะวันตก เข้าไปได้สาม-สี่วาก็ได้ยินเสียงล้ม จะเนื่องด้วยเท้าสะดุดอะไรเสียหลัก หรือว่าถูกปืนนายจี๋ครึ่งก็ไม่ทราบได้ เพราะอากาศยังมีมืดมอไม่เห็น

ตอนนี้เข้าใจว่านายจี๋ครึ่งต้องเชื้อมือตัวเองว่ายิงเสื้อสังแวงผิด นายจี๋ครึ่งจึงวิ่งเลยไปที่เรือนของนางหมึกเมียหลวงของเสื้อสังพร้อมกับตะโกนด่าแม่ไปพลาง แถมด้วยถ้อยคำความว่า

"กูยิงตัวมันตายโง่แล้ว เมียมันสองคนได้กู" นายจี๋ครึ่งว่าไปตลอดทาง

"ผมกับพลาฯ เมื่อวิ่งเข้าไปในสวนทิศตะวันตกราว 3-4 วาจะว่าพอตรงกับที่เสื้อสังล้มพอดีตรงนั้นก็มีจอมปลวก รอยถูกชุดเหลือดินเป็นเนินสูงราว 1 คอก และห่างจากป่าประมาณ 5 วา

"ผมขึ้นไปยืนบนเนินจอมปลวกนั้นเพื่อจะได้มองเห็นไกล พลาฯ เมื่อถอยขึ้นที่พื้นดินหน้าผม เราอยู่ในท่าประทับปืนเตรียมพร้อม ผมถือเมาเซอร์ต่อต้านประจักษ์รุ่นไว้ 10 นัด พลาฯ เมื่อถอยประจักษ์รุ่นไว้ 5 นัด เราทั้งคู่ยังไม่ได้ใช้ปืน เราคิดว่าถ้าเสื้อสังตายมันคงจะเจียบอยู่กันที่ รุ่งแล้วต้องรู้เรื่องหากไม่ตายมันคงจะหนีต่อไป ก็คงได้ยินเสียง

"ขณะนั้นนายจี๋ครึ่งขึ้นไปเอะอะอยู่บนเรือนนางหมึกเมียหลวงของเสื้อสังและจะทำอะไรบ้างเราเองไม่เห็น เราทั้งสองกำลังใช้ดาบคู่มือหักการเคลื่อนไหวของเสื้อสัง

"ตอนนี้เป็นโอกาสให้เสื้อสังยิงออกมาทางเรา 1 นัด กระสุนลोटได้รั้งแล้ว พลาฯ เมื่อถอยแล้วเลยเข้ามาระหว่างเจ้าผม พลาฯ เมื่อถอยเสื้อขาดผมโล่งขาด

"พลาฯ เมื่อถอยบรรจุใหม่อีก 5 นัดก็ครบทุนพอดี ของผมยังครบ 20 นัดเท่าที่เบิกไป ที่ผมไม่ยิงเพราะกลัวจะไม่ได้ผล หากกระสุนหมดจะพบกับความลำบาก ในเหตุการณ์อย่างนั้นประมาณไม่ได้

"เมื่อสิ้นเสียงปืนของ พลาฯ เมื่อถอยก็ได้ยินเสียงเสื้อสังวิ่งบุกป่าไปทางตะวันตก ผมสั่งให้พลาฯ เมื่อถอย วิ่งไปสกัดที่หัวสวนทิศนั้น ส่วนผมเองตัดสินใจวิ่งตามเสียงเข้าไปในป่า พร้อมทั้งยิงเบิกทางไปเรื่อย ๆ อย่างมีจังหวะ เห็นเสื้อสังกำลังถอยหลังประทับปืนหันกระบอกมาทางผม ขึ้นมากลับพลางถอยหลังพลาง ตอนนี้เกือบ 6.00 น.แล้ว มองเห็นกันถนัด ผมอยู่ห่างจากปากกระบอกปืนเสื้อสังราวสิบเดียว มันยิงมา ผมยิงไป แต่ก็ไม่มีเสียงปืนด้วยกัน ผมนึกได้ว่ากระสุนในโก่งของผมหมดแล้ว จะบรรจุใหม่ก็ไม่เหมาะ เพราะปืนชนิดนั้นต้องใช้ปืนทั้งสองประจักษ์เปิดโอกาสให้ผู้ร้ายทำร้ายเราได้ถนัดหรือวิ่งหนีได้สะดวก ผมยังนึกมั่นใจต่อไปอีกด้วย ความทะนงภาคภูมิว่า การที่เสื้อสังยิงผมไม่ออกนั้นเพราะว่าผมมีภูมิลำเนาหมวกกับตระกูลของสองดอกของท่านกาชาดวัดวังตะวันตกก่อดอยู่ทีลาบเสื้อสังรวามือ ของเราหลังมาก และยังมีมองเห็นเสื้อสังตัวเล็กเด็กจ้อยยิ่งกว่าผม จึงตัดสินใจรวมกำลังมาไว้ที่มือและเท้า

"ผมบังคับมือของมันด้วยมือซ้ายปืนหลุดกระเด็นไป พร้อมกับทั้งปืนของผมในจังหวะติดกัน ใช้เท้าขวาทิ่มเข้าที่ลิ้นปีอย่างเหมาะสมเจาะ เลือดใจโอดกั้ล้นหายหลังจากหมดท่า เราล้มคว่ำไม่ยอมให้เสียงนาฬิกาที่ลั่นตามลงไปโดยใช้เท้ากระทุ้งท้องใช้ศอกทั้งสองกดไหล่ซ้ายขวา แต่เนื่องด้วยความลุลกลนศอกเจ้ากรรมมันพลาดเป้าหมายไหลไปลงดิน ตรงขอคอของข้างของเสื้อสังเป็นเหตุให้เสื้อสังได้โอกาส ใช้ปากอันว่องไวกัดเข้าแขนซ้ายท่อนบนอย่างเต็มรัก ก็พอดีผมไล่เสื้อสังเข้าเส้นผ่าออกจะบางลึกหน่อยไม่ได้เข้ามาแรมเดือน คงจะมีรสเค็มและมันอย่างดี เสื้อสังจึงกัดไม่วาง

"เรื่องความเจ็บปวดไม่ต้องกล่าว เพราะแม้บรรยายอย่างไรคนที่ไม่เคยถูกกัดก็รู้ได้ยากตอนนี้ลูกไม้ม้วยยังไม่หมดตำรา ก่อนอื่นต้องด้อยจนหมดเพลง แล้วก็กัดก็ลือคอด้วยแขนขวา ต่อจากนั้นก็ใช้มวยวัดควักตามันก็ยังไมยอมปล่อย บีบลูกกระเดือก กดคาง

"เมื่อแก้ตอนบนไม่ตกผมนึกถึงไม้ล้ม ซึ่งเป็นไม้ตายชั้นสุดยอดตอนล่างนั้นขึ้นมาทันที

"ตอนแรกผมลองใช้มือขวาล้วงเอาเม็ดทั้งคูบีบแต่ไม่ค่อยถนัดเพราะสุดเอื้อม ขณะนั้นรู้สึกว้างทั้งเสื้อสังและตัวผม เกิดมีความเลอะส้นเหมือนทาน้ำมันวาสลิน มือจับที่ตรงนั้นไม่ค่อยขยุ

“ตอนนี้มันชักไม่ค่อยเป็นเบียร์แล้วล่ะ” มันพูดกับ เพลย์กิดซึ่งจะได้กินเบียร์อยู่ใต้พื้นเวทีนี้ “พอเราเบียร์จืดๆไป ลูกก็มือเดียวได้ไกลกับไปจนปราชัยมากมายในชาวมัน”

“พอจืดๆจนผมลอกแบบลูก” มันเงยหน้าขึ้น “ผมก็ดัดเข้าที่หัวให้มัน มันอย่างสุดแรงเกิด มันฉกผมแล้วเตะตา ชักๆ กระเด็นอย่างแรงๆ” มันพูดกับ เพลย์กิด “ผมก็คิดว่ามันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ”

“ผมก็ดัดเข้าที่หัวให้มัน มันอย่างสุดแรงเกิด มันฉกผมแล้วเตะตา ชักๆ กระเด็นอย่างแรงๆ” มันพูดกับ เพลย์กิด “ผมก็คิดว่ามันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ”

“พอจืดๆจนผมลอกแบบลูก” มันเงยหน้าขึ้น “ผมก็ดัดเข้าที่หัวให้มัน มันอย่างสุดแรงเกิด มันฉกผมแล้วเตะตา ชักๆ กระเด็นอย่างแรงๆ” มันพูดกับ เพลย์กิด “ผมก็คิดว่ามันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ”

“ผมก็ดัดเข้าที่หัวให้มัน มันอย่างสุดแรงเกิด มันฉกผมแล้วเตะตา ชักๆ กระเด็นอย่างแรงๆ” มันพูดกับ เพลย์กิด “ผมก็คิดว่ามันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ”

“ผมก็ดัดเข้าที่หัวให้มัน มันอย่างสุดแรงเกิด มันฉกผมแล้วเตะตา ชักๆ กระเด็นอย่างแรงๆ” มันพูดกับ เพลย์กิด “ผมก็คิดว่ามันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ”

“ผมก็ดัดเข้าที่หัวให้มัน มันอย่างสุดแรงเกิด มันฉกผมแล้วเตะตา ชักๆ กระเด็นอย่างแรงๆ” มันพูดกับ เพลย์กิด “ผมก็คิดว่ามันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ” เพลย์กิดก็พยักหน้า “มันน่าจะดีกว่าเดิมแล้วล่ะ”

“เมื่อมันโดนไฟตายเข้าแบบนี้ มันก็ชักขึ้นมาจากเขาขึ้นมาทั้งที่ที่ผมเห็น ผมก็ใช้เท้าซึ่งเปลี่ยนไปไม่ได้ ร้องไห้ เหยียบมือมันไว้ แต่มันก็ชักขึ้นมาได้ พยายามเอาหัวเข้าผมเข้าหนึ่งแฉก เมื่อมันชักหัวขึ้นมาแล้วหลุดเข้าเชือกคอดผม แต่มันทำไม่ได้มันดันหัว เพราะมันนอนหงายผมกดมือเลือกผมหัวๆ ถึงกระนั้นมันก็ทำเอาคอดผม ไปหลายแฉก”

“นั่นสิ มันจะเป็นเพราะความกลัวหรืออะไรก็ตามที่ทำให้มันกลัวตายขึ้นมาได้ แล้วมันก็ไปตีพรรคพวกที่มาด้วย คือ นายซิดริง และพลๆ เมื่อถูกตามล่าด้วย ซึ่งเขาอาจจะช่วยชีวิตได้ทั้งปรากฏความจริงขึ้นว่าตัวมันโตกว่าผม ซึ่งเปรียบดูกับไม่ได้เลย มันดูใหญ่ขนาดอยู่ๆ ถัดๆ เอกมหาราช (อดีตผู้ว่าฯ นคร) ผมจึงตะโกนเรียกพลๆ เมื่อถูกกับนายซิดริงขึ้นมา

“นายซิดริงจับได้แล้ว” “มาเร็ว จับได้แล้ว”

“อยู่ที่ไหน? อยู่ที่ไหน?”

“นายซิดริงกับพลๆ เมื่อถูกวิ่งตามล่าตามเสียงเรียก

“ผมเร็ว แค่นี้ก็เอาได้แล้ว”

“กว่าที่ซิดริงจะมาถึงก็ช้ากว่า 4-5 นาที แล้วเขาก็จับได้แล้ว”

“นายซิดริงก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม พลๆ เมื่อถูกก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม”

“ผมรีบวิ่งเข้ามาหา นายซิดริงใช้ปืนฟาดตีลงตรงกลางมันแล้วมันตาย”

“พลๆ เมื่อถูก เขาก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม พลๆ เมื่อถูกก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม”

“ผู้รับจับได้แล้วนายซิดริง” ผู้รับจับที่ลูกแล้วผมยังมีดวงใจอีกสิ่งหนึ่ง ส่วนผู้รับก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม”

“พอถึงมือลูกแล้วผมก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม พลๆ เมื่อถูกก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม”

“ผมรีบวิ่งเข้ามาหา นายซิดริงใช้ปืนฟาดตีลงตรงกลางมันแล้วมันตาย”

“พลๆ เมื่อถูก เขาก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม พลๆ เมื่อถูกก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม”

“ผู้รับจับได้แล้วนายซิดริง” ผู้รับจับที่ลูกแล้วผมยังมีดวงใจอีกสิ่งหนึ่ง ส่วนผู้รับก็รีบวิ่งเข้ามาหาผม”

"แผนที่ลอบก็เป็นแผนที่ลอบคดโกงที่ฝ่าเท้าข้าพเจ้าหนึ่งชาติเลือดออก แผนที่สามเป็นแผนที่คอใต้ลูกกระเดือก เป็นเส้นขีดหนึ่งกำพร้าชาติหลายผล นอกนั้นเป็นรอยขีดของหนามไม้ทั่วไป

"กระทั้งบนหัวก็มีหนามกัดติดอยู่มามายกับโครงกระดูกกระดูกทั้งหน้าหลัง

"พลฯ เมื่อถูก ดั่งชู ถูกยิงแล้วเครื่องแบบชาติ กระเป๋ายาชาติที่ได้รับข้าพเจ้า

"นายซีคัง เจริญชั่ว แก้มขวาถูกดินปืนของตัวเองพุ่งเอาแก้มขวาดำไปทั้งแถบ ตาขวาก็พลอยรับบาปจนแดงเป็นลายเลือดไปด้วย ปืนที่แก่ประจวบทั้งดิน ลูกกระสุน ลูกโคด 9 ลูก กระว่ารวหนึ่งคอก ซึ่งคุยนึกคุยนานว่าจะยิงให้หัวขาด แต่ก็ไม่ได้พาดแม้แต่ขนของเสื้อหนังมันไหลไปถูกแถวลิ้นซึ่งโดนขาดขาด ท่อนบนห้องแก่งอยู่กับต้นอินทนิล ท่อนล่างกองอยู่กับพื้นดิน ผมไปชี้ให้ดูแล้วบอกว่า

"นั่นหัวใช้สังขางไม่มีเลือดสักนิดพวกแม่งวันกินอิมจนไม่เห็นแม้แต่ตัวเดียว"

"มือผมไม่น่าผิด" นายซีคังพูดกับผม

"มือใคร ๆ มันก็ผิดได้ ถ้าแกยิงตามที่กะไว้คือมันต้องขาดแน่ นี่แหละเรื่องซึ่งข้างข้างยังบิน เขาห้ามไม่ให้ให้อวด" ผมเตือนนายซีคัง พลฯ เมื่อถูก ดั่งชู ยิงตามไม่เหลียวกลับมัลลเคอร์สันไป 5 นัด ก็ไม่ถูกเป้าเลย

"ผมยิงเบิทางด้วยเมาเซอร์ตอค่า 10 นัดก็มีผลเท่ากับพลฯ เมื่อถูก ตกลงว่ามือปืนทั้งสามเป็นยอดไม่มีใครเลวกว่ากัน เลือดยังได้แต่คิดว่าเพราะยังสามารทำให้เสื้อผ้าของเรารวดระหวะไปเป็นช่อง"

ถ้อยคำข้างบนนี้เป็นบันทึกความทรงจำที่ทนายพันธุฯ ได้ถ่ายทอดไว้ในสมัยหลัง การจับเลืดยังผู้ร้ายคนสำคัญที่แหกคุกที่เมืองตรังมานั้น นับเป็นการต่อสู้ที่สะท้อนประสพการณ์อันชาญฉลาดและมีปฏิภาณสูงส่งในการเอาชนะคู่ต่อสู้

ในขณะทีเลืดยังต่อสู้กับนายร้อยบุตรพันธุฯ นั้น มันคงไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเป็นตำรวจ เพราะนายร้อยบุตรไม่ได้แต่งเครื่องแบบ จึงเข้าใจเพียงว่าเป็นพวกเดียวกับนายซีคัง

หลังจากที่ถูกใส่กุญแจมือและถูกตีหน้าผากด้วยสันขวานของนายซีคัง ตามติดด้วยพานท้ายปืนของพลฯ เมื่อถูก ตอจากนั้นประมาณ 30 นาที ย้ายเลืดยังจอมโหดที่ตายสนิท ขณะนั้นเป็นเวลารุ่งเช้า คือราว 7.00 น.เศษ

เมื่อเลืดยังตายแล้วพวกชาวบ้านประมาณ 20 คน พวกเขามารุงดูในที่เกิดเหตุ

นายร้อยบุตร พันธุฯ หายเหนื่อยไปแล้วแต่ถูกได้รักลิ้นเหม็นคล้ายกลิ่นอุจจาระคนที่มองดูก็ได้กลิ่นอุจจาระจึงมองไปที่เลืดยังและนายร้อยบุตร คิดว่าคนโหดคนหนึ่งต้องขึ้นแท่นมีอุจจาระเบื่อนประอะที่คนทั้งสอง

นายร้อยบุตรเองก็อดประหลาดใจอีกไม่ได้ที่แรกคิดที่ตนเองมีอุจจาระไหลออกมาขณะต่อสู้กับเลืดยังโดยหาไม่รู้ตัว จึงเอามือลูบที่ก้นไม่ปรากฏว่าเป็นเช่นที่คาดคิด ครั้นตรวจดูศพเลืดยัง นายร้อยบุตรจึงได้รู้ความจริงว่า อุจจาระที่เบื่อนประอะนั้นไม่ใช่แตกออกมาจากก้นของเลืดยังเช่นเดียวกัน หากแต่เป็นอุจจาระที่พุ่งออกมาจากกะโหลกเลืดยัง ย้ายเลืดยังโดนลูกปืนเมาเซอร์ตอค่าของนายร้อยบุตรทะลุทางตะโพก และเมื่อสำรวจตรวจดูศพก็พบว่าถูกลูกปืนที่คออีก 1 เมล ส่วนที่หน้าผากก็โดนพานท้ายปืนและสันขวานก่อนที่มันจะขาดใจไปสู่ยมโลก

ความเหน็ดเหนื่อยที่นายร้อยบุตร พันธุฯ ได้รับการต่อสู้กับเลืดยังทำให้สูญเสียพลังงานไปมากจนแทบจะหมดเรี่ยวแรงลุกไม่ขึ้น พวกชาวบ้านต้องช่วยกันเข้าไปพยุงให้ลุกขึ้น จากนั้นจึงประคองและหามลงไปยังกระถางร่างกายที่เบื่อนประอะในลำห้วย ใช้ลวดกรัดทำการฟอกตัวและเลืดยังจนสะอาดหมดกลิ่น

หลังจากจัดการชำระล้างร่างกายและเลืดยังเรียบร้อยแล้ว นายร้อยบุตรจึงให้ชาวบ้านราว 15 คน ช่วยหามศพเลืดยังไปยังอำเภอดวนขนุน จังหวัดพัทลุง

การที่นายร้อยบุตรต้องใช้คนหามศพเลืดยังถึง 15 คนนั้น เนื่องจากวาระยะทางเดินไกลมากต้องใช้เวลาเดินทางไม่น้อยกว่า 10 ชั่วโมง จึงจะต้องมีทีมสลับเปลี่ยนเป็นช่วง ๆ ไป

ครั้นศพเลืดยังถูกหามผ่านที่ตำบลพะยอม ซึ่งเป็นเขตที่เลืดยังเคยหลบเข้ามาอาศัยอิทธิพลของกำนันบ้านป่าพะยอม นายร้อยบุตรจึงได้เข้าไปขอคนจากกำนันป่าพะยอม ให้ช่วยกันผลิตเปลี่ยนหามศพย้ายเลืดยัง

คำขอของนายร้อยบุตร ถูกกำนันตำบลป่าพะยอมปฏิเสธไม่ยอมให้คนไปช่วยหามศพ ซึ่งนายร้อยบุตรรู้ดีว่ากำนันป่าพะยอม ย่อมเลืดยังรู้ลึกที่เคยให้ความคุ้มครองแก่เลืดยังมาก่อน เมื่อนายร้อยบุตรปราบเลืดยังได้สำเร็จจึงรู้สึกเสียหน้าไปด้วย

เมื่อถึงตำบลป่าพะยอมไม่ยอมให้คนช่วยหามศพเลืดยัง นายร้อยบุตรจึงแก้แค้นด้วยการนำศพเลืดยังขึ้นไปวางไว้ที่นอกบ้านเรือนกำนัน

กำนันบ้านป่าพะยอมเห็นว่านายร้อยบุตรให้คนนำศพเสื่อสัขึ้นไปวางไว้บนชานเรือนอย่างนั้นก็เกิดตกใจกลัวขึ้นมา มีอาการตกใจที่ใจไม่ตายจนนายร้อยบุตร

ในที่สุดกำนันตำบลป่าพะยอมก็ต้องทำตามคำขอของนายร้อยบุตร จัดหาคนให้ทำหน้าที่ช่วยหามศพเสื่อลงจนมากพอที่จะช่วยกันหามลับเปลี่ยนจนถึงอำเภอควนขนุน

ศพเสื่อที่ถูกหามออกจากบ้านป่าพะยอมไปยังอำเภอควนขนุน ระหว่างทางต้องเดินไปท่ามกลางความมืด เกิดมีเหตุข้างป่าไล่จะกินผี พวกหมาผีเสื่อจึงพากันตกใจแทบตายไปตาม ๆ กัน

นายร้อยบุตร พันธรักษ์ เป็นนักเรียนนายร้อยทำการอยู่ ๕ เดือนที่ลงขลา ปลดเครื่องหมายที่ปากอกเรียกว่า "ว่าที่" คือติดอินทรชื่อยี่ไม่มีดาวแล้วย้ายไปเป็นผู้บังคับหมวดพัทลุง จนกระทั่งปราบเสื่อสำเร็จ

ชัยชนะในการปราบเสื่อที่พัทลุง ทำให้ชื่อของนายร้อยบุตร พันธรักษ์โด่งดังขึ้นมาทันที ยุทธวิธีในการปราบปรามเสื่อร้ายแบบเมื่อตอนเช้า ตาต่อตา พันต่อพัน เช่นนั้นน้อยคนนักที่จะทำได้

นายร้อยบุตร เพิ่งเรียนจบจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจหน่วยจะเข้ ยังไม่ทันข้ามปี แต่สามารถปราบเสื่อใหญ่ใจโหดแห่งคุ้ยได้สำเร็จ

วันรุ่งขึ้นหลังจากที่ขุนพันธรักษ์ราชเดชเสื่อถึง เจ้านายจากเมืองหลวง พระยาศรีสุรเสนาฯ จเรตำรวจจากส่วนกลางได้เดินทางลงไปตรวจราชการที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง พร้อมด้วยลูกสาวของท่าน

ข่าวการปราบเสื่อนายร้อยบุตร ล่วงความพึงพอใจแก่พระยาศรีสุรเสนาฯ มาก ท่านเดินทางไปพบนายร้อยบุตร กล่าวขยอชมเชยความกล้าหาญแล้วยื่นมือไปจับมือนายร้อยบุตรบีบอย่างชื่นชมยินดี แม้แต่ลูกสาวคนสวยของท่านพระยาศรีสุรเสนาฯ ก็ชื่นชมความกล้าหาญของนายร้อยหนุ่มอย่างออกนอกหน้า ถึงกับยื่นมือให้นายร้อยบุตรจับเช่นเดียวกับพระยาศรีสุรเสนาผู้นิลา

พระยาศรีสุรเสนาฯ ลดตีความกล้าหาญชาญชัยของขุนพันธรักษ์ฯ ในครั้งนั้นเป็นอย่างมาก ทั้งได้กล่าวรับรองกับมือปราบหนุ่มว่าจะเลิกละความดีความชอบที่เข้าไปให้ถึงขนาด

ถึงมือปราบหนุ่มนายร้อยบุตร พันธรักษ์ ขณะนั้นยังเป็นโสด ไม่มีคู่รัก ไม่มีคู่ครอง การได้จับมือกับลูกสาวคนสวยของพระยาสุรเสนาฯ ในวันนั้นนับว่าเป็นเกียรติยศอย่างยิ่ง ทั้งรู้สึกอึดอัดใจไม่น้อยที่ได้รับเกียรตินี้

บาทที่ติดอินทรชื่อยี่ และปราศจากดาวสีเงินหกแฉกประดับ บัดนี้รัศมีแห่งความเก่งกล้าสามารถได้ปรากฏขึ้นแล้ว หลังจากนั้นไม่นานนายร้อยบุตรถูกเลิกละความดีความชอบให้ได้รับยศนายร้อยตำรวจตรี ท่านได้ประดับดาวบนบ่าดวงแรกที่เมืองพัทลุง นั่นเอง

นายร้อยบุตร พันธรักษ์ กลายเป็นสิงห์มือปราบหนุ่มแห่งเมืองพัทลุง ได้รับความดีความชอบประดับยศ นายร้อยตำรวจตรี เป็นที่ภาคภูมิใจเป็นรางวัลชีวิตที่เขาได้รับโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพัน

ในขณะที่ร้อยตำรวจตรีบุตร พันธรักษ์ กำลังกลายเป็นผู้ชนะและเป็นวีรบุรุษสิงห์มือปราบ ฝ่ายที่ต้องมองดูความสำเร็จของเขา ก็คือผู้สูญเสียผลประโยชน์ หรือฝ่ายที่ตกเป็นผู้แพ้

ผู้แพ้ในเวลานั้นมีอยู่หลายฝ่าย คือทั้งฝ่ายที่เจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยกัน ซึ่งไม่ต้องการเห็นใครมาทำดี ทำเด่นเกินหน้าฝ่ายตน กับอีกฝ่ายหนึ่งคือผู้ที่เฝ้าหางเสื่อสั รวมทั้งบริวารของเสื่อร้ายนามกระเดื่องผู้นี้

อิทธิพลของเสื่อสันั้นมื่มาก เพราะได้สร้างลมอิทธิพลมานาน แม้แต่กำนันป่าพะยอมยังทงปีกให้ความคุ้มครอง เมื่อเสื่อสัแหกคุกจากเมืองตรังมาหลบอยู่ที่บ้านป่าพะยอม คนในป่านั้นในจังหวัดเองก็ให้ความคุ้มครองเสื่อสัมาแต่ต้น

ครั้นเสื่อสัตายลง และนายร้อยตำรวจตรีบุตรเป็นผู้ฆ่า แผนการร้ายที่จะเล่นงานตลบหลังสิงห์มือปราบหนุ่มก็เริ่มขึ้นอย่างแนบชิด

พวกหัวฮ่าฮ่วยเสื่อสัที่เป็นฝ่ายเจ้าหน้าที่ปกครอง โดยใช้วิธีโยนบัตรลงโทษ ทั้งเจ้ากรมตำรวจ มีข้อความกล่าวหานายร้อยตำรวจตรีบุตร พันธรักษ์ว่า

นายร้อยบุตร จับเสื่อสัได้ แล้วฆ่ามันเสื่อสัตายภายหลัง โดยนายร้อยบุตร แกล้งทำหลักฐานเท็จ ยิ่งและตีจนตาย แล้วทิ้งศพไว้ที่นอกกำแพงเมืองถูกกีดกันแบนข้อจรรยาบัตรนั้นให้พล ๆ เสือก กัดตามเท้าตามคอ ที่เป็นรอยมีดนั้นไม่ใช่รอยมีดของเสื่อสั แต่เป็นรอยขีดข่วนของขวานในป่าที่เกิดขึ้นเองทั้งสิ้น

การที่บัตรสนเท่ห์จากฝ่ายที่ไม่หวังดีต่อนายร้อยบุตรในครั้งนั้น จะเป็นเพราะว่ากรมตำรวจงูเบา เชื่อบัตรสนเท่ห์ก็ไม่เชื่อ หรือจะไม่เชื่อก็ไม่ใช้ วัลลภคุมเครืออยู่ชอบกลเหมือนกัน หรือจะเป็นเพราะว่าอิทธิพลของสื่อสิ่งตีพิมพ์ที่มีมากก็สุดจะคาดหมาย แต่มลุลุคทำผู้ที่ได้รับเคราะห์กรรมนั้นตกอยู่กับนายร้อยบุตร

จึงในที่สุดนายร้อยบุตรไม่ได้อะไรเลย แต่พล ๆ เกือกได้เป็นสิบตำรวจตรี นายซี้ดทั้งคนนำทางปราบเสือกสิงได้รับรางวัล ๒๐๐ บาท

ชัยชนะของผู้แพ้ครั้งนั้น ทำให้นายร้อยบุตร พันธรักษ์ รู้สึกเจ็บปวดมาก อุดตันเสี่ยงตายเอาชีวิตเข้าแลกจับตัวเสือกสิงได้ เมื่อมันตายพวกของมันกลับมอลอบกิดแทงข้างหลังด้วยเล่ห์กลชั่วฉ้อฉลอีก ควรจะจำบทเรียนเล่าร้ายครั้งนี้ไว้ในราชการงานตำรวจสืบไป

นายร้อยบุตร พันธรักษ์ ได้ลัทธิรอยแค้นนั้นไว้บนแขนซ้าย โดยได้สักเป็นรูปพื้นคนตามรอยถูกเสือกสิงกัดบนแขนซ้าย เพื่อเป็นรอยจารึกเตือนใจตนเองว่าจะไม่ให้บทเรียนชั่วร้ายนี้มาสู่ตนอีกต่อไปในภายหน้า

ภาคผนวก 2
ขุนพันธรักษ์ราชเดช ชักธงรบดับรัศมีขุนโจระแวงสะดอ*
เมื่อปี พ.ศ.2481

โดย สัมพันธ์ ก้องสมุทร

คืนวันในคืนที่ 8 มิถุนายน 2481 ขุนพันธรักษ์ราชเดช จึงได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นนายร้อยตำรวจเอก และในปีเดียวกันนั้นเองขุนพันธรักษ์ ได้ ทำงานใหญ่ที่ท้าทายต่อความตาย เมื่อต้องไปเผชิญหน้ากับจอมโจรชาวมุสลิมนามว่า "อะแวงสะดอ ตาและ" ผู้ร้ายดำคัญซึ่งมีอิทธิพลแพร่กระจายไปทั่วแถบเทือกเขาบูโด จังหวัดนราธิวาส

จอมโจระแวงสะดอ ตาและ เป็นหัวหน้าโจรที่ยิ่งใหญ่มาก นอกจากจะเป็นผู้ร้ายปล้นฆ่าแล้ว ยังเป็นโจรที่มีจุดมุ่งหมายทางการเมืองเรื่องแบ่งแยกดินแดนสี่จังหวัดภาคใต้อีกด้วย ซึ่งมีนายทุนอิทธิพลหนุนหลังอยู่ลับๆ

ลูกน้องของจอมโจระแวงสะดอ ตาและ มีนายละมะแอ อะแวงบือซากูโน โต๊ะกะเคาะ กับพวกอีก 4 คน จำชื่อไม่ได้ นางบุหงา เมียอะแวงสะดอฯ กับผู้หญิงเมียของพวกอีก 1 คน จำชื่อไม่ได้

จอมโจระแวงสะดอ ตาและ เป็นคนบ้านกะเยาะมาตี อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งอยู่แถบเชิงเขาบูโด ตามบันทึกของทางราชการกล่าวไว้ว่า

ประวัติของนายอะแวงสะดอ ตาและนั้น เขาเป็นลูกชายของ "โต๊ะอี" ชาว อิสลามที่มีผู้คนนับหน้าถือตากันอย่างกว้างขวาง บ้านเดิมของเขาอยู่ที่หมู่บ้านเล๊ะบาก ตำบลจำปะกอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นผู้ร้ายปล้นทรัพย์ ตำรวจจับได้แล้วเคยส่งไปกักขังไว้ที่อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี กับนายละมะแอ แล้วทั้งสองคนหลบหนีกลับมาได้

เมื่ออะแวงสะดอ ตาและ กับ ละมะแอ หนีกลับไปยังนราธิวาสแล้ว จึงมีการรวมสมัครพรรคพวกได้จำนวน 9 คน เทียวออกปล้นสะดม ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ไร่ร้างร้าง และทุกครั้งก็โจรก็อะแวงสะดอ ออกปล้น มั่นใจปล้นแต่คนไทยพุทธเท่านั้น เมื่อปล้นแล้วจะต้องฆ่าเจ้าของบ้านตายด้วยวิธีการที่เหี้ยมโหดพิสดารทุกรายไป

ถ้ารับกรรมวิธีการฆ่าซึ่งพิสดารเหี้ยมโหดนั้น คือมันจะจับผมแล้วใช้กริชซึ่งเป็นอาวุธประจำตัวของมันตีแทงที่คอ จากนั้นมันจะกดกริชหมุนคมกว่านเขาเนื้อหรือหลอคมออกมาก

ในการฆ่าบางรายอะแวงสะดอ ตาและ ยังมีวิธีการที่แปลกออกไปอีก คือจะควานไล่ออกมาด้วย นับว่าเป็นพฤติกรรมที่ทารุณโหดร้ายผิดปกติธรรมดาเป็นที่น่าหวาดกลัวแก่ชาวไทยโดยทั่วไป เป็นอาชญากรที่ละหั่นละเหือนใจเป็นอย่างยิ่ง

ถ้ารับทรัพย์สมบัติที่มันปล้นเอาไปได้ ก็จะทำเอาไปกำนัลหัวหน้าบ้าง หัวหน้าที่ว่ำนั้น หมายถึง พวกที่บงการหนุนหลังอย่างลับ ๆ คือ สนับสนุนทั้งด้านอาวุธปืน กระสุนปืน รวมทั้งด้านอื่น ๆ

หัวหน้าสำคัญที่อยู่เบื้องหลังกลุ่มโจรใหญ่ก็อะแวงสะดอ ตาและ มีอยู่ 2 คน เขาทั้ง 2 เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงดีในสังคม มีทรัพย์และมีตระกูลสูง มีคนนับถือมาก ซึ่งก็ได้ทำการบงการให้ขุนโจระแวงสะดอก่อกรรม รังควาน ช่มแครงคนไทย ทำให้เกิดความไม่มั่นคงต่อดินแดนส่วนนี้ และมันหวังจะแบ่งแยกดินแดนคืนไปสู่พวกตน

จากหลักฐานที่รวบรวมได้โดยฝ่ายปกครองในยุคนั้น มีการเรียกร้องเอาเงินจากพ่อค้าทุกคนจะต้องเสียเงินให้ ด้วยการกรงกล้ออิทธิพลมีเดชของจอมโจระแวงสะดอ ตาและ

ความเดือดร้อนจากอำนาจมืดของจอมโจระแวงสะดอฯ ทำให้คนไทยในเขตนั้นนอนหวาดผวารู้สึกลำบาก

ดังนั้นทางราชการจึงจำเป็นต้องตั้งกองปราบปรามพิเศษขึ้น โดยมีผู้บังคับการภูธรเขตเป็นหัวหน้า พร้อมด้วยหม่อมหลวงศรี ตรีวิเศษ ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาสในขณะนั้น และมีหลวงจำรูญ ณ สงขลา ปลัดจังหวัดเป็นผู้ช่วย

กองปราบพิเศษดังกล่าวนี้ ยังได้เกณฑ์เอาตำรวจสงขลา ยะลา ปัตตานี นราธิวาส เอาเข้าไปในกองกำลังปราบปรามดังกล่าว จัดตั้งกองอำนาจการขึ้นที่ศาลากลางประจำปะกอ แบ่งหน่วยปราบปรามออกเป็น 3 หน่วย คือ

หน่วยที่ 1 แดงตั้ง ร.ต.อ ขุนพันธรักษ์ราชเดชเป็นหัวหน้า ใช้กำลังตำรวจกองตรวจสงขลาเป็นลูกน้อง เพราะขณะนั้นขุนพันธรักษ์ อยู่ที่สงขลาให้นายสิบพื้นเมืองเป็นล่าม

หน่วยที่ 2 ร.ต.อ.ปรี สุศลวรรณ เป็นหัวหน้าใช้ตำรวจกองพิเศษติดตาม

หน่วยที่ 3 มี ร.ต.ท. หม่อมราชวงศ์ละอาน ลัดดาวัลย์ เป็นหัวหน้า ใช้ตำรวจนคราธิวาส และมี ร.ต.ท.เชตต์ บุญยพิพัฒน์ เป็นเลมียนอำนวยการ

การทำงานครั้งนั้นให้หน่วยกองปราบเสด็จหน่วยเอาเอง ซึ่งมีการกำหนดจุดต่าง ๆ เอาไว้ 3 จุด คือจุดที่ 1 ที่เราแยก และ จุดที่ 2 อยู่ที่บ้านตุตะโมะ จุดที่ 3 อยู่ที่บ้านวัด หัวเขา

การปราบปรามจอมโจรอะแอะดะดะนี้ ขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้เคยเขียนบันทึกไว้อย่างละเอียดทุกขั้นตอน คือนับตั้งแต่ ก่อนที่จะมีการตั้งกองปราบปรามพิเศษนั้น ขุนพันธรักษ์ฯ เคยรู้จักฤทธิ์เดชและความเหี้ยมโหดของ อะแอะดะดะมาเป็นอย่างดี เพราะ ตำรวจเคยยิงกับมันมาแล้วถึง 4 ครั้ง มีทั้งเคยยิงกันกลางวันและกลางคืน

ขุนพันธรักษ์ฯ จำได้ว่ามีอยู่ครั้งหนึ่งที่เคืองกับอะแอะดะดะฯ คือครั้งที่ 3 ตำรวจสามารถยิงอ้ายกูในลูกน้องมันบนห้างไผ่เรา 3 ยอด ผู้ที่ยิงกับมันคราวนั้นคือ ร.ต.อ.ปรี กับพวก

ความอหังการของจอมโจรอะแอะดะดะดะ ดาและ นั้นมีมากขึ้น เมื่อมันรู้ว่าตำรวจที่ไหน ๆ ก็ปราบปรามมันไม่ได้ ไม่ว่า ตำรวจปัตตานี หรือตำรวจนคราธิวาส เคยปะทะกับมันมาแล้ว แต่ก็สู้มันไม่ได้แม้ครั้งเดียว

ในขณะที่จอมโจรอะแอะดะดะดะ กำลังล้าพองและผยองในความยิ่งใหญ่ของมันอยู่นั้น ขุนพันธรักษ์ฯ ประจำอยู่ที่กองตำรวจ สงขลา หน่วยรองขุนพันธรักษ์ฯ ยังไม่เคยปะทะกับอะแอะดะดะดะฯ เลย ดังนั้นใจใหญ่อย่างอะแอะดะดะดะฯ จึงประกาศว่ามันไม่เคยกลัวใคร แม้แต่ตำรวจสงขลาที่ขุนพันธรักษ์ฯ สังกัดอยู่ก็ไม่แน่นอนจริงและยังไม่เคยยิงกับมันเลย

คำประกาศของจอมโจรอะแอะดะดะดะดะเท่ากับเป็นการประกาศชกของรบกับ ขุนพันธรักษ์ฯ นั่นเอง มันชักของเหลือชิ้นเนื้อ ภูเขาบูโดอย่างท้าทาย ซึ่งขุนพันธรักษ์ฯ ก็ยินดีรับคำท้ามัน เมื่อมีการจัดตั้งกองปราบปรามพิเศษ ขึ้นเพื่อจับตัวมันเจ้าพ่อบูโด ในครั้งนั้น

การจับตัวมันชีวิตจอมโจรอะแอะดะดะดะดะนี้ อาจารย์ขุนพันธรักษ์ฯ เคยเขียนไว้ในหนังสือ "วิชา" ของวิทยาลัยครูนคร ศรีธรรมราช รวมทั้งได้เคยให้สัมภาษณ์หนังสือ "รัฐมิตแล" ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีสาระที่ควรค่าแก่ การถ่ายทอดสู่ท่านผู้อ่านดังต่อไปนี้ :

อะแอะดะดะดะดะเจ้าพ่อภูเขาบูโด แห่งปัตตานี ยะลา และนคราธิวาส สมัยนั้น เป็นเสือร้ายที่มีชื่อเสียง ตำรวจปราบยาเกียน เหลือเกิน เพราะมันให้วิชาโดยศาสตร์ป้องกัน สามารถรู้ตัวไร้รู้ตัวถูกแจออกได้อย่างง่ายดาย

อะแอะดะดะดะดะ มีผ้าประเจียด ตีบนมนุษย์ เป็นหลัก เคาททองแดง และซ้อมหมูปาเป็นเครื่องรางของขลัง

ผมยอมรับว่าอะแอะดะดะดะดะมีของขลังมาก ผมเคยยิงกับมัน 7 - 8 เหนแล้ว ยิ่งกันซึ่ง ๆ หน้า เสริจแล้วต่างคนต่างถอยทำ อะแอะกันไม่ได้

ตอนหลังมันกำเริบใหญ่ ถึงกับขัดขวางตีเหลือบนยอดเขาแอกและเทือกเขาบูโด มันประกาศว่าตำรวจปัตตานี ตำรวจ ยะลา และนคราธิวาสมันไม่กลัวเลย เพราะพบกันมาแล้วหลายครั้ง เห็นทำอะไรมันไม่ได้ แต่ตำรวจสงขลาไม่เคยลอง

ผมเลยคุมกำลังตำรวจสงขลาลงมา มีหม่อมละอาน ลดาวัลย์ คุมทัพนคราธิวาส ร.ต.อ.ปรี สุศลวรรณ คุมทัพปัตตานี

เมื่อไปถึงก็ให้แม่ทัพทั้ง 3 เลือกที่ตั้ง หม่อมละอาน เจ้าของท้องที่เลือกเอาที่ประตูตะบะง ร.ต.อ.ปรี เอาที่หัวเขาเลยไป ทางกระบี่ปู้โนนแหดะดะดะ อะแอะดะดะดะฯ ยิงปืนไปไม่ถึงหอก

ผมเองไม่มีที่ที่จะตั้ง ก็เลือกเอาหลังเขาบูโด บอกว่าดีแล้วใกล้กับกองอำนวยการ เวลาไม่มีอะไรกินก็มาที่กองอำนวยการได้ และอีกอย่างหนึ่งที่ตรงนั้นเหมือนกับว่าอยู่ใต้คางอะแอะดะดะดะดะ มันอยู่บนเขาจะยิงมาเท่าไร ๆ ก็ไม่ถูก

วันอาทิตย์ วันนั้นประชุมแม่ทัพ ผมบอกว่าผมคนเดียวจะขอจับเสือคนอื่น ๆ ไม่เกี่ยว เพราะว่าคนอื่น ๆ เคยสู้กับมันมาแล้ว

ผมเองคิดอยู่ว่า คนที่ยิงไม่เข้าฟันไม่ออกอย่างอะแอะดะดะดะดะ มันต้องสู้กันแบบ ยิ่งถึงตัวหรือตอยหรือจับตัวมัดเอาให้ได้

ผมบอกว่าขอเวลาน้อย ไม่นานก็วันพรอกอาจจะเป็นวันพุธก็ได้ แต่ว่าวันนี้ขอกลับสงขลาไปก่อน เพราะเมียกำลังคลอด ขอกลับไปเยี่ยมเมียสักคืน

เมื่อผมขอตัวกลับไปที่บ้านพักสงขลา ก็พบว่าคุณแม่มาจากนครฯ เลยโอกาสขอพรท่านคือให้คุณแม่เอาดินดิบหัวผม ทัพหนึ่ง แล้วผมก็กลับไปคืนเขาบูโดอีก

ที่เขาบูโด้บนนั้นชาวบ้านคนหนึ่ง วิ่งกระหืดกระหอบมาบอกว่า นาย ๆ พวกอะแวละดอลมาแล้ว ผมถามว่ามีมากแค่ไหน เขาตอบมาทั้งโฮย เพื่อต้องการตามรณเลียบที่ตื่นเรา ที่กลางสวนและที่รับบ้าน ที่นี้ผู้บังคับการ คือ หลวงการุณฯ ท่านถามว่า จะเอาอย่างไรท่านขุน

ผมว่าไม่เอาอะไรมาครับ มีหนึ่งหม่อมละฮ้าน ซึ่งเคยถูกอะแวละดอล โละยิงไปจมอยู่หนองสาครโดนปลาดูดเลือดจน หม่อมเจ็บใจ

อีกคนหนึ่ง คือ สุวรรณ ณ สงขลา มีพวกหม่อมละฮ้าน ถัดมาคือลูกศิษย์ของผมเอง ซึ่งลพ นวลปาน และเงิน เซพร ทองขาว

คืนนั้นวันพุธ เราอยู่ทางทิศใต้ ถูกทางมีหลวงและหลวงเหล็ก ฉะนั้นเราต้องไปอยู่ตอนต้นมีหลวงและหลวงเหล็ก คือ ทางทิศเหนือ ซึ่งอยู่ห่างจากกองเลียบ มีต้นไม้รำไร ๆ กลางคืนก็แอบได้พวกเราถึงอินฮันเตรียมยิงตอนแรก ๆ เมื่อยหนัก ๆ เข้าก็นั่ง และหนัก ๆ เข้าก็หลับกันมั่ง เขกหัวกันมั่ง จนถึงเวลาตี 4 ครึ่ง นักปัสสตร์ปากก็ตื่นร้องเป็นแถวจากด้านตะวันออกมาหาเราเหมือนกับ มันเหินอะไรผ่านมา

พวกเราปลุกกัน ลูกขึ้นยืนในท่าเตรียมยิงขณะนั้นทุกคนได้ยินเสียงกิ่งไม้หัก โท้งเข้ามา ๆ แต่ยังไม่เห็นตัว และได้ยิน เสียงพูดหืมทำแต่ไม่เห็นอะไรสงสัยว่าจะเป็นพวกร้ายหรือว่าเป็นพวกเดียวกันที่ตามมาแน่

แล้วหม่อมละฮ้านก็พูดออกมาไปเป็นภาษามาลายูว่า "ฮือละปอ ฮินี่เตอู" มันตอบด้วยว่า "กุดเต"

แต่ก่อนหน้านั้นเรटकกลงกันได้แล้วว่า ถ้าเกิดยิงกันก็ให้ผมยิงก่อนแล้วจึงค่อยให้คนอื่นยิงตามต่อไป ก็ให้หยุดยิงทันที ผมจะเป็นคนวิ่งเข้าไปประชิดตัวมันอีก

ครั้นผมได้ยินเสียงตอบตอนนั้น ผมก็ส่งกระสุนปืนให้ไป 2 นัด นายลพยิงขึ้นไปเป็นนัดที่ 3 จากนั้นผมก็วิ่งเข้าไปหาตัว มันทันที แต่ก็ดีที่ว่าไม่มีการยิงอีก

ตอนนั้นไม่ทราบว่ามีใครมายืนอยู่ตรงหน้าผมอยู่ห่างเพียง 2 คอก ผมกระชากปืนยิงตรงแลกหน้า...

มันควรจะล้ม ! และควรจะตาย แต่มันกลับเจย ผมยิงมันอีก ยิงจนหมดกระสุน แต่ในที่ลุดมันก็ล้มลง แล้วพรรคพวกของมันก็นึกกระเจิงขึ้นเขาไป เพราะตอนนั้นอยู่ริมเขาครับ ! พวกเราทั้งหมดถึงได้เข้าไป ผมบอกให้ลพและเงินเผาคพไฟ นอกนั้นตาม มันไป

ผมวิ่งตามไปได้หน่อยเดียวแหละครับ ก็เกิดยิงในที่เกิดเหตุตะกั้น ผมเรียกหม่อมละฮ้านและสุวรรณให้กลับไปลงอีก เพราะพวกนี้คงเลี้ยวไปแย่งศพ

ขณะที่ผมวิ่งหน้าหน้านั้นไปละดุดอะไรก็ไม่รู้ ผมล้มลงปืนหลุด ล้วนหม่อมละฮ้านล้มทับตัวผม ผมกลัวจะหาปืนได้ ไม่ทันได้บรรจุกระสุนปรากฏว่าหม่อมละฮ้านยิงไอ้โจร ห่างจากที่เกิดเหตุสักแปดศอกตัวราว 2 คนข้างล่าง คือเงินกับสุวรรณวิ่งเลี้ยว ต้นไม้แล้วยิงตม ๆ หม่อมละฮ้านลัดอีกแต่ไม่เป็นผล ลูกปืนหมดทุกคน หม่อมละฮ้านก็กับกระโดดรับเพราะแกยิงใจตายแล้ว แต่มันยังเดินยังยืนได้

พอหม่อมละฮ้านโดดผมเข้าไปอิงด้วยปืนยาว, กระสุนก็ไม่ออกยิงด้วยปืนสั้น กระสุนก็ไม่ออก ผมเลยใช้หมัดตอย ทั้งๆที่กระชากกลนัดมือไม่ทันการ พวกเราทุกคนเข้าขวางในกัน ไม่รู้ว่ามีใครต่อใครเพราะต้องจำใจไม่ลงวางศิธร

ผลที่ลุดกว่าจะจับมันได้เกือบ 30 นาที เราใส่กุญแจมือมันทันที มันบอกว่า "อย่าฆ่าผม" ผมถามว่ามีเป็นใคร มันตอบ ว่า "ผมอะแวละดอลนายอย่าฆ่าผม" ผมเรียกลูกน้อง ๆ ออกมาทั้งหมด

ผมบอกมันว่า ไม่ฆ่าหรอก แล้วที่ตายตรงโน้มนั้นใครกันละ มันบอกว่ามันเอง ผมเลี้ยว เข้า! อะแวละดอล ทำไมถึงได้ยิง ตำรวจละ " มันตอบว่า "ไม่ได้ยิง" ไอ้ยะลูกศิษย์ผมเป็นผู้ยิง"

แล้วเมื่อใครเลี้ยวตำรวจ 2 คนนี้ อะแวละดอลตอบว่า ผมไม่ได้ยิง ถ้าผมยิงตำรวจ 2 คนต้องตาย นายลงมาไม่ทัน หรือว่า เมื่อตอนนายสั่งให้ตำรวจเผาคพ ผมก็ยืนนอนอยู่ตรงนั้นตำรวจ 2 คนก็ไม่ได้ทำอะไรเพื่องแต่ยืนลูบปุนที่ พอเขาเผาคพผมก็ ถูกขึ้นคิดว่าปึงมาเวียนต้นไม้ใหญ่นี้ ผมไม่ได้ยิงอะไร ผมยิงขึ้นฟ้า ด้านายลงมาไม่ทันผมคงไปไกลแล้ว

พอฟ้าสว่างพวกเรา 3 - 4 คน พยายาม เมฆะเครื่องรางขอ อะแวละดอลฯ มันถูกกับลวดแร่เกาะไม่ออก ขณะที่พวกเรา เกาะเครื่องราง อะแวละดอลทำศอกญะกระชากลวดจนขาด แล้วมันก็ขว้างปาเข้าป่าไป ผมเก็บมาได้จึงถามว่านี่อะไร มันบอกว่า บานีซอร์หมูปา ไอ้ตอนที่ยมล้มทับล่อไป ไปทับเอากริชที่มีบนเข็มบอช ผมก็ยกมาเป็นปืนจึงได้แย่งโยนไปเลย ผมไปค้นหาได้ ปรากฏ ว่ากริชแตกหมดมีแค่แผ่นเหล็กที่กริชเสียบ และที่มันทิ้งประการหนึ่งก็คือ ตอนที่ยมยิงมันเข้าป่า 9 เม็ด มันอมกระสุนไว้ ปากของ

มันไม่มีรอยแตก พังไม่หัก ส่วนที่ถูกหน้าผากมันก็เหมือนถูกเล็บขีด ส่วนที่ยื่นตามตัวไม่ถูกเลย เลือดผื่นแฉะคอฯ สวมใส่ก็ไม่เห็น รอยขาดแม้แต่รอย มันเกาะจิ๋ว ๆ ครีบ !

จากหลักฐานที่ขุนพันธรักษ์ราชเดช ขึ้นแจ้งในภายหลังทั้งหมดนี้นับว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์มิใช่น้อย เรื่องของจอมโจรอะแฉะคอฯ เป็นตำนานชีวิตของมหาโจรที่น่ากลัวเพียงไร ในเมื่อเนื้อตัวของมันมีอำนาจลึกลับทำลาย แม้แต่กระสุนเหล็กกล้า การที่อะแฉะคอฯ ถูกยิงแล้วล้มลงนั้น ไซ้ว่าจะถูกอำนาจปืนทำลายให้บาดเจ็บ แต่มันเห็นว่ามันหมดทางสู้ จึงแกล้งทำอุบายล้มลง เพื่อให้ขุนพันธรักษ์เชื่อว่ามันถูกยิงตายไปแล้ว ตอนหลังที่มันยังก็เป็นการยิงเพื่อเอาตัวรอด

ตรงนั้นอันเป็นที่เกิดเหตุ ตำรวจเก็บปืนวินเชสเตอร์ ชนิด 6 เหลี่ยม 12 นัดของมันได้ปรากฏว่ายังมีกระสุนคาอยู่ในลำกล้องอีก พร้อมทั้งกริชประจำตัวของมันด้วย กริชของมันถูกตำรวจยิงเสียจนเหลือแต่เหล็ก ค้ำกริชแตกเสียหาย

สำหรับเครื่องรางของขลังในตัวอะแฉะคอฯ และนั้น จากบันทึกของขุนพันธรักษ์ราชเดช ก็มีดับคนเป็นเหล็ก 2 ชิ้น เคาราคเป็นทองแดง 1 แผ่น ซ่องหมูป่า 1 อัน ผ้าประเจียดคนไทย 1 ผืน แขนงอยู่ที่คอ ให้ลวดผูกแขน

ภายหลังตำรวจก็เอาของรสังเวยเหล่านั้นมาแบ่งกัน พอดีกับผู้บังคับการและหม่อมทวิวงศ์ หลวงจรูญ พร้อมคณะพากันมามากคน รับเอาเครื่องรางฯ นั้นไปหมดสิ้น

ความเก่งกล้าในวิชาและเครื่องรางของขลังที่อะแฉะคอฯ เคยมันนํากำนันตำบลลูโบะมาเยะเล่าให้ตำรวจฟังว่า

"ผมเคยเห็นมันแสดงอภินิหารให้ลูกน้องดู โดยที่มันขึ้นไปนั่งบนกันครกตำข้าวที่คว่ำอยู่ แล้วสั่งให้ลูกน้องรวมล้อมมือ ปรากฏว่ากระสุนไม่ถูกตัวมันเลยครับ"

จากคำบอกเล่าของกำนันดังกล่าว ทำให้ทุกคนรู้ว่าจอมโจรอะแฉะคอฯ ตา-และ เปรียบเสมือนพอมดหรือปิศาจร้ายกว่าจะล้มมันลงได้ต้องใช้เวลานานมาก และผู้ที่ดับรัศมีของจอมโจรอิทธิพลนามกระเดื่องผู้นี้ก็คือ ขุนพันธรักษ์ราชเดช ศิษย์เอกของสำนักเขาช้อ พัทลุงนั่นเอง

ทางการตำรวจจับตัวอะแฉะคอฯ ได้เรียบร้อยแล้ว จึงนำตัวไปที่สถานีตำรวจราวิวาสังไว้ที่นั่น 3 วัน มีประชาชนตั้งแต่ปัตตานี ยะลา กาลันตัน พากันไปดูหน้าจอมโจรเจ้าพ่อเทือกเขาบูโดแน่นโรงพัก

บรรดานักเลงหัวโล่ถึงกับถ่ายรูปอะแฉะคอฯ แล้วอวดขายไปปลการต่นำออกขายผู้คนจนกระทั่งขายดิบขายดีร่ำรวยไปตาม ๆ กัน ราคาที่ขายตอนนั้นรูปละ 30 สตางค์ ได้เงินเป็นร้อยบาททีเดียว

เมื่อเป็นเช่นนั้นตำรวจเห็นว่า ชินจังไว้สถานีตำรวจคงไม่ดีแน่ จึงนำตัวจอมโจรอะแฉะคอฯ ไปฝากขังที่เรือนจำจังหวัด

หลังจากที่ขุนโจรอะแฉะคอฯ ถูกย้ายที่ขังขังไปอยู่ในเรือนจำได้ไม่เกิน 10 วัน มันก็รู้ชะตากรรมของตนเอง มันตัดสินใจฆ่าตัวตายด้วยการกินยาพิษ มันดับชีวิตของมันด้วยมือมันเอง ก่อนที่จะถูกประหารชีวิต หรือถูกยิงตายในคุก

การตายของขุนโจรอะแฉะคอฯ ส่งผลให้ผู้คนที่มาหาขุนพันธรักษ์ราชเดชลืมหือปราบผู้ดับรัศมีอะแฉะคอฯ บรรดาพวกนักเลงถ่ายรูปต้องการจะถ่ายภาพ ขุนพันธรักษ์ราชเดช เพื่อไปอวดขายบ้างเพราะเขาคือ วีรบุรุษมือปราบที่พิชิตเจ้าพ่อบูโด

ความเรื่องนี้ทราบถึงขุนพันธรักษ์ เขาไม่ยอมให้มีการถ่ายรูปเขาไปขายหรือแจกจ่ายเผยแพร่ จุดยืนของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์นั้น มีขอบเขตที่ต้องลงวินลิตในเรื่องนี้ ขุนพันธรักษ์ มีเหตุผลส่วนตัวที่ตำรวจทั้งเป็นการเฉพาะตัว หน้าที่ก็คือหน้าที่ ความเด่น ความดังนั้นย่อมเป็นดาบสองคม

ขุนพันธรักษ์ ไม่ต้องการให้ใคร ๆ ได้รู้จักเสียด้วยซ้ำว่าหน้าตารูปร่างของเขาเป็นอย่างไร เขารีบพาผู้บังคับการหลบผู้คนเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในโรงแรมแห่งหนึ่งด้วยเกรงว่าจะมีผู้ติดตามแอบถ่ายรูปตัวท่าน

ตกดึกคืนวันหนึ่ง ขุนพันธรักษ์ราชเดช เห็นว่าชินอยู่ที่นี่จะไม่เหมาะสม ท่านขุนจึงตัดสินใจโยกย้ายมาอยู่ราชมณเฑียรที่ราชการจังหวัด หนีกลับไปจังหวัดยะลา พวกที่อยากเห็นหน้าตาขุนพันธรักษ์ ไม่ว่าจะเป็นคนพื้นราวิวาส หรือยะลา หรือที่ปัตตานี จึงไม่มีโอกาสได้รู้เห็นหน้าตาขุนพันธรักษ์ รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร

ความลามารดพิเศษที่ปราบปรามจอมโจรอะแฉะคอฯ ได้สำเร็จในครั้งนั้น นับว่าเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ของขุนพันธรักษ์ การที่ผู้ร้ายการเมืออาและอาชญากรหมายเลขนึงแห่งบูโดจบชีวิตลง ทำให้ความสงบสุขกลับคืนมาสู่แผ่นดินเมืองใต้ส่วนนั้น ขุนพันธรักษ์ หรือร้อยตำรวจเอกขุนพันธรักษ์ราชเดช ได้รับการยกย่องสรรเสริญอย่างสูงจากพวกคนไทยมุสลิม หรือแม้แต่พวกแรกขายแดนไทยมลายู พวกแรกอิสลามตั้งฉายาให้ขุนพันธรักษ์ ว่า "รายออะลี"

ภาคผนวก 3

ห้องโถงไม้ไผ่ข้างล่างมาเพียแม่น้ำดาปี*

เมื่อ ปี พ.ศ.2485

โดย รัน นิรนาม

หนังสือ "รูตมิแล" ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 กันยายน - ธันวาคม 2526 เคยสัมภาษณ์ภูมิหลังของชีวิต พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช นำไปตีพิมพ์เผยแพร่เป็นตอนที่ 1-2 ตอนนั้นอาจารย์ประพนธ์ เรืองณรงค์ เป็นบรรณาธิการอยู่ เขาเคยส่งหนังสือฉบับนี้ไปให้อ่านประจำ หนังสือเล่มนี้เป็นวารสารของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานี ในหนังสือฉบับดังกล่าวระบุว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ เคยย้ายไปอยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเมื่อท่านได้อยู่ที่สุราษฎร์ธานี วิศวกรมครั้งสำคัญของลึงหมือปราบพริกก็เกิดขึ้นอีกคนได้ ท่านเคยให้สัมภาษณ์ถึงเหตุการณ์ที่สุราษฎร์ฯ ว่า

"ผมอยู่กินเป็นร้อยเอกเต็มขั้นที่สงขลา แล้วก็ย้ายกลับมาพัทลุงเป็นผู้กองจังหวัด ก็ตำแหน่งผู้กำกับเดี๋ยวนี้นะแหละครับ เมื่อญี่ปุ่นขึ้นนั้นผมอยู่ที่พัทลุง เสร็จแล้วย้ายไปสุราษฎร์ธานีเป็นรองผู้กำกับ ลับเปลี่ยนกับ ร.ต.อ.ขาว ณ บางช้าง ผู้กำกับสุราษฎร์ตอนนั้น คือ พ.ต.ต.หลวงประภาดา"

"ผมอยู่สุราษฎร์ได้ 1 ปี กับ 12 วัน ก็ถูกย้ายส่วนเพราะเหตุว่าหลวงอดุลย์ อธิบดีกรมตำรวจสมัยนั้น สั่งให้ปราบปรามพื้นที่ช่องไม้ไผ่ข้าง นายถวิลดี เริ่มก่อตระกูด เป็นหัวหน้าช่อง และช่องนี้มีมาหลายสิบปีแล้ว ตำรวจที่ไหนก็ปราบไม่ได้หลวงอดุลย์ส่งสันติบาลมา 2 คน ก็โดนขู่ เลยสั่งบอกผู้กำกับฯ การให้ปราบและก็ปราบสำเร็จครับ"

จากการเปิดเผยของขุนพันธรักษ์ราชเดช นี้เอง ทำให้ผู้เขียนขอสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับช่องไม้ไผ่ข้างนี้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมครั้งสำคัญของ "รายเอกจิ" หรือมือปราบผู้ยิ่งใหญ่ร่างเล็กท่านนี้

ช่องไม้ไผ่ข้างนั้น หากจะเปรียบเทียบกับอิทธิพลท้องถิ่นแล้ว ช่องดังกล่าวนี้คือช่องมาเพียเมืองสุราษฎร์ เจ้าของช่องก็คือ เจ้าพ่อที่เหนือชั้นชนิดที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่ายทำอะไรไม่ได้ จึงเป็นเหตุให้มีคำสั่งลับพิเศษถึงขุนพันธรักษ์

การที่หลวงอดุลย์เดชสวัสดิ์ อธิบดีกรมตำรวจสมัยนั้นสั่งการให้ขุนพันธรักษ์ ปราบช่องอิทธิพลนั้นย่อมเป็นที่แน่ชัดว่าเชื่อฝีมือของลึงหมือปราบคนนี้

การปราบปรามช่องไม้ไผ่ข้างไม่ใช่เรื่องเล็ก ๆ ที่ใครจะทำได้ ขุนพันธรักษ์ เป็นเพียงรองผู้กำกับแม้จะได้รับบัญชาจากเบื้องสูง แต่ยังมีผู้กำกับที่เป็นผู้บังคับบัญชาในระดับท้องที่อยู่ การทำงานใหญ่เช่นนี้ลึงหมือปราบ "รายเอกจิ" จะทำอย่างไร เราจะวางแผนอย่างไร ผู้เขียนได้ถ่ายทอดคำพูดของท่านทุกถ้อยคำ เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้มองเห็นความสามารถพิเศษสุดของท่านผู้นี้ เนื้อความที่กล่าวนี้เป็นถ้อยคำสัมภาษณ์ ขุนพันธรักษ์ราชเดช ทั้งหมด โดยผู้เขียนถอดแบบเสียงสัมภาษณ์

ถาม : ผมถามท่านว่าเคยปราบปรามช่องอิทธิพลชื่อ "ช่องไม้ไผ่ข้าง" ที่สุราษฎร์ธานี ช่องอิทธิพลมากถึงกับไม่มีใครกล้าปราบหรือครับ ?

ตอบ : "ช่องนี้ใหญ่มากมันตั้งมาเป็นสิบ ๆ ปีมันกล้า แต่มันทำไม่ได้คืออิทธิพลไม่พอ จิตใจจะไม่ค่อยถึง นี่เราไม่ได้ดูถูกเพื่อนตำรวจนะ"

ถาม : ช่องไม้ไผ่ข้างนี้ตั้งอยู่บริเวณไหนของสุราษฎร์ครับ ?

ตอบ : มันตั้งอยู่ในตลาด เป็นตึก 2 ชั้น ชั้นล่างเปิดให้ขายของ มีของขายสารพัด มีของกิน น้ำชา กาแฟ ก๋วยเตี๋ยว ข้าวแกงมีเสร็จ พวกที่เข้าไปเล่นการพนันทุกชนิดโน้น เวลาคะเขาอะไรก็ส่งลงมา มีเสาแรกซึกของขึ้นขึ้นบน บนนั้นกินฟรี

ถาม : เจ้าของช่องคงมีบริวารมากครับ ?

ตอบ : ก็มีพวกเนรเทศเมืองสุราษฎร์ คือพวกจับแปดมงกุฎรักษาช่อง มีหัวหน้าเนรเทศชื่อนายแป๊ะ คือเมื่อก่อนนี้ใครทำความชั่วจะเนรเทศมาสุราษฎร์ ที่มีตอนนั้นในตลาดก็ตี มีโรงผีนั่นไป ตาแป๊ะนี่ลูกผีนั่นเป็นหัวหน้านักเลง หาลูกน้องที่เป็นเนรเทศมาคุมขอ พวกนี้ถ้ามารด้นาคนอื่นเข้ากินของในช่องฟรี 3 มื้อ กินฟรี 3 คน บ้านตาแป๊ะนี่ ผีนั่น ลูกได้ฟรี พวกตำรวจไม่เกี่ยว"

ถาม : ผู้กำกับเมืองสุราษฎร์เวลานั้นเป็นใครครับ ?

ตอบ : ผู้กำกับเวลานั้นก็หลวงประภาสเลขาภาส ที่ไหนมีตำราตรวจรักษาของชื่อ ร้อนตรีพุม เป็นหัวหน้า นอกนั้นรองลงมา มีนายสิบตามลำดับ ใครจะจับบูตามันเน็นนี้ แต่ผู้กำกับนี่ไม่รู้ หลวงอดุลย์เคยสั่งมาก็ครั้ง สั่งเท่าไรก็จับไม่ได้สักที"

ถาม : นอกจากช่องนี้แล้ว มีช่องอื่นอีกไหมครับ ?

ตอบ : นอกจากช่องนี้แล้ว ก็ยังมีช่องต่าง ๆ ตั้งขึ้นอีกเยอะแยะ หลวงอดุลย์เลยว่าเขาผมไปผมก็ไม่รู้ ก็มีเรื่องนิดเดียว คือว่าตอนที่ญี่ปุ่นขึ้นผมอยู่พัทลุง เป็นร้อยเอก ตอนนั้นเป็นเมืองเล็ก ๆ นี่ ยังไม่มีผู้กำกับหัวหน้าเรียกว่า ผู้บังคับกองจังหวัดเต็มขั้น แลละ 160 บาท

ถาม : เคยมีตำรวจคนไหนกล้านำคนนำกำลังเขาไปจับช่องนี้ไหมบ้างบ้างไหมครับ ?

ตอบ : เคยมี ! มีนายตำรวจที่พยายามจะจับช่องนี้ก็ร้อยโทพิศ ทวีทอง เขาอยู่ที่นั่น แกไม่ชอบเรื่องพรรคนี้ พยายามที่จะจับ แต่ว่าเขาไม่ได้บอกผู้กำกับฯ เรียกว่าหาช่องทางตีสันทกับผู้กำกับฯ คงกระชับของกำลังอะไรเลย เข้าไปคลุกคลีอยู่ในช่องนั้น ไปกิน ไปเล่นในนั้น ไม่รู้ว่่านายสวัสดิ์ (หัวหน้าช่อง) ร้อยเอก ? เอาธนบัตรยัดใส่กระเบื้องบุหรืแล้วบอกว่า นี่เงินครับ นี่เป็นเงินเลือกเอา !

เรื่องอะไรจะไม่เอา ! ก็ตายฟรี ร้อยโทพิศ ก็เลือกเอาเงินดีกว่า เอาเงินแล้วก็ต้องถอยตามระเบียบ ถอยหลังออกจากช่องไปเลย

ถาม : นายสวัสดิ์ นี่แกกล้าจริง ๆ ตำรวจยังถอยหลัง

ตอบ : ใช่ ! ต่อมาเพื่อนผมชื่อ บัญญัติ ณ นคร ย้ายมาจากไหนไม่ทราบ ย้ายไปอยู่ที่สุราษฎร์ ตอนที่ผมอยู่พัทลุง คนนี้สอได้ได้พร้อมกันเลย ไปอยู่ลงลางด้วยกัน นายบัญญัติอยู่สุราษฎร์ผมอยู่พัทลุง นายบัญญัตินี้ก็ไม่ชอบช่องที่ว่า พยายามจะจับเหมือนกันแต่จับไม่ได้

หลวงอดุลย์ส่งสันติบาลไปสองคน ไปอยู่กินในช่อง เล่นไปในบ้าน บ้านนั้นทุกวัน ปีนมี แต่ว่านั่งเล่นนอกเครื่องแบบ นั่งคูอยู่ในนั้น ใช้นั่งลงลางว่าเป็นตำรวจสันติบาลมาจากไหน ปีน 2 กระบอก เข้ามาข้างหลังสองคนนั้น สองมือ ลูกรื่น ๆ ปีนนะครับ ! มันไม่ใช้หน้าที่เชิญออกไป ถ้าไม่ออกตาย สันติบาลก็สันติบาลเถอะ (หัวเราะ) สองคนนั้นก็กลับไปรายงานหลวงอดุลย์ว่า มันจับครับ

ถาม : อยากให้ท่านเล่าเรื่องที่ ต้องย้ายไปอยู่สุราษฎร์นี้ไปอย่างไรบ้าง ?

ตอบ : เรื่องย้ายนี้ผมทั้งเหมือนกัน คือว่าเราจะเจรจากันทางตำรวจให้นายขาว ณ บางช้าง หรือขุนสัจจรบดินทร์ (ร้อยเอกขาว ณ บางช้าง) ร้อยเอกขาวนี้เป็นขุนสัจจรบดินทร์ไปเจรจากับทหารยามญี่ปุ่น มันยืนอยู่อย่างนั้นมันก็ไม่เดินเหมือนกัน ใช้นั่งเข้าไปนะ มันโดนปืนเข้าขาไม่ตายล้มลุกคลุกคลานได้หนีลงโบรมีเชื่อน ริมตลิ่งก็ได้ตลิ่งมาโรงพักรักษาพยาบาล แต่ว่าเขายังกะเพลกลอยู่ ก็เห็นนายขาวพิกลพิการ ก็เลยต้องการให้มาสับตำแหน่งกับผมที่พัทลุง ย้ายผู้กองคนนี้มาเป็นผู้กองจังหวัดแล้วเอาผมไปแทนนายขาว ณ บางช้าง

ถาม : ตอนที่เข้าเมืองสุราษฎร์นี้ท่านรู้สึกอย่างไรบ้าง ?

ตอบ : ตอนผมขึ้นเมืองสุราษฎร์ยังหาบ้านเช่าไม่ได้ก็ไปเช่าตึกโรงแรมอยู่ใกล้ๆแถวนั้นเป็นตึก 2 ชั้น เมื่อผมไปที่นั่นก็มีตำรวจตามไป 2 คน ครับ มีนายจิต นาคบรรพ กับอีกคน ผมก็พักอยู่ห้องเดียวกันกับเด็ก คือน้องผมเป็นหญิงคนหนึ่งเดินทางไปสุราษฎร์ เราจะต้องเดินทางต่อไปเรียนหนังสือ ใช้น้องสาวผู้กองอำเภอไชยสนก็เดินทางไปพร้อมกัน จะไปกรุงเทพฯ แล้วเดินทางต่อไปอีสาน ก็พักด้วยกันกับน้องตำรวจพอดีตำรวจออกไปข้างนอก ใช้นักเลงในเขตนี้ที่มีมารักษาช่องนั้นมันมา 7 คน 5 คนอยู่ข้างล่าง อยู่ไฟฟ้าที่กลางถนน 2 คน ขึ้นไปบนที่พักรถตำรวจ ขึ้นไปก็เห็นเด็กสาว 2 คนอยู่ตามลำพัง ผมอยู่ห้องพักต่างหากตรงกันข้าม มันขึ้นไปลวนลามจับไม่จับมือเด็กสาวสองคนก็โวยวายขึ้นมา ใช้น้องก็พูดล้อเลียนต่าง ๆ มันคงนึกว่าเป็นผู้หญิงที่ียวพวกโหรแหมอะไรนั่นแหละไม่รู้ว่าเป็นผู้หญิงดี

ทีนี้ใช้ตำรวจกลับมาตอนไหนไม่รู้ พอมาพบเข้าอย่างนี้ก็เกิดเถียงกัน ใช้ตำรวจไม่ยอม ตำรวจขึ้นข้างบนหันหลังพิงตึก ใช้น้องอยู่ที่บันได 2 คน หางกันแค่ขึ้นบันไดเดียวก็เถียงกัน ผมรีบออกมาจากห้องเห็นตำรวจขับเท้าจะตีมัน ผมบอกว่าอย่าตีมัน ถ้าตีมันตึกก็ตายแน่ แล้วก็จะเสียฤกษ์ขึ้นบ้านใหม่เมืองใหม่ จะเกิดเรื่อง

ถาม : พวกนักเลงนั้นไม่รู้หรือว่าเป็นบ้านพักของตำรวจ ?

ตอบ : ผมว่าใช้พวกนั้นนักเลงตาด้ว กระบี่ผมนะแขวนอยู่ที่ห้อง มันไม่ได้สังเกตว่านายร้อยพักอยู่ที่นั่น ผมก็อยู่นอกเครื่องแบบออกมาก็น่ามว่า เรื่องอะไรกันเด็กมันก็พิธอง ตำรวจก็พิธองใช้น้องก็เถียงมา ผมก็บอกว่า ขอเสียทีนะนี้เป็นห้องน้องสาวฉัน

แล้วผมก็บอกว่าเราเป็นใครมันก็ว่า "แล้วได้เห็นกันแล้ว" (ได้เห็นกันแหละ) พูดเสียงสุราษฎร์ แล้วมันก็ลงกันไป ผมก็ว่าคงไม่กินวันได้ เห็นกันแล้ว

ถาม : เจ้าเมืองสุราษฎร์ก็โดนลงของเล่นนะครับ ?

ตอบ : ผมก็มานึกว่า เอ้ ! เราเนี่ยเสียถูกจังว๊อย ขึ้นเมืองใหม่ก็เสียถูกชั้ โดนหยามหน้าหน้าคิดในใจ ใช่ว่าพวกนี้ก็ต้องปราบก่อน ผมเคืองมาก เรื่องช่องอะไรตอนนั้นผมยังไม่รู้เรื่องหรอก เพราะเคยรู้ว่าเมืองสุราษฎร์มันลบาย อุดมสมบูรณ์ทุกอย่าง

ถาม : ท่านเริ่มวางแผนปราบตอนนั้นเลยหรืออย่างไร ?

ตอบ : ผมได้บ้านพัก ก็พอดีอยู่หลังกองบังคับการ เป็นบ้านของนายผวนฯ ชาวเพชรบุรี ช้ามถนนก็ถึงบ้าน มาทำงานช้ามถนนก็ถึง ก็ที่อำเภอเมืองเดียวนั้นะ ผมก็เริ่มหาพวก พอได้ขึ้นทำงานเสร็จแล้วก็มองเห็นตำรวจเวดดี ชื่อนายเกียรติ ศรีทิพย์ นายเกียรติ ศรีทิพย์ เขาเป็นนายร้อยโทเวลานั้นผมกับเขาว่า " เขามีแววดี มาเป็นลูกศิษย์เรานะ แล้วก็ช่วยหาคนที่มึลลักษณะเขาจริงเองอย่างเขื่อนี้สัก 4-5 คน พอกินข้าวปลาแล้วมานะ ! ออกมาตรวจท้องที่กัน พวกนักล้ง จักแงะ มันหลบจากตลาดเช้าตรอกจักแงะชาวบ้านก็จวกรื่น ไปบอกข้าหลวง เอ้อเดี๋ยวนี้นบ้านเมืองเป็นยังงัไม่รู้จักจักแงะจึงเลยตามตรอกชอกชอย ในตลาดไม่มีอะไร

ข้าหลวงก็มาหาที่บ้านผม เอ้อ ! ท่านรองมาใหม่ทำไมใจระจิดแะชุกชุมจัง ผมก็ว่าอย่างนี้ดีกว่าครับ ! ผมนี่ออกตรวจท้องที่ทุกคืน ถ้าเราตรวจตามตรอก ท่านมาอยู่กับผมชินะครับ ชาวบ้านจะได้รู้ว่า ข้าหลวงก็ออกตรวจเรื่องนี้นั้นกันหายไป

คราวนี้พวกเรือนแพมาแจ้งความอีก ทางใต้ถนนเรือนแพมีจักแงะ ผมก็ว่าท่านผู้ว่าฯ ครับลงน้ำแล้วครับ ผมก็ว่าพวกนี้มันต้องลงยิงเล่น ๆ ดูบ้างไม่จับไม่ได้หรอก ข้าหลวงก็กลัวว่าเราจะไปที่ยอวังแต่ผมนิ่งอยู่...

ข้าหลวงก็ล้งว่า ยิ่งเลย ! ถูกก็ตามใจ ไม่ถูกก็ตามใจ ยิ่ง !

นาน ๆ เข้าพวกนครเทศหมด มันพากันหนีไปทางชุมพร เมืองช้างเคียง พวกนั้นไปจากสุราษฎร์มีหนังสือจากชุมพรมาว่าผมว่า บ้านใคร ๆ วิชาชีจะมารวกันได้อย่างไร ?

ถาม : เรื่องปราบช่องไม้ไผ่ข้างก็ยังไม่ได้ลงมือทำหรืออย่างไร ?

ตอบ : คือผมทำงานมาไม่ถึง 3 เดือนหลวงอุดุลย์ ท่านมีโทรเลขเข้าโศดมาถึงผม เวลานั้นวิทยุอะไรก็ยังไม่มึนหรอก โทรเลขเข้าโศดว่า

ลับที่สุด ! ค่วน ! อ่า ! ให้ปราบช่องในจังหวัดสุราษฎร์ให้เรียบร้อย ให้รายงานทุก 15 วัน

ผมก็มานั่งคิด นอนคิดว่า เอ้ ! ฎจะเปิดเผยให้ผู้กำกับฯ รู้ก็ไม่ได้คิดคำสั่ง ! ก็แล้วเราปิดเรื่องนี้ ผู้กำกับฯ ก็อาจจะดำเนิน จะว่าเราว่าเรามาถึงก็มาท้องเบื้อบน น่าน ! โดนทั้งขึ้นทั้งล่องแหละ

ผมก็พยายามไปนำผู้กำกับที่บ้าน ไปสังเกตุดูนิสัยใจคอเขา ก็เห็นว่าผู้กำกับเป็นคนดีเป็นผู้ใหญ่ อายุก็มากแล้ว คงจะไว้วางใจได้ แต่เรื่องนี้ผมพยายามอยู่จึงเหมือนกัน พอได้โทรเลขผมก็พยายามแหละ ผมก็เกลียดพวกนี้เสียด้วย พวกที่เคยรวมผมพวกนครเทศนั้น

เวลานั้นนายแป๊ะ เหลือคนเดียวแล้ว เป็นหัวหน้าช่อง แต่ตำรวจที่คุมช่องนั้นยังมี มันก็คงจะบอกนายช่องว่า ผมมาใหม่และมีมึนอย่างนั้นอย่างนี้

หนักเข้าผมก็บอกผู้กำกับฯ บอกว่า ท่านครับ ผมมาบ้านท่านทุกวัน ไม่ใช่มารบกวน ผมมาเรียนรู้ธิดาัยของท่าน ก็ทราบดีแล้วว่าเป็นผู้ซึ่งควรจะเรียกพ่อได้ ! ผมมีความผิดครับ ! ท่านก็ย้อนถามว่าเรื่องอะไร ?

คือผมมีความผิดครับ ! ผมได้รับคำสั่งค่วนทางโทรเลข ! แล้วผมไม่บอกท่าน !

เรื่องอะไร ? ท่านถาม

ผมเลยจ้ดโทรเลขส่งให้ไป ! ท่านบอก !

"โอ๊ย ! ผมรำคาญมานานแล้วยินดีสับสนุนทุกอย่างเลย ผมรับผิดชอบ เอาเลย ! "

ผมก็ล้งมือ ! ก็กินกาแฟเสร็จ ผมก็ออกไปเดินรอบ ๆ ช่อง เดินดูทำเลที่เราจะต้องปราบปรามว่าจะคิดกันยังงั เป็นยังงั

ด้านหลังช่องมึนมีห้องว่างอยู่ เป็นห้องแถวเล็ก ๆ สองชั้น มีคนเช่าเป็นผู้หญิง สงสัยว่าจะเป็นแม่ม่าย ผมเดินดูอยู่หลายเที่ยว ไม่เห็นมีผู้ใหญ่ในบ้านแก้งลาว ในบ้านมีตุ้ยเย็น มีเครื่องลายคราม มีพระบูชา พระบูชาเราไม่สนใจน่าจะมีพระเครื่องมึน

เราตัวใจจะจับแม่ม่ายว่าทันเถอะ ! คือคิดว่าถ้าได้แม่ม่ายคนนั้นก็จะสะดวกในการทำงาน เราศึกษาเล่นหูเล่นตาเค้าแก้ง ! วางท่าทาบไม่ติดหรอกครับ นี่เรื่องเกี่ยวแม่ม่ายนี้ผมไม่เคย ชักฉลาด ๆ เรื่องแม่ม่าย ลาว ๆ นะไม่กลัวหรอก ! ก็เข้าไม่ถึง !

ที่นี้ผมก็มานึกถึงนายแหม่มเพื่อนเก่าขอยืมเขาเป็นลูกศิษย์อาจารย์เขาเออะ (เขาอ้อ) รุ่นพี่ผมเวลานั้นทราบว่าเขาเป็นหัวหน้าโรงพักอยู่ที่สี่

ถาม : นายแหม่มนี้นามสกุลอะไรครับ ?

ตอบ : นายแหม่มนี้นามสกุล " แก้วทอง " เป็นพวกขุนตะเคียบะระโนด ผมก็คิดได้แบบนี้ คิดอย่างนี้แล้วก็ไปบอกผู้กำกับว่า " ผู้กำกับครับ ไช้ช่องนี่นะครับ ! มันจ้างนายตำรวจเป็นหัวหน้านะครับ แล้วก็มีพวกตำรวจ พวกนายสิบ พวกพล เป็นศิษย์ช่อง "

ผู้กำกับฟังแล้วร้องว่า ฮ้า ! มีหรือ ?

ผมก็บอกว่ามีครับ นี่ในรายชื่อผมมีพร้อมผู้กำกับหันมาถามผมว่า แล้วจะเอายังไง ?

ผมบอกผู้กำกับว่า ! ผู้กำกับครับ ถ้าไม่จัดการเอาพวกนี้ย้ายออกไปจากสุราษฎร์ เราก็จะปราบปรามช่องนี้ไม่ได้ปราบไม่ได้แน่ครับ !

" แล้วจะทำยังไง ? " ผู้กำกับถามผม

ผมบอกว่าย้ายด่วนเลยครับ !

" แล้วท่านขุนจะเอาใครมาแทนล่ะ ? ผู้กำกับย้อนถามผม

ผมคิดไว้หมดแล้วครับ ! อยู่ในแผนของผมแล้ว ผมเอานายแหม่มมาที่นี้ แล้วเอาคนนั้นไปแทน เอาคนนั้นมา เอาคนนี้ไปแทน เอาคนนี้ออกไป คนนั้นมาแทนหมด ย้ายด่วน ! มันจะยากอะไร บอกท่านหลวงอดุลย์ทีเดียวไม่กี่วันหรอกครับ ย้ายหมด ก็ย้ายพวกนั้นออกไปหมดตามที่ผมเสนอท่านผู้กำกับสุราษฎร์

ถาม : ต่อจากนั้นท่านวางแผนยังไงต่อไปครับ

ตอบ : คราวนี้ก็เป็นไปตามแผน พวกที่มาแทนผมเอานายแหม่ม แก้วทองมา เรามาแล้วผมก็บอก

ไอ้แหม่ม ! เช้า ๆ ลงแถวแล้วออกไปกินกาแฟกันนะ ก็ไปกินกาแฟใกล้ช่องไม้ไผ่ข้างนั้นแหละ ผมบอกแหม่มว่า เฮ้ย ! หลังช่องนั้นมีผู้หญิงอยู่หน้าตาดี มีของเก่าด้วย เครื่องลายคราม พระเครื่อง อะไรต่ออะไรแต่ไม่ได้บอกให้มันจับหญิงนั้นหรอก

ที่นี้ผมรู้ว่าแหม่มมันยอดเจ้าชู้ เรื่องจับแม่ม่ายมันมันเก่ง ไปอยู่สองสามที่เรารู้ว่าไอ้แหม่มกับแม่ม่ายนั้นมันกินกันแล้ว

กลับถึงโรงพักผมบอกว่า นี่ ! ไอ้แหม่ม ต่อไปนี้มีเมียมาลงประจำวันแล้วไม่ต้องมาอยู่โรงพักออกไปตรวจตลาด พอพูดอย่างนั้น แหม่มมันหันมาเบิกตาโตกับผมว่า

ฮ้า ! คุณเป็นใคร ไม่มีอำนาจที่จะมาสั่งกู สั่งแทนผู้กำกับได้ แหม่มร้อง ฮ้า ! ไอ้นั่นมันเป็นคนมีระเบียบวินัยดี หนักเข้ามันก็เฉยๆ ผมก็เลยย้อนถามมันไปว่า

แล้วย้ายมาจากตึกอยู่ที่นั่นมาเพราะอะไร เพราะกรมตำรวจเงินเหอะ ?

ไอ้แหม่มมันก็เข้าใจ ตั้งแต่วันนั้นมา ผมก็ว่าเออ ! มึงไปตรงนั้นแหละ เรื่องช่องมึงบอกกูนะ

ไม่กี่วันครับ พอขึ้นทำงาน ยิ้มเลย มันพูดบักซีได้เป็น แล้วๆ ! แล้ว !

ให้มันลอบตริบฟังมาว่า ี้งบนทำอะไกันมึง ! มันก็เล่นไพ่ เล่นไปไปตามเรื่องมันแหละ ผมถามแหม่มว่ามีใครมาเล่นบ้าง มันก็บอกว่า มันก็เล่นตามเรื่องของมันแหละ ผมก็ว่า มึงเป็นตำรวจจะต้องรู้ 15 วัน จะต้องรายงานนะ ผ่าผนังช่องเป็นไม้กระดานบางๆ

ถาม : ชื่อช่องไม้ไผ่ข้างนี้ คงจะมีไม้ไผ่มากใช้ไหมครับ ?

ตอบ : ที่เขาเรียกชื่อช่องไม้ไผ่ข้างเพราะว่าตรงนั้นมันมีไม้ไผ่ข้างเยอะ ก็เผาคูความเคลื่อนไหวของช่อง ไอ้แหม่มมันมีเมียเลย มีหลานเฮย ใช้เขาคุความเคลื่อนไหวในช่อง พวกมันไม่ได้อยู่ตลอดทั้งวัน มันก็ออกไปค้าไปขาย ก็ทำบันทึกไว้ว่าใครมา มีใครมากันกี่คน ที่รู้จักก็ว่ามาที่ไม่รู้จักก็ว่ามา ก็ได้เอาไปรายงานหลวงอดุลย์ต้องรายงานทุก 15 วัน

ถาม : ตอนนั้นผู้กำกับฯ รู้เรื่องไหมครับ ?

ตอบ : ผู้กำกับเขาไม่เอาใจใส่หรอกครับแล้วแต่ผม พอเห็นว่าได้ทีแล้วผมจึงวางแผน ผมเขียนแผนงานขึ้น 3 แผน แผนหนึ่ง ให้แหม่ม แพนหนึ่ง ให้จารึกเวลานั้น เป็นจารึกกร เวชสุนทร อยู่ถนนคอนนาก ผมก็ว่าแหม่มเขาของนี่ไปนะ ! จารึกเขาของนี่ไป แพนอยู่ในช่องนั้น

ที่นั่นขอชาวแหม่มกำหนดไว้ว่าพอยถึงวันที่เพ่านั้นให้เปิดของเวลาเท่านั้น เวลาหนึ่งเลิกให้คอยดูว่าทำน้ำตรอกไม้ไผ่มาข้าง โดยที่เราจะนำมีคนแบกบันไดตามหลัง คนตามหลัง 7 คน นี่พวกนี้ 7 คน ให้ถืออาวุธพร้อมชะแลงมีหน้าที่ทุบอย่างเดียวยพบคนตีคน ! หม่าตีหมา ! แมวตีแมว ! ไต่เต๊ะตีหมัด ข้าวของตีหมด !

ฮะ ! แบบนี้ไม่จับนายเหอะ ? ก็จับนายไม่ใช่มีงู คุ้ยผัดชอบ (หัวเราะ)

ของใช้จากรีบบอกว่า พอยถึงเวลานั้น วันนั้น เดือนนั้น ให้ล้อมถนนนอก คนในอย่าให้ออกคนนอกอย่าให้เข้า แล้วไม่เกี่ยวข้องจับ จะคุมใครให้รักษาน้ำที่

เวลาเดียวกันผมก็ไปตามแผนไปเยี่ยมเรือแจว 5 แจว เป็นเรือของครูประชุมท่าผาก กำนันพรรคพวกกัน ตำรวจเป็นคนแจว เลี้ยงอาหารลงเรือ

จากนั้นเราก็ทำที่เป็นออกตรวจท้องที่อำเภอทำรอนไปตามลำน้ำเรื่อย ๆ 7 วัน (หัวเราะ) ไปถึงที่นั่นขึ้นไปลงประจำวันที่อำเภอทำรอน แล้วลงรอนมาตามลำน้ำ พอยถึงท่าโขงข้าง เห็นไม้ไผ่ขึ้นริมน้ำเยอะแยะ ผมก็บอกตำรวจว่า เฮ้ ! ตัดไม้ไผ่ 2 ลำไว้ทำบันได ! ตำรวจก็แย้งผมว่า แล้วทำไมจะต้องตัดไม้ไผ่ไปจากที่นี่ มันบอกว่าเป็นนอกนาคูย (มาก) ลำสวยๆด้วย

ผมย้อนไปว่าจริง ! ไม้ไผ่นอกนาคูย แต่มันมันจะต้องไปขอไปซื้อ บุญคุณติดตัว ไม้ไผ่นั้นของหลวง มีงัดเสร็จแล้ว มีจัดการทำขึ้นบันไดให้เสร็จ หนายก็มีพร้อมอยู่ในน้ำนั้น ของป่าตัดเอามาทำเสร็จ ไม่เอา เราไม่ต้องไปรบกวนใครทำ ทำเสร็จเรียบร้อยแล้วเอาบันไดไม้ไผ่วางบนแก่งเรือแจว ขึ้นบันไดก็ไม้ไผ่สีสุกมันหนาดี พอนั่งเล็กเรือเราถึงหน้าโขงพักพอดี ได้ยินเสียงแตร ไม่ใช่แตรอย่างเดียวนี่ครับ เล็กที่ก็แตร จะเข้าโรงที่ก็แตร

ผมบอกว่าอย่าจอดเลย ล่องลงไปกินลมริมทะเล พอยถึงหน้าวัดบอกให้เรือจอด ผม ! มีงแบกบันได ภูนำ มีงเฝ้าเรือ !

ที่นี้ใช้คนที่เฝ้าเรือมันไม่ยอม มันรู้แล้วว่าเราจะทำอะไร มันรู้ว่าเราจะตีช่อง บอกว่าไม่ยอมไม่ได้ครับ ผมจะไปด้วย ไปตั้ง 7 วันแล้วจะให้ผมเฝ้าเรือ ผมก็ว่าเรือมันราคาแพงเป็นหมื่นเป็นพันนะ ไม่ใช่เป็นไร่เราจะลงประจำวันให้เธอว่าเป็นคนบุกก่อนเพื่ออะไร ไม่ต้องเหนื่อยไม่ตีหรือมันว่า ฮ้อ ! ดี ยอม

ก็แบกบันไดลงไป พอยกับบันได จะขึ้นทางห้องเมียไอ้แหม่ม พอพาดบันไดเตรียมบุก ไอ้แหม่มตีบั้งๆ เราขึ้นบันได พวกชาวบ้านร้านตลาดตกใจยิ่งกว่าญี่ปุ่นขึ้นอีก อพยพกันชนข้าวของลงเรือ ไม่รู้ ขึ้นทางห้องเมียไอ้แหม่ม เมียกำลังหลับ ไม่รู้ผลที่สุดผาผามังช่องก็โดนตัน ต้นจันทหลุด หลุดก็เปิดเป็นช่อง พลตำรวจก็ลอดเข้าไป เสียงร้องไหยหวน แหม่มขึ้นไป ผมบอกแหม่มให้ตำรวจที่คอหักถูกกรงข้างบน ขึ้นคอไอ้แหม่มมันดับไฟหมด

จับได้ 22 คน ตายคนหนึ่งข้าวของจับโยน โยนหมด ไอ้มันตายพลัดลงมาจากกันสาดตาย ผมให้ตำรวจวิ่งไปบอกผู้กำกับ ฯ บอกตีช่องเสร็จแล้วจับได้ 21 คน เจ้าของช่องจับไม่ได้ นายลวลัดดีหนี ไม่รู้มันไปทางไหน ไม่ออกมันขึ้นกันบนหลังคาตึกเป็นถนนเลยกระเบื้องแตก มันไปลงทางไหนเราไม่รู้

ผู้กำกับมาทั้ง ๆ ที่ไฟสว่างเต็มเมือง หนอยจุตเจ้าพายุมา มีตำรวจที่ตามหลังลงสามคนละพายเชือกป่านมะนิลา เอ๊ะจะทำอะไร ? เราก็กองไปข้างล่าง ไอ้มันตายแล้วเราก็กองให้ตำรวจเก็บข้าวของเงินทอง บอกว่าให้เหลือของกลางมันนะ นอกนั้นตามใจมันละไว้โย ไอ้เชือกที่ตรวจเอามันมาใช้ล้อมศพคนตาย แล้วให้ตำรวจเฝ้ารอขึ้น

สุตรศพ

จนรุ่งเช้าก็ยังไม่ได้ขึ้นสุตรศพทั้งไว้ 7 - 8 วัน หมาลาก ! อีกกลาง ! ชาวบ้านพากันอพยพหนีเหม็นผี เจ็ดวันหมอว่อง (หมอว่อง) หมอจึงหนีตัวมาขึ้นสุตรศพ มองดูแล้วบอกว่า ฮ้าว ! ขึ้นสุตรศพอไร ? หมาคาบหมดแล้วก็ขึ้นสุตรศพไม่ได้

เวลานั้นหลวงอารักษ์ประชากร เป็นนายพันเอกเป็นผู้การฯ สุราษฎร์เวลานั้น

ขึ้นนี่ ! ขึ้นนครศรีธรรมราช ชุมพรก็ขึ้นนี่ ไอ้พวกนั้นมันลูกศิษย์ผู้การฯ ไอ้นายแป๊ะ นั้นลูกศิษย์ (ลูกน้อง) ผู้การหลวงอารักษ์ประชากร นายแป๊ะหัวหน้าคุมช่องมะลูกศิษย์รักของผู้การ เวลาท่านออกตรวจท้องที่นายแป๊ะจะบรรทุกของไปให้

ถาม : เรื่องที่ท่านขุนพันธ์ ถูกย้ายจากสุราษฎร์ ไปพิทักษ์จะเป็นเพราะผู้การนี้ครับ ?

ตอบ : ใช่ เมื่อผู้การมาตรวจท้องที่ หลังจากที่ผมปราบช่องไม้ไผ่ข้างแล้ว ท่านก็บอกว่าพวกขุนพันธ์ ที่จับช่องนี้ ทารุณผิดกฎหมายอย่างแรง ! ทำลายข้าวของ จะเอาทางอาญาภิเหมือนปล้น คนตายด้วย ให้ย้ายด่วน ! เขาไม่รับผิดชอบ ! บอกว่าไม่รับผิดชอบให้อยู่ในปกครอง

นายโทเกียรติ (ดิบนโทเกียรติ ศรีทิพย์) ย้ายภายใน 24 ชั่วโมง นายโทเกียรติย้ายไปโนนอำเภอกะเปอร์ จ.กระนวน แล้วยังต้องเดินป่า ถนนสมัยนั้นยังไม่มี เกือบตาย ! รื้อหม้อรื้อให้ ทั้งลูกทั้งเมียไว้ที่สุราษฎร์ฯ พาไปก็ไม่ได้ พวกเราก็ตี้นรถไปส่ง ปลอบขวัญว่าไม่เป็นไร พวกเรานี้ไม่เป็นไรหรอก !

ผมจะถูกย้ายไปเมืองพิชัย ย้ายด่วน ! ย้ายด่วนยิ่งกว่ารุ่นไหนๆ ทั้งหมด นายแถมถูกย้ายไปอำเภอกลาง จ.จันทบุรี ถูกย้ายไปกระบี่หมด ! หมดทุกคนนายสิบ

ผมบอกว่าไม่เป็นไรหรอก หากเรามีบุญบารมีได้กลับมาเป็นใหญ่ในปั๊กจะได้กูจะเอากลับมาให้หมด

ผมไปอยู่พิชัยไม่นานครับ ! หลวงอดุลย์ส่งดาวไปติดให้เป็นนายพัน พวกนี้ติดดาวหมดเป็นผู้กอง พอผมกลับมาอยู่ภาคใต้ ผมเขาพวกนี้กลับมาหมด เอนายเกียรติกลับมาก่อนใคร ๆ ให้ไอ้แถมเป็นผู้กองหัวโหล จ.จันทบุรีกลับมาเป็นผู้กองร่อนพิบูลย์

รุ่นพันฯฯ สามารถพึ่งช่องไม้ไผ่ข้างล่างได้สำเร็จ ทำในสิ่งที่คนอื่นไม่กล้าทำ ล้างมาเพียงเมืองคนคืออย่างราบคาบ เป็นการปฏิบัติการแบบเขียบชาตชนิดที่เรียกว่า เกสอจิมเกสอ หรือพันต่อพัน แต่ความยิ่งใหญ่ของเจ้าพ่อช่องไม้ไผ่ข้างสามารถ ผกบาดผลให้รุ่นพันฯฯ เจ็บปวด ด้วยการถูกส่งย้ายด่วน เป็นบทเรียนที่มีค่ายิ่งสำหรับข้าราชการตำรวจที่ตั้งใจทั้งหลายในแผ่นดินนี้

ภาคผนวก 4

การปราบเสียดาย*

วันที่ 14 มีนาคม 2486

โดย กันหอย (นามแฝง)

ในระหว่างที่เป็นรองผู้กำกับอยู่ที่สุราษฎร์ธานี ได้เกิดมีผู้ร้ายสำคัญขึ้นก๊กหนึ่ง ซึ่งหนีมาจากจังหวัดปทุมธานี พวกผู้ร้ายยกอพยพกันมาถึง 30 คน มาตั้งบ้านอยู่ที่บางคลอง ป่าเหล้า เรียกกันว่าพวก 30 มีตัวอาจารย์ใหญ่ชื่อ น้อมเป็นที่เคารพเสียดาย พวกผู้ร้ายก๊อมนี้นี้เที่ยวปล้นสดมภ์ลักวัวควายเป็นอาชญากรรม ราษฎรเกรงกลัวมาก ไม่มีใครกล้าออกซื้อ หากเกิดปล้นลักกันที่ใด ถ้ามีเรื่องถึงโรงศาลก็มักถูกสับเปลี่ยนให้คนอื่นติดคุกแทนมัน โจรก๊อนี้ครองความเป็นใหญ่อยู่ถึง 8 ปี มีอาชีพหลักอีกอย่างหนึ่งก็คือการต้มเหล้าเถื่อนขายเป็นประจำ

วันหนึ่งใน เดือนมกราคม พ.ศ.2486 ศาลได้ออกหมายเรียกตัวนางให้ เมียย้ายเสียดายไปเป็นพยานศาลเรื่องหนึ่ง นายเคลือบ เลี่ยมศาลพร้อมด้วยพลฯ สังวรณ์ กับ พลฯ วัฒน จึงไปส่งหมายนั้นให้นางให้ในเวลาเช้าตรู่ แล้วเรียกให้นางให้ออกมารับหมาย เสียดายออกมาแล้วบอกว่านางให้ไม่อยู่ ไปธุระและจะต้องนอนค้างที่อื่น แล้วเสียดายก็แสร้งนั่งยองๆ พลงยกมือไหว้ ถามว่าข้อความในหมายว่าอย่างไร เจ้าพนักงานจึงตอบว่า หมายเรื่องให้ไปเบิกความเป็นพยานเรื่องเล็กน้อยไม่มีอะไรมาก เสียดายหันไปถาม พลฯ สังวรณ์ว่า คุณใช้ไหมครวคือท่านรอง ขุนพันธ์ พลฯ สังวรณ์อยากเป็นท่านรองก็ตอบว่า ใช่ คุณให้และรองขุนพันธ์ เสียดายยกมือไหว้อีก แล้วขยับตัวใกล้ พลฯ สังวรณ์เข้าไปอีก แล้วพูดขึ้นอีกว่า หมายว่าอย่างไรครับ กรุณาอ่านให้ผมฟังด้วยครับ นายเคลือบก็อ่านหมายให้ฟัง พออ่านหมายจบ เสียดายก็ลุกขึ้นชักมีดพกแทงถูกนายเคลือบล้มลง พลฯ สังวรณ์ไม่มีปืน มีแต่ขวานพกเล่มเดียว จึงหันไปแย่งปืนพระรามจากพลฯ วัฒน เสียดายตีบอกนายเคลือบกระซอกมีดออกมาแล้ว ตรงเข้าแทงพลฯ สังวรณ์ พลฯ สังวรณ์ ถอยหลัง แล้วขึ้นลำบิ้นด้วยความตะลึงตะล่น จึงยังถูกที่นิ้วก็ย้ายเสียดาย ๆ บุกดลยเข้าแทงพลฯ สังวรณ์ไปล้มลงที่บ้านชายแก่ ผู้หนึ่งซึ่งแก่กำลังนั่งมิงไฟอยู่ และระหว่างที่ทั้งสองกำลังกอดปล้ำกันปืน พลฯ สังวรณ์ ก็ลั่นขึ้นอีก 1 นัด ไปถูกที่หน้ามะพร้าว เสียดายแย่งปืนได้แล้วก็แทง พลฯ สังวรณ์เข้าตามเรือนตัวถึง 9 แผล แล้ววิ่งกลับมาจะเล่นงาน พลฯ วัฒน กับนายเคลือบอีก แต่พลฯ วัฒน ได้ประคองนายเคลือบหนีเข้าไปแอบอยู่ในป่ารกเสียก่อนแล้ว เสียดายดีใจก็ออกวิ่งสูบน้ำรินหา ร่องประกาศไปตามละแวกบ้านว่า "ไชโย ๆ" ย้ายรองผู้ว่าตายแล้ว ถูแย่งปืนมันมาได้ด้วย เมื่อเสียดายวิ่งลับไปแล้ว พลฯ วัฒนกับชายแก่ผู้หนึ่ง จึงได้จัดการพาพลฯ สังวรณ์ และนายเคลือบลงเรือแจวมาส่งสถานีตำรวจสุราษฎร์ เมื่อเวลา 11.00 น.เศษ แต่ยังไม่ทันจะถึงสถานี พลฯ สังวรณ์ก็ได้ขาดใจตายเสียก่อน

ขณะนั้น พ.ต.ท.หลวงเลี่ยมยุทธรองผู้บังคับการไปตรวจราชการอยู่ที่นั่น เมื่อท่านทราบเรื่อง ท่านเสียใจและลงสาร พลฯ สังวรณ์กับนายเคลือบจนท่านร้องไห้ และถึงกับลั่นวาจาออกไปว่า ท่านจะติดตามจับตัวมันเองให้ได้ ขุนพันธ์ จึงไปเรียนท่านว่าจะขออาสาติดตามจับมันให้จงได้ ท่านไม่ต้องไปดอก แล้วขุนพันธ์ จึงนำข้าว,ปลา,น้ำ ใส่ถุงตอไปเส้นผืน พลฯ สังวรณ์ ขอให้นำทางติดตามจับมันให้ได้ ขุนพันธ์ สิบรู้ว่าย้ายเสียดายพาที่เขม้นไปอยู่ที่ขุนทะเล ดังนั้นพอค่าลงขุนพันธ์ จึงลงเรือแจวกันไปพร้อมด้วย ส.ต.ต.เกียรติ ศรีทิพย์ ส.ต.ท.สันต์ พลฯ วัฒน ผู้ใหญ่หนีบ นายเค็จ คณะตำรวจไปถึงขุนทะเลตอนย่ำรุ่ง แล้วช่วยกันค้นจนทั่วก็ไม่พบ ๆ แต่ไม่กล้าล่าหมกอยู่หลายตม คณะขุนพันธ์ สืบติดตามอยู่ถึงเกือบ 2 เดือน ก็รู้ว่ามีหนีนเข้าป่าไกลออกไปทุกที ครั้นสุดท้ายมันพากันไปที่ตำบลถ้ำสิงขร อ.ท่าขนอน ขณะนั้น ส.ต.ต.เกียรติ ศรีทิพย์ ถูกย้ายด่วนไปอยู่ที่เกาะเปอร์ในการเผชิญจับของใหญ่ของนายสวัสดิ์ ที่ตรอกไม่เฝ้าข้างร่วมกับพวก ขุนพันธ์ ดังนั้นคณะล่าเสียดายจึงต้องมึหน้าใหม่เพิ่มขึ้นมาอีกคือนายย่อง ตำรวจเก่า นายหนู ตำรวจเก่า กำนันเจิม บางอน กำนัน ต.ถ้ำสิงขร พวกย้ายเสียดายมันหนีไปอยู่ที่บ้านนาในหลังถ้ำสิงขร คณะตำรวจตามไปยิงในตอนเช้า แต่ไม่โดนถูกทาง จึงเข้าซุ่มอยู่ในถ้ำวัดถ้ำถึง 7 คืน มีพวกหนัที่ค้างคาว 3 คน ไปพบพวกขุนพันธ์ ในถ้ำ เป็นหญิง 1 ชาย 2 แต่ไม่รู้ว่าเป็นพวกขุนพันธ์ เป็นตำรวจ เพราะได้ถอดเครื่องแบบและปืนยาวใส่กระสอบแอบซ่อนไว้ ขุนพันธ์ เกรงว่าชาวจะวิ่งไล่จึงได้ให้พรรคพวกจับคนหนัที่ค้างคาวกักไว้จนถึงเย็น ผู้หญิงร้องความกรุณาว่าขอกลับบ้านก่อนเพราะมีลูกอ่อน และขอรับรองว่าจะไม่พูดกับใครว่า มีพวกโจรมาค้างอยู่ในถ้ำ ถ้าพูดก็ให้ฆ่าเสียทั้ง 3 คน ขุนพันธ์ เห็นใจจึงปล่อยให้

* กันหอย (นามแฝง). ชีวประวัติ, ใน พังงิอชนนุสจณฉลของศ พ.ศ.ศ.ขุนพันธุจักนชาษเคษ. 2606

ผู้หญิงกลับไป เมื่อผู้หญิงกลับไปแล้ว แทนที่แกจะนั่งเฝ้าอย่างปากพูด กลับไปแจ้งความที่โรงพักทำจนอนว่ามีพวกโจรลักขโมยในถ้ำ และจับพวกแกกักไว้ในถ้ำ จึงในวันนั้นเอง จ.ส.ต.พอนกับตำรวจหลายคน ยกกันมาปิดปากถ้ำจะจับพวกขุนพันธรักษ์ แต่พวกขุนพันธรักษ์ เห็นเสียก่อนจึงได้มัดผู้ชาย 2 คนนั้นไว้ แล้วจึงพากันหนีออกทางหลังถ้ำ โดยแต่งเครื่องแบบตำรวจอย่างเรียบร้อย แล้วข้อมเข้ามาทางหน้าถ้ำเข้าสมทบกับ จ.ส.ต.พอน ค้นหาพวกโจร ผู้ชายที่ถูกมัดจำหน้าพวกขุนพันธรักษ์ ไม่ได้ ตำรวจจึงปล่อยชาย 2 คนนั้นไป แล้วคณะจึงพากันไปกินอาหารที่บ้านกำนัน เป็นอันว่าขุนพันธรักษ์ สามารถคืนหน้าคลอกได้แนบเนียน

ต่อมาตำรวจจากพวกน้ำม้นย่างมา พวกเสือหลายหนีไปอยู่ในป่าห้วยและคอยลักขโมยข้าวสารและข้าวหอของชาวบ้านที่ไปเก็บน้ำม้นยางอยู่เสมอ ขณะนั้นมีผู้ร้ายคนหนึ่งซึ่งหลบหนีในคดีฆ่าคนตาย ชื่อ นายคล้อย แต่หลักฐานฝ่ายโจทก์ไม่ดี มีทางที่จะเข้าต่อสู้คดีได้ ขุนพันธรักษ์ จึงไปเกลี้ยกล่อมให้มาเข้าเป็นพวก และจะพาเข้าต่อสู้คดีในภายหลัง และใช้ให้ไปเป็นสายเข้าอยู่ร่วมกับพวกย้ายเสือหลาย นายคล้อยก็ตกลงไปอยู่กับพวกเสือหลาย คอยส่งข่าวความเคลื่อนไหวทุกระยะถึงขุนพันธรักษ์ ตลอดเวลา และได้ความชัดเจนว่า ถ้าฝนไม่ตกเสือหลายจะกางมุ้งนอนตามโคนไม้ ถ้าฝนตกก็จะเข้าไปนอนที่ห้างห้วยควาย บังเอิญวันหนึ่งตรงกับวันที่ 14 มีนาคม 2486 ฝนตกใหญ่ในตอนบ่ายจนเย็น ขุนพันธรักษ์ เชื่อว่าพวกเสือหลายคงจะเข้านอนในห้างห้วยควายเป็นแน่ ๆ คณะขุนพันธรักษ์ จึงออกจากบ้านกำนันตำบลลำเลียงในเวลาเย็นมากแล้ว มุ่งตรงไปยังห้างห้วยควายราว 19.00 น. ก็แลเห็นมีนางอยู่ 3 หลัง ตั้งอยู่บนที่สูง บริเวณเป็นทุ่งหญ้าและป่าละเมาะ บนห้างไม่มีคนอยู่ จึงพากันเดินเลยไปทางตะวันตกซึ่งเป็นต้นทางมาจากป่ายาง และเข้าแอบอยู่ข้างทางสามารถมองเห็นห้างทั้ง 3 ได้เป็นอย่างดี ขุนพันธรักษ์ จึงแบ่งกำลังออกเป็น 2 พวก พวกหนึ่งมีกำนันเจิมผู้ใหญ่หิรบ นายหนู พลฯ วัฒนฯ ให้อยู่ด้านทางนอกพวกที่ 2 มีขุนพันธรักษ์ ส.ต.ท.สันต์ กำนันตำบลลำเลียง และนายยังอยู่ด้านใน และใช้นายเล็กเฝ้าถึงกันระหว่างพวกห่างกันราว 5 คอก และมอบหมายให้กำนันเจิมเป็นคนให้สัญญาณ คือ ถ้าเห็นย้ายเสือหลายเดินมาให้ กะตุกหวาย 1 ที เดินกลาง 2 ที เดินหลัง 3 ที พวกที่ 2 คือพวกขุนพันธรักษ์ จะเป็นผู้เข้าจับกุมเอง และขุนพันธรักษ์ จะตีเสือหลายด้วยไม้ดังทั้งหมาม แล้วให้ ส.ต.ท.สันต์ จับเสือในม ส่วนนายยังนั้นให้จับนายคล้อยซึ่งเป็นสาย คณะขุนพันธรักษ์ รออยู่จนตี 2 จึงได้ยินเสียงและเห็นคนเดินมาจากป่าทางตะวันตก กำนันเจิมกะตุกหวาย 2 ที ประเดี๋ยวพวกผู้ร้ายก็เดินผ่าน ขุนพันธรักษ์ ขยับไม้จะเข้าตคนกลาง ส.ต.ท.สันต์ จึงเข้ายึดมือไว้ ทันใดนั้นพวกเสือหลายก็ผ่านหน้าไป และเข้าไปพักในห้างหลังที่ 3 ขุนพันธรักษ์ถาม ส.ต.ท.สันต์ ว่ายึดมือไว้ทำไม ส.ต.ท.สันต์ตอบว่า ชินดีที่มีผิดตัวเพราะย้ายเสือหลายเดินหน้า ย้ายในมอยู่กลาง นายคล้อยเดินหลัง กำนันเจิมก็รีบผัดว่า เหตุที่กะตุกหวาย 2 ทีนั้น ก็เพราะแกขยับมือไปชนหวายเสียแต่แรกทีหนึ่ง แล้วแกก็กะตุกซ้ำอีกจึงเป็น 2 ที และเป็นการดีแล้วที่ขุนพันธรักษ์ ไม่ลงมือตีเสียก่อน

พอได้เวลาประมาณตี 4 ขุนพันธรักษ์ ก็สั่งการแบ่งให้เจ้าหน้าที่ล้อมห้าง โดยให้กำนันเจิม กำนันตำบลลำเลียง นายยัง นายหนู ไปอยู่ทางทิศพายัพของห้างแล้วให้ยึดจอมปลวกเป็นที่กำบัง ขุนพันธรักษ์ พลฯ วัฒนฯ ส.ต.ท.สันต์ ผู้ใหญ่หิรบ เข้ายึดจอมปลวกทางทิศอีสานห้างเป็นที่กำบัง เมื่อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งสองพวกจึงเคลื่อนที่ข้อมเข้าป่าไปทางทิศใต้ห้าง เลี้ยวเข้าทางตะวันออกไปตามทางควายทิศเหนือห้างซึ่งเป็นร่องลึกพอดคลานได้ คลานไปถึงจอมปลวกลูกแรกทางทิศอีสาน พวกขุนพันธรักษ์ ก็เข้าแอบ พวกที่ 2 คลานผ่านหน้าห้างจะไปยังจอมปลวกที่กำนันเจิมไว้ แต่มันห่างจากทางราว 3 คอก จึงจำเป็นที่ทุกคนจะต้องไม่เข้าไป พอนายหนูซึ่งเป็นคนสุดท้ายไต่จากทางก็ถูก พวกเสือหลายยิงตรงไปยังจอมปลวกนั้น อย่างสนั่น ดังนั้นพวกขุนพันธรักษ์ จึงยิงช่วย และพวกตำรวจต่างยิงเป็นมุมเข้าหาห้างยิงกันอยู่นานสักครู่ใหญ่ ก็ได้ยินเสียงคนตกลงมาจากทางห้างด้านหน้า ขุนพันธรักษ์ จึงวิ่งเงื้อมไม้แดงเข้าจะไปตี แต่ไม่ทันได้ตี พลฯ วัฒนฯ ก็กระโดดวิ่งติดตามหลังขุนพันธรักษ์ ไป แล้วกระโดดเข้าคร่อมคนที่ตกลงมา ทันใดนั้นเองนายหนูกระโดดเข้ามายกปืนลูกซอง ขึ้นแล้วทอดปากกระบอกปืนจะยิงไปยังร่างนั้น แต่ด้วยความไวของขุนพันธรักษ์ จึงร้องตะโกนขึ้นว่า "อะ" คำเดียว พร้อมกับดับปากกระบอกปืนลงต่ำป็นก้นบ๊วทันที จึงไม่มีใครได้รับอันตรายระหว่างพวกกันเอง ฝ่ายข้างบนห้างมีเสียงดังโครมคราม แล้วได้ยินเสียงคนกระโดดแหกฝาลงไปในคอกควายทางทิศใต้ ส.ต.ท.สันต์ จึงวิ่งไล่ตามไปทัน ต่างฝ่ายจึงต่างกอดปล้ำกันเป็นพัลวันในที่สุด ส.ต.ท.สันต์ สามารถแย่งปืนพระรามจากเสือในมได้ ตัวเสือในมพร้อมกับนายคล้อยวิ่งหนีไปได้ ขณะที่กำลังขูลมกันอยู่นั้น ได้ยินเสียง พลฯ วัฒนฯ ร้องโอย ๆ และบอกว่าถูกมันกัด ๆ ขุนพันธรักษ์ จึงรีบไปไม้ที่กั้นห้างออกจุดไฟขึ้นดูทันที ก็แลเห็น พลฯ วัฒนฯ ถูกย้ายเสือหลายกัดเอาที่ละบ่าหัวเข้า ทำอย่างโหม่งก็ไม่ยอมปล่อย ปีบคอมันก็แล้วแกะสีกเท่าใด ๆ ก็ไม่ปล่อย ในที่สุดขุนพันธรักษ์ ต้องใช้ปลายดาบปืนพระรามวัดปากมัน ๆ จึงปล่อย พลฯ วัฒนฯ จึงหลุดออกมาได้แล้วก็ล้มนอนเลย ส่วนย้ายเสือหลายถูกกระสุนปืนตามขาและแข้ง ตาตุ่ม หลังเท้า พวก ขุนพันธรักษ์ ไม่มีใครได้รับบาดเจ็บ นอกจาก พลฯ วัฒนฯ ที่ถูกกัดละบ่าหัวเขาด้านเดียวเท่านั้น ตำรวจยึดได้ปืนพระรามและปืนลูกซองจากเสือหลาย และได้ขบวนพวกขนาดกลางที่เอามัน 1 เล่ม

ก่อนที่เสื่อลายจะหนีไปอยู่ที่ป่าทับควายนั้น มันทูติในภายหลังว่าของขุนพันธรักษ์ยังมีชีวิตอยู่ และมันหลงกลตำรวจที่อ้างว่าเป็นของขุนพันธรักษ์ และมันรู้ตัวว่าของขุนพันธรักษ์นั้น ยิ่งด้วยปืนไม่ตาย มันจะตีด้วยสันขวานเล่มที่มีมันเก็บติดตัวมาเล่มนี้ให้ตายให้ได้ ขุนพันธรักษ์รู้เรื่องมาก่อน ดังนั้นจึงได้ตัดสินใจพูดกับลูกน้องว่า จะไม่ขอยิงอ้ายเสื่อลาย แต่จะตีกับมันดุลักพิก และจะใช้ไม้แฉ่ทั้งท่อนมาตี แล้วจะจับเป็นให้ได้ เพื่อยังพาไปให้ท่านรองผู้บังคับการดูหน้า แต่คราวนั้นพลาดจึงหว่าไปเสียเพราะก้านกะตูกวนวายให้อานตีสัญญะผิตพลาด ประกอบกับส.ท.ท.สันติเข้ายึดมือขุนพันธรักษ์ ที่เรื่ออยู่แล้วด้วย มีฉะนั้นแล้วก็จะได้ดูเพลงไม้กับขวานว่าใครจะแฉ่กว่ากัน คราวนี้ก็จับเป็นอ้ายเสื่อลายได้สมความตั้งใจแล้ว แต่ขุนพันธรักษ์ไม่เคยคิดฆ่ามัน เป็นแต่เมื่อมันฆ่าตำรวจแล้ว ขุนพันธรักษ์ก็จะจับเป็นไปให้รองผู้การฯ ดูหน้า จึงได้ถือไม้หนีมาเพื่อตีลงดู อ้ายเสื่อลายได้ฟังดังนั้น มันจึงขอโทษและรับผิด ข้ายขุนพันธรักษ์ อีกว่าท่านรองเป็นคนดีมาก ถ้ารู้อย่างนี้ก็จะเข้าไปมอบตัวเสียแต่วันแรกแล้ว

คณะตำรวจได้ช่วยกันหามเสื่อลายไปลงเรือที่วัดถ้ำสิงขร ส่วนพลฯ วัฒนาก็เกาะปากคนไปจนถึงเรือแล้วต่างก็พยายามถอยเรือลงไปสู่ราษฎรก่อน เพื่อจะได้รักษาพยาบาลมันเป็นเบื้องต้น และจะได้ให้ท่านรองได้ดูหน้ามัน แล้วจึงจะนำมันไปสอบสวนที่โรงพยาบาลชอน จนระยะระหว่างทาง อ้ายเสื่อลายมีอาการตัวร้อนจัดทุรนทุรายและสล็อก ขุนพันธรักษ์กลัวมันจะตายเสียก่อน จึงได้บันทึกปากคำและให้มันลงลายมือไว้ให้เรียบร้อย ตลอดย่านน้ำทั้งสองข้างที่ผ่านมา ชาวกรจับอ้ายเสื่อลายได้แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นประชาชนทั้งสองฝั่งจึงมาร้องอวยชัยให้พรและโบกผ้าโบกมือให้แก่คณะขุนพันธรักษ์ อย่างล้นหลาม พวกเรือที่ขึ้นล่องก็เข้าเทียบและช่วยโยนเรือตำรวจจนเป็นพวกยาวไปตลอดทาง เมื่อมาถึงบ้านท่าผาก ตำบลท่าผาก อำเภอพุนพิน จึงได้หยุดกินข้าวกลางวันกัน และคณะตำรวจได้พบนายเวม ซึ่งพ้นโทษออกมาจากเรือนจำราษฎรเมื่อมานาน แกมีความเข้าใจเรื่องการพยาบาลอยู่บ้าง เมื่อเล่าอาการเสื่อลายให้แก่ฟังแล้ว แกก็ว่าไม่ตายแต่ต้องลงนอนให้ความร้อนลดลง แกจึงได้เอามาขมเปียก ละลายน้ำอุ่นปนกับน้ำมะขามแล้วใช้ก้านมะละกอทำหลอดหยดเข้าไปในช่องทวารหนักอ้ายเสื่อลาย พร้อมกับแกอมน้ำยาของแกเป่าเข้าไปในหลอดหลายครั้ง ในไม่ช้าอ้ายเสื่อลายก็ถ่ายอุจจาระออกมา และหายสล็อกทุรนทุรายสติกลับคืนมาดี ขุนพันธรักษ์ จึงได้ส่งโทรเลขแจ้งไปยังรองผู้บังคับการทราบ แล้วจึงได้นำตัวอ้ายเสื่อลายลงเรือไปสอบสวนยังสถานีตำรวจอำเภอท่าชอนในวันรุ่งขึ้น วันนี้มีประชาชนตามชายฝั่งแม่น้ำและมีเรือติดตามกันมาอวยชัยให้พรแก่ตำรวจมากกว่าวันแรก เมื่อถึงสถานีท่าชอน ผู้คนตามไปดูมากมาย ประชาชนพากันนำเงินและอาหารมามอบให้แก่ขุนพันธรักษ์ เป็นจำนวนมาก ขุนพันธรักษ์ ได้แต่ขอบคุณเขาอย่างทั่วถึง ส่วนเงินเก็บไว้เพียงสลึงเดียวเพื่อเป็นที่ระลึก เหลือของนั้นก็มอบให้ไว้กับหัวหน้าสถานีตำรวจท่าชอนทั้งหมดเพื่อเอาไว้ซ่อมบ้านโรงพักใหม่ เพราะชำรุดหมดทั้ง 2 ข้าง เงินที่ได้สามารถซ่อมบ้านได้ทั้งสองข้างได้เพียงพอ

รุ่งขึ้นตำรวจจึงได้นำเสื่อลายจากท่าชอนล่องเรือไปยังสุราษฎร์ มีคนติดตามและคนบนฝั่งทั้งสองข้างหนาตาขึ้นอีก ส่วนพวกเหมิงเตงมโนราห์ เพลงกระบอกจากเขาเรือเทียบกันข้าม แดงฉลองคณะขุนพันธรักษ์ ไปตลอดทางจนถึงท่าข้าม อำเภอพุนพินเวลาบ่าย มีเรือแพมารองรับจนเต็มแม่น้ำ จนเรือตำรวจไม่สามารถจะเคลื่อนที่ได้ พวกบนฝั่งก็เข้ามาขอร้องให้คณะตำรวจค้างท่าข้ามสักคืน พวกเขายากจะฉลองกันให้เต็มที่ หนะนั้นมีเรือพวกบ้านดอน และเรือในคลองพุนพินเข้ามาจอดเรือคณะขุนพันธรักษ์ ฝ่ายพวกบ้านดอนก็จะให้รับไปบ้านดอน พวกในคลองพุนพินก็จะให้ไปทางแม่น้ำพุนพิน ผลสุดท้ายพวกคลองพุนพินก็จอดเขาเรือขุนพันธรักษ์ และเรือบ้านดอนเข้าแม่น้ำพุนพินไปจนได้ ขุนพันธรักษ์ เห็นว่าราษฎรต่างก็มีความหวังดีและเอาใจช่วยทางราชการก็ได้จัดห้อง จึงให้ออนนอนตามความประสงค์ของราษฎร และค้างที่คลองพุนพิน 1 คืน พวกเขาก็จัดให้มีมหรสพของตลอดคืน รุ่งขึ้นพวกราษฎรต่างก็ช่วยกันห่มเรือตำรวจ แล้วแห่ออกไปทางคลองบ้าย้อยไปหมด ต้องไปขึ้นฝั่งที่ตลาดล่าง ตามถนนและตอกผู้คนหนาแน่น เขาช่วยกันหามเสื่อลายและพลฯ วัฒนฯ ไปจนถึงสถานีตำรวจบ้านดอน หนะนั้นท่านรองผู้บังคับการมารับคณะขุนพันธรักษ์ อยู่แล้ว ท่านแสดงความดีใจจนน้ำตาไหล และท่านได้ถามปากคำอ้ายเสื่อลายเอง ซึ่งมันก็รับสารภาพตลอดข้อหา ทั้งมันได้ระบุตัวผู้ร้ายที่เคยร่วมทำความผิดกฎหมายกับมันมาตลอดทั้ง 8 ปี ให้ทราบด้วย ตลอดทั้งการปล้นเจ้าทรัพย์คนใด ได้ทรัพย์เท่าใด ซึ่งส่วนมากมันยังจำได้ คำให้การของมันมีถึง 8 หน้ากระดาษ เมื่อมันให้การเสร็จแล้ว มันขอถ่ายรูปพร้อมทั้งคณะขุนพันธรักษ์ และขอถือปืนพระราม 6 กระบอกที่มันแย่งได้จากพลฯ สิงวรรณ ไว้เป็นที่ระลึกเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งท่านรองผู้บังคับการก็อนุญาต

เมื่อทำการสอบสวนปากคำมันเสร็จสิ้นแล้ว ตำรวจจึงได้ส่งตัวเสื่อลายไปให้ขุนวัชรรักษาบาดแผล มันพิษบาดแผลไม่ได้ ในที่สุดมันก็ตาย ตันแต่มันถูกปืนจนถึงวันตายมันไม่ได้ร้องหรือความเจ็บปวดออกมาเลย มีหน้าขี้น้ำยังช่วยรับเพลงกระบอกจากและเพลงข่อยเลียดอีกด้วย อ้ายเสื่อลายผู้นี้มันใจแข็ง สมกับเป็นเสื่อ

ในปีเดียวกันนี้ ขุนพันธรักษ์ พร้อมด้วย ส.ท.ท.สันติ ส.ท.ท.เกียติ ศรีทิพย์ พลฯ วัฒนฯ กำนันเจิม ได้อยู่ต่อสู้กับนายผู่ผู้ร้ายลึกลับในถิ่นชอนมิม นายผู่ตายในที่เกิดเหตุ

อยู่เป็นรองผู้กำกับจังหวัดสุราษฎร์ได้เพียง 1 ปี พอดี ผลงานที่ได้กระทำตลอดจนการปราบปรามโจรผู้ร้ายขอทาน รอรีก็ออกกระเทียวไปทั่วทุกตรอกซอกซอย โจรผู้ร้ายก็เกิดเกรงกลัวไม่กล้าที่จะทำการร้ายใด ๆ อีก ประชาชนก็พากันนอนหลับสบาย จนที่จุด ทานรองขุนพันธ์ ก็ได้รับคำสั่งให้ย้ายไปรับตำแหน่งผู้บังคับกองตำรวจ จังหวัดพิจิตร หลังจากเป็นรองผู้กำกับอยู่ที่สุราษฎร์เพียงปี เดียวเท่านั้น ก่อนออกเดินทางผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และประชาชนต่างอาลัยอาวรณ์ทานรองขุนพันธ์ กันเป็นอย่างมาก และตาม ตำบลต่าง ๆ เขาก็พากันไปทำก สลมนิเทศ ขอขมาขอพร เป็นการเชิดเกริกขัม ไปได้ไม่กี่ตำบลก็ต้องเดินทางไปรับตำแหน่งใหม่

ภาคผนวก 5

เดินเข้าถ้ำเสือร้ายวัดนก*

เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2489

โดย ประพนธ์ เรืองณรงค์

หลังจากการตามล่าเสือข่มที่วัดคงดอนผ่านไปได้ไม่นานนักขุนพันธรักษ์ก็ได้รับจดหมายฉบับหนึ่ง จดหมายดังกล่าวนี้เขียนถึงขุนพันธรักษ์โดยตรง พวกที่ส่งจดหมายมาหาคือพวกเสือวัดนก เมืองชัยนาท เสือกินนี้จำนวน 45 คน มันแจ้งมาในจดหมายว่าให้ ขุนพันธรักษ์ และ รต.ท.เลื่อน ไชจนินดี นายอำเภอ ต่อม พรหมมายน ทั้งสามคนไปพบพวกมันที่วัดนก

การที่พวกเสือมีจดหมายมาถนัดตัวขุนพันธรักษ์ ให้ไปพบนั้นขุนพันธรักษ์ ไม่อาจจะคาดเดาจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของพวกมันได้ จึงปรึกษานาหรือกันว่าเขาอย่างไหนหากไม่ไปพบตามคำขอ พวกเสือและชาวบ้านก็จะตำหนิได้ว่าเจ้าหน้าที่ไร้ฉลาด และหากต้องพากันเดินดุ่มเข้าไปในถ้ำเสือเพียงสามคน ก็ไม่รู้ว่าเขาชีวิตรอดมาได้ยังไง

ขุนพันธรักษ์ ดาบแดงผู้เคยสู้เสือสิบทิศมาแล้วไม่ใช่กลัวตาย แต่การไปพบพวกเสือวัดนกตามที่มันแจ้งนัดหมาย เท่ากับการวัดใจขุนพันธรักษ์ ว่าไปถึงหรือไม่ ตรงนี้เองที่ขุนพันธรักษ์ ตกลงใจไปหาเสือวัดนกถึงในถ้ำของมัน รายละเอียดเกี่ยวกับการวัดพบเสือวัดนก ขุนพันธรักษ์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

"พวกเสือวัดนก มีนายครีมี นายแถม นายหนึ่น นายโหว ต้องการพบผมคนหนึ่ง ผู้บังคับกองเลื่อน ไชจนินดีคนหนึ่ง และนายอำเภอต่อม พรหมมายนคนหนึ่ง โดยให้ไปพบที่วัดนกเวลาบ่าย 2 โมง ในถ้ำมันนั่นแหละ"

"ผู้กองและนายอำเภอสรบุรีมาพบผมว่าจะไปดีหรือไม่ไปดี ผมว่าอย่างนั้นครับ นายอำเภอกับผู้กองนั่นถือศาสนาอะไร ? ทั้งสองคนบอกว่านับถือพุทธ ผมเลยถามต่อไปว่าพวกเครื่องรางของขลังนับถือหรือไม่ ทั้งสองก็บอกว่านับถือ แล้วผมถามต่อไปว่าเรื่องโชดชะตาชีวิต เคราะห์ร้าย เคราะห์ดีหรือไม่ ?"

"ก็ได้รับคำตอบว่าดีครับ ! ผมเลยตอบว่าถ้าอย่างนั้นไม่ต้องกลัวไปนั่นแหละดี ผู้กองและนายอำเภอเอาวันเดือนปีเกิดมาให้ผมด้วย แล้วผู้กองและนายอำเภอไปให้หมอดูอีก 3 คน ผมก็จะไปหาหมอดูอีก 2 คน ถ้าเห็นว่าพวกเรานี้ชะตาดีก็เดินทางได้เลย แต่ถ้าหมอดูทำนายว่าใครเคราะห์ร้ายหนึ่งในสามคนนี้ก็จะต้องไม่ยอมไป ยอมเสียชีวิตรอดแล้วปรากฏว่าไม่มีใครเคราะห์ร้ายแม้แต่คนเดียว"

"ถึงวันนัดพวกลูกศิษย์คัดค้านไม่ยอมให้ไป บอกว่าถ้าจะไปจริงๆ ขอติดตามไปด้วย ผมก็ต้องปรับความเข้าใจกับพวกเขา ให้ทุกคนอย่าได้เคียดแค้นโหวโหวเป็นอันขาด ขอให้เตรียมพร้อมอยู่ที่ตั้งกองนี้เท่านั้น ถ้าถึงเวลา 17.00 น. แล้วยังไม่กลับมา ก็ให้ยกกองติดตามไป พวกลูกศิษย์ต่างเข้าใจดีทุกคน

"ตกลงใจเดินทางไปตามนัด พบนายอำเภอและผู้กองเตรียมตัวมาเต็มที่ น้อยทั้งเครื่องรางฯ และลูกปืน แต่ผมก็มีแต่ดาบ มีด สบมือ เมื่อได้ฤกษ์แล้วก็ขี่ม้าเดินทางเข้าวัดนก ระหว่างทางเราไม่ได้คุยกันเลย ผมออกหน้า ผู้กองตามหลัง และนายอำเภอครึ่งท้าย

"เวลาบ่ายโมงพอดีก็เข้าเขตวัดนก ซึ่งอยู่ติดกับทางเกวียน ภูฎิ์หลังใหญ่อยู่ที่หัวเลี้ยว พอเลี้ยวเข้าวัดก็พบพระนั่งอยู่บนภูฎิ์ ทพทางจะเป็นลมการ เมื่อผูกม้าที่หน้าภูฎิ์แล้ว ก็เข้าไปกราบทาน ผมเลยถามท่านว่าวันนี้ทำบุญอะไรกันเห็นคนเต็มวัด ท่านบอกว่าที่เห็นนั่งนั่นเลือกทั้งวันและโยม"

"เสือทุกคนมีเงิน ลูกกระเบิด แถมด้วยมีดพก และที่ยืนอยู่ริมวัดด้านใต้มีปืนกลตั้งขาหยั่ง มีคนยืนเฝ้าอยู่เจ็ดคนแล้วมันยังมีปืนใหญ่อยู่กลางลานวัด ตามฟุ่ไม่เต็มไปหมด บนศาลาก็มีอยู่ 15 คน"

"ท่านลงมารวัดนกดตามผมว่า "พวกโยมไม่รู้จะขออะไรกันแล้วโยมให้มาพบที่นี่"

"ผมก็ตอบรับแล้วกราบทานท่านลงมารวัดเดินไปมุ่งมาดเลื่อนไปผูกไว้ที่ศาลา แล้วผมก็ขึ้นไปบนศาลา ผู้กองและนายอำเภอเดินต มหน้าผมขึ้นไป พอขึ้นไปบนศาลาแล้วพวกมันลุกขึ้นยืนระมัด ยืนเป็นแถวหน้ากระดานทั้ง 15 คน แต่มันจะพาปืนเอารบร บอกว่าเราก็คืออยู่สูงใจงมขอยว่าให้อันนั้นเป็นมิตร"

*ประพนธ์ เรืองณรงค์, ประสบการณ์นายพลตำรวจตรี ขุนพันธรักษ์ราชเดช "สิทธิมือปราบ" ในรูปมิล. 7(1), กันยายน-ธันวาคม 2521, หน้า 60-61

"พวกมันเชื่อใจให้เราบ้าง ผมเลยยื่นมือออกไปจับมือมัน แลดูออกด้วยความเป็นเพื่อนพวกเสือทั้ง 15 คนนั่งเรียงไปตามยาวตามพื้นระเบียงศาลา บนพื้นปูเสื่อและมีชามกินหลายอย่างมีทั้งแครอทต้ม ข้าวแกง และกล้วยช้อย"

"ผมคิดในใจว่าถ้ามันหิวจริงขึ้นมาเราก็ต้องตาย ถึงเราสามคนมีตัวอย่างไรก็สู้มันไม่ได้ พวกมันอย่างน้อย 45 คนเต็มโบสถ์ และมีปืนลำคูปืนนั้น ผมคิดว่า เรือรามาเกียร์ดีตอนพาสีสู้กับพรท พาสีไม่สามารถปราบพรทที่กลางแปลงได้ เลยชวนไปปราบในเรือปราบได้"

"ผมคิดได้อย่างนั้นเลยบอกว่า เราพบกันกลางแจ้งไม่ดีหรอก เพราะอาชีพนี้นั้นคนละอย่าง พวกเราน่ากินในทางเพลงของเสือ พวกมันมีหน้าที่ปราบปราม ถ้าชาวบ้านชาวช่องเห็นเข้าจะเป็นที่ตลกหาหน้า และนี่ฉันออกมา นายฉันเขาก็ไม่รู้ ถ้ารู้เข้าก็จะถูกต้อนติดเตียน อีกอย่างหนึ่ง ถ้าเลือกกินหนึ่งอันมาเห็นเข้า ก็คิดว่าพวกเรามาพบกับเจ้าหน้าที่ ก็ไม่ไว้ใจกันแล้วพวกมันสามคน พวกเขาดิบห้าคน ต่างคนต่างคุยก็ไม่รู้เรื่องกันหรอก ให้คิดเขาแต่หัวหน้าใหญ่สัก 3 คน"

"พอมถามว่าใครเป็นหัวหน้าใหญ่มันก็บอกว่านายศรีมศรีเป็นหัวหน้า นี่นายแสมศรี นายเกลียวศรี รวมเป็น 3 คน พวกอื่น 3 คน ไปมาที่ลับๆคุยกันเสร็จแล้วได้ความอะไรก็มาบอกลูกศิษย์"

"พวกมันบอกว่า ในโบสถ์มีม้านาย ! ผมบอกว่าดี !"

"พวกมันก็ไปเปิดประตูหน้าต่างโบสถ์ปิดกวาดฝุ่นเรียบร้อยแล้วเอาเสื่อไปปู พร้อมเอาข้าวของไปกินด้วย เมื่อลูกน้องมารายงานว่าจัดการปิดกวาดเรียบร้อยแล้ว จึงพากันไปในโบสถ์ทั้ง 6 คน พอเข้าไปในโบสถ์ก็เหมือนรู้กันนะศรี คือต่างคนต่างปิดหน้าต่างลงกลอนเสร็จแล้วมานั่งล้อมรอบ อาหารวางอยู่บนเสื่อ มีเหล้าเถียน น้ำตาลเมา อุ น้ำขาว มะพร้าวอ่อนปอกเปลือกอย่างดี แต่งสวยงามเหมือนมะพร้าวในพิธีไหว้ครู"

"ผมเองนึกในใจว่า ถ้าเกิดอะไรขึ้นก็ต้องตัวต่อตัว เราได้เปรียบเพราะเราเก่งกว่าพวกมันอยู่แล้ว"

"ผมก็เอ่ยขึ้น...วันนี้อมาพบกัน เราขอสันตินะ ! ให้อำนาจมันบอกว่าผมพูดอะไรแล้วไม่กลับคำขอรับรอง ผมยกหน้าว่าฉันดีแล้ว ขอขอบใจที่นัดมาวันนี้ มีความประสงค์อะไร มันตอบว่าไม่มีความประสงค์อะไรหรอกครับ อยากรู้จักว่าใครเป็นนายอำเภอ ใครเป็นผู้กอง และใครเป็นหัวหน้ากองปราบปราม ได้ยินแต่ชื่อไม่เคยเห็นตัว รู้จักไว้จะได้เป็นที่นับถือกันต่อไป"

"มันก็บอกขอบใจมาก เอาละในฐานะที่เรามาพบกัน ก็ขอสลักลงสามอย่าง มันบอกว่านายขอมาเถอะ ถ้าให้ได้ก็จะให้ ให้ไม่ได้ก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไร"

"ผมบอกว่าข้อหนึ่ง เธออยู่ในแถบนั้นขออย่ารังแกชาวบ้านและอย่าให้เสืออื่นมารังแก"

"มันบอกว่า ก็ปฏิบัติอยู่แล้ว ความคิดตรงกัน นายจะขออะไรอีกงวาม!"

"ผมบอกว่าขอโทษเถอะ พวกเธอหลายคนตั้ง 45 คนนะ มีชื่ออะไรบ้าง !"

"มันบอกให้หมดทุกคนครับ ผมเลยพูดต่อไปว่า เสือมีหลายกลุ่มหลายก๊กไม่ใช่พวกเดียวกันหมด มันมีเสือเมืองสุพรรณบ้าง เสือชัยนาทบ้าง ช่วยกันปราบจะได้ไหม ?"

"มันบอกว่านายจะให้ปราบก๊กไหน ? ความจริงผมต้องการจะรู้ว่าพวกนี้มีความสัมพันธ์กับก๊กไหนบ้าง"

"ผมก็บอกว่า เสือฝ่ายเป็นใจ ? มันก็ว่าเสือฝ่ายก๊กใหญ่ ไม่ได้ครับ ! และเสือฝ่ายก็เป็นพวกเดียวกันกับผม ผมก็ถามต่อไปว่า แล้วเสือเกลียว สามเกลียว มันก็บอกว่าไม่ได้ครับ ! เสือเกลียวกับเสือฝ่ายเป็นเกลือกกัน"

"ผมก็รู้ต่อไปว่า แล้วเสือพลอยปากน้ำเป็นใจ ?"

"มันก็สั่นหน้า และบอกว่า นี่ก็เป็นสาขาเสือฝ่ายอีก"

"ผมก็ถามว่าแล้วเอาใครดีละ ? มันก็นิ่งคิดแล้วว่าใช้ยอมเป็นยิ่งใจครับ ใช้ยอมนี้ทหารมากเกาะเกาะที่สุด ยิ่งตำรวจมาแล้วหลายครั้ง"

"ผมเลยตกลงว่าเอาใช้ยอมก่อน ! มันถามว่าจะให้ช่วยอย่างไร ผมก็ว่าเอาอย่างนั้นละ เราต่างคนต่างอยู่ จะรวมกันมันไม่ทันและไม่เคยพวก พวกเขอดีเอาใจเจตแล้วส่งข่าวมา ฉันจะไปช่วยแต่ไม่ใช่ไปรวมกันนะ ฯลฯ"

ข้อตกลงระหว่างเสือด่านกับขุนพันธรักษ์ จบลงทั้งสองฝ่ายนั่งเข้านกัน หากมีฝ่ายต่างชนกันกินอาหารที่วางอยู่ในโบสถ์วัดเกศ หลังจากนั้นขุนพันธรักษ์ ก็ถูกขึ้นอำลากลับ พวกเสือก็เดินมาส่งขุนพันธรักษ์ คาบแดงถึงนอกวัด

ขุนพันธรักษ์ คาบแดง กลับมาถึงกองก่อนพลบค่ำ ได้ทำรายงานแจ้งให้กำนันหน้ากองทราบอย่างละเอียดความสำเร็จในการเสียภัยเข้าไปพบพวกเสือด่านครั้งนั้น ทั้ง ร.ต.ท.เลื่อน โจนนิล และนายอำเภอตอม พรหมมายน ได้รู้เห็นความสำคัญกล้าของขุนพันธรักษ์ ด้วยลายตาตนเอง

ภาคผนวก 6

งานฉลองครบอายุตัดจุกบุตรสาวพล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช*

เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2492

โดย รัน นิรนาม

ในปี พ.ศ. 2492 บุตรของขุนพันธ์ฯ ครบอายุการตัดจุก ขุนพันธ์ฯ จึงได้จัดให้มีพิธีตัดจุกในวันที่ 22 มีนาคม 2492 ตรงกับวันอังคาร แรม 4 ค่ำ เดือน 4

งานงานพิธีตัดจุกมีบรรดามิตรสหายสมัครพรรคพวกมาร่วมงานกันอย่างเต็มที่ จัดเป็นงานใหญ่ในเมืองพัทลุง มีการออกเรือนต่าง ๆ คนชนของมาช่วยทำโรงพิธี ทั้งไม้, ทราย, จาก, เถามาให้ เครื่องใช้ เงินทอง แร้งงาน มหรสพ มีผู้นำมาช่วยงานอย่างพร้อมเพรียงเพราะรักนับถือ พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช

สถานที่จัดงานในวันนั้นสมศักดิ์ศรีของสิ่งที่มีอุปการะ "รายอกะจิ" จริง ๆ คือ ใช้สถานที่บริเวณโรงพักและศาลากลางจังหวัด กำหนดงานนาน 6 วัน 6 คืน

โรงครัวที่ใช้ทำอาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานใช้โรงครัวใหญ่ถึง 3 โรงครัว แบ่งเป็นประเภทครัวต่าง ๆ คือ ครัวพระ, ครัวราชการ, ครัวค่านบตี, ครัวสำหรับคนอิสลาม มีคนตักน้ำ คนต้มน้ำร้อน คนล้างชาม เจ้าหน้าที่หมากพลู บุหรี่ พนักงานเลี้ยงอาหาร

พระ พ่อค้า ค่านบตี จัดแยกต่างหาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาตำรวจกองหนุนหรือตำรวจที่ปลดออกจากราชการ ซึ่งเคยอยู่ในความปกครองของขุนพันธ์ฯ พวกเขาเหล่านี้รักขุนพันธ์ฯ มาก จึงพากันมาช่วยงานพร้อมหน้าทุกคน

สำหรับแขกทั่วไปและชาวมุสลิม ก็ให้หัวหน้าของแขกที่มาร่วมเป็นบ้าน ๆ จัดคนเดินอาหารกันเองเป็นกลุ่ม ๆ แล้วให้น้ำไปกินที่โรงเลี้ยง ซึ่งมีโต๊ะและม้านั่งไว้ให้ มีน้ำดื่มที่ต้มด้วยใบมะม่วงลงไฟตั้งไว้ให้แขกตามจุดต่าง ๆ ของโรงเลี้ยงแต่ละโรง บ่อน้ำที่ใช้เลี้ยงแขกบ่อนั้นตามธรรมดา เดือนมีนาคม น้ำจะลดน้อยลงไม่พอใช้ แต่น้ำอัสศรรยตรงที่ว่าควรวานี้มีมากกว่าทุกปี จะตักใช้สักเท่าใดก็ไม่แห้ง ข้อนี้ชาวบ้านถือว่าเป็นเรื่องแปลกอยู่

อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ ทุกคนที่มาร่วมงานตัดจุกลูกสาวคนโตของ ขุนพันธ์ฯ ได้ดื่มกินกันทั่วถึง ขุนพันธ์ฯ ก็อิ่มอกอิ่มใจที่ได้ทำการมงคลให้ลูกสาวและครอบครัว เพราะว่าชีวิตครอบครัวอบอุ่นเข้ามามากแล้ว สมัยอยู่อยุธยาจิตใจของลูกและเมียไม่สู้จะเป็นสุขนัก ชีวิตช่วงนั้นดูจะไม่แตกต่างอะไรกับคำกลอนของบรมกวีสุนทรภู่ที่ว่า "ยามยากไถ่กายเราก็อ่อนแอ" ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย"

ชีวิตใหม่ที่พัทลุงแม้จะไม่ยิ่งใหญ่เท่าสมัยแรกที่ขุนพันธ์ฯ เคยมาอยู่ แต่น้ำใจของคนเมืองพัทลุงที่ให้ความรักเอ็นดูขุนพันธ์ฯ มีอยู่อย่างท่วมท้น

วิถีเลี้ยงแขกของคนพัทลุงได้ไม่เหมือนที่อื่น เวลาจัดงานมงคลหรือเลี้ยงเรื่องในโอกาสต่าง ๆ เมื่อมาถึงก็เชื้อเชิญให้กินอาหาร กินกันไปเรื่อย ๆ ไม่มีเวลาวากินเวลานั้น เลิกเวลาเท่านั้นเท่านั้น ใครมาถึงเวลาใดก็กินเลี้ยงเวลานั้น คนที่มาร่วมงานก็ได้มีมือเปล่า เอาข้าวเอาของติดไม้ติดมือมาด้วยทุกคน ข้าวสาร ผักปลา อะไร ๆ ก็เอามาช่วยเจ้าของงาน

ประเพณีเช่นนี้ทำกันมาอย่างที่เราเรียกว่าเป็นประเพณี บางบ้านก็รวมของใส่กระเจาดแหมาเป็นชบวนก็มี บางบ้านต่างคนต่างถือของกันมาเป็นแถวยาว กินเลี้ยงแล้วยังมีการลงขันช่วยเจ้าภาพอีก ใครจะอยู่กินตลอดงานก็ได้ หรือใครมีธุระจะกลับไปก่อน แล้วค่อยมากินต่อก็ได้ เจ้าภาพรับเลี้ยงตลอดไม่อัน กินกันจนเสร็จงานที่กำหนดไว้ว่ากี่คืนกี่วัน

งานมงคลของขุนพันธ์ฯ ครั้งนั้นเป็นดังที่กล่าวมาแล้วนี้ทุกประการ ฝ่ายปลูกสร้างโรงเลี้ยง โรงเรือนต่าง ๆ ผู้ที่ทำหน้าที่คือ หลวงตาพุ่ม วัดท่ามิหรำ เป็นผู้วางแผนผังทั้งหมด ยกเว้นที่นั่งสำหรับคนน้ำในการมงคลซึ่งมีเพดานคาถาผ้าขาวหรือที่เรียกว่า "เบญจา" ขุนพันธ์ฯ เป็นผู้ทำด้วยตนเอง

ประเพณีงานมงคลทางใต้หรืองานบุญประเพณีใด ๆ ก็ตาม นอกเหนือไปจากเลี้ยงดูอย่างอิมหน้าสำราญแล้ว บ้านที่ซึ่งขาดไม่ได้ก็คือมหรสพต่าง ๆ เช่น หนึ่งตะลุง โขน ละคร มโนราห์ เพลงบอก สิ่งเหล่านี้เล่นในงานทุกงานได้ ผิดกับภาคกลางที่โขนหนึ่งตะลุง จะเล่นในงานมงคลไม่ได้

* รัน นิรนาม, ตำนานชีวิตมือปราบใจ นาสพลา, ผู้จับเสือมือเปล่า, มปป. หน้า 145-147.

สำหรับงานตัดจุกลูกสาวขุนพันธรักษ์ ๑ นั้นมีมหรสพเล่นตลอดงานทั้งกลางวัน กลางคืน ตอนกลางวันก็มีมโหรีเล่น กลางคืนก็มีหนังตะลุง รำวง ละคร รำกริช รำกระบี่ - กระบอง โงะเดี่ยวบ้าง 2 โงะบ้าง

หนังตะลุงสมัยนั้นมิหนังกั้น หนังบางแก้ว ของนางก้าน หนังสามเปี้ย หนังร้องขุนประดาม กำนันตำบลตะโหมด หนัง เอียน

มโหรีที่มารำในงานนั้นมโหรีเดิมตรง มโหรีหยกทะเลน้อย มโหรีพร้อมตำนาน มโหรีบ้านหาญโพธิ์

รำวงก็มี รำวงคณะบังเหลาไชยสน ละครรำคณะครูเขียวหวาน และคณะครูพลับนครศรีธรรมราช รำกริชคณะครูละ และมะม่วงทวน รำกระบี่กระบองเป็นของศิษย์ของขุนพันธรักษ์ ๑ นั้นเอง

มหรสพต่าง ๆ ที่มาช่วยงานมงคลตัดจุกลูกสาวขุนพันธรักษ์ ที่จัดขึ้นนั้น นับว่ายิ่งใหญ่มาเมืองพัทลุงเป็นเมือง ศิลปะพื้นบ้านที่โด่งดังทั้งหนังตะลุงและมโหรี จึงมีศิลปินพื้นบ้านยกไปช่วยงานขุนพันธรักษ์ เกือบหมดเมืองแถมยังมีศิลปินจาก จังหวัดใกล้เคียงมาร่วมอีกมากมาย

หลังจากเสร็จงาน 6 วัน 6 คืน มีรองที่เหลือเนื้อหมู ๑ ตัว ขุนพันธรักษ์ จึงยกไปถวายวัดคูหาสวรรค์ ข้าวสารอีก ๑ เกวียน เศษ แจกจ่ายให้ผู้มาช่วยงานและเพื่อนบ้านข้างเคียง พลุคำพัน หลาก 4,000 ลูกไม่มีคนเอาตังไปทิ้งโดยปริยาย

ชื่อเสียงของขุนพันธรักษ์ เวลานั้นยิ่งใหญ่อไปทั่วเมืองพัทลุง ทุกคนยกย่องนับถือทั่วหน้า ใครไม่รู้จักขุนพันธรักษ์ นั้นไม่มี ใน โลกนี้พระท่านว่าทุกข์กับสุขมักคู่กันเสมอ นี่คือความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้เลยชีวิตคนนั้นไม่แน่นอน ! นี่เป็นความจริงแท้

งานมงคลตัดจุกลูกสาวผ่านไปท่ามกลางความประทับใจของชาวเมืองพัทลุง ขุนพันธรักษ์ ก็บໍลืมิปติในน้ำใจทุกคนที่ ให้เกียรติท่าน

ภาคผนวก 7

บัญชีรายชื่อเสียชีวิต*

พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดชและคณะยิงเสียชีวิตจำนวน 62 ราย

โดย ก้นหอย (นามแฝง)

1. วันที่ 31 กรกฎาคม 2473 ยิงนายสังเสียชีวิตที่บ้านห้วยกรวด อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เวลา 04.00 น. พร้อมด้วยพลฯ เดือก ตั้งชู นายซีศรีง เจริญ-จำ และนายเจียม
2. พฤษภาคม 2473 ยิงนายเมือง นายย้อย นายทอง นายแดง เสียชีวิตที่บ้านตะโหมด ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง เวลา 03.00 น. มีผู้ช่วยปราบคือผู้ใหญ่เรื่อง ไพชานานู พลานวล ห้วยยาง พลฯ นำ สนชัย พลฯ ขาว ศรี-สุวรรณ พลฯ พร้อม หนาบัว และ ล.ต.ต.แสน ละปะทา
3. กรกฎาคม 2475 ปราบกลุ่มโจรนายตั้ง นายชุม และนายเรือง ที่ตำบลมะกอกใต้ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เวลา 04.00 น. นายตั้งถูกยิงเสียชีวิต มีผู้ร่วมปราบ คือ ล.ต.ต.แสน ละปะทา พลฯ คลี พลฯ แปลก และพลฯ ปรัม
4. วันที่ 10 ธันวาคม 2478 ร.ต.ท.ขุนพันธรักษ์ราชเดช พร้อมด้วย พลฯขาว วีระวงศ์ พลฯ คลึง และผู้ใหญ่ปลอด ดอนจาย แห่งเขาชัยสน ซึ่งเป็นผู้นำได้ไปทำการจับนายเจียร ผู้ร้ายคนสำคัญ ที่หนองน้ำขาว ตำบลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ได้ยิงต่อสู้กันที่สุดในที่สุดนายเจียรผู้ร้ายสำคัญถึงแก่ความตาย
5. วันที่ 2 กันยายน 2480 พร้อมด้วย ล.ต.ต.ขาว วีระวงศ์ และพลฯ คลึง ไปยิงต่อสู้กับนายโชแดง ผู้ร้ายคนสำคัญที่บ้านตะเคียน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา นายโชแดงตาย
6. วันที่ 17 มกราคม 2480 พร้อมด้วย ล.ต.ท. จันทร์ ล.ต.ท.ขาว วีระวงศ์ ล.ต.ท.แก้ว มณีโชติ ยิงต่อสู้กับนายศรี คลึง คนร้ายคนสำคัญกับพวก ที่ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นายศรีคลึงถึงแก่ความตาย
7. วันที่ 3 มีนาคม 2480 ยิงนายทับ นายดำ นายชม และพวกรวม 6 คน เสียชีวิต ที่บ้านคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา
8. วันที่ 8 กันยายน 2485 ยิงนักโทษแหกคุกคดีปล้นฆ่าที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เสียชีวิต 1 คน ที่ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
9. วันที่ 16 มีนาคม 2486 ปราบนายสายที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นายสายถูกยิงเสียชีวิต หลังจากให้ปากคำแก่ตำรวจเสร็จแล้วที่สถานีตำรวจจังหวัดสุราษฎร์ธานี คณะที่ร่วมปราบ มีกำนันเจิม บางอน พลฯ วัฒน์ พลฯ สันต์ และนายย้อย ปราบสำเร็จเวลา 04.00 น.
10. วันที่ 2 กรกฎาคม 2486 คณะของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ไปจับกุมนายเกวียน นายที คนเชื้อชาติญวน ที่บ้านเนินปอ ชื้อหาฆ่าคนตาย เกิดการต่อสู้กันบริเวณริมแม่น้ำยม นายทีถูกยิงเสียชีวิต นายเกวียน พลัดตกแม่น้ำยมตาย
11. พฤษภาคม 2488 ไปจับกุมผู้ใหญ่คำพร้อมคณะนายอำเภอ เพราะไม่ดูแลลูกบ้านขณะถูกปล้น เกิดการต่อสู้กันผู้ใหญ่คำถูกยิงเสียชีวิต
12. วันที่ 6 กรกฎาคม 2488 ยิงต่อสู้กับทหารที่หนีกรมกองออกมาปล้นและเปิดบ่อนเล่นการพนัน ปราบสุราเถื่อน ราย พลฯทหารเอง ถูกยิงเสียชีวิต
13. วันที่ 5 สิงหาคม 2488 ขณะเดินทางกลับจากจังหวัด สุพรรณบุรีทางเรือ พร้อมด้วยเจ้าสิบตำรวจ ถนนม นางสีทอง และพลฯ ดี สุเรียน สมุนของนายฝ่ายจะปล้นเรือโดยสาร ถูก พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดชยิงเสียชีวิต 2 คน
14. วันที่ 12 ตุลาคม ได้กำลังตำรวจอยุธยามาสมทบและวันที่ 13 ตุลาคม 2489 เวลา 20.00 น. ขุนพันธ์ฯ คาบแดง ได้ยิงต่อสู้กับนายอ้วน นายตั้ง นายก่าน ที่บ้านห้วยกรวด อำเภอศรีบรรพต นายกึ่ง นายก่าน ตาย
15. วันที่ 29 ธันวาคม 2489 คณะของ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช ติดตามโจรปล้นควายของชาวบ้านดงดอน อำเภอศรีบรรพต จำนวนร้อยตัว เกิดการต่อสู้กับโจร ๆ ถูกยิงเสียชีวิต 3 คน

* ก้นหอย (นามแฝง). ชีวประวัติ. ในหนังสืออนุสรณ์เจ้าของยศ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช. 2505.

16. วันที่ 8 มกราคม 2490 พวกขุนพันธ์ฯ ได้ยิงต่อสู้กับนายย้อม ที่คลองสีบาท อำเภอสรรคบุรี ปรากฏว่านายหวางตาย นายย้อมหนีไปได้ และยิง นายแมน และนายอิน เสียชีวิต

17. วันที่ 31 มกราคม 2490 คณะปราบปรามของ พลต.ต.ขุนพันธ์รักษ์-ราชเดช ไปปราบพวกนายฮ้วนที่บ้านวังเคียน อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท นายฮ้วน และพวกทั้ง 15 คน เสียชีวิตทั้งหมด

18. วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2490 เวลา 6.00 น. ขุนพันธ์ฯ ดาบแดงและพวก ล้อมจับนายจันทร์ นายแก ที่บ้านบางซุด เกิดยิงต่อสู้กัน นายจันทร์ นายแกตาย

19. วันที่ 11 มีนาคม 2490 เวลา 9.00 น. ไปล้อมจับนายครีมีที่บางซุด ยิงต่อสู้กัน นายก็กตาย

20. วันที่ 24 มีนาคม 2490 เวลา 17.30 น. ยิงต่อสู้กับนายพลอยและพวกที่หมู่ 2 ตำบลเที่ยงแท้ นายพลอยตาย

21. วันที่ 18 มีนาคม 2490 เวลา 21.00 น. ยิงต่อสู้กับนายवलัดนก ที่ห้วยกรด นายवलตาย

22. วันที่ 22 มีนาคม 2490 เวลา 19.00 น. ล้อมจับเสือชุมชุมวัดนกที่โพธิ์งาม ยิงต่อสู้กัน นายหลาตาย

23. วันที่ 3 เมษายน 2490 เวลา 11.30 น. ยิงต่อสู้กับขุนมนุนายครีมีที่บางซุด นายเล็กตาย

24. วันที่ 4 เมษายน 2490 เวลา ตี 2 ไปตามจับนายครีมี นายเวียน นายสง่า ที่บ้านหนองตาจันทร์ สระไม้แดง อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท นายเวียน นายหงาตาย เวลา 21.00 น.

25. วันที่ 12 เมษายน 2490 เวลา 20.00 น. ไปจับนายย้อมที่ตำบลแพกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท เกิดยิงต่อสู้กัน นายบุญตาย

26. วันที่ 18 เมษายน 2490 เวลา 19.00 น. ไปล้อมจับพวกนายครีมีที่บางซุด ยิงต่อสู้กันนายเหี่ยมตาย

27. วันที่ 19 เมษายน 2490 สาย ส.ต.อ.เหลือ พลฯ แก้ว กับพวกเกิดยิงต่อสู้กับขุนมนุนายครีมีที่วัดนก เวลา 18.30 น. พวกนายครีมีตาย 1 คน

28. วันที่ 27 เมษายน 2490 เวลา 9.00 น. สาย ส.ต.อ.ยุทธ เป็นหัวหน้าได้ยิงต่อสู้กับพวกนายย้อม 9 คน ที่บ้านดอนขงโค นายกลั่น และนายแถม ตาย นอกนั้นได้รับบาดเจ็บ

29. วันที่ 17 เมษายน 2491 คณะของ พลต.ต.ขุนพันธ์รักษ์ราชเดช ยิงนายซ้อง เสียชีวิต ที่อำเภอเขาชัยสน และนำหัวไปเสียบประจานไว้ที่แหลมจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

30. มกราคม 2493 คณะของพลต.ต.ขุนพันธ์รักษ์ราชเดช ยิงนายมัด แก้วเอียด เสียชีวิต ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก ข

ภาพประกอบและแผนที่

ภาพที่ 1 พล.ต.ต. ชูบพันธุ์รักษ์ราชเดช
ขณะได้รับยศเป็นพล.ต.ต.

ภาพที่ 2 พล.ต.ต.ชูบพันธุ์รักษ์ราชเดช
และคุณเจนลา (ภรรยา)

ภาพที่ 3 พล.ต.ต.ชูบพันธุ์รักษ์ราชเดช ปัจจุบัน (2542) มีอายุ 100 ปี

ภาพที่ 4 พิธีงานตัดจุกบุตรโดยมีพจนทาบคล้ายวัดสวนขัน เป็นเจ้าพิธี

ภาพที่ 5 พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช และคณะปราบบปาม ถ่ายรูปพร้อมกับเสด็จสาย

ภาพที่ 6 - 9 การสักยันต์ประเภทต่าง ๆ ของ พล.ต.ดาบขุนพันธรักษ์ราชเดช

ภาพที่ 6

ภาพที่ 7

ภาพที่ 8

ภาพที่ 9 สักยันต์ทับรอยกัดของ
เสือสง

ภาพที่ 10 แหวนฉัตรเงินซึ่งได้รับจาก
พล.ต.อ.แก้ว ศรีธำมณี

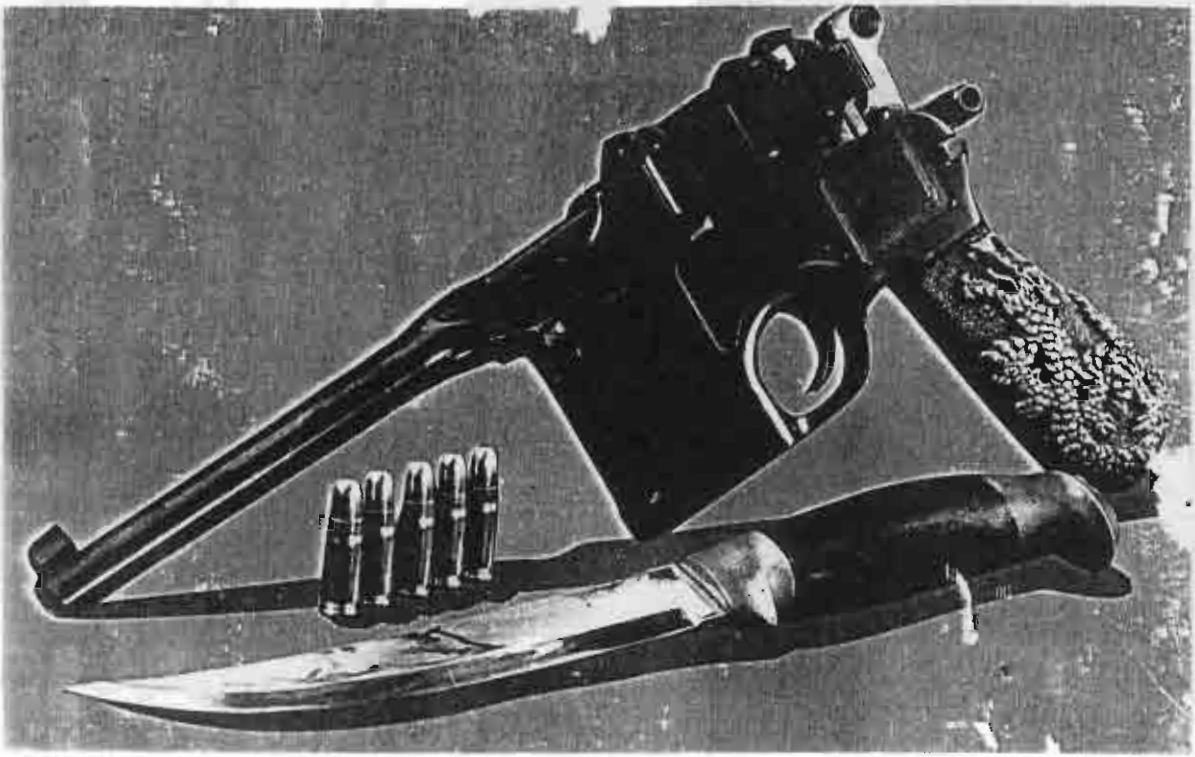
ภาพที่ 11 เครื่องรางของขลังประเภทต่าง ๆ
ของพล.ต.อ.ขุนพันธรักษ์ราชเดช

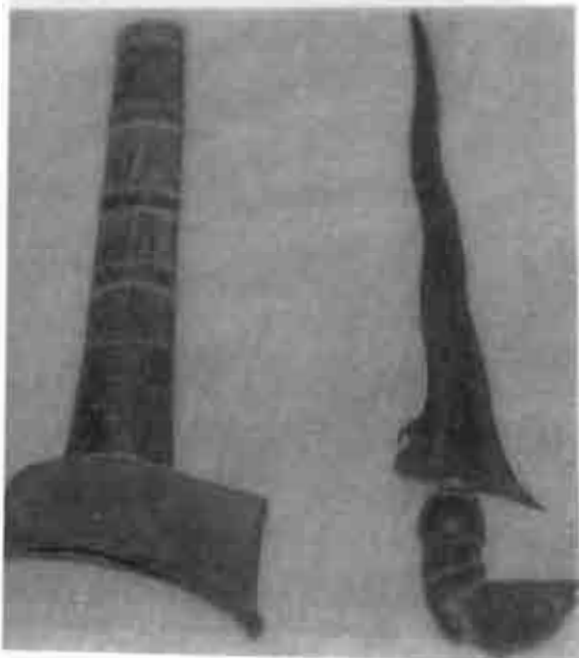
ภาพที่ 12 คาบแดง คาบขงตระกูล พระยาพิชัยฯ
ได้มาจากหลวงภักดี กลางณรงค์

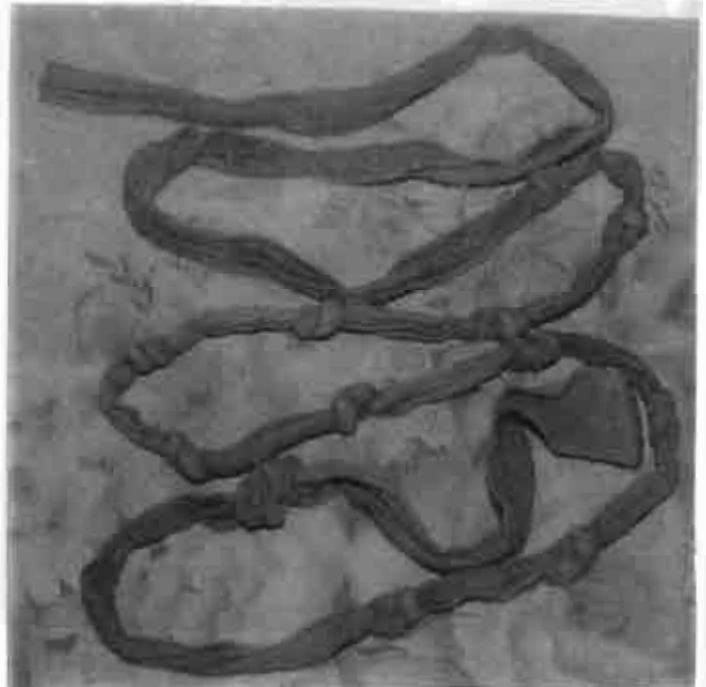
ภาพที่ 13 มีดพก ได้รับรางวัลจากเจ้าเมือง
กลับตัน ในการปราบอะแอะสะดอ ตาแล

ภาพที่ 14 ขาอาวุธปืนและมิดพกประจำกายของ พล.ต.ต. ขุนพันธ์รักษ์ราชเดช

ภาพที่ 15 กริชขลุ่ยและแว่นตาของ ตำรวจ

ภาพที่ 16 ตะกรุดของนายแพทย์เดวิด ฤทธิไธ

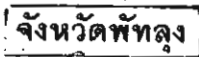

ภาพที่ 17 และ 18 การเป็นเจ้าพิธีทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์

ภาพที่ 19 และ 20 สุวิจิตร (นายวิระ แสงเพชร) ขณะสัมภาษณ์ พล.ต.ต.บุญพันธ์ุรักษ์ราชเดช

ตำบลในเขตเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี

01 ค.ตลาด	04 ค.คลองน้อย
02 ค.คลองเตย	05 ค.บึงพระ
03 ค.บางกุ้ง	06 ค.บางไผ่
07 ค.บางโพธิ์	08 ค.บางช้าง
09 ค.บางใหญ่	10 ค.บางค้อ

ตำบลในเขตอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

01 ค.พระพรหม	02 ค.วัดเกตุ
03 ค.ท่าหลวง	04 ค.ทุ่งรี
05 ค.หนองบัว	06 ค.มะขาม
07 ค.ศรีเมือง	08 ค.มะลิ
09 ค.มะพร้าว	10 ค.มะม่วง

ตำบลในเขตอำเภอไชยา

01 ค.คลองใหญ่	02 ค.เสม็ด

ตำบลในเขตอำเภอท่าใหม่

01 ค.ท่าใหม่

ตำบลในเขตอำเภอเกาะเตี๋ย

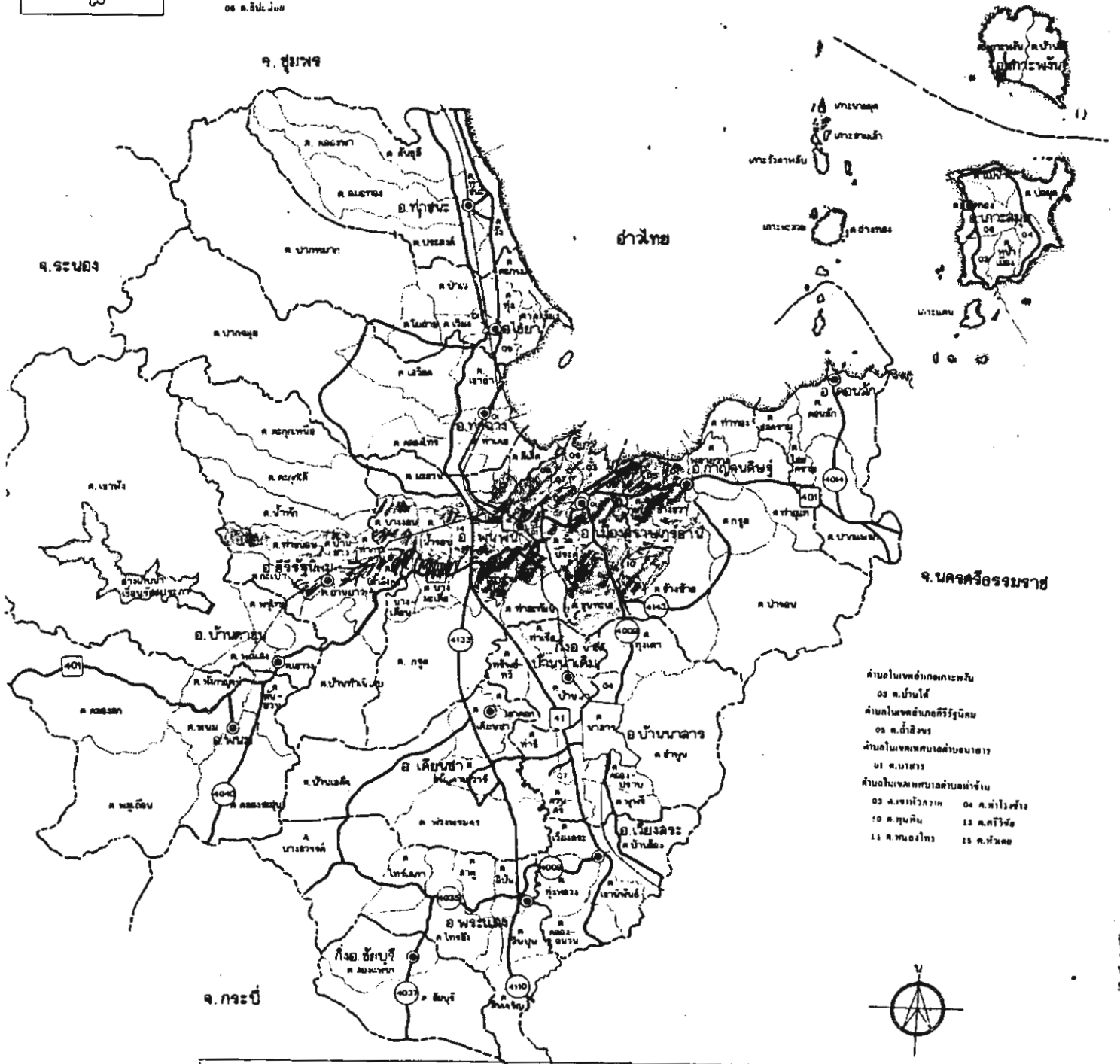
04 ค.เกาะเตี๋ย	05 ค.เกาะช้าง

ตำบลในเขตเทศบาลตำบลนาบอน (นาบอน)

01 ค.ท่าใหม่

ตำบลในเขตอำเภอชุมพูน

03 ค.ท่าใหม่	04 ค.ท่าใหม่
10 ค.ชุมพูน	11 ค.ศรีวิชัย
12 ค.หนองโพธิ์	13 ค.หัวดอ

- ตำบลในเขตอำเภอเกาะพะลวย
03 ค.บ้านไร่
- ตำบลในเขตอำเภอคีรีรัฐนิคม
03 ค.บ้านไร่
- ตำบลในเขตเทศบาลตำบลนาบอน
01 ค.นาบอน
- ตำบลในเขตเทศบาลตำบลท่าใหม่
03 ค.ท่าใหม่	04 ค.ท่าใหม่
10 ค.ชุมพูน	11 ค.ศรีวิชัย
12 ค.หนองโพธิ์	13 ค.หัวดอ

พื้นที่ที่ชุมชนพันธุรักษาราชเดชปฏิบัติกรปราบปราม

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แผนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี (66)

